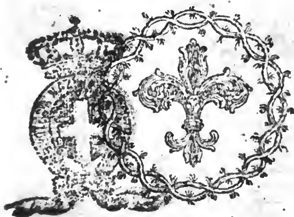

M. TULII CICERONIS EPISTOLARUM AD FAMILIARES LIBRI XVI.

Cum Selectis variantibus Lectionibus.

VENETIIS,
Sumptibus Heredis Nicolai Pezzana
M. D. CC. LXXX.

M. T.
CICERONIS
VITA,
Edita a P. Manutio.

UIA ad Epistolarum primi Libri cognitionem non parum conduxerit vitæ, & casuum auctoris cognitio, eam complectar paucissimis. M. Tull. Cic. Arpini natus, Romæ, quo puer perductus fuerat, tantum in discendo profecit, ut in causis dicendis primum locum consecutus sit; tantumque veritatis, & Reipublicæ studio potuit, ut omnes honores suo ordine obtinuerit. In Consulatu autem sic sese gessit, ut non minus veræ gloriæ in toga meruerit, quam alius quispiam in armis. liberavit enim Urbem ab incendio, & civitatem a cæde conjuratorum, Catilina duce, in quos cum animadvertisset, & Catilina jam in prælio cecidisset, primus in toga triumphavit; primusque Parens Patriæ appellatus est, erectis ejus gloriæ perpetuis monumentis. Quæ res illi invidiæ non parum peperit, præsertim apud Cæsarem, & paulo post apud Clodium, virum apprime nobilem, qui captus amore Pompeja uxoris Cæsaris, in domo ejus in veste muliebri deprehensus est, temerasse festa Bonæ, maribus non adeunda, Deæ, ob quam rem in jus vocatus, negavit se tunc in Urbe fuisse; citatus autem Cicero in eum testis, asseruit, Clodium eo die secum Romæ fuisse, quod idem & alii præclari viri testati sunt; Clodius tamen, judicibus corruptis pecunia absolutus est. Cæsar autem uxorem repudiavit, quod diceret, domum Cæsaris non solum crimine, sed etiam suspicione criminis vacare debere; in Clodium ut Cic. incommodaret, nihil gravius egit. At Clodius ultionis avi-

ditate , a Patribus ad plebem per adoptionem transivit: factusque Trib. plebis. Ciceroni diem dixit, quod nobilissimus cives necasset indicta caussa. Erant autem tunc Consules L. Piso, Caesaris socer, & P. Gabin. qui provinciarum spe, Clodii conatibus favebant. Quod intelligens Cicero, cum neque a Pompejo, neque ab aliis amicis satis tutaretur, aufugit: absensque damnatus est a Clodio: ut, bonis ejus publicatis, quadringentis millibus passuum ab Italia igni, & aqua illi interdiceretur; qui vero eum hospitio suscepisset, exul esset, & de suo amitteret omnia: additumque rogationi est, ne quis de eo reducendo referret, disputaretve, aut pedibus in sententiam iret; quae omnia populus scivit, atque approbavit maxima, ut semper fuit, animorum mutabilitate. Clodius ita exulis villas diripuit, incendit: domum in palatio a fundamentis demolitus est, & in area templum Libertatis construxit: fortunas omnes hastae subjecit; nec tamen in tota illa auctione sector quispiam repertus est. Cicero in Macedoniam aufugit, ubi a Planco benigne exceptus est. Clodius autem ob victoriam insolentior factus, etiam Pompejum in publica concione contumeliis proscidit; quaerens, ut populus, quod Pompejus is esset, responderet; (Quis uno digito caput scaberet: quis virum quaereret?) & similia. Qua contumelia irritatus Pompejus, fretusque Lentuli auctoritate, ad quem proximae sunt Epistolae, & qui Ciceroni amicissimus fuit, auctor fuit Tito Annio Tribuno plebis, ut rogationem ad populum ferret de Cicerone revocando. Qua res ingentes turbas concitavit; Clodius enim cum factione sua tribunitiae obstitit rogationi; eoque obniente aliquamdiu nihil agi potuit; certatumque est interim in publico armis; tribunitiaque potestas violata est; multi quoque interfecti, adeo ut Q. Cicero, Marci frater, inter cadavera latitans, sit servatus. Postremo Pompejus ingenti bonorum manu, ad Io: ipsum ex tota Italia collecta, Clodium foro expulit: auxilioque fuit, ut populus sine aliquo majore motu rogaretur. Numquam major populi Romani de reliqua re consensus fuisse dicitur, neque tam magnum alias totius

Ita-

Italiæ studium, quæ ad hoc ipsum Romam confluxerat: ut non magis eleganter, quam vere Cicero postea gloriatus sit, (Italiæ se humeris ab exilio reportatum.) Senatus caritate, & benevolentia cum populo certavit, decrevitque, ut publice laudarentur civitates, quæ Ciceronem humaniter accepissent, ut domus, & villæ ejus publico instaurarentur sumptu. Rediit sexto decimo mense postquam Urbe ejectus fuerat, in Senatuque aliquantulum floruit, quo tempore ad Lentulum primi Libri Epistolas scripsit. Deinde Ciliciam, post Lentulum, & Appium Claudium Pulchrum, Provinciam obtinuit: unde reversus bella civilia inter Cæsarem, & Pompejum offendit orta, quæ res effecit, ut triumphare non potuerit. Diu autem ad concordiam utrumque frustra hortatus, Pompejum tandem secutus est. Quo victo, & occiso, per Dolabellam generum suum Cæsari reconciliatus, cum in foro locus non esset, ad Philosophiam se contulit. Tandem, Cæsare occiso, cum libertatis publicæ gratia, ejus percussores tutaretur, & in Marcum Antonium Cæsaris vindicem, Philippicas habuisset, postquam Antonius, Lepidus, & Augustus Triumviratum iniissent, ab Antonio, aliis conniventibus, proscriptus est, & in fuga deprehensus, capite, & manu, qua Philippicas scripserat, truncatus est.

EJUSDEM

HISTORIA

DE PTOLEMÆO REGE

Ad intelligentiam primi Libri.

REX Ægypti Ptolemæus, cognomento Auletes, quia tibiis canere præter dignitatem regiam solitus esset, pater Ptolemæi qui magnum Pompejum occidit, & Cleopatræ, notissimæ feminæ, ejectus ab Ægyptiis propter flagitia, maximeque ob acerbissimam intolerabilium tributorum exactionem, Romam venit, consulatum gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello: queritur injuriam, pro sua, pro majorum societate, veterrimoque, ac perpetuo erga populum Rom. studio suppliciter orat, ut restituatur: nec impetrat magno negotio, vel Pompeji gratia, regis causam adjuvantis, eique non solum amicitia, Mithridatico bello contracta, sed etiam hospitio conjuncti: vel, quod ejus regis quem senatus ac populus Rom. biennio ante socium, amicumque appellasset, injurias ulcisci, non modo justum, sed exemplo etiam utile, speciosumque videbatur. Accedebant merita, nam (ut a Varrone scriptum Plinius memorat) Pompejo circa Judæam bellum gerenti, octo equitum millia Ptolemæus nullo reipublicæ sumptu, præsidio miserat. His de causis fit S. C. referente consule P. Lentulo, ut sortiantur consules uter eum in regnum reducat. Prior exiit sors Lentuli simul cum administratione Ciliciæ. Nam Hispania, quæ Metello Nepoti ejus collegæ obtigit, longe ab Ægypto remota, cum reductione regis Alexandrini conjungenda non fuit. Hujus & S. C. & sortis in oratione in Pisonem mentio fit his verbis; Auderet Gabinius, si non acerrime fureret, quam provinciam P. Lentulus, cum & auctoritate senatus & sorte haberet, interposita re-

religione deposuisset, eam sibi tum adsciscere a cum, etiamsi religio non impediret, mos majorum tamen, & exempla, & gravissimæ legum pœnæ vetarent. Postea per C. Catonem, tribunum plebis objecta senatui religio est, prolato e Sibyllinis versibus oraculo, ne rex cum multitudine reducatur, si fiat, malo publico futurum. Tum fit alterum S. C. referente Marcellino consule, regem cum multitudine reduci periculosum reipublicæ videri; deinde, quis sine exercitu reducat, deliberatur. Alii eum honorem Lentulo, quem jam antea & S. C. & sortis beneficio acceperat, conservabant, alii Pompejo mandandum, alii aliter censebant, varietas opinionum rem extraxit, Catonis vero tribuni pleb. audacia disturbavit penitus, atque pervertit. Nam, & ab initio tribunatus, ut Fenestella docet apud Nonium, concionibus assiduis invidiam regi, ac Lentulo concitavit; & mox lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgata, animos eorum, qui Lentulo favebant, minore cura ad summum timorem traduxit: Pompejum vero in senatu aspere, & acerbe accusatum eo redegit, ut consilium reducendi regis abjiceret. Itaque rex desperato senatus auxilio, confugit ad Gabinium Syriæ proconsulem, a quo, promissis decem talentorum millibus, Pompejo etiam qui eo anno cum Crasso consul fuit, admodum pro eo contendente, facile impetravit ut restitueretur. Ex quo postea Gabinius majestatis accusatus, quod provinciæ suæ finibus contra legem Corneliam de majestate excessisset, corruptis judicibus absolutus est; mox tamen de repetundis in judicium vocatus, defendente, Pompeji rogatu, Cicerone, qui priore judicio accusaverat, odio maxime prioris judicii damnatus, publicatis bonis, in exilium abiit; quem postea dictator Cæsar restituit. Hinc illa in eum oblique conjecta in oratione, quam habuit in senatu, contra collegam ejus, L. Pisonem; Seipsum, fasces suos, exercitum populi Romani, numen, interdictumque deorum immortalium, responsa sacerdotum, auctoritatem senatus, jussa populi, nomen, ac dignitatem imperii regi Ægyptio

A 4 ven-

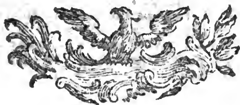
vendidit : in Ægyptum venit ; signa contulit cum Alexandrinis ; cepit Alexandriam. Atque hoc in loco fœdam Appiani negligentiam dissimulare non possum, qui Gabinium, Pompejo tertium consule, de majestate damnatum putat; in quo dupliciter peccat, primum temporis, deinde criminis inscientia. Nam Gabinius biennio ante Pompeji tertium consulatum, Domitio & Appio COS. damnatus est, non de majestate (quo crimine, corruptis judicibus, evasit) sed de repetundis, odio maxime judicii de majestate, quod corruptum esse constabat. Utrunque docet Dionis historia lib. XXXIX. cui si fides abrogatur, ipse certe non refelletur Cicero, quo ego, præsertim in rebus, illius ætate gestis, locupletiorem testem non quæro. Is in epistola XVI. ad Atticum, lib. IV. & lib. III. ad Q. fratrem epist. IV. prorsus patefacit ἀπιστίαν Appiani. Pulsus est Ptolemæus e regno post quatuor fere annos quam regnare cœperat, Romamque venit P. Lentulo, Q. Metello COS. quod quidem e Ciceronis Agraria in Rullum licet conjicere; in qua non nunc Auletem Ptolemæum, sed alium regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his verbis, eum qui regnum illud hoc tempore teneat, genere regio non esse, video inter omnes convenire. De Aulete nunquam ita loqueretur, de quo in oratione pro domo; cujus, inquit, cum patre, avo, majoribus societas populo Romano juncta est. Præterea socius, & amicus populi Romani, Cæsare consule, appellatus est, quod ipse Cæsar scriptum reliquit libro III. De bello civil. & Cicero epist. XVI. lib. II. ad Atticum idem significat, ut videatur paulo ante regnum accepisse, quod societate statim, atque amicitia populi Romani confirmandum curavit. Quod si rex fuit ante Cæsarem consulem, nec fuit consule Cicerone, ut ex ejus Agraria oratione ostendimus, sequitur, ut quarto fere aut tertio regni anno ejectus Romam venerit, quo anno (ut dixi jam) consulatum gerebant Spinther Lentulus & Metellus Nepos, id quod non modo Livius, ut ex epitome dignoscitur, & Dio, sed Strabo etiam, gravis auctor, significat,

cat, cum ejectum ait esse Ptolemæum, Gabinio Syriam obtinente; eique successisse Archelaum, Gabinii familiarem, uxore ducta trium Ptolemæi filiarum maxima Berenice; quam postea cum Archelao restitutus a Gabinio Ptolemæus interemit. Honor autem ille societatis & amicitiæ pop. Rom. a Ptolemæo, sicuti a reliquis quoque regibus non mediocriter expetitus, caussam attulit, ut anno proximo ab Ægyptiis ejiceretur; emit enim societatem a Cæsare consule ejusque genero Pompejo, ut Svetonius prodidit, sex prope talentorum millibus; quæ sunt, nummo nostro, scutatorum tricies & sexcentamillia; communi lingua, tres milliones & sexcenta millia, quam pecuniam mutuatus a fœneratoribus, & amicis, quorum e numero fuit C. Rabirius Posthumus, quem postea Cicero defendit, intolerabilia tributa, ut creditoribus satisfaceret, Ægyptiis imposuit, ex quo multitudine concitata pulsus est. Neque vero tantam pecuniam Cæsari primum a Ptolemæ datam, ut ei regnum societate, & amicitia Populi Rom. confirmaretur, deinde Gabinio, ut exactus restitueretur, quisquam mirabitur, qui ex annuis Ægypti vectigalibus quantum caperet, animadverterit; capiebat enim talenterum duodena millia quingena, id est, scutatorum septuagies, quingena millia; quantum hodie universi Galliarum regni, quod omnium regnorum fructuosissimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam quod a Varrone traditum scripsit Plinius, hunc Ptolemæum, Pompejo circa Judæam res gerente, octona millia equitum sua pecunia toleravisse, mille convivas, totidem aureis potoriis mutantem vasa cum ferculis, saginasse.

A 5 P. MA-

P. MANUTIUS.

Epistolæ, quas Familiares vocant, scriptæ sunt omnes post consulatum, antè exilium, in exilio, post exilium. Ante exilium quinque. Prima omnium, quæ Pompejo Magno inscribitur; altera, Q. Metelli Celeris ad Ciceronem: tertia, Ciceronis ad eum: quarta, ad C. Antonium; quinta, ad P. Sextium: quæ in libro quinto omnes leguntur. In exilio, ad Terentiam uxorem quinque lib. XIV. Post exilium reliquæ omnes. Ad Lentulum lib. I. diversis temporibus, id est, toto triennio, scriptæ sunt; sex quidem primæ, gerentibus consulatum Marcellino, & Philippo: septima & octava Pompeio, & Crasso: nona Domitio, & Appio: quod ex earum argumentis, & observatione cognoscitur historia.

M. TUL-

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM Ad Familiares LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cicero de Officio suo ergà ipsum, in curanda Regis Ptolemæi reductione: deinde, quia rem non perficiat, excusationem affert. Est autem excusatio multiplex; & quia Rex ipse à Pompejo restitui cupiat, & quia Pompejus idem cupere videatur, & quia Consulares totam rem odio habeant; postremo quia ipse, cum Lentulo debeat, auctoritatis in causa regis non satis habeat.

I. M. T. C. P. LENTULO PROCOS S. D.

GO omni officio, ac potius pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus; mihi ipse nunquam satisfacio: tanta enim magnitudo est tuorum ergà me meritorum, ut, quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti, ego, quia non idem in tuâ causâ efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt: Hammonius regis legatus apertè pecunia nos oppugnat; res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. Regis causa, si qui sunt, qui velint, qui pauci sunt, omnes rem ad Pompejum deferri volunt, senatus religionis calumniam, non religione, sed malevolentia, & illius regiæ largitionis invidia comprobat. Pompejum & hortari, & orare, etiam liberius accusare, & monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus, sed plane nec precibus nostris, nec admonitionibus reliquit locum. Nam cum

in sermone quotidiano, tum in senatu, palam sic egit causam tuam, ut neque eloquentia majore quisquam, neque gravitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratum, scis. Is, hac regia causa excepta, ceteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat, accipimus; quod instituit referre de religione, & sæpe jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante Idus acta sic est, nam hæc Idibus mane scripsi. Hortensii, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu; (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S. C. quod te referente factum est, tibi decernit ut regem reducas; quod commodo Reipubl. facere posis, ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompejum; censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt; Bibulus tres legatos ex iis, qui privati sunt, huic assentiuntur reliqui consulares, præter Servilium, qui omnino reduci negat oportere; & Volcatium, qui Lugo referente, Pompejum decernit, & Afranium, qui assentitur Volcatio; quæ res auget suspicionem Pompeji voluntatis; nam advertebatur, Pompeji familiares assentire Volcatio. Laboratur vehementer; inclinata res est. Libonis, & Hypsæi non obscura concursatio & contentio; omniumque Pompeji familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompejus cupere videatur; cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornasti, non sunt amici. Nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus. Gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quod Pompejo se gratificari putant. Ut in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipso rege, & ab intimis ac domesticis Pompeji clam exulceratis; deinde palam a consularibus exagitatis, & in summam invidiam adductis, ita versamur. Nostram fidem omnes, amorem tui absentis præsentes tui cognoscent. Si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Scribit, quid actum sit in Senatu de causa regia; ostendit, de Pompejo se bene sperare, ab ejus familiaribus timere; Tribuni pl. ne quid moliri contra possint, provisum esse.

II. M. T. C. P. LENTULO S. D.

Idibus Januariis in senatu nihil est confectum; propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli consulis, & Caninii tribuni pl. Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque visi sumus senatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem commovere. Itaque postridie placuit, us breviter sententias diceremus; videbatur enim reconciliata nobis voluntas senatus esse; quod tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisque perspexeram. Itaque, cum sententia prima Bibuli pronuntiata esset, ut tres legati regem reducerent; secunda Hortensii, ut tu sine exercitu reduceres; tertia Volcatii, ut Pompejus reduceret, postulatum est, ut Bibuli sententia divideretur; quatenus de religione dicebat, cuique rei jam obsisti non poterat, Bibulo assensum est, de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensii sententia, cum Lupus tribunus pleb. quod ipse de Pompejo retulisset, contendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quam consules; ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim & iniqua, & nova; Consules neque concedebant, neque valde pugnabant; diem consumi volebant; id quod est factum; perspiciebant enim, in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros; quamquam aperte Volcatio assentirentur; multi rogabantur, atque idipsum consulibus invitis, nam ii Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controversia usque ad noctem ducta, senatus est dimissus, & ego eo die casu apud Pompejum cœnavi: nactusque tempus hoc magis idoneum, quam unquam antea, quod post tuum discessum is dies primus ho-

ne-

nestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere: quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis: cum autem ejus familiares omnium ordinum video, perspicio id, quod jam omnibus est apertum, totam rem istam jampridem a certis hominibus, non invito rege ipso, consiliisque ejus esse corruptam. Hæc scripsi ad xvi. Kal. Febr. ante lucem; eo die senatus erat futurus: nos in senatu (quemadmodum spero) dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut nequid agi cum populo aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus, pridie quam hæc scripsi, senatus auctoritas gravissima intercessit: cui cum Cato, & Caninius intercessissent, tamen est perscripta: eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te; &, ut quam rectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat A. Trebonium amicum suum splendidum Equitem Romanum. Hujus autem generis Epistolarum quatuor partes solent esse: ut amicum nostrum ostendamus eum, quem commendamus: ut bonum virum, & dignum, qui commendetur: ut æquitatem rei, de qua scribimus; denique ut eum beneficii memorem futurum, simulque nos ipsos significemus, quæ in hac Epistola non plane omnia sunt expressa.

III. M. T. C. P. LENTULO S. D.

A Ulo Trebonio; qui in tua provincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor valde familiariter: is cum antea semper & suo splendore, & nostra, ceterorumque amicorum commendatione, gratissimus in provincia fuit; tum hoc tempore propter

pter tuum in me amorem, nostramque necessitudinem, vehementer confidit; his meis litteris, se apud te gratiosum fore: quæ ne spes eum fallat, vehementer te rogo: commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam; in primisque, ut, quæ T. Appius de ejus re decrevit, ea comprobes, omnibusque rebus eum ita tractes, ut intelligat nostram commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat officium suum, tum subjungit de calumniis adversariorum, per quos steterit, quo minus res conficeretur. A Senatu ostendit se bene sperare: sed eam habitum iri non nisi post multos dies: vim timet: post emo loco, Senatum, & populum bene sentire de Lentulo significat.

IV. M. T. C. P. LENTULO S. D.

AD xvi. Kalend. Febr. cum in senatu pulcherrime staremus, quod jam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus, unumque certamen esset relictum, sententia Volcatii, res ab adversariis nostris extracta est variis calumniis; causam enim frequenti senatu, in magna varietate, magnaque invidia eorum, qui a te causam regiam alio transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem: Bibulum multo justiorem, pene etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt se legem ullam ante comitia esse laturos. Senatus haberi ante Kalend. Febr. per legem Pupiam (id quod scis) non potest: neque mense Febr. toto, nisi perfectis, aut rejectis legationibus. Hæc tamen opinio est pop. Rom. a tuis invidis atque obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam vellet ire, dignitatis autem tuæ, nemo est quin existimet habitam esse rationem ab senatu. Nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio fieret, per adversarios

tuos

tuos esse factum; qui nunc populi Rom. nomine, re autem vera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere, satis provisum est, ut ne quid salvis auspiciis, aut legibus, aut etiam sine vi agere possint. Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum injuria scribendum mihi esse arbitror. Quid enim aut me ostentem, qui, si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus? aut de aliorum injuriis querar, quod sine summo dolore facere non possum? Ego tibi a vi, hac præsertim imbecillitate magistratuum præstare nihil possum: vi excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi Rom. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Semper exorditur a commemoratione officii sui. Subjungit de Catonis Tribuni pl. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia revocaretur. Causam regiam a Pompeio depositam significat, quo majorem spem habere Lentulus debeat.

V. M. T. C. P. LENTULO S. D.

TAmetsi mihi nihil fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus quam gratissimus erga te esse cognoscerer; tamen afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam profectionem esse consecuta, ut & meam, & ceterorum erga te fidem & benevolentiam absens experirere. Te videre, & sentire eandem fidem esse hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos cum maxime consilio, studio, labore, gratia, de causa regia niteremur, subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, & animos a minore cura ad summum timorem traduceret; sed tamen in hujusmodi rerum perturbatione, quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis quam perfidiam timemus; & Catoni quidem, quoquo modo se res habet, profecto resistimus. De Alexandrina re, causaque

que regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisque præsentibus cumulate satisfacturum; sed vereor, ne aut eripiatur nobis, aut deferatur: quorum utrum minus velim, non facile possum existimare. Sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, neque mihi displicebat; ut neque jacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri; ad quem prope jam delatum esse existimatur, a nobis agentur omnia diligenter: ut neque, si quid obtineri poterit, non contendamus; neque, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis atque in tua gravitate positam existimare: si quid ex iis rebus, quas tibi fortuna elargita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, quam tibi futurum. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus, & agendi, & cogitandi, utorque ad omnia Q. Selicio, neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide majore esse judico, neque amantiorem tui. Hic quæ agantur, quæque acta sint, ea te, & litteris multorum, & nuntiis cognoscere arbitror: quæ autem posita sunt in conjectura, quæque mihi videntur fore, ea puto tibi a me scribi oportere. Posteaquam Pompejus apud populum ad viii. Idus Februar. cum pro Milone diceret, clamore, convitioque jactatus est, in senatuque a Catone aspere, & acerbe, omnium magno silentio, est accusatus, visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina causa, quæ nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eamdem religionem dari alteri pon potest) videtur ab illo plane esse deposita. Nunc id speramus, idque molimur, ut cum rex intelligat, se se, id quod cogitabat, ut a Pompejo reducatur, assequi non posse, &, nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abjectum fore, proficiscatur ad te; quod sine ulla dubitatione, si Pompejus paulum modo ostenderit sibi placere, faciet; sed no-

sti-

sti hominis tarditatem, & taciturnitatem: nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus; ceteris injuriis, quæ propositæ sunt a Catone, facile, ut spero, resistemus. Amicum ex consularibus neminem tibi esse video, præter Hortensium, & Lucullum: ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. Tu fac animo forti, magnoque sis, speresque fore, ut fracto impetu levissimi hominis, tuam pristinam dignitatem, & gloriam consequare. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota videtur esse consolatoria Epistola: consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum: cum in exilium pulsus, brevi tamen, & patriam, & dignitatem recuperavit. Brevis est Epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

VI. M. T. C. P. LENTULO S. P. D.

QUæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas, & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis: nam, etsi minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem, te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem umquam timenda duxisti. Sed præsta te eum, qui mihi a teneris (ut Græci dicunt) unguiculis es cognitus. illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia summa in te studia, officiaque expecta; non fallam opinionem tuam. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Lentuli litteris respondet, de Alexandrina rescribit, quid Pompejo, ipsique videatur; ut tamen totum illud consilium Lentuli sapientiæ permittat. Adjungit de Milone, & Clodio, de statu Reipublicæ, de filiæ nuptiis.

VII. M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. D.

Legi tuas litteras, quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benevolentiam facile perspicias. Quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti, alterum facio libenter, ut, quoniam intervallo locorum, & temporum disiuncti sumus, per litteras tecum quam sæpissime colloquar. Quod si rarius fiet, quam ut expectabis, id erit causæ, quod non ejus generis meæ litteræ sunt, ut eis audeam temere committere: quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non prætermittam. Quod scire vis qua quisque in te fide sit, & voluntate: difficile dictu est de singulis. Unum illud audeo, quod ante tibi sæpe significavi, nunc quoque, re perspecta, & cognita, scribere: vehementer quosdam homines, & eos maxime, qui te & maxime debuerunt, & plurimum juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam fuisse rationem, ut, quos tu reipubl. causa læseras, palam te oppugnarent, quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te anteà, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus autem L. Racilium & fide & animo in te singulari; nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem beneficii tui, fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiæ: præterea quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te, aut

aut officii, aut amici animi esse testis, etenim Pompejum, qui mecum sæpissime, non solum a me provocatus, sed etiam sua sponte, de te communicare solet, scis temporibus illis non sæpe in senatu fuisse. Cui quidem litteræ tuæ, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, perjucundæ fuerunt; mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia, non jucunda solum, sed etiam admirabilis visa est; virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate devinctum, non nihil suspicantem, propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis, te ab se abalienatum, illa Epistola retinuisti. Qui mihi cum semper tuæ laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano, tum vero lectis tuis litteris perspectus est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo re sæpe communicata, de illius ad te sententia, atque auctoritate scribere: quoniam S C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit: eaque, quæ de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium, esse videatur: te posse perspicere, qui Ciliciam, Cyprumque teneas, quid efficere, & quid consequi possis, & si res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam, atque Ægyptum tenere possis, esse & tuæ, & nostri imperii dignitatis, Ptolemaide aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam; ut, cum eam pace, præsidiisque firmaris, Ptolemæus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit, & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimaturos videremus: si cecidisset, ut volumus, & optamus, omnes, te & sapienter, & fortiter; sin aliquid esset offensum, eosdem illos & cupide, & teme-

temere fecisse, dicturos. Quare quid assequi possis, non tam facile est nobis quam tibi, cui prope in conspectu Ægyptus est, judicare: nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, non esse cunctandum; sin dubium, non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens a multis cum redieris, ab omnibus collaudere: offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem, religionemque video, sed ego te, ut ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo, redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui judicium non tam ex consilio tuo, quam ex eventu homines esse facturos. Quod si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi videbitur; placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam præstitisset, & auxiliis eum tuis, & copiis adjuvares; eam esse naturam, & regionem provinciæ tuæ, ut illius reditum, vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillime, optimeque perspicies; quid nobis placuisset, ex me potissimum putavi te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, & imbecillitate Clodii gratularis; minime miramur, te tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari. Quamquam est incredibilis hominum perversitas. (graviori enim verbo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi causa retinere potuerunt, invidendo abalienaverunt: quorum malevolentissimis obtrectationibus nos scito de veteri illa nostra, diuturnaque sententia prope jam esse depulsos: non nos quidem, ut nostræ dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis: poterat utrumque præclare, si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus: sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam constantia in republ. nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quod tu non solum temporibus iis, quæ per te sum adeptus, sed jam olim nascenti prope

no-

nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuisti; simul quod video, non, ut antehac putabam, novitati esse invisum meæ, in te enim homine omnium nobilissimo, similia invidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, evolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam: multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur, me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est, curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam ademptum de fortuna videretur. Te vero moneo, cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare: magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amavi, ne unquam inflectas cujusquam injuria. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui; hæc profecto vides, quanto expressiora, quanto que illustriora futura sint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio laudis accesserit. Quanquam te ita gerere volo, quæ per exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut hæc multo ante meditere: huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, sentiasque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime posse obtinere summum, atque altissimum gradum civitatis. Quæ quidem mea cohortatio, ne tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris eventibus communibus admonendum putarem, ut considerares in omni reliqua tua vita, quibus crederes, quos caveres. Quod scribis, te velle scire, qui sit reipubl. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. Nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia, & inconstantia adversariorum, ut jam etiam auctoritate plus valerent. Itaque, perpaucis adversantibus, omnia, quæ ne per populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt: nam & stipendium Cæsari

lati decretum est, & decem legati: &, ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est. Quod ego ad te brevius scribo, quia me status hic reipublicæ non delectat: scribo tamen ut te admoneam, quod ipse litteris omnibus a pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognovi, id ut tu rebus tuis integris discas, neque salutis nostræ rationem nobis habendam esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam, speroque, & opto nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias: nulla enim erit hac præstantior disciplina, quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, carumque habemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota est Epistola contra mores immutatos, & hoc non sine artificio, ut intelligat Lentulus, jam sibi nihil sperandum de Rege reducendo.

VIII. M. T. C. P. LENTULO PROCOS. S. P. D.

De omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompejus susceperit, optime ex Emplatorio cognosces; qui non solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit, neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces, quæ quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum ætate habitura res esse videatur. Ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi præcepisti, & ut me dignitas, utilitasque cogit, me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi esse ad-

adjungendum putasti, sed te non praeterit, quam sit difficile sensum in republ. praesertim rectum, & confirmatum deponere. Verumtamen ipse me conformo ad ejus voluntatem, a quo honeste dissentire non possum: neque id facio, ut fortasse quibusdam videor, simulatione. Tantum enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompejum, apud me valet, ut, quae illi utilia sunt, & quae ille vult, ea mihi omnia jam, & recta, & vera videantur. Neque, ut ego arbitror, errarent ne adversarii quidem ejus, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quae Pompejus velit, vel taceam, vel etiam (id quod mihi maxime lubet) ad nostra me studia referam litterarum: quod profecto faciam, si mihi per ejusdem amicitiam licebit. Quae enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in republica capessenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus; nam aut assentiendum est nulla cum gravitate paucis; aut frustra dissentiendum. Haec ego ad te ob eam causam maxime scribo, ut jam de tua quoque ratione meditere; commutata tota ratio est senatus, judiciorum, rei totius publicae: otium nobis exoptandum est, quod ii, qui potiuntur rerum, praestaturi videntur, si quidam homines patienter eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illam consularem fortis, & constantis senatoris, nihil est quod cogitemus; amissa est culpa eorum, qui a senatu, & ordinem conjunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed ut ad ea, quae conjunctiora rebus tuis sunt, revertar, Pompejum tibi valde amicum esse cognovi, & eo tu consule, quantum ego perspicio, omnia, quae voles, obtinebis, quibus in rebus me ille sibi affixum habebit; neque a me ulla res, quae ad te pertineat, negligetur, neque enim verebor, ne sim ei molestus: cui jucundum erit etiam propter id ipsum, quod me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam,

mani, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quam meæ res omnes, idque cum sentiam, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum; re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat: expectabantur litteræ tuæ, de quibus eramus jam cum Pompejo locuti; quæ si erunt allatæ, nostrum studium exstabit in conveniendis magistratibus, & senatoribus. Cetera quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam debemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, causas exponit consilii sui: & ostendit, velle se rationem tam salutis habere, quam dignitatis, & eorum obsequi voluntati: a quibus de se optime meritis honeste dissentire non potest. Pompejum autem maxime significat.

IX. M. T. C. P. LENTULO IMP. S. D.

PErjucundæ mihi fuerunt litteræ tuæ: quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem; quid enim dicam, benevolentiam? cum illud ipsum gravissimum, & sanctissimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis esse videatur. Quod autem grata tibi mea erga te studia scribis esse, facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere non possunt: tibi autem multo notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo sejuncti fuimus, & una & Romæ fuissemus; nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodque & in primis potes, & ego a te vehementer expecto, in sententiis senatoriis, & omni actione, atque administratione reipubl. floruissemus: de qua ostendam equidem paulo post, qui sit meus sensus, & status, & rescribam tibi ad ea, quæ quæris; sed certe

& ego te auctore amicissimo, ac sapientissimo, & tu me consiliario fortasse non imperitissimo, fideli quidem, & benevolo, certe usus esses. Quamquam tua quidem causa, te esse imperatorem, provinciamque bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, lætor: sed certe, qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & præstantiores præsens capere potuisses: in eis vero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim invidere propter illius actionis amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem præbuissem. Quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potissimum fractam illam & debilitatam vim suam contulit, nostram vicem ultus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem, etsi mallem in meis rebus expertum, quam etiam in tuis, tamen in molestia gaudeo, eamdem fidem cognoscere hominum, non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram, de qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Cæsare, & cum Appio esse in gratia, teque id non reprehendere adscribis. Vatinium autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim. Quod tibi ut planius exponam, altius paulo rationem meorum consiliorum repetam necesse est. Ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum non solum meis, sed etiam reipubl. restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reipubl. quæ te in me restituendo multum adjuvisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio, debitum præstitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me, te consule, audivit, & tu in nostris sermonibus, collocutionibusque,

busque, ipse vidisti: etsi jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus; cum te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es, a quibus debuisti; neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus, neque hercule in iis ipsis rebus, quæ quamquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariæ, tamen a me minime putabantur, in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis; eam voluntatem, quam expectaram, præstiterunt. Quæ cum viderem, (neque enim erant obscura) non tamen tam acerbam mihi hæc accidebant, quam erant illa grata, quæ fecerant. Itaque, quamquam & Pompejo plurimum, te quidem ipso prædicatore, ac teste, debebam, & eum non solum beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam judicio meo diligebam, tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de republ. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompejo, cum, ut laudaret P. Sextium, introiisset in urbem, dixissetque testis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse, dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victoriisque anteferre, dixique eodem teste alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coegissent. Tota vero interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate, animoque maximo de vi, de auspiciis, de donatione regnorum; neque vero hac in caussa modo, sed constanter sæpe in senatu: quin etiam, Marcellino, & Philippo coss. nonis April. mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idibus Majis referretur. Num potui magis in arcem illius caussæ invadere, aut magis oblivisci temporum meorum, & meminisse actionum? hac a me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, cum illo-

illorum etiam, quorum numquam putaram. Nam, hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompejus cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est: eoque itinere Lucam ad Cæsarem venis: ubi multa de mea sententia questus est Cæsar: quippe, qui etiam Ravennæ Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus: sane moleste Pompejum id ferre constabat. Quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi: quem cum in Sardina Pompejus paucis post diebus, quam Luca discesserat, convenisset; Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere: nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spopondisti. Quid multa? questus est graviter: sua merita commemoravit, quid egisset sæpissime de actis Cæsaris cum ipso meo fratre: quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quæ de mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cujus causam, dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset, & cum ante tamen Pompejus ad me cum mandatis Vibullium misisset, ut integrum mihi de causa Campanæ ad suum reditum reservarem: collegi ipse me, & cum ipsa quasi republ. sum collocutus, ut mihi tam multa pro se perpesso, atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremque in benemeritos animum, fidemque fratris mei præstarem: eumque, quem bonum civem semper habuisset, bonum virum esse pateretur: in illis autem meis actionibus, sententiisque omnibus, quæ Pompejum videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in republ. quæ ego agebam, semperque sensissent, me tamen non satisfacere Pompejo, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se dicebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multo magis illud, quod inimicum meum (meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii, pa-

patriæ, bonorum omnium) sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me præsente osculabantur, non illi quidem ut mihi stomachum facerent (quem ego funditus perdidi) sed certe ut facere se arbitrarentur. Hic ego quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium, quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego si ab improbis, & perditis civibus rempubl. teneri viderem, sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis aliis accidisse accepimus, non modo præmiis, (quæ apud me minimum valent) sed ne periculis quidem compulsus, (quibus tamen moventur etiam fortissimi viri) ad eorum causam me adjungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. Cum autem in republ. Cn. Pompejus princeps esset (vir is, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in rempubl. meritis, & præstantissimisque rebus gestis esset consecutus, cujusque ego dignitatis ab adolescentia fautor, in prætura autem, & in consulatu adjutor etiam exstitissem) cumque idem auctoritate, & sententia per se, consiliis, & studiis tecum me adjuvisset, meumque inimicum unum in civitate haberet inimicum; non putavi famam inconstantiæ mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paulum me immutassem, meamque voluntatem ad summi viri, de meque optime meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, ut vides, in conjuncta causa, & dignitate. Hic multum valuit cum vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Quinto fratri cum Cæsare fuisse, tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore & litteris, & officiis perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me movit: quæ mihi videbatur contentionem (præsertim maximis rebus a Cæsare gestis) cum illis viris nolle fieri, &, ne fieret, vehementer recusare. Gravissime autem me in hanc mentem impulit, & Pompeji fides, quam de me Cæsari dederat, & fratris mei, quam Pompejo. Erant præterea

hæc anima advertenda in civitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta divinitus. QUALES in republ. principes essent, tales reliquos solere esse cives. Tenebam memoria, nobis consulibus ea fundamenta jacta ex Kal. Jan. confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decemb. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis privatis usque ad Cæsarem, & Bibulum coss. cum sententiæ nostræ magnum in senatu pondus haberent, unum fere sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque resp. consules haberet, sed mercatores provinciarum, & seditionum servos, ac ministros, jecit quidam casus caput meum, quasi certaminis causa, in mediam contentionem, dissensionemque civilem. Quo in discrimine, cum mirifica senatus, incredibilis Italiæ totius, singularis bonorum omnium consensio in me tuendo extitisset, non dicam, quid acciderit, (multorum est enim, & varia culpa) tantum dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse; in quo, ut jam sit in iis culpa, qui me non defenderunt, non minor est in iis, qui reliquerunt: & si accusandi sunt, qui pertimuerunt, magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. Illud quidem certe nostrum consilium jure laudandum est, quod meos cives, & a me servatos, & me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis objici noluerim, declararique maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, cum afflictum excitare potuissent: quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in causa (non modo non negabo, sed etiam semper, & meminero, & prædicabo libenter) usus es quibusdam nobilissimis hominibus fortioribus in me restituendo, quam fuerant iidem in tenendo. Qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent; recreatis enim bonis viris consulatu tuo, & constantissimis atque optimis actio-

ctionibus tuis excitatis, (Cn. Pompejo præsertim ad causam adjuncto, cum etiam Cæsar rebus maximis gestis, singularibus ornatus & novis honoribus, ac judiciis senatus, ad auctoritatem ejus ordinis adjungeretur) nulli improbo civi locus ad remp. violandam esse potuisset. Sed attende, quæso, quæ sint consecuta. Primum illa furta muliebrium religionum; qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tres sorores, impunitatem scelerum est eorum sententiis assecutus, qui cum tribunus pleb. pœnas a seditioso cive per bonos viros judicio persequi vellet, exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de republ. sustulerunt iidemque postea non meum monumentum; (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio mea fuerat: monumentum vero senatus) hostili nomine, & cruentis inustum litteris esse passi sunt. Qui me homines quod salvum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem, non solum salutis meæ, quemadmodum medici; sed etiam, ut aliptæ, virium & coloris rationem habere voluissent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit; sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego spem fefelli non modo invidorum, sed etiam inimicorum meorum, qui de uno acerrimo, & fortissimo viro, meoque judicio, omnium magnitudine animi, & constantia præstantissimo, Q. Metello L. F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. Est vero probandum, qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sane redire curarit. Eum ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem virum, constantia & gravitate superasset. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum resp. majorem etiam mihi animum, quam

unquam habuissem, daret: quæ jam declarasset, sese non potuisse me uno cive carere, cumque Metellum unius tribuni pl. rogatio, me universa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, refente consule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibusque incumbentibus, omnibus denique suis viribus recuperasset. Nec vero ego mihi postea quidquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quemquam malevolentissimum jure possit offendere: tantum enitor, ut neque amicis; neque etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem hujus vitæ intuentur, sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Illud vero non obscure queruntur in meis sententiis, quibus ornem Cæsarem, quasi desciverim a pristina causa. Ego autem cum illa sequor, quæ paulo ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti; qui confirmatus consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus & afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est; nunc ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non solum fronte, atque vultu (quibus simulatio facillime sustinetur) ii declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam sententia sæpe jem tabellaque docuerunt. Itaque tota jam sapientium civium (qualem me & esse, & numerari volo) & sententia & voluntas mutata esse debet: id enim jubet idem ille Plato, quem ego auctorem vehementer sequor: Tantum contendere in rep. quantum probare tuis civibus possis, vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reip. fuisse, quod cum offendisset populum Atheniensem prope jam desipientem senectute: cumque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset, cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia; quod neque desipiente populo, neque integra re mihi ad

con.

consulendum, capessérem ne rempubl. implicatus tenebar: sed lætatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem causa utilia, & cuivis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam, & divina Cæsaris in me, fratremque meum liberalitas, qui mihi, quascunque res gereret, tuendus esset: nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis, etiam si in nos non is esset qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim, cum a vobis meæ salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quæ a me de Vatinio, & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere, gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompejum, statim ut ille prætor est factus, cum quidem ego ejus petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnassem: neque tam illius lædendi causa, quam defendendi, atque ornandi Catonis: post autem Cæsaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto a te, ut id a me neve in hoc reo, neve in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam, cum veneris; tametsi possum vel absenti. Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris, nec hoc pertimueris, nam a me ipso laudantur, & laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus, de quo in judicio cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi:

Ubi nominabit Phædriam, tum Pamphilam
Continuo si quando illa dicet, Phædriam
Comessatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus, si laudabit hæc
Illius formam: tu hujus contra: denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.

Sic petivi a judicibus, ut quoniam quidem nobiles homines, & de me optime meriti, nimis

nimis amarent inimicum meum, meque inspectante sæpe eum in senatu modo severe seducerent, modo familiariter, atque hilare amplexarentur: quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leviter repungere. Neque solum dixi, sed etiam sæpe facio, diis hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego cum mihi cum illo magna jam gratia esset, quod ejus omnes gravissimas injurias, communis concordiæ causa, voluntaria quadam oblivione contriveram; repentinam ejus defensionem Gabinii, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem, sed cum me disputantem, non lacessentem, lacessisset, exarsi, non solum præsenti, credo, iracundia, (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illud odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset; omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines, & iidem illi, quos sæpe nutu, significationeque appello, cum se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, meque tum denique sibi esse visum reipubl. qualis fuissem, restitutum; cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset: gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos qui in eadem causa essent, numquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur: cumpe Pompejus ita contendisset, ut nihil umquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam, Cæsarque per litteras maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ. Crassusque ut quasi testata populo Rom. esset nostra gratia, pene a meis laribus in provinciam est profectus: nam cum mihi condixisset, cœnavit apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quaombrem ejus causam (quod te scribis audisse) magna illius commendatione susceptam, defendi in senatu;

tu, ficut mea fides postulabat. Accepisti quibus rebus adductus, quamque rem, causamque defenderim, quique meus in republ. sit pro mea parte capessenda status. De quo sic velim statuas, me hæc eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes, neque delendum, etiam si id fieri posset, summorum civium principatum: neque permanendum in una sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis, sed temporibus assentiendum. Nunquam enim præstantibus in republ. gubernanda viris fundata est in una sententia perpetua permansio; sed ut in navigando tempestati obsequi artis est, etiamsi portum tenere non queas: cum vero id possis, mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius quam eo commutato, quo velis tamen pervenire: sic, cum omnibus nobis in administranda republ. propositum esse debeat (id quod a me sæpissime dictum est) cum dignitate otium, non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Quamobrem ut paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in republ. non alius essem, atque nunc sum. Cum vero in hunc sensum & alliciar beneficiis hominum, & compellar injuriis: facile patior ea me de republ. sentire, ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam reipubl. rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago ac sæpius, quod & Quintus frater meus legatus est Cæsaris, & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem. Itaque ejus omni & gratia, quæ summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis. Nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidiis iis, quæ semper habui, nunc etiam potentium benevolentiam conjunxissem. His ego consiliis si te præsentem habuissem (ut opinio mea fert) essem usus eisdem. Novi enim temperantiam, & moderationem naturæ tuæ: no-

vi animum cum mihi amicissimum, tum nulla in ceteros malevolentia suffusum, contraque cum magnum & excelsum, tum etiam apertum & simplicem. Vidi ego quosdam in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti: quæ me moverunt, movissent eadem te profecto. Sed, quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidem certe tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium, comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum esse lætere. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim; sunt orationes quædam, quas Menocrito dabo, neque ita multæ, ut pertimescas. Scripsi etiam (nam etiam ab orationibus disiungo me fere, referoque ad mansuetiores Musas, quæ me maxime, sicut jam a prima adolescentia delectant (scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione ac dialogo, de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles; abhorrent enim a communibus præceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos jam pridem ad me misissem, si esse edendos putassem; sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meæque in te pietatis; sed quia verebar, non eos qui se læsos arbitrarentur, (etenim id feci parce & molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. Quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte committam, invenero: curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitæ; consuetudinisque nostræ totam ad te defero, quantum litteris, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti, libentissime conferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque mi-

mihi commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri, rogari vero sine magno dolore vix possim. Quod de Quinti fratris negotio scribis, te priore æstate, quod morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse, nunc autem omnia facturum, ut conficia, id scito esse ejusmodi, ut frater meus vere existimet, adjuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrisque studiis, & exercitationibus, velim quam familiarissime certiorem, & quam sæpissime facias, existimesque neminem cuiquam neque cariorem, neque jucundiorem umquam fuisse, quam te mihi; idque me, non modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiam ut posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiam in senatu palam, sese, si licitum esset, legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam: si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibique successurum: legem curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse: se, quoniam ex S. C. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. Ego quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. sunt, qui putent, posse te non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur; sunt etiam qui, si decedas, a te relinqui posse qui provinciæ præsit. mihi non tam de jure certum est (quamquam ne id quidem valde dubium est) quam illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te scio libentissime solere frui, pertinere, te sine ulla mora provinciam successori concedere; præsertim cum sine suspicione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. ego utrumque puto meum esse, &, quod sentiam, ostendere, & quod feceris, defendere.

Scripta jam Epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis; quibus æquitatem tuam non potui non probare: felicitatem autem, quod vellem, consequi potuisses, ne ejus ordinis,

nis, quem semper ornasti, rem aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere. Sed nosti consuetudinem hominum; scis quam graviter inimici illi ipsi Q. Scaevolae fuerint. Tibi tamen sum auctor, ut, quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges; id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiae tuae. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocosa est Epistola, & salibus referta; extrà jocum ait se egisse gratias Lentulo, Ciliciam administranti: hortatur etiam, ut Romam redeat.

X. M. T. C. L. VALERIO JURIS-CONSULTO. S. D.

Cur enim tibi hoc non gratificer, nescio, praesertim cùm his temporibus, audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter; sed tu velim desinas jam nostris litteris uti, & nos aliquando revisas, & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere videare. Quamquam qui istinc nunc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas, partim contumeliosum, quod male respondeas. Sed jam cupio tecum coram jocari. Quare fac, ut quamprimum venias: neque in Apuliam tuam accedas, ut possimus salvum te venisse gaudere: nam illo si veneris, tamquam Ulysses, cognosces tuorum neminem. Vale.

LIBER II.

ARGUMENTUM.

Quatuor partes habet haec Epistola. Primum, accusatus a Curione, quod minus saepe scriberet, excusationem affert, cum officii sui commemoratione. Deinde dolorem suum ex illius absentia, & ex ejusdem dignitate laetitiam narrat. Tertio loco ad laudem, & virtutem hortatur. Postremo commendat illi suam sententiam. Misit autem Cicero in Asiam has omnes Epistolas ad Curionem Quaestorem, praeter ultimam, quae incipit, Sera gratulatio, *quam scripsit in Provincia Romana ad Curionem Tribunum plebis.*

I. M. T. C. CURIONI. S. D.

QUamquam me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo, tamen non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quam jucundum requiri: praesertim cum, in quo accusabar, culpa vacarem: in quo autem desiderare te significas meas litteras, prae te ferres, perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem & optatum amorem tuum. Equidem neminem praetermisi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui litteras non dederim. Etenim quis est tam in scribendo impiger, quam ego? a te vero, bis, terve ad summum, & eas per breves accepi. Quare si iniquus es in me judex, condemnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles, te mihi aequum praebere debebis. Sed de litteris hactenus: non enim vereor, ne non scribendo te expleam; praesertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego, te abfuisse tamdiu a nobis, & doleo, quod carui fructu jucundissimae consuetudinis tuae: & laetor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus; quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondeat. Breve est, quod me tibi praecipere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta est expectatio vel ani-

mi,

mi, vel ingenii tui, ut ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus revertare, ut, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et, quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla unquam delebit oblivio, te rogo ut memineris, quantæcumque tibi accessiones fient & fortunæ, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut ætas nostra jam ingravescens in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur Curionem in obitu patris, seque illi parentis futurum loco pollicetur.

II. M. T. C. CURIONI S. D.

Gravi teste privatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo clarissimo viro: qui, cum suis laudibus, tum vero te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quam e vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus: Tibi patrimonium dii fortunent; me certe habebis, cui carus æque sis, & perjucundus, ac fuisti patri. Vale.

ARGUMENTUM.

Dissuadet a muneribus dandis in funere patris; dari autem populo solebat gladiatorium munus.

III. M. T. C. CURIONI. S. D.

Rupæ studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine; sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam te absente fieri, quod tibi, cum venisses, non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus: aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramque contra istam

rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam, aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut, si quando (quod nolim) displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari. Brevi tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ sunt in republ. amplissima, consequi possis, quam muneribus; quorum neque facultatem quisquam admiratur, (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Sed aliter atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ. Quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse, eaque a te expectari, quæ a summa virtute, summoque ingenio expectanda sunt. Ad quæ si es, ut debes, paratus (quod ita esse confido) plurimis, maximisque muneribus & nos amicos, & cives tuos universos & rempubl. afficies. Illud profecto cognosces, mihi te neque cariorem, neque jucundiorem esse quemquam. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Curionem ad studium summæ laudis, quod, exoriente jam bello civili, timeat, ne se ad improbos cives deserta Republ. conferat, quod evenit: grandi etiam ære alieno a Cæsare liberatus, a Senatu ad populum transiit.

IV. M. T. C. CURIONI. S. D.

EPistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire aut nostra, aut ipsorum interesset. Hujus generis litteras a me profecto non expectas: tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores, & nuntios: in meis autem rebus nihil est sane novi. Reliqua sunt Epistolarum genera duo, quæ

quæ me magnopere delectant : unum familiare & jocosum : alterum severum & grave. Utro me minus deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per litteras ? civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam ? quid est quod possit graviter a Cicerone scribi ad Curionem, nisi de republica ? atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea, quæ nunc sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea clausula, qua soleo, teque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta, & parata, incredibilis quædam expectatio : quam tu una re facillime vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderem ; & hoc quidquid attigi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Curioni, quod & Romæ non sit, ubi multa contra Remp. committuntur; & ibi sit, ubi ex reste factis magnam laudem consequatur : postremo eum ad suscipiendam Remp. hortatur.

V. M. T. C. CURIONI S. D.

HÆc negotia quomodo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi : etsi, ubicumque es (ut scripsi ad te antea) in eadem es navi : tamen, quod abes gratulor, vel quia non vides ea, quæ nos, vel quod excelso, & illustri loco sita sit laus tua in plurimorum & sociorum, & civium conspectu : quæ ad nos nec obscuro, nec vario sermone, sed & clarissima, & una omnium voce perfertur. Unum illud nescio gratulerne tibi, an timeam, quod, mirabilis est expectatio reditus tui : non quod verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat : sed mehercule, ne, cum veneris, non habeas jam quod

quod cures, ita sunt omnia debilitata, jam prope, & extincta. Sed hæc ipsa, nescio, rectene sint litteris commissa; quare cetera cognosces ex aliis. Tu tamen, sive habes aliquam spem de republ. sive desperas; ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo cive, ac viro debent, qui sit rempublicam afflictam & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus in veterem libertatem, ac dignitatem vindicaturus. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus: & ut impetret quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatio requiri possit.

VI. M. T. C. CURIONI. S. D.

NOndum erat auditum te ad Italiam adventare, cum Sex. Julium Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi; sed tamen, cum appropinquare tuus adventus putaretur, & te jam ex Asia Romam versus profectum esse constaret, magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has ad te quamprimum perferri litteras magnopere vellemus. Ego, si mea in te essent officia solum, Curio, tanta quanta magis a te ipso prædicari, quam a me ponderari solent, verecundius a te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est enim homini prudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet; ne id quod petat exigere magis quam rogare, & in mercedis potius quam beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me, vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum clarissima, & maxima extiterunt: ESTQUE animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere: non dubitavi id a te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeque necessarium. Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem, cum præsertim confiderem nullam esse gratiam tantam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remune-

nerando, cumulandoque illustrare possit. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi, & locavi, statuique in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque vero cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ curæ fuisse unquam puto, quantæ mihi sit honos ejus, in quo omnia mea posita esse decrevi. Huic te unum tantum adjumento esse, si valueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia, bonorum studium conciliatum ex tribunatu propter nostram (ut spero te intelligere) causam: vulgi, ac multitudinis propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturæ, juventutis, & gratiosorum in suffragiis, propter ipsius excellentem in eo genere, vel gratiam, vel diligentiam; nostram suffragationem si minus potentem, at probatam tamen, & justam, & debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis, & auctor opus est, & eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator; qui si ex omnibus unus optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem si memorem, si gratum, si bonum virum vel ex hoc ipso quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes, si dignum denique tuis beneficiis judicas, hoc a te peto, ut subvenias huic meæ sollicitudini, ut huic meæ laudi, vel (ut verius dicam) prope saluti tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te majoris animi, gravitatis, constantiæ, benevolentiæ erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem. Mihi vero tantum decoris, tantum dignitatis adjunxeris: ut eundem te facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. Ego, ni te videre scirem, cum hæc ad te scriberem, quantum officii sustinerem, quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum, plura scriberem. Nunc tibi omnem rem, atque causam, meque tibi totum commendo, atque trado. Unum hoc sic habeto, si a te hanc rem impetravero, me pene plus tibi, quam ipsi

Mi-

Miloni, debiturum. Non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua præcipue sum ab illo adjutus, quam pietas erit in referenda gratia jucunda: eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

ARGUMENTUM.

Hanc Epistolam scripsit in Cilicia Proconsul. Gratulatur Curioni de Tribunatu pl. Hortatur ad boni civis officium. De sacerdotio Curionis quædam interserit. Postremo rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad Provinciæ administrationem patiatur.

VII. M. T. C. PROCOS. CURIONI TRIB. PLEB. S. D

1 SEra gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est: longe enim absum: audio sero. Sed & tibi gratulor, & ut sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto, teque hortor, ut omnia gubernes, & moderere prudentia tua; ne te auferant aliorum consilia. Nemo est qui sapientius tibi suadere possit te ipso, nunquam labere, si te audies. Non scribo hoc temere, cui scribam, video, novi animum, novi consilium tuum, non vereor ne quid timide, & stulte facias, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quod in id reipublicæ tempus non incideris, sed veneris, (judicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profecto vides quanta vis in repub. temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates, quid insidiarum, quid vanitatis in vita non dubito quin cogites. Sed, amabo te, cura, & cogita nihil novi, sed illud idem quod initio scripsi, tecum loquere, te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera. Alter, qui melius dare consilium possit, quam tu, non facile inveniri potest; tibi vero ipse certe nemo melius dabit. Dii immortales, cur ego non adsum, vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel se-

socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minime tibi deest, sed tamen efficeret magnitudo, & vis amoris mei, consilio te ut possem juvare. Scribam ad te plura alias, paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut quoniam sane feliciter, & ex mea sententia rem pub. gessimus, unis litteris totius æstatis res gestas ad Senatum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamque difficili in re atque causa, cognosces ex iis litteris, quas Thrasoni liberto tuo dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te singulari, rogo atque oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari: præsens tecum egi, cum te tribunum plebis isto anno fore non putarem: itemque petivi sæpius per litteras, sed tum quasi a Senatore nobilissimo, & adolescente gratiosissimo, nunc a tribuno pl. & a Curione tribuno, non ut decernatur aliquid novi (quod solet esse difficilius) sed ut ne quid novi decernatur, & ut S. C. & leges defendas; eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum: hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Leviter Cœlium objurgat, qui commentarium misisset refertum levissimis rebus. Tum hortatur ad amicitiam Pompeji, emergente belli civilis initio. Addit de suo in provinciam itinere: in extremo, ne sibi Provinciæ tempus prorogetur.

VIII. M. T. C. PROCOS. M. COELIO RUFO S. D.

Quid? tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia dilata, & Chresti compilationem mitteres, & ea quæ nobis, cum Romæ sumus, narrare nemo audeat? Vide, quantum tibi meo judicio tribuam. (nec mehercule injuria; πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognovi) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reipub. geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit: scribent alii, mul-

multi nunciabunt: perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed, ut ab homine longe in posterum prospiciente, futura expecto: ut ex tuis litteris cum formam reipubl. viderim, quale ædificium futurum sit scire possim; neque tamen adhuc habeo, quod te accusem; neque enim fuit, quod tu plus providere posses, quam quivis nostrum, in primisque ego, qui cum Pompejo complures dies nullis in aliis nisi de republ. sermonibus versatus sum, quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt. Tantum habeto, civem egregium esse Pompejum, & ad omnia, quæ providenda sunt in republ. & animo, & consilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede: jam iidem illi & boni, & mali cives videntur, qui nobis videri solent. Ego, cum Athenis decem ipsos dies fuissem, multumque mecum Gallus noster Caninius, proficiscebar inde pridie nonas Quinct. cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciæ prorogetur, in eo mihi sunt omnia. Quid, quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Cælio, quod superatis competitoribus, Ædilis Curulis designatus sit.

IX. M. T. C. PROCOS. M. COELIO RUFO ÆDILI CUR. DES. S. D.

PRimum tibi ut debeo gratulor, lætorque tum præsenti, tum etiam sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignorantia rerum omnium. In his enim sum locis, quo & propter longinquitatem & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur; & cum gratulor, tum vero quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quod ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque cum primum audivi, ego ille ipse factus sum, (scis quem dicam) egique omnes illos adolescentes, quos ille jactitabat:

diffi-

adduxi, satis probe ornatum auxiliis, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri multum est enim in his locis: Hiccine est ille, qui urbem? quem senatus? nosti cetera. Cum venissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, divisus aquarum divortiis, Cassius noster, quod mihi magnæ voluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem rejecerat. Bibulus provinciam acceperat, interea cum meis copiis omnibus vexavi Amanienses, hostes sempiternos: multi cecidi, capti, reliqui dissipati, castella munita, improviso adventu capta, & incensa. Ita victoria justa imperator appellatus apud Issum (quo in loco sæpe, ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit Darium ab Alexandro esse superatum) adduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. Ibi quintum, & vigesimum jam diem aggeribus, vineis, curribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum tantis opibus, tantoque negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen oppidi, quod si, ut spero, cepero, tum vero litteras publice mittam. Hec ad te in præsenti scripsi, ut speres te assequi id, quod optasti. Sed, ut redeam ad Parthos, hæc æstas habuit hunc exitum satis felicem: ea, quæ sequitur, magno est in timore. Quare, mi Rufe, vigila, primum, ut mihi succedatur: sin id erit ut scribis, & ut ego arbitror, spissius, illud quod facile est ne quid mihi temporis prorogetur. De Repub. ex tuis litteris, ut antea tibi scripsi, cum præsentia, tum etiam futura magis expecto. Quare, ut ad me omnia, quam diligentissime perscribas, te vehementer rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Suum declarat Urbis desiderium, & pantheras ait non posse capi, quas Cælius Ædilis petierat, ut in suis ludis populo ostenderet.

XI. M. T. C. IMP. COELIO ÆDILI CUR. S. D.

PUtaresne umquam accidere posse, ut mihi verba deessent? neque solum ista vestra

oratoria; sed hæc etiam levia nostratia? desunt autem propter hanc causam, quod mirifice sum solicitus quidnam de provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum atque in primis tui; satietas autem provinciæ; vel quia videmur eam famam consequuti, ut non tam accessio quærenda, quam fortuna metuenda sit, vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui majora in republica onera sustinere & possimus, & soleamus, vel quia belli magni timor impendet, quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter, sed mira paucitas est, & eas, quæ sunt, valde ajunt quæri, quod nihil cuiquam insidiarum in mea provincia, nisi sibi, fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere, sed tamen sedulo fit, & in primis a Patischo. Quidquid erit, tibi erit, sed quid plane esset, nesciebamus: mihi mehercule magnæ curæ est ædilitas tua; ipse dies me admonebat; scripsi enim hæc ipsis Megalensibus. Tu velim ad me de omni reipublicæ statu, quam diligentissime perscribas, ea enim certissima putabo, quæ ex te cognovero. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras a Cælio requirit de rebus urbanis, & hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quam provinciales.

XII. M. T. C. IMP. COELIO ÆDILI CUR. S. D.

Solicitus equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosæ conciones, ita molestæ quinquatrus afferebantur, nam citeriora nondum audiebamus: sed tamen nihil me magis solicitabat, quam in his molestiis non me, si qua ridenda essent, ridere tecum; sunt enim multa, sed ea non audeo scribere. Illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. Quare, etsi, cum tu hæc leges, ego jam annuum munus confecero, tamen obviæ mihi velim sint litteræ tuæ, quæ me erudiant

de

de omni repub. ne hospes plane veniam: hoc melius, quam tu facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, a me cum Philone Pessinunte discessit: iter habebant ad Dejotarum regem, quamquam omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. Urbem mi Rufe cole, & in ista luce vive: omnis enim peregrinatio (quod ego ab adolescentia judicavi) obscura, & sordida est iis, quorum industria Romæ potest illustris esse. Quod cum probe scirem, utinam in sententia permansissem, cum una mehercule ambulatiuncula, atque uno sermone nostro omnes fructus provinciæ non confero. Spero me integritatis laudem consequutum: non erat minor ex contemnenda, quam ex conservata provincia spes triumphi, in qua satis gloriose triumpharem, si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi charissimarum. Sed, ut spero, propediem te videbo: tu mihi obviam mitte epistolas te dignas. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet Epistolæ Cælii, quæ sexta est, lib. 8. Eam lege, si hujus argumentum, atque etiam interpretationem quæris.

XIII. M. T. C. IMP. COELIO ÆDILI CUR. S. D.

Raras tuas quidem, (fortasse enim non perferuntur) sed suaves accipio litteras. Vel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi & officii, & consilii! Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas, tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus, prudentibus, fideliterque suadentibus idem videri. Ego Appium (ut sæpe te cum loquutus sum) valde diligo: meque ab eo diligi statim cœptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi. Nam, & honorificus in me consul fuit, & suavis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. Mea vero officia ei non defuisse, tu es testis, quoniam κωμικὸς μάρτυς, ut opinor, accidit Phania, & mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo sensi, jam me Pompeji totum esse scis: Brutum

a me amari intelligis. Quid est caussæ, cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis, collegam meum præsertim, & in ipsa collegii laude, & scientia studiosum mei? Hæc eo pluribus scripsi, quod mihi significabant tuæ litteræ subdubitare te, qua essem erga illum voluntate: credo te audisse aliquid, falsum est (mihi crede) si quid audisti; Genus institutorum, & rationum mearum dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione provinciæ. Ex eo quidam suspicari fortasse sunt, animorum contentione, non opinionum dissensione, me ab eo discrepare: nihil autem feci unquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. Post hoc negotium autem, & temeritatem nostri Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo, erat in eadem Epistola veternus civitatis. Gaudebam sane, & congelasse nostrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo: quid ais? Cæsarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita vivam, putavi. Dii immortales, quam ego risum nostrum desidero! Mihi erat in animo, quoniam jurisdictionem confeceram, civitates locupletaram publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorum ulla querela conservaram; privatis summis, infimis fueram jucundus, proficisci in Ciliciam nonis Maii: &, cum primum æstiva attigissem: militaremque rem collocassem, decedere ex S. C. Cupio ædilem videre, miroque desiderio me urbs afficit, & omnes mei, tuque in primis. Vale.

A R.

ARGUMENTUM.

Commendat Fabium a quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

XIV. M. T. C. IMP. COELIO ÆDILI CUR. S. D.

MArco Fabio, viro optimo, & homine doctissimo, familiarissime utor, mirificeque eum diligo, cum propter summum ejus ingenium summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam; ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos, hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit; sed in hoc homine nullam accipio excusationem, omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer expecto, & desidero, in primisque quid agas, scire cupio: nam jamdiu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de supplicationibus suis; de nuptiis filiæ, & P. Cornelii Dolabellæ, de civilibus discordiis, de rationibus, quibus adductus C. Colium, Quæstorem suum, Provinciæ præposuerit. Respondet Cælii tribus Epistolis, quæ sunt in Libro octavo.

XV. M. T. C. IMP. COELIO ÆDILI CUR. S. D.

NOn potuit accuratius agi, neque prudentius quam actum est a te cum Curione de supplicatione; & mehercule confecta res est ex mea sententia (cum celeritate, tum quod is, qui erat iratus competitor tuus, & idem meus assensus est ei, qui ornavit res nostras divinis laudibus. Quare scito, me sperare ea, quæ sequuntur, ad quæ tu te para. Dolabellam a te gaudeo primum laudari) deinde etiam amari; nam ea, quæ speras Tulliæ meæ prudentia temperari posse, scio cui Epistolæ tuæ respondeant; quid si meam leges, quam ego tum ex tuis litteris misi

ad Appium? sed quid agas? sic vivitur: quod actum est, Dii approbent: spero fore jucundum generum nobis. Multum in eo tua nos humanitas adjuvabit. Respublica me valde sollicitat; faveo Curioni, Cæsarem honestum esse cupio, pro Pompejo emori possum, sed tamen ipsa republica nihil mihi est carius, in qua tu non valde te jactas; districtus enim mihi videris esse, quod & bonus civis, & bonus amicus es. Ego, de provincia decedens, quæstorem Cœlium præposui provinciæ: puerum, inquis? at quæstorem, at nobilem adolescentem, at omnium fere exemplo, neque erat superiore honore unus, quem præficerem. Pontinius multo ante discesserat, a Q. fratre impetrari non poterat, quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me plane post annum, ut Senatus voluit ex provincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. Fortasse & illud adderent, Senatum eos voluisse provinciis præesse, qui antea non præfuissent, fratrem meum triennium Asiæ præfuisse. Denique nunc solicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia timerem: postremo, non tam mea sponte, quam potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Cassios, Antoniosque complexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui; hoc tu meum consilium laudes necesse est; mutari enim non potest. De Ocella parum plane ad me scripseras, & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrimonio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter, ut spero, vos videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Hujus Epistolæ apertum erit argumentum, si legas Epistolam Cœlii, quæ ante ultimam est lib. 8. cui hac respondet.

XVI. M. T. C. COELIO ÆDILI CUR. S. D.

MAgno dolore me affecissent tuæ litteræ, nisi jam, & ratio ipsa depulisset omnes molestias, & diuturna desperatione rerum obduruis-

duruisset animus ad dolorem novum: sed tamen quare acciderit, ut ex meis superioribus litteris id suspicarere quod scribis, nescio. Quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberent, quam tuum? nam non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id ut non putem videre. Illud miror, abduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimares, aut tam improvidum, qui ab excitatâ fortuna ad inclinatam, & prope jacentem desciscerem, aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meque ipso deficerem, & quod initio, semperque fugi, civili bello interessem. Quod est igitur meum triste consilium? ut descenderem fortasse in aliquas solitudines. Nosti enim non modo stomachi mei, cujus tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta hæc pompa lictorum meorum, nomenque Imperii, quo appellor: eo si onere carerem, quamvis parvis Italiæ latebris contentus essem, sed incurrit hæc nostra laurus non solum in oculos, sed jam etiam in voculas malevolorum: Quod cum ita esset, nihil tamen unquam de profectione, nisi vobis approbantibus, cogitavi. Sed mea prædiola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum, moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare; quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium: nam ad bellum quidem, qui convenit; præsertim contra eum, cui spero me satis fecisse, ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam meam tu facillime prospicere potuisti jam ab illo tempore, cum in Cumanum mihi obviam venisti, non enim te celavi; sed nonne tum prævidisti, quam abhorream ab urbe relinquenda? quod cum audissem, nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpessurum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum? Quid ergo accidit cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem?

Credas hoc mihi velim (quod puto te existimare) ex his miseriis nihil aliud me quærere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse quam pacem; ea desperata, nihil tam fugisse quam arma civilia; hujus me constantiæ puto fore, ut nunquam pœniteat: Etenim memini in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quod nunquam bello civili interfuisset: hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignaviæ, de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent, quæ mihi a te ad timorem fidissime, atque amantissime proponuntur. Nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione impendere videatur: quam quidem ego a republica meis privatis, & domesticis incommodis libentissime, vel ipsis istis, quæ tu me mones, ut caveam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla respublica, satis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim a reliquis civibus. Nam quod rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum, mihique carissimum an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum vero Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissime sollicitet? & eo magis, quod in communibus miseriis hac tantum oblectabar specula. Dolabellam meum, vel potius nostrum, fore ab iis molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum, velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. itaque neque ego hunc Hispaniensem casum expecto, de quo mihi exploratum est ita esse, ut tu scribis: nec quidquam astute cogito, si quando erit civitas, erit profecto nobis locus: sin autem non erit, in easdem solitudines tu ipse (ut arbitror) venies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse vaticinor, & hæc omnia meliores habebunt exitus. Recordor enim desperationes eorum, qui senes erant, adolescente me: ego eos fortasse nunc imitor, & utor ætatis vitio, velim ita sit, sed tamen togam prætextam texi

Oppio,

Oppio, puto, te audisse. Nam Curtius noster dibaphum cogitat; sed eum infector moratur. Hæc asperli, ut scires, me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella quod scripsi, suadeo videas tamquam si res tua agatur. Extremum illud erit; nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus, te tamen oramus, quibuscumque erimus in terris, ut nos, liberosque nostros ita tueare, ut amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet ad omnes partes Epistolæ Caninii; Deinde altera Epistola roganti, ut se Bibulo commendet, causas affert, quare id facere debeat: se tamen illi morem gessisse confirmat.

XVII. M. T. C. IMP. CANINIO SALUSTIO PROCOS S. D.

Litteras a te mihi stator tuus reddidit Tarsi, ad xvi. Kal. Sex. His ergo ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil audivi: nec quemquam fore arbitror, quin ad diem decedam: nulla causa est; præsertim sublato metu Parthico, commoraturum me nusquam sane arbitror. Rhodum, Ciceronem causa puerorum, accessurum puto; neque id tamen certum est. Ad urbem velim quam primum venire: sed tamen iter meum reipublicæ, & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis convenire. De rationibus referendis non erat incommodum te nullam referre, quam tibi scribis a Bibulo fieri potestatem: sed id vix mihi videris per legem Juliam facere posse, quam Bibulus certa quadam ratione non servat, tibi magnopere servandam censeo. Quod scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse, videbam idem ceteros existimare, molesteque ferebam de ea re minus commodos sermones malevolorum fuisse. Parthi transierint necne, præter te, video dubitare neminem; itaque omnia præsidia, quæ magna, & firma paraveram commotus hominum non dubio sermone, dimisi. Ratio-

nes mei quæstoris nec verum fuit me tibi mittere: nec tum erant confectæ: eas nos Apameæ deponere cogitabamus. De præda mea, præter quæstores urbanos, idest populum Romanum teruncium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prædas accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, ut & mihi, & populo cautum sit sine vecturæ periculo. Quod scribis ad me de drachmis ccclↃↃↃ nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare; omnis enim pecunia ita tractatur, ut præda a præfectis, quæ autem mihi attributa est, a quæstore curetur. Quod quæris, quid existimem de legionibus, quæ decretæ sunt in Syriam, antea dubitabam venturæ ne essent; nunc mihi non est dubium: quin, si antea auditum erit, otium esse in Syria, venturæ non sint. Marium quidem successorem tarde video esse venturum; propterea quod Senatus ita decrevit, ut cum legionibus iret. Uni Epistolæ respondi; venio ad alteram. Petis a me, ut Bibulo te quam diligentissime commendem; in quo mihi voluntas non deest: sed locus videtur esse tecum expostulandi; solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem me numquam fecisti, quam valde Bibuli voluntas a me sine causa abhorreret. Permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochiæ metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quidvis se perpeti malle, quam videri eguisse auxilio meo. Quod ego officio quæstorio te adductum reticere de prætore tuo non moleste ferebam: quamquam quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me litteram numquam misit, ad quem intelligebat ejus belli periculum pertinere: tantum de auguratu filii sui scripsit ad me; In quo ego misericordia commotus, & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam humanissime scriberem; ille, si omnibus est malevolus (quod numquam existimavi) minus offendor in me; sin a me est alienior, nihil tibi litteræ meæ proderunt. Nam, ad Senatum quas Bibulus litteras misit, in iis, quod mihi cum illo

illo erat commune, sibi soli attribuit; se curasse, ut cum quæstu populi pecunia permutaretur. Quod autem meum erat proprium, ut alariis transpadanis uti negarem, id etiam populo se remisisse scribit, quod vero illius erat solius, id mecum communicat. Equitibus auxiliariis, inquit, cum amplius frumenti postularemus. Illud vero pusilli animi; & ipsa malevolentia jejuni, atque inanis, quod Ariobarzanem, quem Senatus per me regem appellavit, mihique commendavit, iste in litteris non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellat. Hoc animo qui sunt deteriores fiunt rogati; sed tibi morem gessi; litteras ad eum scripsi, quas cum acceperis, facies, quod voles. Vale.

ARGUMENTUM.

Suadet, ut decedens præponat Provinciæ Quæstorem potius, quam Legatos; quod ipse quoque postea fecit. Vide Epist. 15. hujus Libri.

XVIII. M. T. C. IMP. Q. THERMO PRO-PRÆT. S. D.

Officium meum ergâ Rhodonem, cæteraque mea studia, quæ tibi, ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo, grata esse, vehementer gaudeo, mihique scito in dies majori curæ esse dignitatem tuam, quæ quidem a te ipso integritate, & clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse videatur: sed mihi magis magisq; quotidie de rationibus tuis cogitanti placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi, graves te suscepturum inimicitias, si adolescens potens, & nobilis a te ignominia affectus esset; & hercle sine dubio erit ignominia. Habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos legatos tuos, quod & quæstor est, & quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio, sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos, præsertim jure, quos video deinceps tribunos plebis per triennium fore. Tempora au-

 tem

tem reipubl. qualia futura sint, quis scit? Mihi quidem turbulenta videntur fore, cur ego te velim incidere in terrores tribunitios? præsertim cum sine cujusquam reprehensione legatis quæstorem possis anteferre; qui si dignum se majoribus suis præbuerit, ut spero, & opto, tua laus ex aliqua parte fuerit, sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar; quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi me ad te oportere scribere. Tu quod egeris, id velim Dii approbent, sed, si me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit optatiorem sibi Quæstorem obtinere neminem potuisse: & hortatur, ut maturet in Provinciam venire, antequam ipse decedat.

XIX. M. C. T. IMP. COELIO CALVO, L. F. QUÆST. S. D.

CUm optatissimum nuncium accepissem, te mihi quæstorem obtigisse, eo jucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses: magni videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. Postea cum mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur, verebar, ne id ita caderet (quod etiam nunc vereor) ne antequam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem. Accepi autem a te missas litteras in Cilicia, cum essem in castris, ad xii. Kal. Quinctil. scriptas humanissime, quibus facile, & officium, & ingenium tuum perspici possit: sed neque unde, neque quo die datæ essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is, qui attulerat, a te acceperat, ut ex eo scirem, quo ex loco, aut quo tempore essent datæ. Quæ cum essent incerta, existimavi tamen esse faciendum, ut ad te statores meos, & lictores cum litteris mitterem, quas si satis opportuno tempore acce-

cepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quamprimum veneris. Nam quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, tu scis, maxime necessarius, quod item C. Virgilius, propinquus tuus familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit, valet id quidem apud me multum, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio: sed tuæ litteræ, de tua præsertim dignitate, & de nostra conjunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quæstor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem quæcumque a me ornamenta in te proficiscentur, ut omnes intelligant a me habitam esse rationem tuæ, majorumque tuorum dignitatis: sed id jam facilius consequar, si ad me in Ciliciam veneris; quod ego, & mea, & reipublicæ, & & maxime tua interesse arbitror. Vale.

LIBER III.

ARGUMENTUM.

Totus est hic liber ad Appium P. Clodii fratrem, cum quo post inimicitias, in gratiam redierat. In hac autem epistola scribit de duobus Appii libertis, Phania, & Cilice; interserit quædam de sua benevolentia; In extremo commendat Valerium Jurisconsultum cum joco famsliari.

I. M. T. C. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

Si ipsa resp. tibi narrare posset quomodo sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, verum etiam, quod vidi, curiosus. Quapropter ille tibi omnia explanabit: id enim mihi & ad brevitatem est aptius, & ad reliquas res providentius. De mea autem benevolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi persuade, carissimum te mihi esse, cum propter multas suavitates ingenii, officii,

officii, humanitatis tuæ, tum quod ex litteris tuis, & ex multorum sermonibus intelligo; omnia, quæ a me perfecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. Quod cum ita sit, perficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua caruimus, intermissa nostra consuetudine, & gratia, crebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam: idque me, quoniam tu ita vis, puto non invita Minerva esse facturum; quam quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus, sed ut mihi reddidit a te litteras plenas & amoris, & officii, mirifice ipse suo sermone subsequutus est humanitatem litterarum tuarum: jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, cum de sermonibus, quos de me haberes quotidie mihi narraret: quid quæris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen ut Phaniam valde sim desideraturus; quem cum Romam remittes (quod, ut putabamus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles, mandata des velim. L. Valerium jurisconsultum valde tibi commendo, sed ita, etiamsi non est jurisconsultus: melius enim ei cavere volo, quam ipse aliis solet; valde hominem diligo; est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias, sed idem scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras: id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum esset Appio successor in Ciliciæ administratione creatus, rogat eum, ut Provinciam sibi quam maxime aptam, explicatamque tradat, quo sit ei facilior administrandi ratio.

II. M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

Cum & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, ut, mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset: in multis, & variis molestiis, cogitationibusque meis

meis hæc una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior quam ego sum quisquam posset succedere: neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam, explicatamque tradere. Quod si tu quoque eamdem de mea voluntate erga te spem habes; ea te profecto numquam fallet. A te maximopere pro nostra summa conjunctione, tua que singulari humanitate, etiam atque etiam peto, & quæso, ut quibuscumque rebus potes (potes autem plurimis) prospicias, & consulas rationibus meis. Vides ex S. C. provinciam esse habendam, si eam, quoad ejus facere potueris, quam expeditissimam mihi tradideris, facilior erit mihi quasi decursus mei temporis; quid in eo genere efficere possis, tui consilii est: ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret; aut id fieri nostra amicitia pateretur; aut res verba desideraret; ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis a te provisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, quod in proxima superiori epistola, ut in tradenda Provincia commodet sibi quam maxime potest: præcipue ne numerum militum imminuat.

III. M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

ADixi. Kal. Jun. Brundusium cum venissem, Q. Fabius legatus tuus mihi præsto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quæ non modo mihi, ad quem pertinebant, sed universo senatui venerant in mentem, præsidio firmiori opus esse ad istam provinciam: censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementum meis, & Bibuli legionibus scriberetur. Id cum Sulpitius C O S. passurum se negaret, multa nos quidem questi sumus, sed tantus consensus Senatus fuit, ut mature proficisceremur,

mur, parendum ut fuerit; itaque fecimus. Nunc, quod a te petii litteris iis, quas Romæ tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ sit quæ successori conjunctissimo, & amicissimo commodare potest is, qui provinciam tradit ut ea pro nostra constantissima voluntate erga te, cura, ac diligentia tua complectare, ut omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse provinciam tradere. Ex iis litteris, quarum exemplum ad me misisti, quas in Senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos a te milites esse dimissos, sed mihi Fabius idem demonstravit, id te cogitasse facere, sed cum ipse a te discederet, integrum militum numerum fuisse. Id si ita est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam minimum imminueris, qua de re S. C. quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidem pro eo quanti te facio, quidquid feceris approbabo: sed te quoque confido ea esse facturum, quæ mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pontinium, legatum meum Brundusii expectabam, eumque ante Kal. Jun. Brundusium venturum arbitror, qui cum venerit, quæ primum navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

ARGUMENTUM.

Expectari a se scribit L. Clodium cum Appii mandatis; mutuam benevolentiam, ejusque causas commemorat.

IV. M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

PRidie Non. Jun. cum essem Brundusii, litteras tuas accepi, quibus erat scriptum, L. Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui velles; eum sane expectabam, ut ea, quæ a te afferret, quamprimum cognoscerem. Meum studium erga te, & officium, tametsi multis jam rebus spero esse cognitum, tamen in iis maxime declarabo quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, & dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus,

lianus, & C. Flaccus L. F. & diligentissime M. Octavius Cn. F. demonstravit, me a te plurimi fieri, quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantissime scriptum suavissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt: nam cum teipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci, tum accesserunt etiam conjunctiones necesariorum tuorum: duos enim duarum ætatum plurimi facio; Cn. Pompejum, filiæ tuæ socerum, & M. Brutum, generum tuum. Collegi quoque conjunctio, præsertim tam honorifice a te approbata non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed, si Clodium convenero, ex illius sermone ad te scribam plura, & ipse operam dabo, ut te quamprimum videam. Quod scribis manendi tibi causam eam fuisse ut me convenires, id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut expeditissimam provinciam traderet. Deinde rationem exponit itineris sui, quo certius de congressu statuere Appius possit.

V. M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

Tralles veni ad vi. Kal. Sex. ibi mihi præsto fuit L. Lucilius cum litteris, mandatisque tuis, quo quidem homine neminem potuisti nec mihi amiciorem, nec, ut arbitror, ad ea cognoscenda, quæ scire volebam, aptiorem, prudentioremve mittere; ego autem & tuas litteras legi libenter, & audivi Lucilium diligenter. Nunc quoniam & tu ita sentis (scribis enim, quæ de nostris officiis ego ad te scripserim etsi ea jucunda fuerint, tamen quoniam ex alto repetita sint, non necesaria te putasse: & revera confirmata amicitia, & perfecta fide commemoratio officiorum supervacanea est eam partem orationis prætermittam. Tibi tamen agam, ut debeo, gratias: animadverti enim & didici ex tuis litteris, te omnibus in rebus habuisse rationem,

ut mihi consuleres, restituerésque, & præpararès quodammodo omnia, quo mea ratio facilior, & solutior esse posset. Hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam, sequitur illud, ut te existimare velim mihi magnæ curæ fore, atque esse jamprimum, ut ipse tu, tuique omnes deinde etiam ut reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum; quod quibus adhuc non satis est perspectum, ii mihi nolle magis hoc animo nos esse, quam non intelligere videntur: sed profecto intelligent: neque enim obscuris personis, nec parvis in causis res agetur: sed hoc fieri melius quam dici, aut scribi, volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurusne me sis in provincia: ea res sic habet. Brundusii cum loquerer cum Phania liberto tuo, veni in eum sermonem, ut dicerem me libenter ad eam partem provinciæ primum esse venturum, quo te maxime velle arbitrarer; tunc mihi ille dixit, classe te velle decedere: perfore accommodatum tibi, si ad Sidam maritimam partem provinciæ, navibus accessissem. Dixi me esse facturum: itaque fecissem, nisi mihi L. Clodius noster Corcyræ dixisset, minime id esse faciendum; te Laodiceæ fore ad meum adventum. Erat id mihi multo brevius, multoque commodius, cum præsertim te ita malle arbitrarer: tua ratio postea est commutata, nunc quid fieri possit, tu facillime statues, ego tibi meum consilium exponam. Pridie Kal. Sex. puto me Laodiceæ fore: ubi per paucos dies, dum pecunia accipiatur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciam ad exercitum: ut circiter Id. Sext. putem me ad Iconium fore, sed si quid nunc me fallit in scribendo, (procul enim aberam ab re ipsa, & locis) simul ac progredi cœpero, quam celerrimis potero, & quam creberrimis litteris faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo; sed quod tuo commodo fieri possit, utriusque nostrum magni

inter-

intereſt, prius ut te conveniam quam decedas: quam facultatem ſi quis caſus eripuerit, mea tamen in te omnia officia conſtabunt, non ſecus, ac ſi te vidiſſem. Tibi de noſtris rebus nihil ſum ante mandaturus per litteras, quam deſperato coram me tecum agere poſſe. Quod te a Scævola petiiſſe dicis, ut, dum tu abeſſes, ante adventum meum provinciæ præeſſet: eum ego Epheſi vidi, fuitque mecum familiariter triduum illud, quo ego Epheſi commoratus ſum, nec ex eo quidquam audivi, quod ſibi a te mandatum diceret; ſane vellem potuiſſe obſequi voluntati tuæ, non enim arbitror noluiſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Oſtendit non per ſe, ſed per Appium ſtetiſſe, quo minus congrederentur: nihil tamen de ſua erga illum benevolentia detractum.

VI. M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

CUm meum factum cum tuo comparo, etſi non magis faveo in noſtra amicitia tuenda, quam tibi, tamen multo magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim Brunduſii quæſivi ex Phania (cujus mihi videbar, & fidelitatem erga te perſpexiſſe, & noſſe locum, quem apud te is teneret) quam in partem provinciæ maxime putaret te velle, ut in ſuccedendo primum venirem, cum ille mihi reſpondiſſet, nihil me tibi gratius facere poſſe, quam ſi ad Sidam navigaſſem: etſi minus dignitatis habebat ille adventus, & ad multas res mihi minus erat aptus; tamen me ita dixi eſſe facturum. Idem ergo cum L. Clodium Corcyræ conveniſſem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer tecum loqui viderer: dixi ei me ita facturum eſſe, ut in eam partem, quam Phania rogaſſet, primum venirem; tunc mihi ille cum gratias egiſſet, magnopere a me petivit ut Laodicæam protinus irem: te in prima provincia velle eſſe, utquam primum decederes: quin, niſi ego ſucceſſor eſſem, quem

tu

tu cuperes videre, te, antea quam tibi succesfum esset, decessurum fuisse, quod quidem erat consentaneum cum iis litteris, quas ego Romæ acceperam; ex quibus perspexisse mihi videbar, quam festinares decedere. Respondi Clodio, me ita esse facturum, ac multo quidem libentius, quam si illud esset faciendum quod promiseram Phaniæ; itaque & consilium mutavi, & ad te statim mea manu scriptas litteras misi; quas quidem ex tuis litteris intellexi, satis mature ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector, nihil enim potuit fieri amantius: considera nunc vicissim tuum. Non modo ibi non fuisti, ubi me quamprimum videre posses; sed eo discessisti, quo ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege, ut opinor, Cornelia, constituti essent; ut tuum factum illis, qui quo animo inter nos simus, ignorant, alieni hominis, (ut levissime dicam) & fugientis, congressum; meum vero conjunctissimi, & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen antequam in provinciam venirem redditæ sunt a te litteræ, quibus etsi te Tharsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conveniendi afferebas: cum interea, credo equidem malevoli homines (late enim patet hoc vitium, & est in multis) sed tamen probabilem materiem nacti sermonis, ignari meæ constantiæ, conabantur alienare a te voluntatem meam: qui te in forum Tharsi, agere, statuere multa, decernere, judicare dicerent: cum posses jam suspicari, tibi esse successurum: quæ ne ab iis quidem fieri solerent, qui brevi tempore sibi succedi putarent. Horum ego sermone non movebar, quin etiam (credas mihi velim) si quid tu ageres, levari me putabam molestia, & ex annua provincia, quæ mihi longa videretur, prope jam undecim mensium provinciam factam esse gaudebam, si absenti mihi unius mensis labor detractus esset. Illud (vere dicam) me movet, in tanta militum paucitate abesse tres cohortes, quæ sint plenissimæ, nec me scire ubi sint. Molestissime autem fero, quod te ubi visurus sim, nescio: eoque ad te tardius scripsi, quod

quo-

quotidie te ipsum expectabam, cum interea ne litteras quidem ullas accepi, quæ me docerent quid ageres, aut ubi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihique in primis probatum, Antonium præfectum evocatorum, misi ad te, cui, si tibi videretur, cohortes traderes; ut dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotii gerere possem, in quo tuo consilio ut me sperarem esse usurum, & amicitia nostra, & litteræ tuæ fecerant, quod ego ne nunc quidem despero, sed plane quando, aut ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego, ut me tibi amicissimum esse & æqui & iniqui intelligant, curabo; de tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse, id, si correxeris, mihi valde gratum erit. Et, ut habere rationem possis, quo loco me, salva lege Cornelia, convenias: ego in provinciam veni pridie Kal. Sex. iter in Ciliciam facio per Cappadociam; castra movi ab Iconio pridie Kal Sept. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conveniendum, constitues, quo loco id commodissime fieri possit, & quo die. Vale.

ARGUMENTUM.

Querelam Appii refellit, contraque ipse queritur, & ostendit, se juste queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

VII. M. T. C. PROCOS. IMP. APPIO PULCHRO S. D.

Pluribus verbis ad te scribam, cum plus otii nactus ero: hæc scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceæ ex me convenissent, & se Romam properare dixissent: itaque nullas iis, præterquam ad te, & ad Brutum dedi litteras. Legati Appiani mihi volumen a te plenum querelæ iniquissimæ reddiderunt; quod eorum ædificationem litteris meis impedissem. Eadem epistola petebas, ut eos quamprimum ne in hyemem inciderent ad facultatem ædificandi liberarem; & simul peracute querebare, quod eos tributa exigere vetarem prius, quam ego re cognita permisissem;

etiam doctrina, plurimo rerum usu: addo urbanitatem, quæ est virtus, ut Stoici rectissime putant: ullam Appietatem, aut Lentulitatem valere apud me plus, quam ornamenta virtutis existimas? Cum ea consequutus nondum eram, quæ sunt hominum opinionibus amplissima: tamen ista vestra nomina numquam sum admiratus: viros eos, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea vero quam ita, & cepi, & gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendam deesse putarem; superiorem quidem numquam, sed parem vobis me speravi esse factum. Nec mehercule aliter vidi existimare vel Cn. Pompejum, quem omnibus, qui unquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipsi ante pono: tu si aliter existimas, nihil errabis, si paulo diligentius: ut quid ἐξοχὴ, quid sit συγγένεια intelligas Athenodorus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis. Sed ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, verum etiam amicissimum existimes velim: profecto omnibus meis officiis efficiam: ut ita esse vere possis judicare; tu autem si id agis, ut minus mea causa, dum ego absum, debere videaris, quam ego tua laborarim; libero te ista cura.

παρ' ἐμοίγεν' ἄλλοι,
Οὐκ μετιμίσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα ζεύς.

Sin autem natura est φιλαίτιως, illud non perficies, quominus tua causa velim, hoc assequere, ut quam in partem accipias, minus laborem. Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia Officii mei, benevolentiæque, quam a me certo judicio susceptam, quoad tu voles, conservabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Querulis Appii litteris respondet, eum excusatione sui facti: ipsumque Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit, aut nimis astutum, qui ea, quæ ipsi in mentem veniant, aliis attribuat.

VIII. M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

Etsi, quantum ex litteris tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cum ad

ad urbem esses, esse lecturum, refrigerato jam levissimo sermone hominum provincialium, tamen, cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris breviter respenderem. Sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodammodo relinquenda sunt. Nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum, nisi, me vultu, & taciturnitate significasse tibi non esse amicum; idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conviviis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse possum intelligere, sed cum sit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo; illud quidem scio, meos multos, & illustres, & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te vere potuisse deferri. Nam quod ad legatos attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius aut justius, quam ut sumptus egentissimarum civitatum minuerim sine ulla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsis civitatibus postulantibus? nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apameæ cum essem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum solvendo civitates non essent. Hic ego multa simul cogitavi, primum, te hominem non solum sapientem, verum etiam (ut nunc loquimur) urbanum non arbitrabar genere isto legationum delectari, idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputavisse. Primum, Appium Clodium senatui, Populoque Romano non Myndensium testimonio (in ea enim civitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum. Deinde me ista vidisse multis accidere, ut eorum causa legationes Romam venirent, sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi, aut locum dari, studia mihi eorum placere, quod in te benemerito grati essent, consilium totum videri minime necessarium, si autem vellent declarare in eo officium suum, laudaturum me, si quis suo sumptu functus esset officio; concessurum, si legitimo, non permissurum, si infinito.

Quid

Quid enim reprehendi potest ? nisi quod addis, visum esse quibusdam edictum meum quasi consult- ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Jam non tam mihi videntur injuriam facere ii, qui hæc disputant, quam si cujus aures ad hanc disputationem patent, Romæ composui edictum; nihil addidi nisi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissime scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus civitatum: quo in capite sunt quædam nova, salutaria civitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc vero ex quo suspicio nata est, me exquisivisse aliquid in quo te offenderem, translatitium est, neque enim eram tam desipiens, ut privatæ rei causa legari putarem; qui, & tibi non privato, & pro re non privata sua, sed publica, non in privato, sed in publico orbis terræ consilio, idest in senatu, ut gratias agerent, mittebantur. Neque, cum edixi, nequis injussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent, nam idest maxime in tuis litteris irridendum: quid enim erat, quod me persequerentur in castra? Taurum ne transirent, cum ego Laodicea usque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum diœcesium, quæ cis Taurum sunt, omniumque earum civitatum magistratus, legationesque convenirent? Nisi forte postea cœperunt legare; quam ego Taurum transgressus sum, quod certe non ita est: cum enim Laodiceæ, cum Apameæ, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii essem, quibus in oppidis omnibus commoratus sum; omnes jam istius generis legationes erant constitutæ. Atque hoc tamen te scire volo, me de ipso sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decrevisse nihil, nisi quod principes civitatum a me postulassent, ne in venditionem tributorum, & illam acerbissimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum, atque ostiorum, inducerentur sumptus minime necessarii. Ego autem, cum hoc suscepissem, non solum justitia, sed etiam misericordia adductus ut levarem miseriis perditas ci-

civitates ; & perditas maxime per magistratus suos non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere; sin autem eo genere delectaris, ut quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas, genus sermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego, si in provincia de tua fama detrahere unquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundusii, neque ad præfectum fabrum, Corcyræ, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissime scripti libri, genus hoc totum orationis tollere: Disputabant, ego contra disserebam. Dicebant, ego negabam. An mihi de te nihil esse dictum unquam putas? ne hoc quidem, quod, cum me Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quod iisdem diebus meus conventus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? non dicam plura, ne in quo te objurgem, id ipsum videar imitari: illud dicam, ut sentio: si ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa culpa est: sin alii tecum hæc loquuntur, tua tamen, quod audis, culpa nonnulla est, mea ratio in tota amicitia nostra constans, & gravis reperietur. Quod si quis me astutiorem fingit, quid potest esse callidius, quam cum te absentem semper defenderim, cum præsertim mihi usuventurum non arbitrarer, ut ego quoque absens a te defendendus essem, nunc committere, ut tu jure optimo me absentem deserere posses? Unum genus excipio sermonis, in quo persæpe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici: si aut legatorum tuorum cuipiam, aut præfectorum, aut tribunorum militum male dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut gravius diceretur, aut impurius, quam mecum Corcyræ Clodius est loquutus; cum in eo genere maxime quereretur, te aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ego sermones, quod & multi sunt, & tuam existimationem (ut ego sentio) non offendunt, lacessivi nunquam, sed non valde repressi, si
quis

euis est, qui neminem bona fide in gratiam pudet redire posse, non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam; simulque non de me is pejus, quam de te existimat: sin autem aliquem mea instituta in provincia non delectant, & quadam dissimilitudine institutorum meorum ac tuorum lædi se putat, cum uterque nostrum recte fecerit sed non idem uterque sequutus sit: hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latius in provincia patuit: nostra si angustior est (etsi de tua prolixa, beneficaque natura limavit aliquid posterior annus. propter quandam tristitiam temporum) non debent mirari homines, cum, & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear, me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi. De rebus urbanis quod me certiorem fecisti, cum per se mihi gratum fuit, tum quod significasti tibi omnia mea mandata curæ fore, in quibus unum illud te præcipue rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque nostrum collegam, & familiarem roges: ut, si unquam mea causa quicquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia bima decebat, qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis, Tarso nonis Oct. Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie ejus diei, cum castra haberem in agro Mopsuhestiæ, si quid egero, scribam ad te: neque domum unquam ad meos litteras mittam, quin adjungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admisto Parthico ornatu dicuntur omnes revertisse: hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quam sæpissime, & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reipublicæ statu, de quo sum solicitus, eo magis, quod ex tuis litteris cognovi Pompejum nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Appio litteris, humanissime scriptis, humanissime respondet; gratulatur de triumphi spe, hortatur ad absolutionem librorum auguralium; supplicationes petit.

IX. M. T. C. IMP. APPIO PULCHRO S. D.

Vix tandem legi litteras dignas Appio Clodio plenas humanitatis, officii, diligentiæ: aspectus videlicet urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit; nam quas ex itinere, antequam ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de Apameorum ædificatione impedita, legi perinvitus, itaque conscientia meæ constantis erga te voluntatis rescripsi tibi subiratus. Iis vero litteris lectis, quas Philotimo liberto meo dedisti, cognovi, intellexique in provincia multos fuisse, qui nos quo animo inter nos sumus, esse nollent, ad urbem vero ut accesseris, vel potius ut primum tuos videris, cognosces ex iis, qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te observantia, & constantia fuissem. Itaque quanti illud me æstimare putas quod est in tuis litteris scriptum? si quid acciderit quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum, tu vero facile facies. NIHIL est enim, quod studio, & benevolentia, vel amore potius effici non possit. Ego, etsi & ipse ita judicabam, & fiebam crebro a meis per litteras certior, tamen maximam lætitiam cepi ex tuis litteris de spe minime dubia, & plane explorata triumphi tui; neque vero ob eam causam, quo ipse facilius consequerer, (nam id quidem. Ἐπικούρειον est) sed me hercule, quod tua dignitas atque amplitudo mihi est ipsa cara per se. Quare, quoniam plures tu habes qaam ceteri, quos scias in hanc provinciam proficisci, quod te adeunt fere omnes, si quid velis gratissimum mihi feceris, si ad me, simulatque adeptus eris: quod & tu confidis, & ego opto, litteras miseris. Longi subsellii

(ut

(ut noster Pompejus appellat) judicatio , & mora, si quem tibi item unum , alterumve diem abstulerit (quid enim potest amplius) tua tamen dignitas suum locum obtinebit ; sed si me diligis , si a me diligi vis , ad me litteras , ut quam primum lætitia afficiar , mittito . Et velim reliquum quod est promissi , ac muneris tui, mihi persolvas , cum ipsam cognitionem juris auguralis consequi cupio , tum mehercule tuis incredibiliter studiis erga me , muneribusque delector . Quod autem a me tale quiddam desideras , sane mihi considerandum est , quonam te remunerer potissimum genere : nam profecto non est meum qui in scribendo, ut soles admirari , tantum industriæ ponam , committere ut in scribendo negligens fuisse videar : præsertim cum id non modo neligentis , sed etiam ingrati animi crimen futurum sit : verum hæc videbimus . Illud , quod pollicer is , velim pro tua fide , diligentiaque, & pro nostra non instituta , sed jam inveterata amicitia , cures , & enitare , ut supplicatio nobis quam honorificentissime quam primumque decernatur . Omnino serius misi litteras quam vellem, in quo cum difficultas navigandi fuit odiosa : tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas litteras , sed , sed id feci adductus auctoritate , & consilio tuo ; idque a me recte factum puto , quod non statim ut imperator appellatus sim , sed aliis rebus additis, æstivisque confectis , litteras miserim . Hæc igitur tibi erunt curæ , quemadmodum ostendis : meque totum , & mea , & meos commendatos habebis . Vale .

ARGUMENTUM.

Dolabella Appium accusaverat , eoque ipso tempore Ciceronis filiam duxerat uxorem : id factum a suis , se insciente conatur Cicero probare : & in hanc sententiam multa colligit .

X. M. T. C. PROCOS. APPIO PULCHRO S. D.

CUm est ad nos allatum de temeritate eorum , qui tibi negotium facesserent , etsi graviter primo nuntio commotus sum , quod

 nihil

nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen ut me collegi, cetera mihi facillima videbantur, quod & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam, multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore: illud plane moleste tuli, quod certissimum, & justissimum triumphum hoc invidorum consilio esse tibi ereptum videbam, quod tu si tanti facies, quanti ego semper judicavi faciendum esse, facies sapienter, & ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum: ego enim plane video fore nervis, opibus, sapientiaque tua, vehementer ut inimicos tuos pœniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic, contestans omnes deos, promitto, atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac provincia, cui tu præfuisti, rogando, deprecatoris: laborando, propinqui; auctoritate, cari hominis, ut spero, apud civitates, gravitate, Imperatoris susceptorum officia, atque partes: omnia volo a me & postules, & expectes: vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servil. perbreves a te mihi litteras reddidit: quæ mihi tamen nimis longæ visæ sunt: injuriam enim mihi fieri putabam: cum rogabar nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses quanti ego te, quanti Pompejum: (quem unum ex omnibus facio, ut debeo plurimi) quanti Brutum facerem quamquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies; sed quoniam accidit, si quid a me prætermissum fuerit commissum facinus, & admissum dedecus confitebor. Pontinius, quia a te tractatus est præstanti, ac singulari fide, (cujus tui beneficii ego sum testis) præstat tibi memoriam, benevolentiamque quam debet: qui cum maximis rebus suis coactus, a me invitissime decessisset, tamen ut vidit tua interesse, conscendens jam navem, Epheso Laodiceam revertit. Talia cum te studia videam habiturum esse innumerabilia, plane dubitare non possum, quin tibi amplitudinis ista solicitudo futura sit. Si vero efficis, ut Censores creentur, & si ita gesseris Censuram, ut & debes, & potes: non tibi solum, sed

tuis

tuis omnibus video in perpetuum summo te præsidio futurum. Illud pugna, & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut, cum hic tibi satisfecerimus, isthic quoque nostram in te benevolentiam navare possimus. Quæ de hominum, atque ordinum omnium erga te studiis scribis ad me, minime mihi miranda, & maxime jucunda acciderunt: eademque ad me perscripta sunt a familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cum tibi, cujus mihi amicitia non solum ampla, sed etiam jucunda est, ea tribui, quæ debeantur: tum vero etiamnum remanere in civitate nostra studia prope omnium consensu erga fortes, & industrios viros: quæ mihi ipsi una semper tributa merces est laborum, & vigiliarum mearum. Illud vero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente: cujus ego salutem duobus capitis judiciis summa contentione defendi, ut, tuis inimicitiis suscipiendis, oblivisceretur patroni omnium fortunarum ac rationum suarum, præsertim cum tu omnibus vel ornamentis, vel præsidiis redundares, illi (ut levissime dicam) multa deessent, cujus sermo stultus, & puerilis erat jam antea ad me a M. Cælio familiari nostro perscriptus, de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem diremissem, quam novam conciliassem: neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in provincia, nec Romæ fuit; sed tamen significatur in tuis litteris suspicio quædam, & dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessarium. Ubi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quominus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus quod tibi obesset, facere? si clam, magis aperte inimicus essem. Quod si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos hæc conferunt, tamen ea stultitia certe non fuissem, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini qui dicerent, nimis

nimis magnos sumptus legatis decerni, quibus ego non tam imperavi, quam censui, sumptus legatis quam maxime ad Legem Corneliam decernendos: atque in eo ipso me non perseverasse, testes sunt rationes Civitatum, in quibus quantum quæque voluit, Legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendaciis homines levissimi onerarunt? non modo sublatos sumptus, sed etiam a procuratoribus eorum, qui jam profecti essent, repetitos, & ablatos, eamque causam multis omnino non eundi fuisse. Quererer tecum, atque expostularem, nisi, ut supra scripsi, purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accusare te, mallem; idque putarem esse rectius. Itaque nihil de te, quod credideris de me, quamobrem non debueris credere pauca dicam. Nam si me virum bonum, si dignum iis studiis, eaque doctrina, cui me a pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilii maximis rebus perspectum habes, nihil in me non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut jejunum debes agnoscere; sin autem me astutum, & occultum lubet fingere, quid est, quod minus cadere in ejusmodi naturam possit, quam aut florentissimi hominis aspernari benevolentiam, aut ejus existimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis, aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis, aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum fit, ad nocendum, levissimum? Quid erat autem cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo ne tunc quidem, cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicum mihi fuisse cognovissem? cum vero reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in consulatu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? quod mihi mandasti, cum te Puteolis prosequerer, in quo non exspectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi, atque honoratissimi conjunctio, cujus opes, ingenium, li-

beri, affines, propinqui mihi magno, vel ornamento, vel præsidio esse possent? quæ tamen ego omnia, in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia secutus sum. Quid illa vincula, quibus quidem libentissime adstringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitæ, atque victus, sermonis societas, litteræ interiores? atque hæc domestica. Quid illa tandem popularia? reditus illustris in gratiam, in quo ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspicione perfidiæ, amplissimi sacerdotii collegium, in quo non modo amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ ut omittam tam multa, atque tanta, quis unquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompejum socerum filiæ tuæ? Etenim, si merita valent, patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto: si consuetudinis jucunditas: quæ fuit unquam amicitia consularium in nostra civitate conjunctior? si ulla amoris, atque officii signa; quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicavit? quid de se in senatu, cum ipse abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissimumque? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, adversantem interdum actionibus suis? quo studio providit, nequa me illius temporis invidia attingeret? cum me consilio, cum auctoritate, cum armis denique texit suis? quibus quidem temporibus hæc in eo gravitas, hæc animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominum malevolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius cum sit gener tuus, cumque præter hanc conjunctionem affinitatis, quam sis Cn. Pompejo carus, quamque jucundus, intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cum præsertim eas ad me is litteras miserit, quibus, etiam si tibi, cui sum

amicissimus, hostis essem, placarer tamen, totumque me ad ejus viri, ita de me meriti, voluntatem, nutumque converterem. Sed hæc hactenus, pluribus enim etiam fortasse verbis, quam necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quę a me perfecta, quæque instituta sunt, cognosce. Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo: te enim, ut spero, propediem censorem audiemus: cujus magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summique consilii, tibi diligentius, & accuratius, quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Acceptis ab Appio literis de absolutione Majestatis, gratulatur majorem in modum, & de ambitus judicio bene illi sperandum significat.

XI. M. T. C. IMP. APPIO PULCHRO, UT SPERO, CENSORI S. D.

Cum essem in castris ad fluvium Pyramum, redditæ mihi sunt uno tempore a te Epistolæ duæ, quas ad me Q. Servilius Tarso miserat, earum in altera dies erat adscripta nonarum Aprilium: in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondebo igitur superiori prius, in qua scribis ad me de absolutione majestatis, de qua etsi permulto ante certior factus eram litteris, nuntiis, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius; non quo quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad laudem viris obscure nunciari solet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ litteræ, non solum quia planius loquebantur, & uberius, quam vulgi sermo: sed etiam quia magis tibi videbar gratulari, cum de te ex te ipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem. Epistolam vero osculatus, & ipse mihi gratulatus sum, quæ enim a cuncto populo, a senatu, a judicibus ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur, quia mihi ipse assentior fortasse, cum ea esse in me fingo; mihi quoque ipsi tribui puto; nec tam gloriosum exitum tui judicii extitisse, sed tam pra-

vam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu vero, quid interest, inquies, an de majestate? Ad rem nihil: alterum enim non attigisti, alteram auxisti. Veruntamen est majestas (ut Sylla voluit) ne in quemvis impune declamare liceret: ambitus vero ita apertam vim habet, ut aut accusetur improbe, aut defendatur, qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus unquam fuit? me miserum, qui non affuerim: quos ego risus excitassem! Sed de majestatis judicio duo mihi illa ex tuis litteris jucundissima fuerunt: unum, quod te ab ipsa rep. defensum scribis, quæ quidem etiam in summa bonorum, & fortium civium copia tueri tales viros deberet; nunc vero eo magis, quod tanta penuria est in omni vel honoris, vel ætatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quod Pompeii, & Bruti fidem, benevolentiamque mirifice laudas. Lætor virtute, & officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum, tum maxime alterius omnium sæculorum, & gentium principis, alterius jampridem juventutis, celeriter (ut spero) civitatis. De mercenariis testibus a suis civitatibus notandis, nisi jam factum aliquid est per Flaccum, fiet a me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram Epistolam venio. Quod ad me quasi formam communium temporum, & totius reipub. misisti expressam; prudentia litterarum tuarum valde est mihi grata, video enim, & pericula leviora, quam timebam, & majora præsidia; siquidem, ut scribis, omnes vires civitatis se ad Pompeii ductum applicaverunt: tuumque simul promptum animum, & alacrem perspexi ad defendendam rempub. mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia; quod in summis tuis occupationibus, mihi tamen reip. statum per te notum esse voluisti. Nam augurales libros ad commune utriusque nostrum otium servi: ego enim a te cum tua promissa per litteras flagitabam, ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar; nunc tamen, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas

confectas omnes exspectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non convenerat me: nec erat jam quisquam mecum tuorum præter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras, quas dicas esse, non intelligo, bis ad te scripsi, me purgans diligenter, te leviter accusans in eo, quod de me cito credidisse: quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici: sin tibi displicet, non utar eo post hac. Sed si, ut scribis, eæ litteræ non fuerunt disertæ, scito meas non fuisse, ut enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat: sic tu (libet enim mihi jocari) quod disertum non erit, ne puteris meum. Vale, & in censura, si jam es censor (ut spero) de proavo multum cogitato tuo.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de absolutione Ambitus: &, querente Appio, quod accusatori suo Dolabellæ filiam collocarit, ostendit, id, se insciente, per suos factum.

XII. M. T. C. IMP. APPIO PULCHRO S. D.

GRatulabor tibi prius (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me convertar. Ego vero vehementer gratulor de judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse, sed illud, quod, quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis, & industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuisse absconditam malevolentiam, quæ te impugnare auderet, non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium, nihil jam sum pridem admiratus magis. De me autem suscipe paulisper meas partes, & eum te esse finge, qui ego sum, si facile inveneris, quod dicas, noli ignoscere hæsitationi meæ. Ego vero velim mihi, Tulliæque meæ (sicut tu amicissime, & suavissime optas) prospere evenire ea, quæ me insciente facta sunt a meis; sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto: verumtamen plus

me

me in hac spe tua sapientia, & humanitas consolatur, quam opportunitas temporis. Itaque quemadmodum expediam exitum hujus institutæ orationis, non reperio, neque enim tristius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris: neque non me tamen mordet aliquid, in quo unum non vereor, ne tu parum perspicias ea, quæ gesta sunt, ab aliis esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut cum tam longe absuturus essem, ad me ne referrent, agerent, quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit: quid tu igitur, si affuisses? rem probassem: de tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me jamdudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam; leva me igitur hoc onere, numquam enim mihi videor tractasse causam difficiliorem, sed tamen sic habeto: nisi jam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime confecissem: tametsi nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse; tamen, hac mihi affinitate renuntiata, non majore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, & jam imperio annuo terminato, ante diem III. Non. Sext. cum ad Sidam navi accederem, & mecum Q. Servilius esset, litteræ a meis sunt redditæ, dixi statim Servilio (etenim videbatur esse commotus) ut omnia a me majora exspectaret. Quid multa? benevolentior tibi, quam fui, nihilo sum factus, diligentior quidem ad declarandam benevolentiam multo. Nam ut vetus nostra simultas antea stimulabat me, ut caverem, ne cui suspicionem ficte reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas novam curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Agit gratias Appio, quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiose juvisset, pariaque illi officia pollicetur: quamquam socer Dolabellae sit, qui de Majestate, & ambitu illum accusaverat.

XIII. M.T.C. IMP. APPIO PULCHRO S. D.

QUasi divinatem, tali in officio fore mihi aliquando expectandum studium tuum, sic cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo, dicam tamen vere: plus, quam acceperas, reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego a te tali viro contentus eram, sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse? haec mihi ampliora multo sunt, quam illa ipsa, propter quae haec elaborantur. INSIGNIA enim virtutis multi etiam sine virtute assequuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiae nostrae, ipsam amicitiam, qua nihil est uberius, praesertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est, nam tibi me profiteor & in repub. socium; de qua idem sentimus; & in quotidiana vita conjunctum cum iis artibus, studiisque, quae colimus. Velim ita fortuna tulisset, ut quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despero; sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges, hac renovata, additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quicquam esse detractum. Cum haec scribebam, censorem jam te esse sperabam: eo brevior est haec Epistola, & ut adversus magistrum morum modestior. Vale.

LIBER IV.

ARGUMENTUM.

Satis patebit hujus Epistolæ argumentum, si lector sciat, scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompejo, bellum contra Pompeji legatos in Hispaniam pararet. Resp. Suspitio congressum petenti.

I. M. T. C. SER. SULPITIO S. D.

CAjus Trebatius familiaris meus ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem, molesteque ferre, quod me propter valetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non vidisses; & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, Servi, salvis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. Cognoram enim jam absens, te hæc mala multo ante providentem, defensorem pacis & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. Ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam, sero enim veneram: solus eram: rudis esse videbar in causa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc quoniam nihil jam videmur posse opitulari reip. si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quam honestissime lugeamus: nemo est omnium, qui cum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. Nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum, sive potius in conventum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne ejus animum offenderem, qui a me, ut te imitarer, petebat, cui quidem ego, cum me rogaret, ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ a te de pace, & de Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Rem vides quo modo se habeat; orbem terrarum, imperiis distributis, ardere bello; urbem sine legibus, sine judi-

judicio, sine jure, sine fide, relictam direptioni, & incendiis; itaque mihi venire in mentem nihil potest, non modo quod sperem, sed vix jam, quod audeam optare, sin autem tibi homini prudentissimo videtur utile esse, nos colloqui: quamquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cujus jam etiam nomen invitus audio; tamen propius accedam. Trebatio mandavi, ut, si quid eum velles ad me mittere, ne recusaret: idque ut facias, velim: aut si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo: ut exploratum habeam, quicquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pompeium in Graciam navigandum; quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. Concludit, difficilem esse deliberationem; se tamen discessionem magis probare.

II. M. T. C. SULPITIO S. D.

AD III. Kal. Majas, cum essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognovi non satis prudenter fecisse Philotimum; qui cum abs te mandata haberet (ut scribis) de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses. Sed tamen, postquam litteras tuas legi, Postumia tua me convenit, & Servius noster: his placuit, ut tu in Cumanum venires: qui etiam mecum, ut ad te scriberem, egerunt. Quod meum consilium exquiris, id est tale, ut capere facilius ipse possim, quam alteri dare; quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaque prudentia? Si, quid rectissimum sit, quærimus, perspicuum est, si, quid maxime expediat, obscurum; an ii sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumque sit: non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam conjunctam esse

cum

cum tua: certe similis in utroque nostrum, cum optime sentiremus, error fuit, nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt, qua cum ipsi Cæsari nihil esset utilius, gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace arbitrabamur, quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, vides: neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæque jam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt: aut interesse, etiamsi non probes, quarum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discedendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur, omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior, nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: ut, si habes jam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit conjunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris; sin autem est, quod mecum communicare velis, ego te exspectabo, tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum velim venias, sicut intellexi, & Servio, & Postumiæ placere. Vale.

ARGUMENTUM.

Sulpitium Achajæ a Cæsare præfectum consolatur in dolore, quem ex Reip. calamitate capiebat. Scripta est Epistola post victum Pompejum.

III. M. T. C. SULPITIO S. D.

VEhementer te esse sollicitum, & in communibus miseriis præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt, quod quamquam minime miror, & meum quodammodo agnosco: doleo tamen, te, sapientia præditum prope singulari, non tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem etsi nemini concedo qui majorem ex pernicie, & peste reipub. molestiam traxerit; tamen multa jam consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum. Multo

enim

enim ante, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neq; id solum mea sponte; sed multo etiam magis monente, & denuntiante te, etsi enim absui magnam partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cavendo, & prædicendo, sententia, & ipse affui primis temporibus tui consulatus, cum accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent; & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antea in repub. cognito, tam crudeles fuissent, quicumque postea rempubl. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes eos, qui auctoritatem & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salvi esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reipub.? Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi, sed tamen & Cæsar ipse ita de te judicat, & omnes cives sic existimant, quasi lumen aliquod exstinctis cæteris, elucere sanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad levandas molestias magna esse debent. Quod autem a tuis abes, ideo levius ferendum est, quod eodem tempore a multis, ac magnis molestis abes, quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia non vides, mihi videris meliore esse conditione, quam nos qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus levari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, nec minima solatia, & ut quidem ego sentio, multo maxima, quæ ego ipse experiens quotidie sic probo, ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis, memoria teneo, summe omnium doctrinarum studiosum fuisse, omniaque, quæ a sapientissimis ad bene vivendum tradita essent, summo studio, curaque didicisse, quæ quidem vel optimis

rebus,

rebus, & usui & delectationi esse possent: his vero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus, nihil faciam insolenter; nec te, tali vel scientia vel natura praeditum, hortabor, ut ad eas te referas artes quibus a primis temporibus aetatis studium tuum dedisti; tantum dicam (quod te spero approbaturum) me, posteaquam illi arti, cui studueram, nihil esse loci neque in curia, neque in foro viderim, omnem meam curam, atq; operam ad philosophiam contulisse, tuae scientiae excellenti, ac singulari non multo plus, quam nostrae, relictum est loci. Quare non equidem te moneo; sed mihi ita persuasi, te quoq; in iisdem versari rebus, quae etiamsi minus prodessent, animum tamen a sollicitudine abducerent. Servius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisq; in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur ut excellat: a me vero sic diligitur, ut tibi uni concedam, praeterea nemini: mihiq; ab eo gratia refertur, in quo ille existimat, quod facile appareat, cum me colat, & observet tibi quoq; in eo se facere gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Sulpitii scripta. Probat, quod Achajae administrandae curam non recusarit: scribit de Marcelli restitutione, de suis studiis, de Sulpitii filio, de rebus urbanis, de Caesare.

IV. M. T. C. SULPITIO S. D.

Accipio excusationem tuam, qua usus es, cur saepius ad me litteras uno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui Epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur, illam partem excusationis, qua te scribis, orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis Epistolas saepius mittere, nec agnosco, nec probo, & ego ipse, quem tu per jocum (sic enim accipio) divitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco. εἰρωνεύσθαι, enim non necesse est, sed tamen idem (nec hoc εἰρωνευόμενος) facile cedo tuorum scriptorum subtilitati, & elegantiae. Consilium tuum, quo te usum scribis, hoc Achaicum negotium non recusavisse,

dico

visse, cum semper probavissem, tum multo magis probavi, lectis tuis proximis litteris, omnes enim causæ, quas commemoras, justissimæ sunt, tuaque & auctoritate, & prudentia dignissimæ. Quod aliter cecidisse rem existimas, atque opinatus sis, id tibi nullo modo assentior, sed quia tanta perturbatio, & confusio est rerum, ita perculsa, & prostrata fœdissimo bello jacent omnia, ut cuique locus, ubi ipse sit, miserrimus esse videatur: propterea & tui te consilii pœnitet, & nos, qui domi sumus, tibi beati videmur. At contra nobis non tu quidem vacuus molestiis, sed præ nobis beatus: atque hoc ipso melior est tua, quam nostra conditio, quod tu, quid doleas, scribere audes, nos ne id quidem tuto possumus; nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsius victoriæ, quæ civilibus bellis semper est insolens. Uno te vicimus, quod de Marcelli, collegæ tui salute paulo ante, quam tu, cognovimus: etiam mehercule, quod, quemadmodum ea res ageretur, vidimus, nam sic fac existimes, post has miserias, idest, postquam armis disceptari cœptum est de iure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate; nam & ipse Cæsar, accusata acerbitate Marcelli (sic enim appellabat) laudataque honorificentissime & æquitate tua, & prudentia, repente præter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem causa, negaturum. Fecerat autem hoc senatus, ut cum a L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cæsaris pedes abjecisset, cunctus consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet, noli quærere: ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam viderer videre quasi reviviscentis reipubl. Itaque, cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, præter Volcatium (is enim, si eo loco esset, negavit se facturum fuisse) ego rogatus mutavi meum consilium: nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium, & Cæsaris magnitudo animi, & senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Cæsari gratias; meque metuo ne etiam in cæteris rebus honesto otio privarim:

quod

quod erat unicum ſolatium in malis; ſed tamen, quoniam effugi ejus offenſionem, qui fortaſse, arbitraretur, me hanc rempubl. non putare, ſi perpetuo tacerem; modice hoc faciam, aut etiam intra modum; ut & illius voluntati, & meis ſtudiis ſerviam. Nam, etſi a prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philoſophia delectavit, tamen hoc ſtudium quotidie ingraveſcit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum moleſtiis poſſit, a quo ſtudio te abduci negotiis, intelligo ex tuis litteris; ſed tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel potius noſter ſumma me obſervantia colit; cujus ego cum omni probitate, ſummaque virtute, tum ſtudiis, doctrinaque delector, is mecum ſæpe de tua manſione, aut deceſſione communicat, adhuc in hac ſum ſententia nihil ut faciamus niſi quod maxime Cæſar velle videatur. Res ſunt ejuſmodi, ut, ſi Romæ ſis, nihil te præter tuos delectare poſſit, de reliquis, nihil melius ipſo eſt: cæteri, & cætera ejuſmodi, ut, ſi alterutrum necesse ſit, audire ea malis, quam videre. Hoc noſtrum conſilium nobis minime jucundum eſt, qui te videre cupimus: ſed conſulimus tibi. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum Cæſar bellum gereret in Hiſpania contra Pompeii liberos, periit Tullia ex partu, Ciceronis filia, jam a Dolabella dimiſſa. Conſolatur Ciceronem Sulpitius, argumentis ad tollendum dolorem undecumq; collectis. De Sulpitio ſic Quint. l. ix. Ser. Sulpitius inſignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

V. SULPITIUS CICERONI S. D.

POſteaquam mihi renuntiatum eſt de obitu Tulliæ filiæ tuæ; ſane quam pro eo, ac debui, graviter moleſteq; tuli communemq; eam calamitatem exiſtimavi: qui ſi iſtic affuiſsem, neque tibi defuiſsem, coramq; meum dolorem tibi declaraſsem. Etſi genus hoc conſolationis miſerum, atq; acerbum eſt propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipſi pari moleſtia affic iun-

afficiuntur, neq; sine lacrymis multis id conari queunt, ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quam aliis posse suum officium præstare, tamen, quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere; non, quod ea te fugere existimem, sed quod forsitan dolore impeditus minus ea perspicias. Quid est, quod tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit, ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus, quam liberi, cara esse debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes, hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit, aut qui[illegible]illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æstimare? An illius vicem credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est & tu veneris, & nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessime cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare. Quid autem fuit quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset, quæ res? quæ spes? quod animi solatium? ut cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem ageret? Licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac juventute generum diligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes videret, lætaretur, qui rem a parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim petituri essent in republica, in amicorum negotiis liberalitate sua uterentur? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademptum sit? At vero malum est liberos amittere, malum, nisi hoc pejus sit, hæc sufferre, & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare; si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens cum ab Ægina Megaram versus, navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere, post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus; quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos jacent, cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita bre-

brevior esse debet ; cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant, visne tu te, Servi, cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus; hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas ; modo uno tempore tot viri clarissimi interierunt, de imperio praeterea tanta diminutio facta est, omnes provinciae conquassatae sunt, in unius muliereculae animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quae si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam avoca: atque ea potius reminiscere, quae digna tua persona sunt: illam, quamdiu ei opus fuerat, vixisse: una cum republica fuisse: te patrem suum praetorem, consulem, augurem vidisse: adolescentibus primariis nuptam fuisse: omnibus bonis prope perfunctam esse: cum respublica occideret, vita excessisse, quid est, quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueveris praecipere, & dare consilium; neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt, sed potius, quae aliis tute praecipere soles, ea tute tibi subjice, atque apud animum propone. NULLUS dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat, hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. Quod si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult, da hoc illi mortuae: da caeteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore moerent: da patriae; ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit: noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quam reipublicae tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiae tuae diffidere. Quare, si hoc unum

pro-

proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re laudem adipisci; fac aliquando intelligamus, adversam quoque te aeque ferre posse; neque id majus, quam debeat, tibi onus videri; ne ex omnibus virtutibus haec una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore esse animo cognovero, de his rebus, quae hic geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiorem faciam. Vale.

ARGUMENTUM.

Ad Servii consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius litteris, aliqua ex parte lenitum; sed dolendi caussas apud se & plures, & graviores esse, quam apud quemvis alium in simili calamitate.

VI. M. T. C. SULPITIO S. D.

EGo vero, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim praesens me adjuvare potueris & consolando, & propeaeque dolendo, facile ex eo intellico, quod litteris tuis lectis, aliquantulum acquievi, nam & ea scripsisti, quae levare luctum possent, & in me consolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quae illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore, cujus officia jucundiora scilicet saepe mihi fuerunt, numquam tamen gratiora, me autem non ratio tua solum, & societas pene aegritudinis, sed etiam auctoritas consolatur; turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia praeditus, ferendum putas: sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quae caeteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus qui filium consularem, clarum virum, & magnis rebus gestis, amisit: & L. Paulus, qui duos septem diebus: & vester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdi-

perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex republica consequebantur, mihi autem amissis ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non reipublicæ procuratione impediebantur cogitationes meæ, nihil in foro agere libebat: aspicere curiam non poteram, existimabam id, quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus, & fortunæ perdidisse; sed cum cogitarem hæc mihi tecum, & cum quibusdam aliis esse communia, & cum frangerem jam ipse me, cogeremque illa ferre toleranter, habebam quo confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone, & suavitate omnes curas, doloresque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt; non enim, ut tum me a republ. mœstum domus excipiebat, quæ levaret: sic nunc, domo mœrens, ad rempubl. confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro: quod nec eum dolorem, quem a republ. capio, domus jam consolari potest, nec domesticum respubl. Quo magis te exspecto, teque videre quam primum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quam conjunctio consuetudinis, sermonumque nostrorum, quamquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto quamprimum videre, tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis; & (ut perspexisse mihi videor) nec a me alieni, & tibi amicissimi. Quod cum ita sit, magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis; non agendi aliquid, sed illius concessu, & beneficio quiescendi. Vale.

E A R

omnibus, sapiens tuum consilium, a multis etiam magni, ac fortis animi judicatum: sed habet ista ratio (ut mihi quidem videtur) quendam modum; præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares; de quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cum appareat, ipse quid fecerim; sed tamen, si jam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quam ea, quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicumque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate; qui si facile passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis quiete, & libere vivere: cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne, & domi tuæ, cujusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles vivere. Sed, cum ita late pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit, nonne mavis sine periculo domi tuæ esse, quam cum periculo alienæ? equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi, atque in patria mallem, quam in externis, atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisque virtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus; nam, etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit; propterea quod neque is, qui tenet rempubl. pateretur, neque ipsa respubl. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo, ii autem, qui, essent, auderem scribere) nisi te intelligere considerem. Hic pro te unius sollicitudines, unius etiam multæ, & assiduæ lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur, nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod jus adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus, gratia tantum possumus, quantum victi: sed tamen consilio, studio Marcello non desumus: a tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

rimossi
consiglio dagli altri
vostri

ARGUMENTUM.

Et hæc epistola eo spectat, ut Marcelli reditus in patriam persuadeatur.

VIII. M. T. C. MARCELLO S. D.

Neque monere te audeo, præstanti prudentia virum, nec confirmare, maximi animi hominem, virumque fortissimum: consolari vero nullo modo; nam si ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio: gratulari magis virtuti debeo, quam consolari dolorem tuum; sin te tanta mala reipublicæ frangunt, non ita abundo ingenio, ut te consoler, qum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam, præstemque, ut ad omnia, quæ tui velint, ita adsim præsto, ut me non solum omnia debere tua caussa, quæ possum, sed ea quoque, quæ non possum, putent. Illud tamen vel tu me monuisse, vel censuisse puta, vel propter benevolentiam tacere non potuisse; ut quod ego facio, tu quoque animum inducas, si sit aliqua respublica, in ea te esse oportere judicio omnium, teque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exulandum locum. Si enim libertatem sequimur; qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcumque locum; quis est domestica sede jucundior? Sed (mihi crede) etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniis: nobilitatem vero, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram, redeo ego ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modo erunt tui: sin minus, me certe in omnibus rebus satis nostræ conjunctioni, amorique facturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Reditum in patriam suadet, ut supra. Argumenta ex intima arte depromit ad persuadendum firmissima.

IX. M. T. C. M. MARCELLO S. D.

Etsi perpaucis ante diebus dederam Q. Mutio litteras ad te pluribus verbis scriptas,

qui-

quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cujus ego fidem erga te, benevolentiamque perspexeram, sine meis litteris eum ad te venire nolui. Iisdem igitur te de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum, ut in ea republica, quæcumque est, quam primum velis esse; multa videbis fortasse, quæ nolis; non plura tamen, quam audis quotidie. Non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moveri: cum illud idem auribus percipias, quod etiam majus videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias, aut faciendum, quod non probes. Primum, TEMPORI cedere, idest necessitati parere, semper sapientis est habitum; deinde, non habet, ut nunc quidem est, id vitii res; dicere fortasse quæ sentias, non licet, tacere plane licet; omnia enim delata ad unum sunt; is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo, quod non multo secus fieret, si is rempubl. teneret, quem sequuti sumus. An qui in bello, cum omnium nostrum conjunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minime prudentium consilio uteretur, eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset? & qui nec, te consule, tuum sapientissimum consilium sequutus esset, nec fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, nobis auctoribus uti voluerit, nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? OMNIA sunt misera in bellis civilibus, quæ majores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe jam sensit: sed MISERIUS nihil, quam ipsa victoria: quæ etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresque reddit: ut, etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. MULTA enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quam illa crudelis esset futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? Non, inquies: ego enim ipse tenerem opes, & dignitatem

meam, at erat tuæ virtutis, in minimis res tuas ponere, de republica vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii est? nam adhuc & factum tuum probatur, & ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quod & initium belli necessario sequutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quod honesto otio tenueris & statum, & famam dignitatis tuæ, nunc vero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria: nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed misereri potius: nec eam multis claris viris orbatam privare etiam adspectu tuo. Denique, si fuit magni animi, non esse supplicem victori: vide, ne superbi sit, aspernari ejusdem liberalitatem: &, si sapientis est carere patria, duri non desiderare; & si re publica non possis frui, stultum est nolle privata. Caput illud est, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit, magna gladiorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia, mihi salus tua tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut reditum maturet, jam enim de reditu persuaserat.

X. M. T. C. MARCELLO S. D.

Etsi nihil novi, quod ad te scriberem, habebam; magisque litteras tuas jam exspectare incipiebam, vel te potius ipsum: tamen, cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, ut quam primum venias: venies enim (mihi crede) exspectatus, neque solum nobis, idest tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mentem, subvereri interdum, ne te delectet tarda decessio, quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre, sed, cum leviora non multo essent, quæ audirentur, quam quæ viderentur-

rentur, suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuae, te quamprimum venire, idque in omnes partes valere: putavi ea de re te esse admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi: reliqua tu pro tua prudentia considerabis: me tamen velim, quod ad tempus te exspectemus, certiorem facias. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, se in patriam rediturum, commotum consilio, & auctoritate Ciceronis.

XI. M. MARCELLUS CICERONI S. D.

PLurimum valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes existimare, cum mihi C. Marcellus frater, amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret; non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum litteris, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestrae litterae mihi declarant: gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quod ab optimo fit animo: tamen hoc mihi multo jucundius est, & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui vere meae saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benevolentiam praestitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam haec erant tempora, facile, & aequo animo carebam: hoc vero ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum, & amicorum benevolentia neque in adversa, neque in secunda fortuna quisquam vivere possit. Itaque in hoc ego mihi gratulor, tu vero, ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi praestabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Marcellum a Magio interfectum, suaque erga mortuum officia significat.

XII. SERVIUS CICERONI S. D.

ETsi scio non jucundissimum me nuntium vobis allaturum: tamen quoniam C A-

SUS, & natura in bonis dominatur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores facere. Ad x. Kalend. Jun. cum ab Epidauro, Piræum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni; eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem: ille, ut ajebat, supra Maleas I aliam versus navigaturus erat, postridie ejus diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam noctis Posthumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nunciavit, Marcellum collegam nostrum post cœnæ tempus a P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem; sperare tamen eum vivere posse: Magium seipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret, & rogaret uti cogerem medicos, coegi; & e vestigio eo sum profectus prima luce. Cum non longe a Piræo abessem, puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paulo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus; & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi: inveni duos libertos, & pauculos servos, reliquos ajebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset; coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre; ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant; quod proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt, nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus; ibique eum combussimus; posteaque curavimus,

ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent; ita quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & vivo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ pridie Kal. Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Exultantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam, suumque officium pollicetur præterea rem familiarem, in extremo hortatur, ut bono animo, fortique sit in utramque partem.

XIII. M. D. C. P. NIGIDIO FIGULO S. D.

QUærenti mihi jamdiu, quid ad te potissimum scriberem, non modo certa res ulla, sed ne genus quidem litterarum usitatum veniebat in mentem; unam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat; perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam, & miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarum, id quoque deficiebat me, in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui: quod pollicerer, non erat. Ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam; sæpiusque mihi veniebat in mentem queri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. Quamquam enim nulla meipsum privatim perculit insignis injuria; nec mihi quicquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Cæsar detulerit; tamen nihilo minus eis conficior curis, ut hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem, careo enim cum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga, tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliarat per me quondam, te socio, defensa respubl. versorque in eorum naufragiis, & bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum,

sed etiam ipsam video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adjutoribus illud incendium exstinximus & in qua urbe modo gratia, auctoritate, & gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quam vis, & mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas, & consuetudo assuefecerat, cum ceteris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo; natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem, & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus. Reliquum est, ut te consoler, & afferam rationes, quibus te a molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel alterius consolandi in te summa est, si umquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti, & sapienti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent, tu videbis; ego, quod intelligere, & sentire, quia sum Romæ, & quia curo, attendoque, possum id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere, primum ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam, non scribo hæc temere, quo minus familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quo facilius, quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum, familiares vero ejus, & ii quidem, qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter

de

ma non mai farà meno, che un giorno non fosse

de te & loquuntur, & sentiunt. Accedit eadem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium, etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest, sed posit necesse est, resp. quascunque vires habebit, ab iis ipsis, quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primo omiseram; nam & complectar ejus familiarissimos, qui me admodum diligunt, multumque mecum sunt; & in ipsius me consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certe omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire posse, in hoc toto genere plura faciam, quam scribere audeo. Cetera, quæ tibi a multis prompta esse certo scio, a me sunt paratissima, nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quam tuum, hac de re, & de hoc genere toto hoc scribo parcius, quod (id quod ipse confido) sperare malo, te esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te hortor, & obsecrem, animo ut maximo sis, nec ea solum memineris, quæ ab illis magnis viris accepisti: sed illa, etiam, quæ ipse ingenio, studioque peperisti, quæ si colliges, & sperabis omnia optime, & quæ accident, qualiacumque erunt, sapienter feres; sed hæc tu melius, vel optime omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia diligentissimeque curabo, tuorumque tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conservabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet ad duplicem Plancii gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de novis ejusdem nuptiis cum Publia, divortio jam facto cum Terentia.

XIV. M. T. C. CN. PLANCIO S. D.

Binas a te accepi literas, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses meam me pristinam dignitatem obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egissem, bene,

ac feliciter evenire. Ego autem, si dignitas est bene de repub. sentire, & bonis viris probare, quod sentias; obtineo dignitatem meam: sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere, si possis, aut denique libera oratione defendere: ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturque praeclare, si nosmetipsos regere possumus: ut ea, quae partim jam adsunt, partim impendent, moderate feramus, quod est difficile in ejusmodi bello; cujus exitus ex altera parte caedem ostentat, ex altera servitutem. Quo in periculo nonnihil me consolatur, cum recordor, haec me tum vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo adversas pertimescebam: videbamque, quanto periculo de jure publico disceptaretur armis. Quibus si ii vicissent, ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus, accesseram, intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quam crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium partim amplissimorum, partim etiam optimorum, qui me haec praedicentem, atque optime consulentem saluti suae, malebant nimium timidum, quam satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis; te ita velle certo scio, sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cepissem, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, quam rempubl. offendissem. Quibus enim pro meis immortalibus beneficiis carissima mea salus, & meae fortunae esse debebant; cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem, novarum me necessitudinum fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimium multa. De tuis, velim, ut eo sis animo, quo debes esse: idest, ut ne quid tibi praecipue timendum putes; si enim status erit aliquis civitatis, quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore, nam alteros tibi jam placatos esse intelligo, alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim judices, me, quibuscunque rebus opus esse intelligam, quamquam videam, quis sim hoc tempore, & quid possim, opera tamen, &

con-

consilio, studio quidem certe, rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu, velim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentissime certiorem. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut communem fortunam fortiter ferat.

XV. M. T. C. CN. PLANCIO S. D.

Accepi perbreves tuas litteras, quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui, cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit; nam, quam fortiter ferres communes miserias, non intellexi: quam me amares, facile perspexi, sed hoc scieram; illud si scissem, ad id meas litteras accommodassem. Sed tamen etsi ante scripsi, quæ existimavi scribi oportere; tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse, in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, & præcipuam postulare, aut communem recusare; quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus, quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

LIBER V.

ARGUMENTUM.

Queritur Metellus Celer, qui Galliam Proconsul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone oppugnatum. Videtur esse paulo arrogantior epistola.

I. Q. METELLUS. Q. F. CELER PROCOS. M. T. CICERONI S. D.

Si vales, bene est. Existimaram, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri, quem si parum pudor ipsius

ipsius defendebat, vel familiæ debebat nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque publ. satis sublevare. Nunc video illum circumventum, me desertum a quibus minime conveniebat. Itaque in luctu, & squalore sum, qui bellum gero. Quæ quoniam nec ratione, nec majorum nostrorum clementia administrastis, non erit mirandum, si vos pœnitebit. Te tam mobili in me meosque esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria a republ. abducet. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se de Metello Nepote: suaque in ipsum Celerem merita commemorat.

II. M. T. C. Q. METELLO, Q. F. CELERI PROCOS. S. D.

SI tu, exercitusque valetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia nunquam te a me ludibrio læsum iri. Quod cujusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor ad te esse allatum, me, in senatu cum disputarem, permultos esse, qui remp. a me conservatam dolerent, dixisse; a te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. Quod cum dicerem, illud adjunxi, mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem a domesticis insidiis, & ab intestino scelere, tu Italiam & ab armatis hostibus, & ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem a tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te voluntatis mutuæ tribueretur. Hoc in sermone, cum a me exponeretur, quæ mea exspectatio fuisset orationis tuæ, quantoque in errore versatus essem: visa est oratio non injucunda, & mediocris quidam est risus consequutus, non in te, sed magis in errorem meum,

um, & quod me abs te cupisse laudari, aperte atque ingenue confitebar. Jam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus tamen aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod autem ita scribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitror, cum par voluntas accipitur, & redditur. Ego si hoc dicam, me tua causa prætermisisse provinciam, tibi ipse levior videar esse: meæ enim rationes ita tulerunt, atque ejus mei consilii majorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio, illud dico, me, ut primum in concione provinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de sortitione vestra; tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me insciente, esse factum. Recordare cetera, quam cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim, quam multa de te verba fecerim; cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam; sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Jam illud S. C. quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut dum id extabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea vero quam profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quæ cum omnia collegeris, tu ipse velim judices, satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cum proxime Romam venisti, mutuo respondisse? Quod scribis dereconciliata nostra gratia, non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum, fratrem tuum, ob dictum a me oppugnari, primum hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humanitatis, ac pietatis voluntatem; deinde, si qua ego in te fratri tuo reip. causa restiterim, peto, ut mihi ignoscas, tam enim sum amicus reip. quam qui maxime. Si vero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim, satis ha-

habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri, quem ego cum comperissem, omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari; egi cum Claudia uxore tua, & cum vestra sorore Mucia (cujus erga me studium pro Cn. Pompeji necessitudine multis in rebus perspexeram) ut eum ab illa injuria deterrerent. Atque ille (quod te audisse credo) pridie Kal. qua injuria nemo unquam in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea me consulem affecit, cum rempub. conservassem; atque abeuntem magistratu concionis habendæ potestate privavit, cujus injuria mihi tamen honori summo fuit; nam cum ille nihil mihi, nisi ut jurarem permitteret: magna voce juravi verissimum, pulcherrimumque jusjurandum, quod populus item magna voce me vere jurasse, juravit. Hac accepta tam insigni injuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente desisteret, quibus ille respondit, sibi non esse integrum, etenim paulo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animadvertisset indicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem gravem, & civem egregium, qui, qua pœna senatus, consensu bonorum omnium eos affecerat, qui urbem incendere, magistratus ac senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent, eadem dignum judicaret eum, qui curiam cæde, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello fratri tuo præsenti restiti, nam in senatu Kal. Jan. sic cum eo de republ. disputavi, ut sentiret sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum. Ad III. non. Jan. cum agere cœpisset, tertio quoque verbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione posset, non judicio, neque disceptatione, sed vi, atque impressione evertere. Hujus ego temeritati si virtute, atque animo non restitissem, quis esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse: Hæc si Metellum cogitare de me nescisti, debes existimare, te maximis de rebus a fratre esse celatum; sin aliquid impertivit tibi sui consilii, lenis a te, & facilis existima-

stimari debeo; qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem, etsi intelligis, non me dicto Metelli (ut scribis) sed consilio ejus, animoque in me inimicissimo esse commotum. Cognosce nunc humanitatem meam: si humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est a me unquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescumque aliquid est actum, sedens iis assensi, qui mihi lenissime sentire visi sunt. Addam illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli, atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adjuvi; ut S. C. meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te (ut scribis) animo fui mobili, sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis, permanerem. Atque hoc ipso tempore tibi, pene minitanti nobis per litteras, hoc rescribo, atque respondeo; ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo, meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet; a te peto, ut tu quoque æquum te judicem dolori meo præbeas, si acerbe, si crudeliter, si sine causa sum a tuis oppugnatus; ut statuas mihi non modo non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in ejusmodi causa utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui; me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboravi, maneo in voluntate, &, quoad voles tu, permanebo: citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra benevolentia detrahatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Quæ sequitur epistola, non dubito, quin Metelli Celeris potius sit, quam Nepotis, & in epistola Nepotem puto significari.

III. Q. METELLUS NEPOS CICERONI S. D.

Hominis importunissimi contumeliæ, quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga me officiis leniuntur; &, ut sunt leves

ves

ves hujusmodi homines, a me despiciuntur, libenterque, commutata persona, te mihi fratris loco esse duco, de illo ne meminisse quidem volo, tametsi bis eum invitum servavi. De me, meisque rebus, ne vobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi; de rationibus etiam provinciae quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

ARGUMENTUM.

Studium, & auxilium Metelli Nepotis Consulatum gerentis exul implorat.

IV. M. T. C. Q. METELLO NEP. COS. S. D.

Litterae Quinti fratris, & T. Pomponii necessarii mei tantum mihi spei dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo collega, mihi constitutum fuerit, itaque ad te litteras statim misi, per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum litterae, quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant, quae res fecit, ut tibi litteris obstreperem non auderem. Nunc mihi Quintus frater meus mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit, qua inductus ad te scribere sum coactus; & abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quaesoque ut tuos mecum serves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu, tuas inimicitias ut reipub. donares, te vicisti; alienas ut contra rempub. confirmes, adduceris? Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo: si mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam vim, quae me cum rep. vicit, licuerit; vide ne, cum velis revocare tempus omnium conservandorum, cum, qui servetur, non erit, non possis. Vale.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Exprobrat Antonio, qui Macedoniam Proconsul regebat, ingrati animi vitium, deinde Atticum illi commendat.

V. M. T. C. C. ANTONIO M. F. IMP. S. D.

ETsi statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendatitias (non quod eas intelligerem satis apud te valere, sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem) tamen, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, & officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi, præsertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat, omnia enim a me in te profecta sunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent, pro his rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audivi (nam, comperisse me non audeo dicere, ne forte id ipsum verbum ponam, quod abs te, ajunt, falso in me solere conferri) sed ea, quæ ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quam ex meis litteris cognoscere. Meus in te animus quam singulari officio fuerit, & senatus, & populus R. testis est (tu, quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes: quantum mihi debeas, ceteri existiment. Ego, quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, ut facerem, posteaque constantia; sed reliqua (mihi crede) multo majus meum studium, majoremque gravitatem, & laborem desiderant, quæ ego, si non profundere, ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo, sin ingrata esse sentiam, non committam, ut tibi ipse insanire videar; ea, quæ sint, & cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. Atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut quamquam ipsius causa confido te omnia esse facturum; tamen abs te hoc petam;

tam; ut, si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponii negotio ostendas; hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, se diligentiam adhibuisse, ne Sextio succederetur. Adscribit de domo a se empta.

VI. M. T. C. P. SEXTIO L. F. PROQUAES. S. D.

CUm ad me Decius librarius tuus venisset, egissetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam; tamen, quod memoria tenebam; cujusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuam. Sed posteaquam & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio loquutus sum; adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem: plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fusium tribunum pleb. & ceteros, ad quos tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quam tuis litteris: omnino res tota in mensem Januarium rejecta erat, sed facile obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene evenire, quod de Crasso domum emissem, emi eam ipsam, domum xxxv. aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam conjurare, si quis me recipiat: sed partim odio inducti me excludunt, & aperte vindicem conjurationis oderunt: partim non credunt, & a me insidias metuunt; nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione fœneratores exemerit, omnino semissibus magna copia est: ego autem meis rebus gestis hoc sum assequutus, ut bonum nomen existimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perspexi, & vehementer probavi. Antonium, etsi ejus in me officia omnes desiderant, tamen in senatu gravissime, ac diligentissi-

tissime defendi; senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale.

ARGUMENTUM.

Leviter expostulat, quod Pompejus sibi de oppressa Catilinæ conjuratione non esset pro rei magnitudine literis gratulatus.

VII. M. T. C. CN. POMPEJO, CN. F. MAGNO IMP. S. D.

SI tu, exercitusque valetis, bene est. Ex literis tuis, quas publice misisti, cepi una cum omnibus incredibilem voluptatem, tantam enim spem otii ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar; sed hoc scito, tuos veteres hostes, novos amicos, vehementer literis perculsos, atque ex magna spe deturbatos jacere. Ad me autem literas, quas misisti, quamquam exiguam significationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito jucundas fuisse, nulla enim re tam lætari soleo, quam meorum officiorum conscientia, quibus si quando non mutuo respondetur, apud me plus officii residere facillime patior. Illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerunt: respub. nos inter nos conciliatura, conjuncturaque sit; ac, ne ignores, quid ego in tuis literis desiderarim, scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis literis & nostræ necessitudinis, & reip. causa gratulationem expectavi, quam ego abs te prætermissam esse arbitror, quod verebare, ne cujus animum offenderes, sed scito, ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ judicio, ac testimonio comprobari; quæ, cum veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine a me gesta esse cognosces, ut tibi, multo majori, quam Africanus fuit, me, non multo minorem quam Lælium facile & in republ. & in amicitia adjunctum esse patiare.

A R-

ARGUMENTUM.

Officium suum in Crassum prædicat: omniaque pollicetur, quæ ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

VIII. M. T. C. LICINIO P. F. CRASSO S. D.

QUantum meum studium extiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint; non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio posset præteriri. Nam & cum consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta nunquam antea ulla in causa, susceptique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis; veteri q; nostræ necessitudini jamdiu debitum, sed multa varietate temporum interruptum officium cumulate reddidi. Neque mehercule unquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit; sed quædam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed extitit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset & memoria nostræ voluntatis, & amicitiæ fides. Sum enim consequutus, non modo ut domus tua tota, sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognosceret; itaque & præstantissima omnium feminarum uxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia tui Crassi meis consiliis, monitis, studiis, actionibusque nituntur, & senatus, populusque Rom. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ sint acta, quæque aguntur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi per eadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito, ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse; sed, ut primum forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quam maxime esse conjunctus. Quo quidem ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi observantiam, neque mihi tuam summam benevolentiam,

tiam, ac liberalitetem defuisse, si qua intercideront non tam re quam suspicione violata, ea cum fuerint & falsa, & inania, sint evulsa ex omni memoria, vitaque nostra; is enim tu vires, & cum me esse cupio, ut, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamque nostram utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo judicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse, & ut spero, statues ex nostra dignitate: ego vero tibi profiteor, atque polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet. In quo, etiamsi multi mecum contendent, tamen, cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis judicibus, omnes facile superabo, quos quidem ego ambos unice diligo, sed in Marco benevolentia impari: hoc magis sum Publio deditus, quod me, quamquam a pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, & observat, & diligit. Has litteras velim existimes, fœderis habituras esse vim, non epistolæ, meque ea, quæ tibi promitto, ac recipio, sanctissime esse observaturum, diligentissimeque facturum. Quæ a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ, in ea ego non solum amicitiæ nostræ, sed etiam constantiæ meæ causa permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere, me, si quid ipse intelligerem aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum, sin quippiam aut a te essem admonitus, aut a tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neq; quenquam tuorum frustra ad me detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusq; rebus, ut ad hominem amicissimum, & tuis præcipias, ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus publicis, privatis, forensibus, domesticis tuis, amicorum, hospitum, clientum tuorum negotiis, ut, quoad ejus fieri possit, præsentiæ tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Vatinius ex Consulatu a Cæsare Dictatore in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra malevolorum obtrectationes.

IX. P. VATINIUS IMP. CICER. SUO S. D.

SI vales, bene est: ego valeo. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se causam dici vult. Non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti, ego autem quem potius adoptem, aut invocem, quam illum, quo defendente, vincere didici? an verear, ne, qui potentissimorum hominū conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo pusillorum, ac malevolorum obtrectationes, & invidias non prosternat, atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas, suscipe me totum; atque hoc, quidquid est, oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac sustinendum puta. Scis meam fortunam nescio quo modo facile obtrectatores invenire, non meo quidem mehercule merito; sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Si quis forte fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit, peto a te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Litteras ad senatum nostris de rebus gestis, quo exemplo miseram, intra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen, terra, marique, ut conquireretur, præmandavi: & profecto tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. ad v. Id. Quin. ex castris. Narona.

ARGUMENTUM.

Scribit hæc, de Dionysio Ciceronis servo, de Catilio pirata, de rebus a se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

X. VATINIUS IMP. CICER. SUO S. D.

SI vales, bene est: ego quidem valeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico: & eo mi-

minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc ejecit, etiam hic refrigeravit, sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ, apage te cum nostro Sex. Servilio: nam mehercule ego illum quoque amo, sed hujuscemodi vos clientes, hujusmodi causas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matresfamilias stupravit, tot cives Rom. occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastavit? Simius, non semissis homo, contra me arma tulit, & eum bello cepi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? omnia mehercule cupio, quæ tu imperas, meam animadversionem, & supplicium, quo usurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi, & condono; quid illis respondere possum, qui suæ bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos, actione expostulant? si mehercule Appii os haberem, in cujus locum suffectus sum, tamen hoc sustinere non possem. Quid ergo est? faciam omnia sedulo, quæ te sciam velle, defenditur a Q. Volusio, tuo discipulo; si forte ea res poterit adversarios fugare, in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Cæsar adhuc mihi injuriam facit; de meis supplicationibus & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi vero non justissimi triumphi in Dalmatia res gesserim, nam, si hoc exspectandum sit, dum totum bellum conficiam, viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua; quæ sibi ipsi adsciverunt, amplius sexaginta: hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego sum, ac ceteri Imperatores.

EGO, post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum; sex oppida vi oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quater a me jam captum: quatuor enim turres, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me nives, frigora, imbres detruserunt: indigneque, mi Cicero, oppidum captum, & bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem me-

meam causam agas, meque tibi in omnes partes defendendum putes, hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Nonis Dec. Narona.

ARGUMENTUM.

Suum studium erga uxorem Vatinii, ipsumque Vatinium significat. Rogat deinde, ut omnino sibi remittat servum suum fugitivum Dionysium.

XI. M. T. C. P. VATINIO IMP. Ss D.

Grata tibi esse officia mea, non miror; cognovi enim te gratissimum omnium; idque nunquam destiti prædicare, nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulatissime retulisti, quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quod mihi feminam primariam Pompejam, uxorem tuam, commendas; cum Sura nostro statim, tuis litteris lectis, loquutus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quicquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia, quæ ea vellet, summo studio, curaque facturum; itaque faciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem neq; tam magnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur, omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice: quamcunque ei fidem dederis, præstabo; si vero improbus fuerit, ut est, duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii male faciant, qui tibi molesti sunt, sed, ut scribis, brevi capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

ARGUMENTUM.

Lucceium historiarum scriptorem rogat, ut de rebus a se in Consulatu gestis separatum volumen conficiat: quod illustrius videbatur.

XII. M. T. C. L. LUCCEJO Q. F. S. D.

Coram me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam pene subru-

rusticus; quæ nunc exprومam absens audacius, Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque (ut ego arbitror) reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis, quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ, genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper a me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam; meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiæ, vel suavitate ingenii vivi perfruamur. Neque tamen, hæc cum scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & jam institutarum, sed, quia videbam Italici belli, & civilis historiam jam pene a te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjuncte ne malles cum ceteris rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt) tu quoque item civilem conjurationem ab hostilibus, externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias, at statim causam illam totam & tempus arripere. Et simul, si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora, atque ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me postulem. Quid, si illa tibi non tantopere videntur ornanda? sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene, & naviter oportet esse impudentem. Itaque te plane etiam, atque etiam rogo, ut, & ornes ea vehementius etiam,

quam fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas; gratiamque illam, de qua suavissime quodam in proœmio scripsisti, a qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium illum a voluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quam concedit veritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias; erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate, & copia tua; a principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum; cum & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis: &, si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. NIHIL est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. HABET enim præteriti doloris secura recordatio delectationem: ceteris vero, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, posteaquam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum; ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione fastorum: at viri sæpe excellentis ancipites, variique casus habent admirationem, exspectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem: si vero exitu notabili concluduntur,

tur, expletur animus jucundissimæ lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum, habet enim varios actus, multasque actiones, & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me a te potissimum ornari, celebrarique velle; neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias, & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me sem iternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & a Lysippo fingi volebat, sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat, atque illi artifices corporis simulacra ignotis nota faciebant; quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. Unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam si in ceterorum; quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti a Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi, & spectatissimi viri, & in reip. maximis, gravissimisque caussis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum præconium, quod cum in Sigæum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit; sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magnique videatur; placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, a laudato viro. Quod si a te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit (ne-

que enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare (cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum, sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: & verecundius ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum: & prætereant, si quid forte reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant & dicant verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui, cum ceteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus, & si recipis causam nostram, vitabimus; idque ut facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur, cum mihi sæpe ostenderis, te accuratissime nostrorum temporum consilia, atque eventus litteris mandaturum; a te id nunc tantopere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod alacres animo sumus: ut & ceteri, viventibus nobis, ex libris tuis non cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim; si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar, tu interea non cessabis; & ea, quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat Lucceji litteræ consolatoriæ quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflicta Republica capiebat.

XIII. M. T. C. L. LUCCEJO Q. F. S. D.

Quamquam ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est; (declarat enim summam benevolentiam conjunctam pari prudentia) tamen illum fructum ex iis litteris vel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum, arma-

maturumque cognovi. Quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, NON aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male vivendi suspensas habere rationes, quæ cogitatio cum mihi non omnino excidisset, (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque convulsa: cui te opitulari, & video, & id fecisse etiam proximis litteris, multumque profecisse sentio; itaque hoc sæpius dicendum, tibique non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioseque collegisti; tum nihil plus, quam quod firmitudinem, gravitatemque animi tui perspexi, quam non imitari, turpissimum existimo. Itaque hoc etiam fortiorem me puto, quam te ipsum præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videris spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora; casus enim gladiatorii, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione a te collectæ vetabant me reip. penitus diffidere, itaque alterum minus mirum fortiorem te esse, cum aliquid speres; alterum mirum, spe ulla teneri; quid est enim non ita effectum, ut id non deletum, extinctumque omne esse fateare? circumspice omnia membra reip. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatumve sit, quæ persequerer, si aut melius ea viderem, quam tu vides, aut commemorare possem sine dolore, quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, ut censes, & publica paulo etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui præcipis, te enim spes aliqua consolatur, ut scribis; nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & præcipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientiæ nostræ, rerumque earum, te in primis auctore, quæ, gessimus, præstitimus enim patriæ non minus certe, quam debuimus: plus profecto, quam est ab animo cujusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de meipso aliquid prædicanti,

munem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permaneas in incœpto; cum duæ res istæ contrariæ me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Quærenti Lucceio, cur ab Urbe abesset, ejusque mœrorem minuere conanti, respondet, & cur doleat, & cur in Urbe non vivat.

XV. M. T. C. LUCCEJO S. D.

Omnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in iis litteris, quas a te proxime accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus: dicerem, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem, neq; ob eam unam causam, quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis, & amantissimis verbis utens, re graviter accusas, sed quod illius tanti vulneris quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim fere communes, quorum alii occiderunt, alii nescio quo pacto obduruerunt, tecum vivere possem equidem, & maxime vellem, vetustas, est, amor, consuetudo, studia paria, quod vinculum, quæ res deest nostræ conjunctioni? possumusne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediat, sed certe adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, in Puteolano, nam quid dicam in urbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur, sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & domesticis & forensibus ornamentis, atque solatiis, litteræ, credo, quibus utor assidue; quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me a portu, & perfugio videntur, & quasi exprobrare, quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit o-

 dium

dium temporum, hominum, fori, curiæ; itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam, quod si id egissemus ego, atque tu (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus) omne tempus una fuissemus: neque me valetudo tua offenderet, neq; te mœror meus, quod, quantum fieri poterit, consequamur; quid enim utriq; nostrum aptius? propediem te igitur videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur diligenter in primis amicum, filii obitum immoderatius ferentem.

XVI. M. T. C. TITIO S. D.

ETsi unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus: quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem; tamen, cum longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maxime, quam semper in ore, atque in animo habere debemus: HOMINES nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea, qua nati sumus, conditione vivamus; neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæc, neque ceteræ consolationes, quæ sunt a sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque, & litteris proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua repub. perdidissent. Quod si

tuum

tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat quæ magis amoris est) ut eorum, qui occiderunt, miserias lugeas: ut ea non dicam, quæ sæpissime & legi, & audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quam mors ducenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria debeat quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reip. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non mehercule quenquam audivi hoc gravissimo, & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a Diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare si tibi unum hoc detrahi potest, ne quid iis, quos amasti, mali putes contigisse, permultum erit ex mœrore tuo diminutum; relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum proprie referetur, in qua non est jam gravitatis, ac sapientiæ tuæ, quam tu a puero præstitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloque sejunctus. Etenim cum semper te & privatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum, nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio, prudentiaque debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit, certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus, neq; exspectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possumus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assequutum: sin minus forte valuissent, officio tamen esse functum benevolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi

& fuisse semper, existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem litterarum; hortatur Sextium, ut exilii casum sapienter, fortiterque ferat.

XVII. M. T. C. P. SEXTIO P. F. S. D.

Non oblivione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi, sed quod priora tempora in ruinis reip. nostrisque jacuerunt, posteriora autem me a scribendo tuis injustissimis, atq; acerbissimis incommodis retardarunt; cum vero & intervallum jam satis longum fuisset, & tuam virtutem, animiq; magnitudinem diligentius essem mecum recordatus; non putavi esse alienum institutis meis, & hæc ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, & in crimen vocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi judicio, ac periculo tuum nomen conjungeretur, quam potui accuratissime te, tuamque causam tutatus sum, & proxime recenti adventu meo, cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si adfuissem, tamen nulla re saluti tuæ defui, quumque eo tempore invidia annonæ inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius judicii, multaque alia reipubl. vitia plus, quam causa ipsa, veritasque valuissent; Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiæ diligenter a me, sancteque servatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut & hominem te, & virum esse meminisses; id est, ut & communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, neque præstare ullo pacto potest, sapienter ferres; & dolori fortiter, ac fortunæ resisteres; cogitaresque & in nostra civitate, & in ceteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis, atque optimis viris, injustis judiciis, tales casus incidisse. Illud utinam ne vere scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo

autem

autem filio; vereor, ne si nihil ad te scripserim, debitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse; sin autem omnia, quæ sentio, perscripserim, ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum, sed tamen prudentissime facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, ubicumque erit, tuam esse, tecum esse duces, nec enim minus nostra sunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summusq; in te amor magnæ tibi consolationi debet esse; & nos, ceterique, qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus; & maxime animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis; & illud adjunges, HOMINES sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum injuria commoveri. Ego & memoria nostræ veteris amicitiæ, & virtute, atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero neque ad consolandum, neque ad levandum fortunam tuam; tu si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere. Vale.

ARGUMENTUM.

Argumentis utitur septem, ut Fabium exulem consoletur.

XVIII. M. T. C. FABIO S. D.

ETsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum: propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, virumque præbeas, & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quam levissima pœna ab hac repub. discesserit. Tu vero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos, ceterosque ne-

cessitu-

cessitudine, & benevolentia tecum conjunctissimos; quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi, & cum unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaque dubia, potentiæ alicujus condonatum existimetur; omnibus his de causis debes istam molestiam quamlevissime ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

ARGUMENTUM.

Rufo, paulo ante Quæstori suo in Provincia, suadet, ut in bello civili Pompejum sequatur.

XIX. M. T. C. RUFO S. D.

ETsi mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio: extatque id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in provincia fuisses (etsi meo judicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest) quo liberius judicium esse posset tuum. Itaque me & superiores litteræ tuæ admodum delectaverunt, quibus & expectatum meum adventum abs te amanter videbam; &, cum aliter res cecidisset ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum, & his proximis litteris magnum cepi fructum & judicii, & officii tui: judicii, quod intelligo, te (id quod omnes fortes ac boni viri facere debent) nihil putare utile esse, nisi quod rectum, honestumque sit: officii, quod te mecum, quodcumq; cepissem consilii, polliceris fore; quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captum jamdiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilii tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi, vel laboris. Cum vero ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia erga me; libenter amplector talem animum, sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, ma-

magnam habebo gratiam: si non feceris, ignoscam; & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitror, est enim res profecto maxima, quid rectum sit, apparet, quid expediat, obscurum est; ita tamen, ut, si nos ii sumus, qui esse debemus (idest studio digni, & litteris nostris) dubitare non possimus, quin ea maxime conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies: sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris; omnia tibi ut nota sint, faciam, quicquid statueris, te mihi amicum; sin id, quod opto, etiam amicissimum judicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, Quæstorem antea suum in Cilicia, de rationibus provincialibus.

XX. M. T. C. RUFO S. D.

Quomodo potuissem, te convenissem si eo, quo constitueras, venire voluisses, quare etsi mei commodi causa commovere me noluisti: tamen ita existimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me misisses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quæ scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius scriba meus adesset: a quo mihi exploratum est in rationibus duntaxat referendis (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deinde, si rationum referendarum jus vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro conjunctione nostræ necessitudinis contulissem confecissemque, non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret; id (quando lege Julia relinquere rationes in provincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad ærarium) feci in provincia, neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem; sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse nunquam pœnitebit. Totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi, tu ei M. Mindium fratrem tuum adjunxisti, rationes confectæ me absente sunt tecum: ad quas

ego

ego nihil adhibui præter lectionem, ita accepi librum a meo servo scriba, ut eundem acceperim a fratre tuo, si honoris fuit, majorem tibi habere non potui: si fides, majorem tibi habui, quam pene ipsi mihi. Si providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi, & honestum, & utile esset, referretur; non habui, cui potius id negotii darem. Illud quidem certe factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem, & Apamensem, quæ nobis maxime videbantur, quoniam ita necesse erat, rationes confectas, & consolutas deponeremus. Itaque huic loco primum respondeo, me, quanquam justis de caussis rationes deferre properarim, tamen te exspectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro relatis haberem. Quamobrem, de Volusio quod scribis, non est id rationum; docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen a Valerio non potuisse, sed prædes Valerianos teneri, neque id erat HS xx. ut scribis, sed xix. Erat enim curata nobis pecunia Valerii mancipii nomine: ex qua reliquum, quod erat in rationibus, retuli, sed sic me, & liberalitatis fructu privas, & diligentiæ, & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudentiæ: liberalitatis, quod mavis scribæ mei beneficio, quam meo, legatum meum, præfectumque maxima calamitate levatos, cum præsertim non deberent esse obligati: diligentiæ, quod existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec scisse me quicquam, nec cogitasse, scribam, quicquid voluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, retulisse: prudentiæ, cum rem a me ne insipienter quidem cogitatam putas. Nam & Volusii liberandi meum fuit consilium, &, ut multa tam gravis Valerianis prædibus, ipsiq; T. Mario depelleretur, a me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant, &, si verum scire vis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimium placere; sed ego putavi esse viri boni, cum populus suum servaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Lucceio est ita actum, ut auctore Cn. Pompejo ista pecunia in fano pone-

neretur; id ego agnovi meo jussu esse factum, qua pecunia Pompejus est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius; sed hoc ad te nihil intelligo pertinere, illud me non animadvertisse moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset, certissimisq; monumentis testata: cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita esset. Quæ cum viderem tot vestigiis impressa, ut in his errari non posset; non adscripsi id, quod tua nihil referebat: ego tamen adscripsisse mallem, quando id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio; neq; in eo quicquam a meis rationibus discrepabunt tuæ, addes enim tu, meo jussu: quod ego nunquam addidi; nec causa est, cur negem: nec, si esset, & tu nolles, negarem. Nam de HS. nongentis millibus certe ita relatum est, ut tu, sive frater tuus referri voluit; sed, si quid est, quando de Luccejo parum provisum est, quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim; de eo mihi, cum S. C. non sum usus, quid per leges liceat, considerandum est, te certe in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alii peritiores, illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis, scito a me & tribunos mil. & præfectos, & contubernales duntaxat meos delatos esse: in quo quidem ratio me fefellit; liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari, postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem; sane moleste tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reservata esse, quam meæ, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamen, & de tribunorum mil. contubernalibus, res est in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de HS. centum millibus: de quibus memini mihi a te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modo erat, fratris tui, & Tullii, sed cum id corrigi non posset, quod jam depositis rationibus ex provincia de-

decessimus : credo, me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim, scripsisse, sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de HS. centum millibus sic accepisse, ut ii accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me salvis legibus pervenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse HSxxii. mil. eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse : quod ego sive æquo animo fero, sive iniquo, tu de HS. centum millibus æquo animo ferre debes & existimare, eo minus ad te vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quod si mihi expensa ista HS. centum tulisses, tamen, quæ tua est suavitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore æstimationem accipere, nam numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc jocatum me putato, ut ego te existimo, ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

ARGUMENTUM.

Cupidum se esse significat Mescinii videndi; eumque hortatur, ut acerbitatem temporum litterarum studio, optimæque conscientiæ recordatione mitiget.

XXI. M. T. C. LUCIO MESCINIO S.D.

Gratæ mihi tuæ litteræ fuerunt : ex quibus intellexi quod etiam sine litteris arbitrabar, videndi mei te summa cupiditate affectum esse, quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. Nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto contingant, ut vehementer velim; etenim, quum esset major & virorum & civium bonorum, & jucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius quam tecum, & pauci quibus cum æque libenter: hoc vero tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint, unum medius fidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, qui-

quibuscum vivo necessario. Noli enim existimare mihi non solitudinem jucundiorem esse (qua tamen ipsa uti non licet) quam sermones eorum qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris; præterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum (quemadmodum tu facillime potes existimare) qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium causa fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni; ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium. Idemque cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coram brevi tempore licebit; neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi exspectatio rerum Africanarum: videtur mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse; quamquam idipsum quid intersit, non sane intelligo; verumtamen, quicquid illinc nunciatum sit, non longe abesse a consiliis amicorum; est enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum; quem etiam superiores tuæ litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres, juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes fere, qui, vita ingenua, in beata, & libera civitate viximus; sed, ut illa secunda moderate tulimus; sic hanc non solum adversam; sed etiam funditus eversam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti non modo contemnere audeamus, sed etiam optare.

Tu,

Tu, si me diligis, fruere isto otio: tibique persuade; PRÆTER culpam, ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuæ, & tranquillitati animi servias. Vale.

LIBER VI.

ARGUMENTUM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompejanas partes secutus erat, consolatur in eo, quod Romæ non sit; & aliquam simul spem reditus ostendit.

I. M. T. C. A. TORQUATO S. D.

ETsi ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maxime pœniteat; nemoque sit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romæ esse, miserrimum sit. Nam, etsi quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur, nec avertere a miseriis cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est, tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamen illa quidem, quæ requiris, suum statum tenent, nec melius, si tu adesses, tenerent: nec sunt ullo in proprio periculo, nec debes tu, quum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate,

est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. Nec enim is, qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati, nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam, aut exploratam rationem salutis suæ. Cumque omnium bellorum exitus incerti sint, ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem sejunctum sit ab omnium interitu: ab altera te ipsum numquam timuisse certo scio. Reliquum est, ut te idipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipubl. cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne consolatio ulla possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cujusque animo roboris est, atque nervorum. Si enim BENE sentire; recteque facere, satis est ad bene, beateque vivendum; vereor, ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror victoriæ præmiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse; sed quoddam nobis officium justum, & pium, & debitum reip. nostræque dignitati videbatur: qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset victoria. Quare, si id evenit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse, non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse nunquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio, & veritas præscribit; ut nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus, eaque cum careamus, omnia humana placate, & moderate feramus. Atque hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur; sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque status est futurus, carere non debes. Atque hoc mihi scribenti veniebat in mentem, me eum esse, cujus tu desperationem accusare solitus esses, quemque auctoritate tua cunctantem, & diffidentem excitare; quo quidem tempore non ego causam

sam nostram; sed consilium improbabam: fere enim nos iis armis adversari videbam, quæ multo ante conformata per nosmetipsos erant; dolebamque pilis, & gladiis, non consiliis, neque auctoritatibus nostris, de jure publico disceptari. Neque ego ea, quæ facta sunt, fore cum dicebam, divinabam futura; sed quod & fieri posse, & exitiosum fore, si evenisset, videbam, idne accideret, timebam: præsertim cum si mihi alterutrum de eventu, atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod evenit, exploratius possem promittere: iis enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: usu autem armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eo scripsi, quod mihi nunc Philargyrus tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus est) narravit, te interdum sollicitum solere esse vehementius; quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua republ. sis futurus, qui esse debes; aut perdita, non afflictiore conditione, quam ceteri. Hoc vero tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in ea urbe es, ubi nata, & alta est ratio, ac moderatio vitæ: & habes Ser. Sulpicium, quem semper unice dilexisti, qui te profecto & benevolentia, & sapientia consolatur: cujus si essemus auctoritatem, & consilium sequuti, togati potius potentiam, quam armati victoriam subiissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quam necesse fuit: illa quæ majora sunt, brevius exponam. Ego habeo, cui plus, quam tibi debeam, neminem: quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit, qui sim autem hoc tempore, intelligo: sed quia NEMO est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit navare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium certo velim existimes tibi, tuisque liberis esse debitum. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Primum se excusat, quod minus sæpe scribat: deinde de reditu Torquati esse impetratum significat: & consolationis loco subjungit, nihil ei præcipue timendum.

II. M. T. C. A. TORQUATO S. D.

PEto a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere, quam solebam, sed aut gravitate valetudinis (qua tamen jam paullulum videor levari) aut quod absum ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum benevolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ, quam meas esse, quod majore in varietate versata est adhuc tua causa, quam homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum quod moleste feras, necesse est enim aut armis urgeri rempub. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire, si arma valebunt, nec eos, a quibus reciperis, vereri debes, nec eos, quos adjuvisti: sin, armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit, & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit, sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur; misera est illa quidem consolatio, tali præsertim civi, & viro; sed tamen necessaria: NIHIL esse præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat universis. Quæ vis insit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis, profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres; nihil, quod aut hoc, aut aliquo reipub. statu timeas: omnia si interierint, cum superstitem te esse reipub. ne si liceat quidem, velis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit culpa; sed hæc hactenus. Tu velim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis, ut aut quo scribam, aut quo veniam, scire possim. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Consolari vult: sed quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

III. M.T.C. A. TORQUATO S.D.

SUperioribus litteris, benevolentia magis adductus, quam quod res ita postularet, fui longior. Neq; enim confirmatione nostra egebat virtus tua: neque erat ea mea causa, atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmarem, hoc item tempore brevior esse debeo, sive enim tum nihil opus fuit tam multis verbis; nihilo magis nunc opus esse sive enim tum opus fuit; illud satis est, præsertim cum accesserit nihil novi. Nam etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo, summa tamen eadem est, & idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea, quæ oculis cernimus. Nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo sciam; nam etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest, tamen & belli exitum video, & si id minus, hoc quidem certe, cum sit necesse alterutrum vincere, qualis futura sit vel hæc, vel illa victoria. Idque cum optime perspexi, tale video, nihil ut mali videatur esse futurum, si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ITA enim vivere, ut non sit vivendum, miserrimum est: mori autem nemo sapiens miserum dixit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI levis est consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc majore in discrimine esse quam quemvis aut eorum, qui discesserint, aut eorum, qui remanserint, alteri dimicant, alteri victorem timent. Sed hæc consolatio levis, illa gravior, qua te uti spero, ego certe utor; nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa: &, si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus γλαῦκ' Ἀθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt, &, dum vivam, erunt. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Consolatoria epistola rationibus undecumq; collectis: sed, si consideras, desperationem potius continet.

IV. M. T. C. A. TORQUATO S. D.

NOvi, quod ad te scriberem, nihil erat; & tamen, si quid esset, sciebam, te a tuis certiorem fieri solere, de futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere; tamen interdum conjectura possis propius accedere, cum res est ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere non diuturnum bellum fore: etsi idipsum nonnullis videatur secus; equidem, cum hæc scribebam, aliquid jam actum putabam, non quod ego certo scirem, sed quod non difficilis erat conjectura, nam cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus præliorum sunt: tum hoc tempore ita magnæ utrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercunque vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis, magisque opinio hominum confirmatur, etiamsi inter causas armorum aliquantum intersit, tamen inter victorias non multum interfuturum. Alteros propemodum jam sumus experti: de altero, nemo est, quin cogitet, quam sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando levare debebam, fateor, me communium malorum consolationem nullam invenire præter illam; quæ tamen, si possis eam suscipere, maxima est quaque ego quotidie magis utor; CONCIENTIAM rectæ voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum: nec esse ullum magnum malum præter culpam, a qua quando tantum absumus, ut etiam optime senserimus, eventusque magis nostri consilii, quam consilium reprehendatur, & quando præstitimus, quod debuimus, moderate, quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consoler de communibus miseriis, quæ & ad consolandum majoris ingenii, & ad ferendum singularis virtutis indigent. Illud cuivis facile est docere, cur præcipue tu do-

 lere

lere nihil debeas; ejus enim, qui tardior in relevando fuit, quam fore putaramus, non est mihi dubia de tua salute sententia: de aliis autem non arbitror te exspectare, quid sentiam. Reliquum est, ut te angat, quod absis a tuis tamdiu, res molesta, præsertim ab iis pueris, quibus nihil potest esse festivius, sed, ut antea ad te scripsi, tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miserrimam putet, & ubi quisque sit, ibi esse minime velit. Equidem, nos quod Romæ sumus, miserrimum esse duco; non solum quod in omnibus malis acerbius est videre, quam audire; sed etiam quod ad omnes casus subitorum periculorum magis objecti sumus, quam si abessemus, etsi meipsum consolatorem tuum non tantum litteræ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim in dolore, meministi, in quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quam ceteros, cum cupiebam quavis iniqua conditione pacem, quod etsi casu, non divinatione mea factum est, tamen hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea republ. avellar, qua carendum esse doleam, præsertim cum id sine ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam ætas, & acta jam vita, quæ cum cursu suo bene confecto delectatur; tum vetat in eo vim timere, quo nos jam natura ipsa pene perduxerit. Postremo is vir, vel etiam ii viri, hoc bello occiderunt, ut imprudentia videatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono, nec ullum est tantum malum, quod non putem impendere: sed cum plus in metuendo mali sit, quam in illo ipso, quod timetur, desino; præsertim cum id impendeat, in quo non modo dolor nullus; verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius, quam necesse fuit, facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia longiores epistolas. Servium discessisse Athenis moleste tuli, non enim dubito, quin magnæ tibi levationi sit solitus esse quotidianus congressus, & sermo cum familiarissimi hominis, cum opti-

optimi, & prudentissimi viri. Tu velim te, ut debes, & soles, tua virtute sustentes, ego, quæ te velle, quæque ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo, quæ cum faciam, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Valle.

ARGUMENTUM.

Cæcinam, qui pro Pompejo contra Cæsarem pugnaverat, patria carentem bene sperare jubet, seque ei nulla in re defuturum pollicetur. Ei autem Cæsarem ignovisse, Hirtius tradit de bello Africano.

V. M. T. C. A. CÆCINÆ S. D.

Quotiescumque filium tuum videbo (video autem fere quotidie) polliceor ei studium quidem meum, & operam sine ulla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem cum hac exceptione, quantum valeam quantumque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligenter, & custoditur diligentissime. Res, & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt; quæ quidem quotidie faciliores mihi, & meliores videntur, multisque video magnæ esse curæ: quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse certo scio. Iis autem de rebus, quas conjectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te videre, atque intelligere mihi persuaserim, sed tamen, quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites; puto esse meum, quid sentiam exponere. Ea natura rerum est, & is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna, neque hærere in tam bona causa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem, & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, summamque virtutem; cui mehercule hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit. Itaque

ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, se violatum putaret, quod ipsum lenitur quotidie: significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno sis, ita enim natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit: deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas causas, quas scripsi. A me vero tibi omnia, liberisque tuis paratissima esse confidas velim: id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.

ARGUMENTUM.

Ad confirmandum Caecinae exulis animum divinationem quandam inducit, sumptam ex Caesaris natura, & ex civilium temporum ratione.

VI. M. T. C. CÆCINÆ S. D.

Vereor, ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorum parium conjunctione deesse non debet: sed tamen vereor, ne litterarum a me officium requiras: quas tibi & jampridem, & saepe misissem, nisi quotidie melius exspectans, gratulationem quam confirmationem animi tui complecti litteris maluissem; nunc autem, ut spero, brevi gratulabimur: itaque in aliud tempus id argumentum epistolae differo. His autem litteris animum tuum, quem minime imbecillum esse & audio, & spero, etsi non sapientissimi, at amicissimi hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiam puto: nec iis quidem verbis, quibus te consoler ut afflictum, & jam omni spe salutis orbatum, sed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea. Nam cum me ex republica expulissent ii, qui illam cadere posse, stante me, non putarunt: memini, me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioso, & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quaedam Etru-

scae

sc disciplinæ, quam a patre, nobilissimo, atque optimo viro acceperas, non fefellit; nec nos quidem nostra divinatio fallet; quam tum sapientissimorum virorum monumentis, atque præceptis, pluriinoque, ut tu scis, doctrinæ studio, tum magno etiam usu tractandæ reipublicæ, magnaque nostrorum temporum varietate consequuti sumus; cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obscuris rebus, tamque perturbatis unquam omnino fefellit. Dicerem, quæ antea futura dixissem, ni vererer, ne ex eventis fingere viderer; sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne conjungeret se cum Cæsare, monuisse Pompejum, & postea, ne sejungeret; conjunctione frangi Senatus opes, disjunctione civile bellum excitari videbam. Atqui utebar familiarissime Cæsare, Pompeium faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompejo, tum salutare utrique. Quæ præterea providerim, prætereo; nolo enim hunc de me optime meritum existimare, ea me suasisse Pompejo, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps; sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui, quod si fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis, non tam pugnavi, ut liceret, quam ut, quando, ipso consule pugnante, populus jusserat, haberetur. Causa belli orta est: quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum, cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? victa est auctoritas mea non tam a Pompejo (nam is movebatur) quam ab iis, qui duce Pompejo freti, peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quoad potui; sed valuit apud me plus pudor meus, quam timor. Veritus sum deesse Pompeji saluti, cum ille aliquando non defuisset meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens, & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus; quo in bel-

lo nihil adversi accidit non prædicente me. Quare, quando, ut augures, & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurii, & divinationis meæ, debet habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis involatu, nec e cantu sinistro oscinis (ut in nostra disciplina est) nec e tripudiis solistimis, aut somniis tibi augurot: sed habeo alia signa, quæ observem: quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum signa duplici quadam via quarum alteram duco a Cæsare ipso, alteram a temporum civilium natura, atque ratione. In Cæsare hæc sunt, mitis, clemensque natura, qualis exprimitur præclare illo libro querelarum tuarum. accedit, quod mirifice ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur. præterea cedit multorum justis, & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis voluntatibus, in quo vehementer eum consentiens Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui justius videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur (inquies) spes ab irato? Ex eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, e quo sit leviter aspersus, postremo homo est valde acutus, & multum providens: intelligit, te hominem in parte Italiæ minime contemnenda facile omnium nobilissimum, & in communi resp. cuivis summorum tuæ ætatis vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Rom. parem, non posse prohiberi a republ. diutius; mallet hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quam jam suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei causæ, quam Pompejus animatus melius, quam paratus susceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat. in quo admirari soleo gravitatem, & justitiam, & sapientiam Cæsaris; nunquam nisi honorificentissime Pompejum appellat. at in ejus personam multa fecit asperius, armorum ista, & victoriæ sunt facta non Cæsaris. at nos quemadmodum est complexus? Cassium sibi legavit: Brutum Galliæ

liæ præfecit, Sulpicium Graciæ: Marcellum, cui maxime succensebat cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur hæc spectant? rerum hoc natura: & civilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primum ut non in causa pari eadem sit & conditio, & fortuna omnium; deinde ut in eam civitatem boni viri, & boni cives nulla ignominia notati non revertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati reverterunt. Habes augurium meum, quo, si quid addubitarem, non potius uterer, quam illa consolatione, qua facile fortem virum sustentarem; te, si explorata victoria arma sumpsisses pro republica (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum; sin propter incertos exitus, eventusque bellorum posse accidere, ut vinceremur, putasses, non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantæ delectationi in rebus adversis litteræ esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum gravissimos casus: etiam externos multos viros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaque in confusione rerum omnium viveremus: necesse est enim minore desiderio perdita repub. carere, quam bona: sed hoc genere nihil opus est: incolumem te cito, ut spero, vel potius, ut perspicio, videbimus. Interea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini animi, & corporis tui, constantissimo, atque optimo filio tuo studium, officium, operam, laborem meum jampridem & pollicitus sum, & detuli; nunc hoc amplius, quod me amicissime quotidie magis Cæsar amplectitur, familiares quidem ejus, sicuti neminem: apud quem quicquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit de libro, quem in Cæsarem scripserat: deinde studiose rogat, ut veniam sibi a Cæsare, potestatemque impetret redeundi.

VII. A. CÆCINA CICERONI S. D.

QUod tibi non tam celeriter liber est redditus, ignosce timori nostro, & miserere temporis: filius, ut audio, pertimuit (neque injuria) si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret: cum præsertim adhuc styli pœnas dem. Qua quidem in te, singulari sum fato; nam cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama multetur; meus error exilio corrigitur: cujus summa criminis est, quod armatus adversario maledixi. Nemo nostrum est, ut opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, ut quam primum Cæsar superaretur, optarit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est: si scit, & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignoscat omnibus, qui multa deos venerati sint contra ejus salutem? Sed, ut eodem revertar, causa hæc fuit timoris: scripsi de te parce medius fidius, & timide, non revocans me ipse, sed pene refugiens, genus autem hoc scripturæ non modo liberum, sed incitatum, atque elatum esse debere, quis ignorat? solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamen cavendum est, ne in petulantiam incidas, impeditum, seipsum laudare, ne vitium arrogantiæ subsequatur: solum vero liberum, alterum laudare, de quo quicquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut invidiæ assignetur. Ac nescio, an tibi gratius, opportuniusque acciderit; nam, quod præstare non poteram, primum erat non attingere: secundum beneficium quam parcissime facere, sed tamen ego me quidem sustinui: multa minui, multa sustuli: complura ne posui quidem. QUEMADMODUM igitur scalarum gradus, si alios tollas, alios incidas, nonnullos male hæren-

rentes relinquas, ruinæ periculum ſtruas, non aſcenſum pares: ſic tot malis tum victum tum fractum ſtudium ſcribendi, quid dignum auribus, aut probabile poteſt afferre? Cum vero ad ipſius Cæſaris nomen veni, toto corpore contremiſco non pœnæ metu, ſed ipſius judicii: totum enim Cæſarem non novi. Quem putas animum eſſe, ubi ſecum loquitur? hoc probabit: hoc verbum ſuſpicioſum eſt, quid, ſi muto? at vereor, ne pejus ſit. Age vero, laudo aliquem; num offendo? cum porro non offendam (quid, ſi non vult? armati ſtylum perſequitur: victi, & nondum reſtituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, & ad excuſationem ſocium quæris; ubi hoc omnium patronus facit, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, ſentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæcæ ſuſpicionis tormento, cum plurima ad alieni ſenſus conjecturam, non ad ſuum judicium ſcribantur, quam difficile ſit evadere, ſi minus expertus es, (quod te ad omnia ſummum, atque excellens armavit ingenium nos ſentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret; aut ea conditione daret, ſi reciperes te correcturum, hoc eſt, ſi totum alium faceres. De Aſiatico itinere, quanquam ſumma neceſſitas premebat, ut imperaſti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus veniſſe, quo neceſſe ſit de nobis conſtitui: nihil eſt, mi Cicero, quod filium meum exſpectes, adoleſcens eſt: omnia excogitare vel ſtudio, vel ætate, vel metu non poteſt; totum negotium tu ſuſtineas oportet: in te mihi omnis ſpes eſt, tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæſar, tenes, a te omnia proficiſcantur, & per te ad exitum perducantur neceſſe eſt, apud ipſum multum, apud ejus omnes plurimum potes: unum ſi tibi perſuaſeris, non hoc eſſe tui muneris, ſi quid rogatus fueris, ut facias, (quanquam id magnum, & amplum eſt) ſed totum tuum eſſe opus, perficies: niſi forte aut in miſeria nimis ſtulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed utrique rei excuſationem tuæ vitæ conſuetudo dat; nam quod ita conſueſti pro amicis

G 5 labo-

laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit: peto a te, ne exeat: aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

ARGUMENTUM.

Datum sibi a Ballo, & Oppio scribit, ut Caecinae liceret esse in Sicilia, ibique ut commoretur suadet.

VIII. M. T. C. CÆCINÆ S. D.

CUm esset mecum Largus, homo tui studiosus, loquutus Kal. Jan. tibi præfinitas esse: quod omnibus in rebus perspexeram, quæ Balbus, & Oppius, absente Cæsare, egissent, ea solere illi rata esse; egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, uti esse liceret. Qui mihi cum suescerent aut libenter polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos non offenderet, aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent, huic meæ rogationi potius non continuo responderunt; eodem die tamen ad me reverterunt; mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se præstituros, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognovisti: quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litteræ a te mihi sunt redditæ, quibus a me consilium petis, quid sim tibi auctor, in Sicilia ne subsidas, an ut ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare, hæc tua deliberatio non mihi convenire visa est cum oratione Largi; ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita loquutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commorandum; propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris litteris, & nuntiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta, quamobrem censeo magnopere commorandum. T. Furfano Postumio familiari meo, legatisque ejus, item meis familiaribus, diligentissime te commendabo, cum venerint: erant enim omnes Mutinæ, viri sunt optimi,

&

& tui similium studiosi, & mei necessarii: Quae mihi venient in mentem, quae ad te pertinere arbitrabor; ea mea sponte faciam: si quid ignorabo, de eo admonitus omnium studia vincam. Ego, etsi coram de tecum Furfanio ita loquar, ut tibi litteris ad eum nihil opus sit: tamen, quoniam tuis placuit; te habere meas litteras; quas ei redderes, morem eis gessi; earum litterarum exemplum infra scriptum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Brevis est epistola, sed perfectae commendationis exemplum.

IX. M. T. C. FURFANO PROCOS. S. D.

CUm A. Caecina tanta mihi familiaritas, consuetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit; nam & patre ejus, claro homine, & forti viro plurimum usi sumus, & hunc a puero, quod & spem mihi magnam afferebat summae probitatis, summaeque eloquentiae, & vivebat mecum conjunctissime, non solum officiis amicitiae, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine coniunctius viverem. Nihil attinet me plura scribere, quam mihi necesse sit; ejus salutem, & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri vides. Reliquum est, ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil a te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Caecinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea; quanti me a te fieri intelligo, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Pollicetur quidquid potest ad eius incolumitatem, neque nullam spem fortunae melioris ostendit.

X. M. T. C. TREBIANO S. D.

EGo, quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me a te fieri intellexerim; sum mihi ipse testis; nam & consilium tuum

vel casus potius diutius in armis civilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit; & hic eventus, quod tardius, quam est æquum, & quam ego vellem, recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curæ est, quam tibi semper fuerint casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sextio, & sæpissime Attico nostro, proximeque Theudæ, liberto tuo, totum me patefeci: & his singulis sæpe dixi, quacunque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idque tu ad tuos velim scribas, hæc quidem certe, quæ in potestate mea sunt, ut operam, studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui fuisti cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. Sed quando eodem tempore, eademque de causa nostrum uterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea, & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tanquam ex reliquiis pristinæ dignitatis. Neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis: & omnes fere familiarissimi ejus, casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter observant, & colunt. Itaque, si quis mihi erit aditus de tuis fortunis (idest) de tua incolumitate, in qua sunt omnia) agendi, (quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor, ut sperem) agam per me ipse, & moliar. Singula persequi non est necesse: universum studium meum, & benevolentiam ad te defero, sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest, ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano, hoc eo pertinet ut nihil existiment esse tam difficile, quod non, pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio, cur non scripserit, consolatio, promissio meliorum rerum, & officii sui.

XI. M. T. C. TREBIANO S. D.

Antea misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem, tali enim tempore aut consolari amicorum est, aut polliceri; consolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. Quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis, in quibus tescio semper esse versatum: idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam vellem, at in rebus, atque usu plus etiam, quam vellem, versatus, spondeo tibi, acerbitatem istam & injuriam non diuturnam fore. Nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum naturam videtur: & ipsa causa ea est, ut jam simul cum republica, quæ in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque recreetur: quotidieque fit aliquid lenius, & liberalius, quam timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe parvis posita sunt: omnia momenta observabimus, neque ullum prætermittemus tui juvandi, & levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi literarum genus quotidie mihi, ut spero fiet proclivius, ut etiam polliceri possim, id re quam verbis, faciam libentius. Tu velim existimes, & plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum, quod est in uno te: quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris providebuntur. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut praeterita ex animo deleat, dignitatisque recuperationem rei familiaris jacturae anteponat.

XII. M. T. C. TREBIANO S. D.

DOlabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram; nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis, nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere malim: alterum omnino non desidero: alterum vere facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tuae sapientiae, magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci; quid recuperaveris, cogitare; vives cum tuis, vives nobiscum; plus acquisivisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quae ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius, noster familiaris, ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere; haec praedicatio tua mihi valde grata est: eaque te uti facile patior cum apud alios, tum mehercule apud Sironem nostrum amicum, quae enim facimus, ea prudentissimo cuique maxime probata esse volumus. Te cupio videre quam primum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu impetrato; & ad consolationem adscribit quaedam perditis rebus aptiora.

XIII. M. T. C. AMPIO BALBO S. D.

GRatulor tibi, mi Balbe, vereque gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudii frui velim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad aequitatem animi postea possit extollere. Egi tuam causam apertius, quam tempora nostra ferebant, vincebatur enim fortuna ipsa debilitate gratiae nostrae, tui caritate, & meo perpetuo erga te amo-

re,

re, culto a te diligentissime. Omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum, & salutem tuam pertinent, vidi, cognovi, interfui, etenim omnes Cæsaris familiares satis opportune habeo implicatos consuetudine, & benevolentia: sic, ut cum ab illo discesserint, me proximum habeant, hoc Pansa, Hircius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius, plane ita faciunt, ut me unice diligant. Quod si mihi pro me efficiendum fuisset, non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum, sed nihil est a me inservitum temporis causa, veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti: principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum, qui valet apud illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tullius mihi plane satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quam necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum: quod mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellabant tubam belli civilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum, sed id erit perbrevi: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta jam res futura sit. Pansa quidem mihi gravis homo, & certus, non solum confirmavit, verum etiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit hæc ad te perscribi, minus enim te firmum sermo Appulejæ tuæ, lacrymæque Ampiæ declarabant, quam significant litteræ tuæ, atque illæ arbitrabantur, cum a te abessent ipsæ, multo in graviore te cura futurum; quare magnopere putavi, angoris, & doloris tui levandi causa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum, atque sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi eam, quam ab ipsa rep. cum hic ardor extinctus esset, sperari oportere

oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus, & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, atque paratum. Quod ego non mirabar, cum recordarer, te & a primis temporibus ætatis in rep. esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum ut victor beatus, sed etiam (si ita accidisset) victus ut sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ jam effugisti; nunc vero tantum te para ad hæc nobiscum ferenda, quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoq; eandem traderem. Sed est unum perfugium, doctrina, ac litteræ, quibus semper usi sumus: quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, se bene sperare de Ligarii salute: ad eamq; impetrandam omnia sua pollicetur. Interim hortatur, ut adversam fortunam moderate ferat.

XIV. M. T. C. Q. LIGARIO S. D.

Etsi tali tuo tempore me aut consolandi, aut juvandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum; postea vero quam magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui, quin tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem, nam & res cum quotidie, & dies, & opinio hominum, & ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit, idque cum

de

de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus; quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti, quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem; & si tardius fit, quam volumus; magnis occupationibus ejus, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt, & simul Africanæ causæ iratior, diutius velle videtur eos habere sollicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum, sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quando, quid sentirem, exposui; quid velim tua causa, re potius declarabo, quam oratione; & si tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit, sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt, studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti; primum ob eas causas, quas scripsi: deinde, quod ea de republ. semper voluisti, atque sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum, & consiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.

ARGUMENTUM.

Exorditur ab officii sui commemoratione. Deinde, quid de reditu Ligarii opinetur, subjungit.

XV. M. T. C. Q. LIGARIO S. D.

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tu-

la-

salute consumere, nam cum te semper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos æque, atque te summa benevolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus nullum me patitur officii erga te, studiique munus, aut tempus prætermittere, sed quæ faciam, fecerimque pro te, ex illorum te litteris, quam ex meis, malo cognoscere, quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi a me declarari volo. Nam, si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum: &, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum ad II. Kal. intercalares priores rogatu fratrum tuorum venissem mane ad Cæsarem, atque omnem adeundi, & conveniendi illius indignitatem, & molestiam pertulissem, cum fratres, & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem loquutus, quæ causa, quæ tuum tempus postulabat, non solum ex oratione Cæsaris, quæ sane mollis, & liberalis fuit; sed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortique sis: &, si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora læte feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis; neque Cæsari solum, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Continet hæc Epistola omnium brevissima gratulationem, benevolentiam, officium.

XVI. M. T. C. BASILIO S. D.

Tibi gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor, a te amari, & quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

ARGU-

ARGUMENTUM.

Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, ut se absentem tueatur; si quidem grat::m fore non dubitet.

XVII. BITHYNICUS CICERONI S. D.

SI mihi tecum non & multæ, & justæ causæ amicitiæ privatim essent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis prosequuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cujus fiducia peto a te, ut absentem me, quibuscunque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

ARGUMENTUM.

Mirum declarat desiderium cum Bithynico vivendi, & adjicit, se esse illi amore conjunctissimum.

XVIII. M. T. C. BITHYNICO S. D.

CUm ceterarum rerum causa cupio esse aliquando remp. constitutam, tum velim mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in litteris uteris; scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum, gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienum necessitudine nostra, judiciisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem; quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet Leptæ, qui præconium fecissent, licere iis esse in Decurionibus; scribit de bello Hispanensi, de Leptæ negotio, de Oratore suo, de mansione urbana.

XIX. M. T. C. LEPTÆ S. D.

SImul ut accepi a Seleuco tuo litteras, statim quæsivi e Balbo per codicillos, quid esset in lege,

lege Rescripsit, eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares, neque enim erat ferendum, cum, qui hodie aruspicinam facerent, in Senatu Romæ legerentur, eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil: magnum tamen exercitum Pompejum habere constat; nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Paciæci litterarum, in quo erat, illi XI. esse legiones, scripserat etiam Messalla Q. Salasso, Q. Curtium fratrem ejus, jussu Pompeji, inspectante exercitu interfectum; quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompejus rei frumentariæ causa venisset, eum comprehendere, ad Cæsaremque deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo, si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit, quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari, vehementer gaudeo, mihi quidem sic persuadeo, me, quicquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contulisse, qui si est talis, qualem tibi videri scribis: ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin quantum de illo libro, tantundem de mei judicii fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari jam talibus scriptis; etsi abest maturitas ætatis, jam tamen personare aures ejus hujusmodi vocibus, non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ partus; sed cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit; teneor tamen, dum a Dolabellæ procuratoribus exigam primam pensionem, & mehercule non tam sum peregrinator jam, quam solebam. Ædificia mea me delectabant, & otium; domus est, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione majus. Itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur; in quibus sine ulla interpellatione versor. Quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam istic tu nos videbis. Lepta suavissimus ediscat Hesiodum, & habeat in ore: ....
.... τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα, &c. ....

A R-

ARGUMENTUM.

Cum Cæsar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero dissuadet, meminit Svetonius de his ludis in Julii vita.

XX. M. T. C. LEPTÆ S. D.

MAculam officio functum esse gaudeo, ejus Falernum mihi semper idoneum visum est diversorio: si modo tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum; ceteroqui is mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram, nam & villa, & amœnitas illa commorationis est, non diversorii. De curatione aliqua munerum regionum cum Oppio loquutus sum, nam Balbum, posteaquam tu es profectus, non vidi, tantis pedum doloribus afficitur, ut se conveniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi videris, sapientius faceres, si non curares; quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere: tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, quam novo sit aditus, præsertim qui nihil afferat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit, si modo ipsum sciet, non accepisse; sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes, aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

ARGUMENTUM.

Monet Toranium, ut in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit; clausula consolationis nescio quid continet.

XXI. M. T. C. TORANIO S. D.

DEderam triduo ante pueris Cn. Plancii litteras ad te: eo nunc ero brevior, teque ut antea consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit, nam præter navigationis longæ, & hyemalis & minime portuosæ periculum, quod vitaveris; ne illud quidem non, quamvis subito, cum certi

certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci; nihil est præterea, cur advenientibus te offerre gestias. Multa præterea metuo, quæ cum Chilone nostro communicavi, quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocunque opus erit, facillime, & expeditissime conferas. Quod si recipiet ille se, ad tempus aderis: sin (quoniam multa accidere possunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia scire possis, hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo, ut te sæpe per litteras hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod timendum sit præter communem casum civitatis, qui, etsi est gravissimus; tamen ita viximus, & id ætatis jam sumus, ut omnia, quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut valeas, & te istinc ne temere commoveas.

ARGUMENTUM.

Ad consolandum Toranium præterita colligit, &, quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

XXII. M. T. C. TORANIO S. D.

Etsi cum hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum, & confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosque nos vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima, quæ aut interitum allatura esset, si victus esses, aut, si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, & sapientes, Domitii, & Lentuli timidum esse dicebant (& eram plane: timebam enim ne evenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum, cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam: nunc vero, eversis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quicquid eve-

ne-

merit, ferre moderate; præsertim cum omnibus rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse, &, hac amissa, salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non ut de me ipse dicerem; sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. MAGNA enim consolatio est, cum recordare, etiamsi secus acciderit, te tamen recte, vereque sensisse. Atque utinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, interque nos conferre solicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, præter universæ reipub. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim judices, quantum ego possum, me tibi, saluti tuæ, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

ARGUMENTUM.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, ut cum Reip. jam satisfecerit, incolumitati suæ consulat.

XXIII. M. T. C. DOMITIO S. D.

NOn ea res me deterruit, quominus, posteaquam in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras; sed quia nec quid tibi pollicerer ipse egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimetipsi consilium deesset, nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperiebam. Hæc, quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam, atque etiam multo desperatiora: tamen inanes esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligerem plus conatum esse suscipere reipub. causa muneris, quam quantum præstare potuisses; tamen, quibuscumque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer; sed cum consilii tui bene, fortiterque suscepti eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset: oro, obtestorque te pro

nostra

nostra vetere conjunctione, ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, utrisque omnibus, quibus es, fuistique semper carissimus, salvum conserves; incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, consulas, quæ didicisti, quæque ab adolescentia, pulcherrime a sapientissimis viris tradita, memoria, & scientia comprehendisti, iis hoc tempore utare; quos conjunctos summa benevolentia, plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium, si non æquo animo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio, vel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcunque saluti, dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam feminam, tuique amantissimam detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam, ut te velle intellexero: sin autem tu minus scripseris, ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitror, summo studio, diligenterque curabo. Vale.

LIBER VII.

ARGUMENTUM.

Ludos, quos Pompejus Magnus iterum consul dedit, describit, & extenuat: utrumque ob eam causam, ne Marium eos prætermisisse pœniteret.

I. M. T. C. M. MARIO S. D.

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quominus ad ludos venires, fortunæ magis tribuo, quam sapientiæ tuæ, sin hæc, quæ ceteri mirantur, contemnenda duxisti, & cum per valetudinem posses, venire tamen noluisti: utrunque lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cum ea, quæ sine causa mirantur alii, neglexeris: modo ut tibi constiterit fructus otii tui; quo quidem tibi

tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amœnitate pene solus relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris: cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni; reliquas vero partes diei tu consumebas iis delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas, nobis autem erant eà perpetienda, quæ scilicet P. Mæcius probavisset. Omnino, si quæris, ludi apparatissimi, sed non tui stomachi: conjecturam enim facio de meo, nam primum honoris causa in scenam redierant, quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar, deliciæ vero tuæ nostræ Æsopus ejusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret, is juvare cum cœpisset, vox eum defecit in illo loco; Si sciens fallo. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. Quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi, apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem, quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquissimo carueris; quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in Equo Trojano craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus, ut in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo: dummodo is tibi quidvis potius, quam orationes meas legerit, næ tu haud paulo plus, quam quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto Græcos, aut Oscos ludos desiderasse; præsertim cum Oscos ludos vel in senatu nostro spectare possis, Græcos vero ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse Pompeius confitetur, se & operam, & oleum perdidisse. Reliquæ sunt venationes, binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat: sed quæ potest esse homini polito delectatio, cum aut homo imbecillus a

valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transverberatur? quæ tamen si videnda sunt, sæpe vidisti: neq; nos, qui hæc spectavimus, quicquam novi vidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ, delectatio nulla extitit, quinetiam misericordia quædam consequuta est, atque opinio ejusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte videar tibi non modo beatus, sed liber omnino fuisse, dirupi pene me in judicio Galli Canii, familiaris tui. Quod si tam facilem populum haberem, quam Æsopus habuit; libenter mehercule artem desinerem, tecumque, & similibus nostri viverem, nam me cum antea tædebat, cum & ætas, & ambitio hortabantur, & licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum vero hoc tempore vita nulla est, neque enim fructum ullum laboris exspecto, & cogor nonnunquam homines non optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt, defendere. Itaque quæro causas omnes aliquando vivendi arbitratu meo, teq; & istam rationem otii tui & laudo vehementer, & probo, quodque nos minus intervisis, hoc fero animo æquiore, quod si Romæ esses, tamen neque nos lepore tuo, neque te, si quis est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas, quibus si me relaxaro (nam, ut plane exsolvam, non postulo) te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto, quid sit humaniter vivere. Tu modo istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta, & tuere, ut facis, ut nostras villas obire, & mecum nostra simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi, quam soleo, non otii abundantia, sed amoris erga te, quod me quadam Epistola subinvitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid ejusmodi scriberem, quominus te prætermisisse ludos pœniteret. Quod si assequutus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamen consolor, quod posthac ad ludos venies, nosque vises, neque in Epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Marii negotium sibi curæ fore promittit: deinde scribit quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatii Plancii Bursæ; de quo vide Padianum in commentario Milontanæ. Scripta est primis diebus ejus anni, quo Ser. Sulpicius, & M. Marcellus Consules fuere: nam paulo post Cicero in Provinciam ivit; & D. Plancum damnatum ait, cum primum exiit e magistratu.

II. M. T. C. MARIO S. D.

MAndatum tuum curabo diligenter: sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui expediret, illud venire quamplurimo: sed eo vidisti multum, quod præfinisti, quo ne pluris emerem. Quod si mihi permisisses: qui meus amor in te est, confecissem cum coheredibus, nunc, quando tuum pretium novi, licitatorem potius apponam, quam illud minoris veneat, de de joco satis est, tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te gaudere certo scio; sed nimis verecunde mihi gratularis, putas enim, ut scribis, propter hominis sordes minus me magnam illam lætitiam putare; credas mihi velim, magis me judicio hoc, quam morte inimici lætatum. Primum enim judicio malo, quam gladio: deinde gloria potius amici, quam calamitate, in primisque me delectavit, tantum studium bonorum in me extitisse contra incredibilem contentionem clarissimi, ac potentissimi viri, postremo (quod vix verisimile fortasse videatur) oderam multo pejus hunc, quam illum ipsum Clodium, illum enim oppugnaram, hunc defenderam. Et ille, cum omnis resp. in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectavit, nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui, me stante, stare non poterant: hic simiolus animi causa me, in quem inveheretur, delegerat, persuaseratque nonnullis invidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valde jubeo gaudere te, magna res gesta est, nunquam ulli fortiores cives fuerunt, quam qui ausi sunt eum contra tantas opes ejus,

a quo ipsi lecti judices erant, condemnare, quod fecissent nunquam, nisi iis dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & celebritate judiciorum, & novis legibus ita distinemur, ut quotidie vota faciamus, ne intercaletur, ut quamprimum te videre possimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Causam exponit, cur acie Pharsalica victus a bello discesserit: quod illi ab iniquis vitio dabatur.

III. M. T. C. M. MARIO S. D.

PEr sæpe mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proxime fuimus una: quin etiam ipsum diem memoria teneo, nam id III. Idus Majas, Lentulo, & Marcello coss. cum in Pompejanum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præsto fuisti, sollicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei; si manerem in Italia, verebare, ne officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profecto me quoq; ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu: pudori tamen malui, famæque cedere, quam salutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quam propter vitia multa, quæ tibi offendi, quo veneram: primum neque magnas copias, neque bellicosas: deinde extra ducem, paucosque præterea (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum virorum, quid quæris? nihil boni præter causam. Quæ cum vidissem, desperans victoriam, primum cœpi suadere pacem, cujus fueram semper auctor: deinde, cum ab ea sententia Pompejus valde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret: hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit: signa tirone, & colle-

cti-

ditio exercitu cum legionibus robustissimis contulit, victus turpissime, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci, nec putavi, cum integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria; certe nihil fuit praeterea, si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quae dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, praesertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquam nunc cujusquam est) etiam in meis esse malui: quae acciderunt, omnia dixi futura. Veni domum, non quod optima vivendi conditio esset; sed tamen, si esset aliqua forma reipubl. tanquam in patria ut essem: si nullam, tanquam in exilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est: cur optarem, multae; vetus est enim, UBI non sis, qui fueris, non esse cur velis vivere, sed tamen VACARE culpa, magnum est solatium; praesertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripitur, altera ne mortuo quidem. Haec ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quod te cum mei, tum reipub. cognovi amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primum scires, me nunquam voluisse plus quemquam posse, quam universam rempubl. postea autem quam alicujus culpa tantum valeret unus, ut ei obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam reliquis omnibus; postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si haec civitas est, civem esse me: si non, exulem esse non incommodiore loco, quam si me Rhodum, aut Mitylenas contulissem. Haec tecum coram malueram: sed, quia longius

gius fiebat, volui per litteras eadem, ut haberes, quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses; sunt enim, qui, cum meus interitus nihil fuerit reipub. profuturus, criminis loco putent esse, quod vivam, quibus ego certo scio non videri satis multos periisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honeste tamen viverent: armis enim inferiores, non causa fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse, quam velles, quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego si, quae volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Praemonet Marium de adventu suo in Pompejanum.

IV. M. T. C. MARIO S. D.

AD VIII. Kal. in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potius: in Pompejanum statim cogito; sed faciam te ante certiorem. Te cum semper valere cupio, tum certe, dum hic sumus, vides enim quanto post una futuri sumus, quare, si quid constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas, cura igitur, ut valeas, & me hoc biduo, aut triduo exspecta. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiosissime Trebatium jurisconsultum Caesari Galliarum praefecto.

V. M. T. C. CÆSARI IMP. S. D.

VIde, quam mihi persuaserim, te me esse alterum, non modo in iis rebus, quae ad me ipsum, sed etiam in iis rebus, quae ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram quocunq; exirem, mecum ducere; ut eum meis omnibus studiis, & beneficiis quam ornatissimum domum reducerem, sed posteaquam & Pompeji commoratio diuturnior erat, quam putaram, & mea quidem tibi non ignota dubitatio aut impedire profectionem meam videbatur, aut certe tardare: vide quid mihi sumpserim: coepi velle ea Trebatium exspectare a te, quae sperasset a me: neque mehercule minus ei prolixe de tua voluntate promisi, quam eram solitus de mea polliceri. Casus vero mirificus quidam in-

intervenit, quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ; nam cum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer accuratius domi meæ, litteræ mihi dantur a te, quibus in extremis scriptum erat: M. Furium, quem mihi commendas, vel regem Galliæ faciam, vel hunc Lepta delegam: si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus & ego, & Balbus, & tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem invitatu tuo mittendum duxerim: hunc, mi Cæsar, sic velim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me possis adduci, ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas, de quo tibi homine hoc spondeo, non illo vetere verbo meo, quod, cum ad te de Milone scripsissem, jure lusisti; sed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod familiam ducit, in jure civili singularis memoria, summa scientia; huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto; benevolentiam tuam, & liberalitatem peto: neque impedio quominus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ insignibus, totum denique hominem tibi trado de manu (ut ajunt) in manum tuam istam & victoria, & fide præstantem, sumus enim putidiusculi, quam per te vix licet: verum, ut video, licebit. Cura, ut valeas; & me, ut amas, ama.

ARGUMENTUM.

Trebatium desiderium Urbis vix ferentem hortatur, ut Urbis, urbanitatisque memoriam, quasi quasdam ineptias, abjiciat, & de Provincia quo se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiæ causa cogitet.

VI. M. T. C. CAJO TREBATIO S.D.

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut Balbum mitto, legitima quædam

est accessio commendationis tuæ, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meæ erga te benevolentiæ. Tu modo ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone, &, quo consilio profectus es, id assiduitate, & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignoverunt Medeæ, quæ Corinthum, arcem altam, habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illæ vitio verterent, quod abesset a patria;

Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patria procul:
Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.

quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris cavere didicisti, in Britannia ne ab essedariis decipiaris, caveto, & quando Medeam agere cepi, illud semper memento; QUI ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam sapit. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Studium suum in commendando Trebatio significat, jocatur de Britannia, monet, ut in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, & occasione utatur.

VII. M. T. C. TREBATIO S. D.

EGo te commendare non desisto: sed quid proficiam ex te scire cupio; spem maximam habeo in Balbo: ad quem de te diligentissime, & sæpissime scribo. Illud soleo mirari non me toties accipere tuas litteras, quoties a Q. Fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque auri, neque argenti: id si ita est, esse dum aliquod suadeo rapias, & ad nos quamprimum recurras; sin autem sine Britannia tamen assequi id, quod volumus, possumus: perfice, ut sis in familiaribus Cæsaris, multum te in eo frater adjuvabit meus, multum Balbus; sed (mihi crede) tuus pudor, & labor plurimum. Imperatorem liberalissimum habes, ætatem opportunissimam, commendationem certe singularem:

ut

ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare. Vale.

ARGUMENTUM.

Modeste reprehendit Trebatium, qui Tribunatum militum, a Cæsare delatum, recusaverat.

VIII. M. T. C. TREBATIO S. D.

Scripsit ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore, cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futurum, si quamplurimum in te studii, officii, liberalitatis suæ contulisset. Sed ex tuis litteris cognovi præproperam quamdam festinationem tuam, & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto præsertim labore militiæ, contempseris. Querar cum Vacerra, & Manillo, nam Cornelio nihil audeo dicere: cujus tu periculo stultus es, quando te ab eo sapere didicisse profiteris; quin tu urges istam occasionem, & facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod scribis de illo Prætiano Jureconsulto, ego te ei non desino commendare, scribit etiam ipse mihi, te sibi gratias agere debere. De eo quid sit, cura ut sciam. Ego vestras Britannicas litteras expecto. Vale.

ARGUMENTUM.

Litterarum officium a Trebatio requirit: monet, ne reditum in Urbem praepropere cupiat.

IX. M. T. C. TREBATIO S. D.

Jamdiu ignoro, quid agas; nihil enim scribis; neque ego ad te his duobus mensibus scripseram, quia cum Quincto, fratre meo, non eras; quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire, quid agas, & ubi sis hiematurus: equidem velim cum Cæsare: sed ad eum propter ejus occupationes nihil sum ausus scribere, ad Balbum tamen scripsi. Tu tibi deesse noli, serius potius ad nos, dum plenior. Quod huc properes, nihil est, præsertim Vacerra mortuo; sed tibi consilium non deest, quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, an Cn. Cornelius:

tuus quidem familiaris, summo genere natus, terræ filius: is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad cœnam invitat, adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Levitatis Trebatium per iocum arguit, quia scripserat, se Cæsari valde Jureconsultum videri: item timiditatis, quod transire in Britanniam cum Cæsare recusarit, & alia nonnulla.

X. M. T. C. TREBATIO S. D.

Legi tuas litteras, ex quibus intellexi, te Cæsari nostro valde jureconsultum videri. Est quod gaudeas, te in ista loca venisse, ubi aliquid sapere videre, quod si in Britanniam quoque profectus esses; profecto nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. Verumtamen (rideamus licet: sum enim à te invitatus) subinvideo tibi, ultro te etiam accersitum ab eo, ad quem ceteri, non propter ejus superbiam, sed propter occupationes, adspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus, quæ mehercule mihi non minori curæ sunt, quam meæ. Valde metuo, ne frigeas in hibernis, quamobrem camino luculento utendum censeo: idem & Mucio, & Manilio placebat, præsertim qui sagis non abundares, quamquam vos nunc istic satis calere audio, quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram: sed tu in re militari multo es cautior, quam in advocationibus, qui neque in Oceano natare volueris studiosissimus homo natandi: neque spectare essedarios, quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus. Sed jam satis jocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quam diligenter scripserim, tute scis; quam sæpe, ego, sed mehercule jam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere, sed tamen his litteris, quas proxime dedi, putavi esse hominem commonendum, id feci, quid profecerim, facias me velim certiorem, & simul de toto statu tuo consiliisque omnibus, scire enim cupio, quid agas quid exspectes,

ctes, quam longum istum tuum discessum a nobis futurum putes, sic enim tibi persuadeas velim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam, sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius; me qui te non Romam attraham: te qui non huc advoles. Una mehercule nostra vel severa, vel jocosa congressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri Ædui, quare omnibus de rebus fac, ut quamprimum sciam. Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.

A R G U M E N T U M.

Conatur Trebatio desiderium Urbis adimere: præcipit tamen, ut, nisi absit ab Urbe cum emolumento, redeat.

XI. M. T. C. TREBATIO. S. D.

Nisi ante Roma profectus esses, nunc eam certe relinqueres, quis enim tot interregnis jure consultum desiderat? ego omnibus unde petitur, hoc consilii dederim, ut a singulis interregibus binas advocationes postulent. Satisne tibi videor abs te jus civile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te jam jocari per litteras: hæc signa meliora sunt, quam in meo Tusculano, sed quid sit, scire cupio, consuli quidem te a Cæsare scribis; sed ego tibi ab illo consuli mallem. Quod si aut fit, aut futurum putas; perfer istam militiam, & permane, ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor: sin autem ista sunt inaniora, recipe te ad nos, nam aut erit hic aliquid aliquando: aut, si minus, una mehercule collocatio nostra plus erit, quam omnes Samarobrinæ, denique, si te cito retuleris, sermo nullus erit: sin frustra diutius abfueris, non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco, mira enim persona induci potest Britannici jureconsulti. Hæc ego non rideo, quamvis tu rideas: sed de re severissima tecum, ut soleo, jocor. Remoto joco, tibi hoc amicissimo animo præcipio: ut si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; hone-

statem, & facultates tuas augeas: sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos: omnia tamen, quæ vis, & tua virtute profecto, & nostro summo erga te studio consequere. Vale.

ARGUMENTUM.

Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum: & in eo jocatur.

XII. M. T. C. TREBATIO S. D.

MIrabar, quid esset, quod tu mihi litteras mittere intermisisses; indicavit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum: o castra preclara: quid tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misissem? Jam tum mihi non placebas, cum idem intuebare quod & Titius, familiaris meus. Sed quonam modo jus civile defendes, cum omnia tua causa facias, non civium? Ubi porro illa erit formula fiduciæ. Ut inter bonos bene agier oportet? quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua causa? Quod jus statues communi dividundo, cum commune nihil possit esse apud eos qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit Jovem lapidem iurare, cum scias Jovem iratum esse nemini posse? quid fiet porro populo Ulubrano, si tu statueris πολιτεύεσθαι non oportere? Quare, si plane a nobis deficis; moleste fero: sin Pansæ assentari commodum est, ignosco: modo scribe aliquando ad nos, quid agas, & à nobis, quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

ARGUMENTUM.

Intermissionis litterarum causam dicit, quam non accipiente Trebatio; inde occasionem arripit liberius jocandi.

XIII. M. T. C. TREBATIO S. D.

ADeone me injustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrarere litteras ad te jamdiu non misisse? mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit; neque alia fuit ulla causa intermissionis littera-

rum

rum; nisi quod ubi esses, plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis: audi, mi Testa: utrum superbiorem te pecunia facit, an quod te imperator consulit? moriar, mi, quæ tua gloria est, puto, te malle a Cæsare consuli, quam inaurari; si vero utrumque est, quis feret, præter me, qui omnia ferre possum? Sed ut ad rem redeam, te istic invitum non esse, vehementer gaudeo: & ut illud erat molestum, sic hoc est jucundum; tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit, nam, ut audio, istic

Non ex jure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt.

Et tu soles ad vim faciundam adhiberi? Neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas, quod tu prior vi hominibus armatis non veneris, scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed ut ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam, Treviros vites censeo: audio capitales esse, mallem, auro, argento, ære essent, sed alias jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quam diligentissime. Ad III. Non. Mart. Vale.

ARGUMENTUM.

Familiariter, & jocose Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

XIV. M. T. C. TREBATIO S. D.

Chrysippus Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei: salutem enim mihi verbis tuis nuntiavit; valde jam lautus es, qui gravere litteras ad me dare, homini præsertim prope domestico. Quod si scribere oblitus es, minus multi jam te advocato causa cadent. Sin nostri oblitus es, dabo operam, ut istuc veniam antequam plane ex animo tuo effluam, sin æstivorum timor te debilitat; aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chrysippo te esse Cæsari familiarem; sed mehercule mallem,

id

id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quam sæpissime cognoscere; quod certe ita fieret, si tu maluisses benevolentiæ, quam litium jura perdiscere. Sed hæc jocati sumus & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosque a te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Declarat suum absentis Trebatii desiderium: & gratulatur de C. Marii familiaritate.

XV. M. T. C. TREBATIO S. D.

QUam sint morosi, qui amant, vel ex hoc intelligi potest; moleste ferebam antea, te invitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis, te esse istic libenter, neque enim mea commendatione te non delectari facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi sine me esse jucundum; sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quam te non ea, quæ spero, consequi. Quod vero in C. Marii suavissimi, doctissimique hominis familiaritatem venisti: non dici potest quam valde gaudeam: qui fac, ut te quam maxime diligat, mihi crede, nihil ex ista provincia potes, quod jucundius sit, deportare. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Laudare videtur Trebatium, ut sapientem, qui belli pericula vitaret: sed revera notat ut timidum. Adscribit de Octavio, de Trebatii divitiis, de superbia per jocum.

XVI. M. T. C. TREBATIO S. D.

IN equo Trojano scis esse in extremo. SERO SAPIUNT, tu tamen, mi vetule, non sero, primum illas rabiosulas, sat fatuas, dedisti, deinde, quod in Britannia non minus φιλοθέωρον te præbuisti, plane non reprehendo, nunc vero in hibernis injectus mihi videris: itaque te commovere non curas. USQUEQUAQUE sapere oportet: id erit telum acerrimum. Ego si foris cœnitarem, Cn. Octavio familiari tuo non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties in vita-

vitaret: Oro te, quis tu es? sed mehercule, extra jocum, homo bellus est: vellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi sitis hac hyeme fac plane sciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum, id utrum Romano more loquutus sit, bene nummatum te futurum, an, quomodo Stoici dicunt, omnes esse divites, qui cælo, & terra frui possunt, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus respondere: sed tamen est, quod gaudeas; constat enim inter omnes, neminem te uno Samarobrinæ juris peritiorem esse. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Trebatio, quod de reditu in Urbem jam non amplius cogitet, & hortatur, ut Cæsar s amicitiam plurimi faciat, quam fore fructuosam promittit, in seque ipse recipit.

XVII. M. T. C. TREBATIO S. D.

Ex tuis litteris & Q. Fratri gratias egi, & te aliquando collaudare possum, quod jam videris certa aliqua in sententia constitisse; nam primorum mensium litteris tuis vehementer commovebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) levis in urbis, urbanitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, sæpe autem etiam (quod a te alienissimum est) subimpudens videbare, tanquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam attulisses, sic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum syngraphis venissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maxime vellem, non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel utilitate ex consilio, atque opera tua; sed cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses, semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putavi. Itaque, quoad opinatus sum

me in provinciam exiturum; quæ ad te ultro attulerim, meminisse te credo: posteaquam mea mutata ratio est: cum viderem me a Cæsare honorificentissime tractari, & unice diligi, hominisque liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem, sic ei te commendavi, & tradidi, ut gravissime, diligentissimeque potui; quod ille ita & accepit, & mihi sæpe litteris significavit, & tibi verbis, & re ostendit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua causa putas, ne dimiseris: & si qua te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto, & ultima expectato; quæ ego tibi & jucunda, & honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiæ confirmandæ clarissimi, ac liberalissimi viri, neque uberioris provinciæ, neque ætatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse ullum umquam reperturum; hoc, quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te non esse profectum, vehementer gaudeo; quod & tu labore caruisti, & ego te de rebus illis non audiam. Ubi sis hibernaturus, & qua spe, aut conditione, perscribas ad me velim. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Trebatium, qui de militia cum Cæsare perferenda cogitaret: jocatur præterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

XVIII. M. T. C. TREBATIO. S. D.

Accepi a te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas: in quibus me cetera delectarunt: significabant enim, te istam militiam jam firmo animo ferre, & esse fortem virum, & constantem. Quæ ego paulisper in te ita desideravi, non imbecillitate animi tui, sed magis, ut desiderio nostri te æstuare putarem. Quare perge, ut cœpisti: forti animo

mo istam tolera militiam, multa (mihi crede) assequere, ego enim renovabo commendationem, sed tempore. Sic habeto, non tibi majori esse curæ, ut iste tuus a me discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi. Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, Græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias, ego enim ignavissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cetera belle: illud miror, quis solet eodem exemplo plures dare qui sua manu scribit? Nam, quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quam hæc scribere: nisi forte tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas: an hoc significas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi suppeditare? jam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris; ego te Balbo, cum ad vos proficiscetur, more Romano commendabo. Tu, si intervallum longius erit mearum litterarum, ne sis admiratus, eram enim absfuturus mense April. Has litteras scripsi in Pomptino, cum ad villam M. Æmilii Philemonis divertissem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum; quos quidem tu mihi conciliasti; nam Ulubris, honoris mei causa, vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura ut valeas. VI. Idus April. de Pontino.

Eodem Argumento.

XIX. M. T. C. TREBATIO S. D.

Epistolam tuam, quam accepi ab L. Arruncio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi posset, sed & Arruntius ita te mandasse ajebat, & tu adscripseras. Verum illud esto, nihil te ad me postea scripsisse, demiror, præsertim tam novis rebus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Topicis a se conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret: eaque esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete. Addit, si expeditam in quaestionibus habere doctrinam velis, exercitationem esse necessariam.

XX. M. T. C. TREBATIO. S. D.

VIde, quanti apud me sis, etsi jure id quidem: non enim amore te vinco, verumtamen quod praesenti tibi prope subnegaram, non tribueram certe, id absenti debere non potui. Itaque, ut primum Velia navigare coepi, institui Topica Aristotelica conscribere, ab ipsa urbe commonitus amantissima tui, eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quam planissime res illa scribi potuit; sin tibi quaedam videbuntur obscuriora, cogitare debebis NULLAM artem litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longe abieris; num jus civile vestrum ex libris cognosci potest? qui quamquam plurimi sunt, doctorem tamen lumenque desiderant, quamquam tu, si attente leges, si saepius, per te omnia consequere, ut certe intelligas. Ut vero etiam ipsi tibi loci, proposita quaestione, occurrant, exercitatione consequere: in qua quidem nos te continebimus, si & salvi redierimus, & salva ista offenderimus. Vale. v. Kal. Sext. Rhegio.

ARGUMENTUM.

De Amore Veliensium in Trebatium scribit; & hortatur, ne possessione eas vendat, quae tam miseris temporibus perfugium esse possint.

XXI. M. T. C. TREBATIO S. D.

AMabilior mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari, sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Ruffo medius fidius tuus ita desiderabatur, ut si esset unus e nobis, sed ego te non reprehendo, qui illum ad aedificationem tuam traduxeris, quamquam enim Velia non est vilior,

quam

quàm Lupercal: tamen istuc malo, quàm hæc omnia; tu si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis; (nescio quid enim Velienses verebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques; nec Papirianam domum deseres: quamquam illa quidem habet lucum, a quo etiam advenæ teneri solent: quem tamen si excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his præsertim temporibus, habere perfugium, primum eorum urbem, quibus carus sis, deinde etiam tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amœnoque loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque, Diis juvantibus, ante brumam expectabis. Ego a Sex. Fabio, Niconis discipulo, librum abstuli Νίκωνο περὶ πολυφαγίας, o medicum suavem, meque docilem ad hanc disciplinam: sed Bassus noster me de hoc libro celavit: te quidem non videtur. Ventus increbrescit. Cura, ut valeas. XIII. Kal. Sex. Velia.

ARGUMENTUM.

Silii causam, viri optimi, amici sui, Trebatio commendat. Videtur autem; cum extra Urbem, ad Trebatium in urbem hæc scripsisse.

XXII. M. T. C. TREBATIO S. D.

Silii causam te docui, is postea fuit apud me, cum ei dicerem tibi videri sponsionem illam nos sine periculo facere posse; Si bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit; negare ajebat. Servium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem Ofilium dicere: tecum se loquutum negabat: meque rogavit, ut se, causamque suam tibi commendarem. Nec vir melior mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro veneris, eique pollicitus eris, sed, si me amas, quamprimum, hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Auctoritate Jurisconsultorum probat, quod de controversia quadam dixerat.

XXIII. M. T. C. TREBATIO S. D.

Illuseras heri inter scyphos, quod dixeram, controversiam esse, posset ne hæres, quod furtum antea factum esset, recte furti agere. Itaque, etsi domum bene potus, seroque redieram: tamen id caput, ubi hæc controversia est, notavi, & descriptum tibi misi: ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Æmilium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævolæ, & Testæ assentior. Vale.

ARGUMENTUM.

Signa quædam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. Rescribit igitur, ex iis emptionibus nullam se curasse. De proxima domo illi conducenda se desiderare addit.

XXIV. M. T. C. M. FABIO GALLO S. D.

Tantum ex Arpinati veneram, cum mihi a te litteræ redditæ sunt: ab eodemque accepi Aviani litteras: in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac, quæso, qui ego sum, esse te; est ne aut tui pudoris, aut nostri, primum rogare de die, deinde plus annua postulare? Sed essent, mi Galle, omnia facilia, si, & ea mercatus esses, quæ ego desiderabam, & ad eam summam, quam volueram, ac tamen isthæc ipsa, quæ te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata; plane enim intelligo, te non modo studio, sed etiam amore usum, quæ te delectarint hominem (ut ego semper judicavi) in omni judicio elegantissimum, quæque me digna putaris, coemisse. Sed velim maneat Damasippus in sententia; prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero, tu autem, ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non æstimo, tanti ista quatuor, aut quinque sumpsisti. Sed Bacchas istas cum Musis Metelli comparas: quid simile?

pri-

primum ipsas ego Musas nunquam tanti putassem: atque id fecissem, Musis omnibus approbantibus, sed tamen erat aptum bibliothecæ, studiisque nostris congruens: Bacchis vero ubi est apud me locus? At pulchellæ sunt; novi optime, & sæpe vidi: nominatim tibi signa, mihi nota, mandassem, si probassem: ea enim signa ego emere soleo, quæ ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palæstra locum. Martis vero signum quo mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni signum fuisse, hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse. Mercurii, mallem, aliquod fuisset: felicius, puto, cum Aviano transigere possemus. Quod tibi destinaras Trapezophoron: si te delectat, habebis; sin autem sententiam mutasti, ego habebo scilicet. Ista quidem summa næ ego multo libentius emerim diversorium Tarracinæ; ne semper hospiti molestus sim. Omnino liberti mei video esse culpam, cui plane res certas mandaram; itemque Junii, quem puto tibi notum esse, Aviani familiarem. Exhedria quædam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani: ea volebam tabellis ornare, etenim, si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat; sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, ubi sint, quando accersantur, quo genere vecturæ; si enim Damasippus in sententia non manebit, aliquem pseudo-Damasippum vel cum jactura reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterum, jam id ego proficiscens mandaram meæ Tulliæ; ea enim ipsa hora acceperam tuas litteras, egeram etiam cum tuo Nicia; quod is utitur, ut scis, familiariter Cassio. Ut redii autem, prius, quam tuas legi has proximas litteras, quæsivi de mea Tullia, quod egisset. Per Liciniam se egisse dicebat, sed opinor, Cassium uti non ita multum sorore, eam porro negare se audere, cum vir abesset (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo & absente, & insciente migrare. Est mihi gratissimum, tanti a te æstimatam consuetudinem vitæ, victusque nostri, primum ut eam domum sumeres, ut non modo prope me, sed plane mecum habitare posses, deinde, ut mi-

migrare tantopere festines. Sed, ne vivam, si tibi concedo, ut ejus rei tu cupidior sis, quam ego sum, itaque omnia experiar, video enim, quid mea intersit, quid utriusque nostrum. Si quid egero, faciam ut scias, tu ad omnia rescribes, & quando te exspectem, facies me, si tibi videbitur, certiorem. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quam inique Tigellius sibi irascatur. Idem scribit l. 13. ad Att. ep. 17. Nec dubito, quin hujus nepos sit is, de quo Horatius Sat. 2. & 3. l. 1.

XXV. M. T. C. FABIO GALLO S. D.

Amoris quidem tui, quoque me verti, vestigia, vel proxime de Tigellio, sensi enim ex litteris tuis, valde te laborasse, amo igitur voluntatem, sed pauca de re. Capius, opinor, olim, NON omnibus dormio; sic ego non omnibus, mi Galle, servio, etsi quæ est hæc servitus? olim, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore observor a familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum, id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua: eumque addictum jam tum puto esse Calvi Licinii Hipponacteo præconio. At vide, quid succenseat. Phameæ caussam susceperam, ipsius quidem causa: erat enim mihi sane familiaris, is ad me venit, dixitque judicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri necesse erat; respondi, nullo modo me facere posse, cum vellem; alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum, ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum unctorem, discessit a me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venales, alium alio nequiorem, cognosti meam caussam, & istius Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere, me adhuc non legisse turpe utrique nostrum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Rescribit de epistola non conscissa. Monenti, ut de Cæsare caute loqueretur, & scriberet, gratias agit.

XXVI. M. T. C. M. FABIO GALLO S. D.

QUod epistolam conscissam doles, noli laborare: salva est domi: petes, cum libebit. Quod autem me mones, valde gratum est: idque ut semper facias rogo, videris enim mihi vereri, ne, si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. Sed heus tu, manum de tabula: magister adest citius, quam putaramus, vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, cave putes quidquam melius, quam epistolæ tuæ partem ab eo loco. Cetera labuntur, secreto hoc audi: tecum habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris, præter duos nos loquitur isto modo nemo: bene maleve, videro: sed, quidquid est, nostrum est; urge igitur, nec transversum unguem (quod ajunt) a stylo, is enim est dicendi opifex, atque ego quidem aliquantum jam etiam noctis assumo. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

XXVII. M. T. C. GALLO S. D.

CUm decimum jam diem graviter ex intestino laborarem; neque iis, qui mea opera uti volebant, probarem, me non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum; cum quidem biduum ita jejunus fuissem, ut ne aquam quidem gustarem. Itaque confectus languore, & fame, magis tuum officium desideravi, quam abs te requiri putavi meum, ego autem cum omnes morbos reformido, tum quod Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat δυσεντερικὰ καὶ δυσουρικὰ πάθη sibi molesta esse: quorum alterum morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiæ. Sane δυσεντερίαν pertimueram: sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse jam senescentis morbi.

bi remissio profuisse. Attamen ne mirere, unde hoc acciderit, quomodove commiserim: lex sumptuaria, quæ videtur λιτότητα attulisse, ea mihi fraudi fuit; nam; dum volunt isti lauti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, heluellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius, in eas cum incidissem in cœna augurali apud Lentulum, me tanta διάῤῥοια arripuit, ut hodie primum videatur cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis, & murænis facile abstinebam, a beta etiam, & malva deceptus sum, posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cum audisses ab Anicio (vidit enim me nauseantem) non modo mittendi causam justam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad ne reficiam: nam & vires, & corpus amisi; sed, si morbum depulero, facile, ut spero, illa revocabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gallum, non eum, ad quem proxime scripsit, Fabiæ gentis, sed, ut opinor, Sextiæ, accusat, ut iniquum, & impudentem.

XXVIII. M. T. C. GALLO S. D.

MIror, cur me accuses, cum tibi id facere non liceat, quod si liceret, tamen non debebas. EGO enim te (inquis) in consulatu observaram, & ais, fore, ut te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea causa petisse; utinam semper esses tribunus: intercessorem non quæreres. Negas me audere, quod sentiam, dicere: quasi tibi, cum parum prudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum questus esses; libenter tibi me, & facile purgassem: non enim mihi ingrata sunt, quæ fecisti, sed, quæ scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri liberi sunt, tibi liberum non visum, demiror; nam, si falsa fuerunt, quæ tu ad me,

ut

ut ais, detulisti, quid ego tibi debeo? sin verò; tu es optimus testis, quid mihi populus Rom. debeat. Vale.

A R G U M E N T U M.

Probat consilium Curii, qui, Repub. desperata in Græciam se contulerit; & adjungit, se totum in litteris esse, libertate prorsus amissa

XXIX. M. T. C. MAN. CURIO S. D.

MEmini, cum mihi desipere videbare, quod istic potius viveres, quam nobiscum, erat enim multo domicilium hujus urbis (cum quidem hæc urbs) aptius humanitati, & suavitati tuæ, quam tota Peloponnesus, nedum Patræ. Nunc contra & vidisse mihi multum videris, cum, prope desperatis his rebus, te in Græciam contulisti; & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus, quanquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed, quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, ubi nec Pelopidarum; nosti cetera; nos idem propemodum consequimur alia ratione. Cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi avem albam, videntur bene sentientem civem videre; abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu senties, intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum mœstitiam meam, & desperationem accusares, domi tuæ dicere te, ex meis libris animum meum desiderare. Sed mehercule & tum remp. lugebam, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat mihi carior; & hoc tempore, quanquam me non ratio solum consolatur (quæ plurimum debet valere) sed etiam dies (quæ stultis quoque mederi solet) tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem melius aliquando fore, relinquatur. Nec vero nunc quidem culpa in eo est, in cujus potestate omnia sunt (nisi forte id ipsum esse non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de præteritis non sit quærendum. Reliqua.

quam spem nullam video, quare ad prima redeo. Sapienter hæc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu. Vale.

ARGUMENTUM.

Memoriam declarat accepti a Cicerone beneficii, & commendatitias ab eo litteras petit ad Sulpicii successorem.

XXX. MAN. CURIUS M. CICERONI SUO S. D.

SI vales, bene est, sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri; ergo fructus est tuus, mancipium illius, quod quidem si inter senes coemptionales venale proscripserit, egerit non multum. At illa nostra prædicatio quanti est, nos quod simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere? Quare, Cicero mi, persevera constanter nos conservare: & Sulpicii successori nos de meliore nota commenda, quo facilius tuis præceptis obtemperare possimus, teque ad ver lubentes videre, & nostra desigere, deportareque tuto possimus. Sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo, patrone mi, bene vale, Tironemque meum saluta nostris verbis. D. A. D. IV. kal. Nov.

ARGUMENTUM.

Ostendit, quam misere agatur cum Repub. cum Cæsar Caninium ad aliquot horas Consulem fecerit: & de litteris commendatitiis ad Acilium scriptis significat.

XXXI. M. T. C. CURIO S. D.

EGo vero jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas; quin hinc ipse evolare cupio, & aliquo pervenire, ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam. Incredibile est, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Næ tu videris multo ante providisse, quid impenderet, tum, cum hinc profugisti; quamquam enim hæc etiam auditu acer-

acerba sunt; tamen audire tolerabilius est, quam videre. In campo certe non fuisti, cum hora secunda, comitiis quæstoriis institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset, quo mortuo nuntiato, sella sublata est. Ille autem, qui comitiis tributis esset auspicatus, centuriata habuit; consulem hora septima renunciavit, qui usque ad kal. Jan. esset, quæ erant futuræ mane postridie. Ita Caninio consule scito neminem prandisse, nihil tamen eo consule mali factum est; fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur: non enim ades: quæ si videres, lacrymas non teneres. Quid, si cetera scribam? sunt enim innumerabilia generis ejusdem: quæ quidem non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum, cujus quando proprium te esse scribis mancipio, & nexu, meum autem usu, & fructu, contentus isto sum. ID ENIM cujusque est proprium, quo quisque fruitur, atque utitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Græciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est, bis enim est a me judicio capitis, rebus salvis, defensus: & est homo non ingratus, meque vehementer observat, ad eum de te diligentissime scripsi; eamque epistolam cum hac conjunxi, quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

ARGUMENTUM.

Invitat eum ad officia mutua, & ad Urbem ut redeat, rogat, veteris urbanitatis retinendæ causa.

XXXII. M. T. C. CURIO S. D.

Facile perspexi ex tuis litteris (quod semper studui) & me a te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi carus esses. Quod quando uterque nostrum consequutus est: reliquum est, ut officiis certemus inter nos; quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras, facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis litteris non multum opus fuisse, propter re

ita contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem, pedes haberent, ut aliquando redires, vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem, ut Pomponius noster suo jure possit dicere, Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quæso, ne tantum semen urbanitatis una cum repub. intereat. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit hanc epistolam in Provincia: prima pars de dictis est, secunda de judiciis, tertia de Rep. ultima de Dolabella, nondum genero.

XXXIII. M. T. C. VOLUMNIO S. D.

Quod sine prænomine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti; primum addubitavi, num a Volumnio senatore esset, quocum mihi est magnus usus: deinde εὐτραπελία litterarum fecit; ut intelligerem, tuas esse, quibus in litteris omnia mihi perjucunda fuerunt, præter illud quod parum diligenter possessio salinarum mearum a te procuratore defenditur, ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me conferri, quid? tu id pateris? nonne defendis? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dictorum meorum, ut cognosci sua sponte possent. Sed, quando tanta fæx est in urbe, ut nihil sit tam ἄκυρον, quod non alicui venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta ὑπερβολὴ, nisi elegans ἀμφιβολία, nisi παρὰ γράμμα bellum, nisi ridiculum παρὰ προσδοκίαν, nisi cetera, quæ sunt a me in secundo libro de oratore per Antonii personam disputata de ridiculis, ἔντεχνα, & arguta apparebunt, ut sacramento contendas, mea non esse. Nam, de judiciis quod quereris, multo laboro minus, trahantur per me pedibus omnes rei: sit vel Selius tam eloquens, ut posit probare se liberum: non laboro. Urbanitatis possessionem, amabo, quibusvis interdictis defendamus,

mus, in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo, te sapere. Sed mehercule, extra jocum, valde mihi tuæ litteræ facetæ, elegantesque visæ sunt. Illa, quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt, cupio enim nostrum illum amicum in tribunatu quamplurimum habere gravitatis, idque cum ipsius causa (est enim mihi, ut scis, in amoribus) tum mehercule etiam reipub. quam quidem, quamvis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu, mi Volumni, quando & instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quam sæpissime de rebus urbanis, de repub. jucundus est mihi sermo litterarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio, & judico cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare, & confirma, & redde plane meum, non mehercule quod quidquam desit, sed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

ARGUMENTUM.

Hæc epistola missa est post Civile bellum, scribit, se exercitationis causa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella: Volumnium vocat ad eadem studia. Addit deliberatum sibi esse, Cæsare permittente, a causis, judiciisque discedere.

XXXIV. M. T. C. VOLUMNIO S. D.

QUod declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio invideres, nisi eum amares, non erat causa invidendi; nisi forte ipsius eloquentiæ magis, quam quod me audiret, invideres. Nos enim plane, mi suavissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus; gregalibus illis, quibus, te plaudente, vigebamus, amissis: ut, etiamsi aliquando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod hæc pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur, ut ait Philoctetes apud Attium, abjecta gloria; sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora, quamquam venies, ut ipse intelligis, in maximarum

quasi concursum occupationum; quas si, ut volumus, exceperimus; ego vero multam salutem & foro dicam, & curiæ; vivamque tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. Nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potius uterque noster, studiis iisdem tenentur, & meis æquissimis utuntur auribus. Opus est huc limatulo, & politulo tuo judicio, & illis interioribus litteris meis, quibus sæpe verecundiorem me in loquendo facis; mihi enim judicatum est (si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam jam personam, in qua me sæpe illi ipsi probavi, ac me totum in litteras abdere, tecumque, & cum ceteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu, vellem, ne veritus esses, ne perinvitus legerem tuas litteras, si mihi, quemadmodum scribis, longiores forte misisses, ac velim posthac sic statuas, tuas mihi litteras longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

LIBER VIII.

ARGUMENTUM.

Commentarium mittit rerum urbanarum, & excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. Addit hæc de Comitiis Transpadanorum, Romæ rumorem nullum esse; de successione Galliarum nihil relatum: de Pompejo cupere se aliquid cognoscere; de Cæsare varia dissipari; aliaque nonnulla. Respondit Cicero huic Epistolæ ea, quæ est 8. lib. 2.

I. M. COELIUS RUFUS M. T. CIC. S. D.

Quod tibi decedenti pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum, data opera paravi, qui sic omnia persequeretur, ut verear, ne tibi arguta nimium hæc sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quam sis curiosus, & quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc te de-

deprecer, ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes, quod hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit & occupato, & ad litteras scribenda, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ memoriæ dare operam, sed ipsum volumen, quod tibi misi, facile, ut ego arbitror, me excusat. Nescio cujus otii esset; non modo perscribere hæc, sed omnino animadvertere; omnia enim sunt ibi S. C. edicta, fabulæ, rumores. Quod exemplum si forte minus te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorem. Si quid in rep. majus actum erit, quod isti operarii minus commode persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ existimatio consequuta, quæque de eo spes, diligenter tibi perscribemus. Ut nunc est, nulla magnopere exspectatio est; nam & illi rumores de comitiis Transpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Romam cum venissem; ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione provinciarum Galliarum; in Kal. Jun. ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem; sane quam eos sermones repressit, qui de eo tum fuerant; cum Romæ nos essemus. Tu, si Pompejum, ut volebas, offendisti; qui tibi visus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamque ostenderit voluntatem (solet enim aliud sentire, & loqui: neque tamen tantum valere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perscribas. Quod ad Cæsarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat veniunt, alius, equitem perdidisse; quod opinor certe factum: alius septimam legionem vapulasse: ipsum apud Bellovacos circumsideri, interclusum ab reliquo exercitu: neque adhuc certi quidquam est: neque hæc incerta tamen, vulgo jactantur, sed inter paucos, quos tu nosti plane, secreto narrantur; at Domitius, cum manus ad os apposuit. Te ad ix. Kalend. Jun. subrostrani (quod illorum capiti sit) dissiparant periisse: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit; te a Q. Pompejo in itinere occisum. Ego, qui scirem, Q. Pompejum

Baulis embæneticam facere, & usq; eo, ut ego misererer ejus esuriei, non sum commotus, & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi. Plancus quidem tuus Ravennæ est, & magno congiario donatus a Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat de absoluto Messala, ejusque defensore Hortensio a populo male accepto. Adjicit quædam de Republica, & de competitoribus suis.

II. M. COELIUS M. T. CICER. S. D.

Certe, inquam, absolutus est, me repræsentante pronuntiatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in unoquoque genere sententiis, vide modo, inquis, non mehercules: nihil enim unquam tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit; quin ego, cum pro amicitia validissime faverem ei, & me jam ad dolendum præparassem; postquam factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse, quid alios putas? clamoribus scilicet maximis judices corripuerunt; & ostenderunt, plane esse, quod ferri non posset. Itaque relictus lege Licinia, majore esse periculo videtur. Accessit huc, quod postridie ejus absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introiit; puto, ut suum gaudium gauderemus, hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum sibilus, hoc magis animadversum est, quod intactus a sibilo pervenerat Hortensius ad senectutem, sed tum ita bene, ut in totam vitam cuivis satis esset, & pœniteret eum jam vicisse. De rep. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed ut mihi videbatur, consilio. De comitiis consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem: nam M. Octavius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit, hoc ideo scripsi, quod scio te acriter propter Hirrum nuntium nostrorum comitiorum exspecta-

ctaturum. Tu tamen simul ac me designatum audieris, ut tibi curæ sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sittianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrinio Pæto, secundum ei, qui has litteras tibi reddet. Vale.

ARGUMENTUM.

Suum in scribendo officium prædicat; scribit de Comitiis suis. quæ opinio sit; de Milonis re quid egerit: præterea cupere, se aliquo Ciceronis libro illustrari.

III. M. COELIUS M.T. CICER. S.D.

EST ne? vici? & tibi sæpe, quod me negaras discedens curaturum, litteras mitto? est, si quidem perferuntur, quas do, atque hoc eo diligentius factito, quod, cum otiosus sum, plane, ubi delectem otiolum meum, non habeo. Tu cum Romæ eras, hoc mihi certum, ac jucundissimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus consumere: idque non mediocriter desidero: ut non modo mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo videatur facta; &, qui, quæ mea negligentia est, multos sæpe dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior, maxime vero, ut te dies, noctesque quæram, competitor Hirrus curat. Quomodo illum putas, auguratus tuum competitorem dolere, & dissimulare, me certiorem, quam se, candidatum? de quo ut, quem optas, quamprimum nuntium accipias, tua medius fidius magis, quam mea causa cupio, nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usque eo suave est, quod, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit, sed tanti? sed mehercule, non multum M. Octavius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, sublevat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet: dedimus operam, ut & Philotimus quam honestissime Miloni absenti, ejusque necessariis satisfaceret, & secundum ejus fidem, & sedulitatem æstimatio tua conservaretur. Illud nunc a te peto, si eris

(ut spero) otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. Qui tibi istuc, inquis, in mentem venit homini non inepto? aliquod ex tam multis tuis monumentis exstare, quod nostræ amicitiæ memoriam posteris quoque prodat, velim; cujusmodi, puto, quæris; tu aptius, qui omnem nosti disciplinam, quod maxime conveniat, excogitabis: genere tamen, quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quandam, ut versetur inter manus, habeat. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de judiciis, de magistratibus, de Rep. de seipso, de syngrapha Sittiana, de Rege Alexandrino.

IV. M. COELIUS M. T. CICER. S. D.

INvideo tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, istuc perferuntur: primum illud, absolutum Messallam, deinde eundem condemnatum: C. Marcellum COS. factum: M. Claudium a repulsa postulatum a Gallis duobus: P. Dolabellam quindecimvirum factum; hoc tibi non invideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Suræ repulsi vultum non vidisse, at qua spe, quam certa opinione descenderat? quam ipso diffidente Dolabella? & hercules, nisi nostri equites acutius vidissent, pene concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum, Servium tribunum pl. designatum, condemnatum: cujus locum C. Curio petiit, sane quam multis intuitu, qui eum, facilitatemque ejus non norunt, magnum metum. Sed, ut spero, & volo, & ut se fert ipse, bonos, & senatum malet, totus, ut nunc est, hic scatutit. Hujus autem voluntatis initium, & causa est, quod eum non mediocriter Cæsar, qui solet infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adjungere, valde contempsit; qua in re mihi videtur illud perquam venuste cecidisse, quod a reliquis quoque usque eo est animadversum, ut Curio, qui nihil consilio facit, ratione, & insidiis usus videretur in evitandis eorum consiliis, qui se intenderant adversarios in ejus tribunatum: Lælios, & An-

to-

tonios, & id genus valentes dico. Has ego tibi litteras eo majore misi intervallo, quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & exspectare in dies exitum cogebant, ut, confectis omnibus, te facerem certiorem; ad Kalend. Sext. usque exspectavi. Prætoriis moræ quædam inciderunt, mea porro quem eventum sint habitura, nescio: opinionem quidem; quod ad Hirrum attinet, incredibilem ædilium plebis comitiis nacta sunt. Nam M. Cœlium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, & promulgatio de Dictatore subito dejecit, & dejectum magno clamore insequuta est; inde Hirrum cuncti jam, non faciendum, flagitare. Spero te celeriter & de nobis, quod sperasti, & de illo, quod vix sperare ausus es, auditurum. De republ. jam novi quidquam exspectare desieramus; sed, cum senatus habitus esset ad Apollinis ad XI. Kal. Sex. & referretur de stipendio Cn. Pompeii, mentio facta est de legione eaque quam expensam tulit C. Cæsari Pompejus, quo numero esset, quo appeteretur: cum ex Gallia coactus est dicere Pompejus, se legionem abducturum: sed non statim sub mentionem, & convicium obtrectatorum. Inde interrogatus de successione C. Cæsaris, de qua, hoc est de provinciis, placitum est ut quamprimum ad urbem reverteretur Cn. Pompejus, ut coram eo de successione provinciarum ageretur, nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus; & statim iit, puto idibus Sex. de ea re factum iri; profecto aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur; nam in disputando conjecit illam vocem Cn. Pompejus, omnes oportere senatus dicto audientes esse. Ego tamen sic nihil exspecto, quo modo Paulum COS. des. primum sententiam dicentem. Sæpius te admoneo de Syngrapha Sittiana, cupio enim, te intelligere, eam rem ad me valde pertinere, item de pantheris, ut Cybiratas accersas, curesque mihi ut vehantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. Quid mihi suadeas, quomodo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. Kal. Sex. Vale.

ARGUMENTUM.

Monet Ciceronem, ut, antequam Parthi bellum inferrent, statueret, quid sibi agendum esset: imparem eum fore dimicationem, de Rep. nihil ait esse novi.

V. M. COELIUS M. T. CICER. S. D.

QUa tu cura sis, quod ad pacem provinciæ tuæ, finitimarumque regionum attinet, nescio, ego quidem vehementer animi pendeo, nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarum tuarum belli quoque existeret magnitudo; & quantum gloriæ, triumphoque opus esset, assequeremur; periculosamque, & gravem illam dimicationem evitaremus; nihil tam esset optandum. Nunc, si Parthus movet aliquid, scio, non mediocrem fore contentionem, tuus porro exercitus vix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum sit ei, quominus quam paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Galliarum controversiam non video. Tametsi hac de re puto, te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quo maturius constitueres, cum hunc eventum providebam, visum est, ut te facerem certiorem, nosti enim hæc translatitia, de Galliis constituetur; erit qui intercedat: deinde alius existet, qui, nisi libere liceat de omnibus provinciis decernere senatui, reliquas impediat, sic multum, ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de republ. quod tibi scriberem, haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter, & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem, sane tanquam in quodam silice jam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de provinciis urget: sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quod si hoc præterito anno Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introibit: quam facile tunc sit omnia im-

impedire, & quam hoc Cæsari, & iis, qui suam causam, non reip. curent, superet, non te fallit. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat de Hirro competitore ab Ædilitate dejecto, de Provinciis nihil actum significat; pantheras petit: M. Feridium commendat; addit nonnulla de Favonio, Pompejo, Calidio.

VI. M. COELIUS M. T. CICER. S. D.

Sic tu, inquis, Hirrum tractasti? imo, si scias, quam facile, quam ne contentionis quidem minimæ fuerit, pudeat te, ausum illum unquam esse incedere tamquam tuum competitorem: post repulsam vero risus facit: civem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit: exspectationem corripit Curionem prorsus non mediocriter objurgavit: hac repulsa se mutavit, præterea qui nunquam in foro apparuit, non multum in judiciis versatus sit, agit causam liberalis, sed raro post meridiem. De provinciis, quod tibi scripseram idibus Sext. actum iri, interpellat judicium Marcelli consulis designati, in Kal. rejecta causa est, ne frequentiam quidem efficere potuerant. Has litteras ad iv. non Sept. dedi, cum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam esset. Ut video, causa hæc integra in proximum annum transferetur; &, quantum divino, relinquendus tibi erit, qui provinciam obtineat. Nam non expedietur successio: quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem, quam ceteræ provinciæ, vocantur, hoc mihi non est dubium, quo tibi magis scripsi, ut ad hunc eventum te parares. Fere litteris omnibus tibi de pantheris scripsi, turpe tibi erit, Patiscum Curioni decem misisse, te non multis partibus plures: quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas decem donavit: ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. Tu, si modo memoria tenueris, & Cybiratas arcessieris, itemque in Pamphyliam litteras miseris (nam ibi plures capi ajunt) quod voles, efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quod

quod seorsum a collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera tibi: hoc cura. Soles libenter, ut ego, majorem partem nihil curare, in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi cura est; hoc est, imperandi, & mandandi, ham, simul atque erunt captæ, qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sittianam syngrapham misi. Puto, etiamsi nullam spem mihi litteris ostenderis, me isto missurum alios. M. Feridium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum, & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. Agros, quos fructuarios habent civitates, vult tuo beneficio (quod tibi facile, & honestum factu est) immunes esse, gratos, & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare, Favonium a columnariis præteritum; optimus quisque eum non fecit. Pompejus tuus aperte non vult, Cæsarem provinciam tenere cum exercitu, & consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore S. C. faciendum: Scipio hanc, ut Kal. Mar. de provinciis Galliis, neu quid conjunctim referretur. Contristavit hæc sententia Balbum Cornelium, & scio, eum conquestum esse cum Scipione. Callidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusationes satis frigidus. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia scribit, primum de judiciis quibusdam, tum de Rep. satis copiose, postremo de seipso.

VII. M. COELIUS M. T. CICER. S. D.

Etsi de repub. quæ tibi scribam, habeo; tamen nihil quo magis gavisurum te putem, habeo, quam hoc. Scito, C. Sempronium Rufum, mel, ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse; quæris qua in causa? M. Tuccium, accusatorem suum, post ludos Romanos reum lege Plotia de vi fecit, hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno causam esse dicendam, dubium porro illi non erat, quid futu-

rum

tum esset : nemini hoc deferre munusculum maluit, quam suo accusatori : itaque sine ullo subscriptore descendit, & Tuccium reum fecit; at ego, simul atque audivi, invocatus ad subsellia rei accurro ; surgo, neque verbum de re facio : totum Sempronium usque eo perago, ut Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid injuriis suis esset, quod Vestorius teneret. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet : M. Servilius, postquam, ut cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet, quidquam reliquerat, maxima nobis traditus erat invidia ; neque Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia pervenisset, recipere voluit, quod Pilius, necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulavit ; magna illico fama surrexit, & de damnatione ferventer loqui est cœptum ; quo vento projicitur Appius minor, ut indicet, pecuniam ex bonis paternis pervenisse ad Servilium, prævaricationisque causa diceret depositum H. S. LXXXI. Admiraris amentiam ? quid si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses? mittit in consilium eosdem illos, qui lites æstimarant, judices. Cum æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis, leges ignorans, pronunciavit quid singuli ordines judicassent ; & ad extremum, ut solent, Non redigam. Postquam discessit, & pro absoluto Servilius haberi cœptus, legisque unum, & centesimum caput legit, in quo ita erat ; QUOD eorum judicium major pars judicarit, id jus, ratumque esto ; in tabulas absolutum non retulit, ordinum judicia perscripsit. Postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, & se relaturum dixit ; sic nunc neque absolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis saucius Pilio tradetur. Nam de divinatione Appius, cum calumniam jurasset contendere ausus non est, Pilioque cessit ; & ipse de pecuniis repetundis a Serviliis est postulatus, & præterea de vi reus a quodam suo emissario est factus ; recte hoc par habet. Quod ad rempub. pertinet,

placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S.C. intercessit C. Cælius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa. Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt, qui eorum stipendia emerita, causas, quibus de causis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, causæque cognoscantur. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Cælius, C. Pansa, tribuni plebis, itemque Senatui placere, in Ciliciam provinciam, inque VIII. reliquas provincias, quas prætorii pro prætore obtinerent, eos, qui prætores fuerunt, neque in provincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias pro prætore mitti oporteret, eos sortito in provincias mitti placere: si ex eo numero, quos S. C. in provincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas provincias proficiscerentur; tum, uti quodque collegium primum prætorum fuisset, neque in provincias profecti essent, ita sorte in provincias proficiscerentur: si ad numerum ii non essent, tunc deinceps proximi cujusque collegii, qui prætores fuissent, neque in provincias profecti essent, in sortem conjicerentur: quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in provincias mitti oporteret: si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. Huic S. C. intercessit C. Cœlius, C. Pansa tribuni plebis. Illa præterea Cn. Pompeji sunt animadversa, quæ maxime confidentiam attulerunt hominibus; ut diceret, se ante Kal. Mart. non posse sine injuria de provinciis Cæsaris statuere; post Kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent; dixit, hoc nihil interesse, utrum Cæsar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse, & exercitum habere volet? At ille, quam clementer: quid, si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, ut existimarent

hu-

homines Pompejo cum Cæsare esse negotium; effecit, Itaq; jam, ut video, alterutram ad conditionem descendere vult Cæsar, ut aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur: aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat, quid assequi possit, nescio. Illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter, & mihi suo munere negotium imposuit; nam, si mihi non dedisset eas, quæ ad ludos ei advectæ erant Africanæ, potuit supersederi; nunc, quando dare necesse est; velim tibi curæ sit, quod a te semper petii, ut aliquid istinc bestiarum habeamus: Sittianamque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata, & litteras ad te dedi: eos tibi, & rem, de qua misi, velim curæ habeas; nam, quam vehementer ad me pertineat, in iis, quas tibi illi reddent, litteris descripsi. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Parthici belli rumore, & de Provinciis quid putet actum iri: addit actiones Curionis de agro Campano, de Ciceronis decessu. Affirmat, se officio suo satis esse facturum.

VIII. M. COELIUS M. T. CICER. S. D.

Sane, quam litteris C. Cassii, & Dejotari sumus commoti; nam Cassius cis Euphratem copias Parthorum esse scripsit: Dejotarus, profectas per Commagenem in provinciam nostram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui; qui scirem quam paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita, si paratior ab exercitu esses, timuissem; nunc hæc exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat: hoc quo modo acciperent homines; quam probabilis necessitas futura esset, vereor etiam nunc, neque prius desinam formidare, quam tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuntii varios sermones excitarunt; alius enim, Pompejum mittendum; alius ab urbe non removendum; alius, Cæsarem cum suo exercitu; alius,

alius Consules; nemo tamen, ex S. C. privatos. Consules autem, quia verentur, ne illud S. C. fiat, ut paludati exeant, & contumeliose præter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt: usque eo, ut parum diligentes in republica videantur; sed honeste, sive negligentia, sive inertia est, sive ille, quem proposui, metus, latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle provinciam. A te litteræ non venerunt, &, nisi Dejotari subsequutæ essent, in eam opinionem Cassius venerat; quæ diripuisset ipse, ut viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum; & Arabas in provinciam immisisse, eosque Parthos esse, senatui renuntiasse. Quare tibi suadeo, quicunque est istic status rerum, diligenter, & caute perscribas; ne aut velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni; nam ego has litteras ad XIV. Kalend. Decemb. scripsi, plane nihil video ante Kalend. Januar. agi posse. Nosti Marcellum, quam tardus, & parum efficax sit, itemque Servium, quam cunctator. Cujusmodi putas hos esse, aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quæ cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle existimentur? Novis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc causa primos menses occupabit, sin autem, aut non erit istic bellum, aut tantum erit, ut vos, aut successores, parvis additis copiis, sustinere possint: Curionem video, se dupliciter jactaturum; primum; ut aliquid Cæsari adimat: inde, ut aliquid Pompejo tribuat, quodvis quamlibet tenue munusculum. Paulus porro non humane de provincia loquitur hujus cupiditati occursurus est Furnius noster, plures suspicari non possunt. Hæc novi: alia quæ possunt accidere, non cerno: multa tempus afferre, & præparata multa scio: sed intra fines hos, quæcunque acciderint, vertentur. Illud addo, actiones C. Curionis de agro Campano, de quo negant Cæsarem laborare; sed Pompejum valde, nolle, ne vacuus advenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud

illud certe præstabo, ne quid amplius prorogetur. Tui consilii est, si tempus, si senatus coget, si honeste a nobis recusari non poterit, velisne perseverare: mei officii est meminisse, qua obtestatione decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

ARGUMENTUM.

Capita sunt hujus Epistolæ, de Appio a Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella jungenda, de Republica. Huic respondet epistola decimatertia libri secundi.

IX. M. COELIUS M. S. CICERONI S. D.

NOn dubito, quin perlatum ad te sit, Appium a Dolabella reum factum; sanequam non ea, qua existimaveram, invidia, neque enim stulte Appius, qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulationem abjecerat. Quo facto, retudit sermones, paratiorque visus est, quam speraverat accusator. Is nunc in te maximam spem habet, scio, tibi eum non esse odio, quam velis eum obligare, in tua manu est: cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris, cavendum tibi erit, ne parum simpliciter, & candide posuisse inimicitias videaris, in hanc partem porro tutum tibi erit, si quid volueris, gratificari; nemo enim necessitudine, & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter postulationem, & nominis delationem uxor a Dolabella discessit. Quid mihi discedens mandaris, memini: quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum, non est jam tempus plura narrandi. Unum illud monere te possum: si res tibi non displicebit; tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas; & expectes, quemadmodum exeat ex hac causa: ne qua invidiosum tibi sit, si emanarit, porro significatio ulla si intercesserit, clarius quam deceat, aut expediat, fiat, neque ille tacere eam rem poterit, quæ suæ spei tam opportuna acciderit, quæque in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cum præsertim is sit, qui, si

per-

perniciosum sciret esse, loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompejus dicitur valde pro Appio laborare; ut etiam putent alterutrum de filiis ad te missurum, hic nos omnes absolvimus, & hercule confecta, omnia fœda, & inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia, adhuc S. C. nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus conglaciat, sed dici non potest, quo modo hic omnia jaceant, nisi ego cum tabernariis, & aquariis pugnarem, veternus civitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hic frigore frigescimus, tamen, quoquo modo hic omnia jaceant, potuit sine Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit, hoc sic nuntiatum est. Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere: jam calet, nam ferventissime concerpitur: levissime enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit, legemque viariam non dissimilem agrariæ Rulli, & alimentariam, quas jubet ædiles metiri, jactavit, hoc nondum fecerat, cum priorem epistolæ partem scripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De Dolabella integrum tibi reserves, suadeo, & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras Græcas me non habere. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificii nuptiis, de Valeriæ divortio, de Ocellæ adulterio.

X. M. COELIUS M. T. CICERONI S. D.

Quam cito tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eo magis, quo adhuc felicius rem gessisti, dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus aliquis perturbet. Breviores has litteras properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem novæ nullæ sane acciderunt: nisi hæc vis tibi scribi, quæ certe vis. Cornificius

ado-

adolescens Orestillæ filiam sibi despondit. Paula Valeria, soror Triarii, divortium sine causa, quo die vir e provincia venturus erat, fecit, nuptura est D. Bruto, nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. Ser. Ocella nemini persuasisset, se mœchum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. Quæris, ubi? ubi hercules ego minime vellem; relinquo tibi, quod ab aliis quæras, neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percunctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

ARGUMENTUM.

Supplicationes Ciceroni a Senatu decretas significat pro re in Provincia bene gesta; & , quæ fuerit cujusque vel sententia, vel voluntas, docet; adscribit etiam de Rep.

XI. M. COELIUS M. T. CICERONI S. D.

NOn diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt, incideramus enim in difficilem nodum. Nam Curio, tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat, se ullo modo pati posse, decerni supplicationes; ne, si quid furore Pauli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, & prævaricator causæ publicæ existimaretur. Itaq; ad pactionem descendimus: & confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. Plane, quod utrisque consulibus gratias agas, est: Paulo magis certe; nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paulus, se omnino in hunc annum non edicturum. Renuntiatum nobis erat Hirrum diutius dicturum, prendimus eum: non modo non fecit, sed, cum de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit: tantum Catoni assensus est, qui de te & loquutus honorifice, non decrerat supplicationes. Tertius ad hos Favonius accessit; quare pro cujusque natura, & instituto gratiæ sunt agendæ: his, quod tantum voluntatem ostenderunt, pro sententia, cum impedire possent, non pugnarunt: Curioni vero, quod de

sua-

suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam, Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, una nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam, & sedulitatem laudare possum, nam cum Curione vehementer loquutus est: & eum, si aliter fecisset, injuriam Cæsari facturum dixit: tum ejus fidem in suspicionem adduxit. Decrerant, qui inique transigi volebant, Domitii, Scipiones, quibus hac re ad intercessionem evocandam interpellantibus, venustissime Curio respondit, se eo libentius non intercedere, quod quosdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rempublicam attinet, in unam causam omnis contentio conjecta est: de provinciis inquam adhuc est, incubuisse cum senatu Pompejus videtur, ut Cæsar ante id. Nov. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quam id pati: ceteras suas abjecit actiones. Nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent, scena rei totius hæc. Pompejus, tamquam Cæsarem non impugnet, sed, quod illi æquum putet, constituat, ait, Curionem quærere discordias; valde autem non vult, & plane timet, Cæsarem consulem designari prius, quam exercitum, & provinciam tradiderit. Accipitur satis male a Curione: & totus ejus secundus consulatus exagitatur. Hoc tibi dico; si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defendetur: intercessorem si (quod videntur) reformidabunt, Cæsar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum, e quo tu, quæ digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum explosiones, & funerum, & ceterarum ineptiarum, plura habet inutilia. Denique malo in hanc partem errare, ut, quæ non desideras, audias, quam quidquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse de Sittiano negotio, gaudeo: sed, quando suspicaris minus certa fide eos tibi visos, tanquam procurator sic agas, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de affinitate Dolabellæ: de Curionis intercessione, & de Provinciis, quid actum sit significat, & de Hortensii præsenti jam morte nuntiat.

XII. M. COELIUS M. T. CICERONI S. D.

GRatulor tibi affinitate viri medius fidius optimi, nam hoc ego de illo existimo, cetera porro, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & ætate jam sunt decursa, & consuetudine, atque auctoritate tua, & pudore Tullæ, si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri, non est enim pugnax in vitiis, neque hebes ad id, quod melius sit, intelligendum, deinde, quod maximum est, ego illum valde amo. Vides, Cicero, Curionem nostrum lautum intercessionis de provinciis exitum habuisse? nam cum de intercessione referretur: quæ relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat: frequens senatus in alia omnia iit. Stomacho est scilicet Pompejus Magnus nunc ita languenti, ut vix id, quod sibi placeat, reperiat, transierant illuc, ut ratio esset ejus habenda, qui neque exercitum, neque provincias traderet. Quemadmodum hoc Pompejus laturus sit, cum cognoscat, quidnam reip. futurum sit, si aut non possit, aut non curet, vos senes divites videritis. Q. Hortensius, cum has litteras scripsi, animam agebat. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur de Appii Claudii injuriis.

XIII. M. COELIUS M. T. C. S. D.

PUdet me tibi confiteri; & queri de Appii, hominis ingratissimi, injuriis; qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: &c., cum homo avarus, ut ea solveret, sibi im-

imperare non posset, occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamen, ut multi mihi renuntiarent, & ipse facile animadverterem, male eum de me cogitare. Posteaquam vero comperi, eum collegium tentasse, deinde aperte cum quibusdam loquutum cum L Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo homine deliberare, velle hoc munusculum deferre Cn. Pompejo: ipsum reprehenderem, & ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putarem, impetrare a me non potui, quid ergo est? tum, quasi aliquid, amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, loquutus sum, posteaquam illum, ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi: malui collegæ ejus, homini alienissimo mihi, & propter amicitiam tuam non æquissimo, me obligare, quam illius simiæ vultum subire. Id postquam rescìit, excanduit, & me causam inimicitiarum quærere elamitavit; ut, si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Postea non destitit accersere palam Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia: quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem; compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat Pola eloquutus, cum ego Appium censorem eadem lege postulavi, quod melius caderet, nihil vidi, nam sic est a populo, & non infimo quoque approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quam postulatio attulerit. Præterea cœpi saecllum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora servi hujus, qui tibi litteras attulit, nam acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis Domitio diem timori esse. Exspecto te valde, & quamprimum videre cupio. A te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me existimas & dolere, & ulcisci tuas solere. Vale.

ARGUMENTUM.

Hæc epistola multa complectitur, de L. Domitii Ahenobarbi repulsa in Auguratu, de Saturnino ab Cn. Domitio Calvino accusato, de Pompeji, Cæsarisque discordia, de Appii ad corrigendam civitatem ridicula diligentia.

XIV. M. COELIUS M. T. CICERONI S. D.

TAnti non fuit Arsacen capere, Seleuciam expugnare, ut earum rerum, quæ hic gestæ sunt, spectaculo careres; nunquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidisses, magna illa comitia fuerunt: & plane studia ex partium sensu apparuerunt, perpauci, necessitudinem sequuti officium præstiterunt. Itaque mihi est Domitius inimicissimus: ut ne familiarem quidem suum quenquam tam oderit, quam me: atque eo magis, quod per injuriam sibi putat ereptum, cujus ego auctor fuerim; nunc furit tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem Antonii: nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit sanequam superiore a vita invidiosum; quod judicium nunc in expectatione est, etiam in bona spe, post Sext. Peducæi absolutionem. De summa repub. sæpe tibi scripsi, me etiamnum pacem non videre: & quo propius ea contentio, quam fieri necesse est, accedit, eo clarius id periculum apparet. Propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi, quod Cn. Pompejus constituit non pati C. Cæsarem consulem aliter fieri, nisi exercitum, & provincias tradiderit: Cæsari autem persuasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit; fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant. Sic illi amores, & invidiosa conjunctio non ad occultam recedit obtrectationem, sed ad bellum se erumpit, neque mearum rerum quid consilii capiam, reperio, neque dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura, nam mihi cum hominibus his & gratia, & necessitudo est, tum causam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, quin homines in dissensione domestica debeant, quamdiu civiliter sine armis certetur, honestiorem sequi

par-

partem; ubi ad bellum, & castra ventum sit, firmiorem; & id melius statuere quod tutius sit. In hac discordia video, Cn. Pompeium, senatum, quique res judicant, secum habiturum; ad Cæsarem omnes, qui cum timore, aut mala spe vivant, accessuros; exercitum conferendum non esse, omnino sat spatii sit ad considerandas utriusque copias, & ad eligendam partem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum. Scis Appium censorem hic ostenta facere? de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrime agere?. Persuasum est ei, censuram lomentum aut nitrum esse. Errare mihi videtur, nam dum sordes eluere vult, venas sibi omnes, & viscera aperit. Curre per Deos, atque homines, & quamprimum hæc risum veni: legis Scantiniæ judicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, & signis agere, crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeji, fecisse existimatur; ad summam quæris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias: quas ferrum, & vis judicabit, uterque & animo, & copiis est paratus. Si sine summo periculo fieri possit, magnum, & jucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

A R G U M E N T U M.

Pompejum vituperat, Cæsarem laudat: addit de cupiditate sua conveniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

XV. M. COELIUS M. T. CICERONI S. D.

Ecquando tu hominem ineptiorem quam tuum Cn. Pompejum, vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? ecquem autem Cæsare nostro acriorem rebus gerendis, eodem in victoria temperantiorem aut legisti, aut audisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis; teterrima hyeme, bellum ambulando confecerunt, malis orbicularis esse pasti videntur. Quid

iam, inquis, gloriose omnia, si scias, quam sollicitus sum; tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas: quæ tibi exponere, nisi coram, non possum: idque celeriter fore spero: nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad urbem vocare: id quod jam existimo confectum: nisi maluit Pompejum Brundusii circumsedere. Peream, si minima causa est properandi isto mihi, quod te videre, & omnia intima conferre discupio, habeo autem quam multa, hui vereor (quod solet fieri) ne cum te videro, omnia obliviscar. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpes versus incidit? adeo quod Intemelii in armis sunt: neque de magna causa. Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quendam, nobilem illic Cæsaris hospitem, a contraria factione nummis acceptis comprehendit, & strangulavit: civitas ad arma iit, eo nunc cohortibus mihi per nives eundum est. Usquequaq; inquis, se Domitii male dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantum ipse catenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

ARGUMENTUM.

Pulso ex Italia Pompejo, suadet Ciceroni Cœlius, ne afflictam fortunam sequatur, consulitque, ut in aliquem locum a bello vacuum se recipiat. Suasio est ab utili contra honestum; nam esse cum Pompejo Resp. videbatur. Rescribit huic Cicero lib. 2. ep. 16.

XVI. M. COELIUS M. T. CICERONI S. D.

EXanimatus sum tuis litteris, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque id, quid esset, perscripsisti: neq; non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti, has ad te illico litteras scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid gravius de salute, & incolumitate tua consulas, nam deos hominesque, amicitiamq; nostram testificor, me neque temere tibi prædixisse, neque temere monuisse, sed postquam Cæsarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset, parta victoria, cogno-

ve-

verim, te certiorem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsari in dimittendis adversariis, & conditionibus ferendis, erras; nihil, nisi atrox, & sævum, cogitat, atque etiam loquitur, iratus senatui exiit: his intercessionibus plane incitatus est, non mehercule erit deprecationi locus. Quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi curæ sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet (quorum fortunas non debes velle conturbare) sequere eam causam, in cujus victoria salus nostra est; ne aut odisse, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita; quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te prius subiisse, nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quid optimum sit, eligas. Quod si totum tibi persuadere non possum, saltem, dum, quid de Hispanis agamus, scitur, exspecta: quas tibi nuncio adventu Cæsaris fore nostras, quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio hoc, quod tu non dicendo mihi significasti. Cæsar audierat: ac, simulatque, ave, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit; negavi me scire: sed tamen ab eo petii, ut ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri posses, me secum in Hispaniam ducit, nam nisi ita faceret, ego prius quam ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem, & hoc a te præsens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam, atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te, tuosque omnes funditus evertas, ne te sciens, prudensque eo demittas, unde exitum vides nullum esse. Quod si te aut voces optimatum commovent, aut nonnullorum hominum insolentiam, & jactationem ferre non potes; eligas censeo, aliquod oppidum vacuum a bello, dum hæc decernuntur, quæ jam erunt confecta. Id si feceris, & ego te sapienter fecisse judicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur, se Curionis amore, & Appii odio ab optima mente descivisse, & Cæsaris partes potius, quam Pompeji secutum esse: cujus rei culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompejum in Græciam profectus est. partim etiam in Ciceronem ipsum confert; postremo, quid moliatur, exponit.

XVII. M. COELIUS M. T. CICERONI S. D.

Ergo me potius in Hispania fuisse, quam Formiis; tum, cum tu profectus es ad Pompejum? quod utinam aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: cujus amicitia me paulatim in hanc perditam causam imposuit: nam mihi sentio bonam mentem iracundia, & amore ablatam. Tu porro, cum ad te proficiscens, nocte Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum civem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluisti. Neque hæc dico, quod diffidam huic causæ: sed, crede mihi, perire satius est, quam hos videre. Quod si timor vestræ crudelitatis non esset, ejecti jam pridem hinc essemus; nam hic nunc, præter fœneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompejanus; equidem jam effeci, ut maxime plebs, &, qui antea noster fuit, populus, vester esset. Cur hoc, inquis? imo reliqua exspecta: vos invitos vincere coegero: irritavi in me Catonem, vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, qua nos pateamus, & qua simus imbecilli, atque hoc nullius præmii spe faciam: sed quod apud me plurimum solet valere, doloris, atque indignitatis causa. Quid istic facitis? prælium exspectatis, quod firmissimum est? vestras copias non novi: nostri valde depugnare, & facile algere, & esurire consuerunt. Vale.

L I-

LIBER IX.

ARGUMENTUM.

Adventum cupit Varronis, quod in ejus, librorumque consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflictâ Republicâ capiebat.

I. M. T. C. TERENTIO VARRONI S. D.

Ex iis litteris, quas Atticus a te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognovi: quando autem te visuri essemus, nihil sane ex eisdem litteris potui suspicari; in spem tamen venio, appropinquare tuum adventum: qui mihi utinam solatio sit: etsi tot, tantisque rebus urgemur, ut nullam allevationem quisquam non stultissimus sperare debeat. Sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliquâ re juvare; scito enim, me, posteaquam in urbem venerim, rediisse cum veteribus amicis (id est cum libris nostris) in gratiam, etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quod iis succenserem, sed quod eorum me suppudebat: videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas, infidelissimis sociis, demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, & revocant in consuetudinem pristinam, teque; quod in ea permanseris, sapientiorem, quam me, dicunt fuisse. Quamobrem, quando placatis his utor, videor sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facile transiturum. Quamobrem, sive in Tusculano, sive in Cumano adesse placebit, sive (quod minime velim) Romæ; dummodo simul simus, perficiam profecto, ut id utrique nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Diutius retenta epistola causam exponit. Deinde suadet, sibique ita statutum affirmat, ut hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuntium defervescat: suumque juvandæ quoquo modo Reipub. desiderium declarat.

II. M. T. C. VARRONI S. D.

CAninius, idem tuus, & idem noster, cum ad me nupervesperi venisset, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset: dixi, ei me daturum aliquid mane, & ut peteret, rogavi, conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit, oblitum credidi; attamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridie te mane e Tusculano exiturum. At tibi repente paucis post diebus, cum minime expectarem, venit ad me Caninius mane; proficisci ad te statim dixit, etsi erat ἕωλος illa epistola, præsertim tantis postea novis rebus allatis: tamen perire meam lucubrationem nolui & eam ipsam Caninio dedi, sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, loquutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo, tibi autem idem consilii do, quod mihimetipsi; ut vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus, qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur: qui autem victos esse nostros moleste ferunt, nos dolent vivere. Quæres fortasse cur, cum hæc in urbe sint, non absim, quemadmodum tu. Tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti: nihil omnino te fefellit. Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? Ac mihi quidem jam pridem venit in mentem, bellum esse, aliquo exire, ut ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem, sed calumniabar ipse: putabam, qui obviam mihi venisset, ut cuique commodum esset, suspicaturum aut dicturum, etiam, si non suspicaretur. Hic aut metuit, & ea re fugit; aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. Denique, levissime qui suspicaretur, & qui fortasse me novisset optime, putaret, me idcirco discedere, quod quosdam homines oculi

mei

mel ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo: & tamen λεληθότως consuetudo diuturna callum jam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilii, tibi igitur hæc. Censeo latendum tantisper ibidem, dum defervescat hæc gratulatio, & simul dum audiamus, quemamodum negotium confectum sit: confectum enim esse existimo, magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum, quamquam, quo me conjectura ducat, habeo; sed expecto tamen, te vero nolo, nisi ipse rumor jam raucus erit factus, ad Bajas venire; erit enim nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potius, quam natatum. Sed hæc tu melius: modo stet nobis illud, una vivere in studiis nostris, a quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem: non deesse, si quis adhibere volet, non modo ut architectos, verum etiam ut fabros ad ædificandam remp. potius libenter accurrere: sin nemo utetur opera, tamen & scribere, & legere πολιτείας; & si minus in curia, atque in foro, at in litteris, & libris, ut doctissimi veteres fecerunt, navare reipublicæ, & de moribus, ac legibus quærere. Mihi hæc videntur, tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.

A R G U M E N T U M.

Scribit, se iturum ad Varronem: sed homines reprehensuros dicit, si, cum Respub. sit miserrima, ipsi ab Urbe absint, & in villis otio fruantur; se tamen eorum inscitiam negligere, & in studiis omnino cum Varrone victurum.

III. M. T. C. V A R R O N I S. D.

Etsi, quid scriberem, non habebam; tamen Caninio ad se eunti non potui nihil dare, quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, cito me ad te esse venturum. Etsi vide, quæso, satisne rectum sit, nos, hoc tanto incendio civitatis, in istis locis esse, dabimus sermonem iis, qui nesciunt, nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid refert? tamen in sermonem incide-

mus, valde id, credo, laborandum est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur; ego vero, neglecta barbarorum inscitia, te persequar, quamvis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima; tamen artes nostræ nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant: sive quia nulla nunc in re alia acquiescimus: sive quod gravitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cujus domi nascuntur; γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας? nihil scilicet, nisi ut, rescribens aliquid, me expectares, sic igitur facies. Vale.

ARGUMENTUM.

De Varronis adventu ex Diodori philosophi sententia jocatur; nam in libro de Fato Diodori opinionem improbans, Chrysippo assentitur.

IV. M. T. C. VARRONI S. D.

Περὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδωρον κρίνειν; quapropter, si venturus es, scito, necesse esse te venire: sin autem non es, τῶν ἀδυνάτων est te venire; nunc vide, utra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noster Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otiosi cum erimus, loquemur, hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Costio mihi gratum est: nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te, si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat & diem, quo conventuri sunt, & Varronis, suumque consilium, quod semel a Cæsare victi, ab armis discesserint.

V. M. T. C. VARRONI S. D.

Mihi vero ad nonas bene maturum videtur fore, neque solum propter remp. sed etiam propter anni tempus; quare diem illum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilii nostri, ne si

eos

eos quidem, qui id sequuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem, sequuti enim sumus non spem, sed officium: reliquimus autem non officium, sed desperationem. Ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commovebant: saniores, quam qui, amissis opibus domum non reverterunt; sed nihil minus fero, quam severitatem otiosorum: & quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas veniendi, istic te videbo: sin minus, persequar in Cumanum; & ante te certiorem faciam; ut levatio parata sit. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat Caesaris adventum; & belli civilis caussam in Pompejum potius, quam in Caesarem confert; Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi a tempestate in portum contulerit.

VI. M. T. C. VARRONI S. D.

CAninius noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset quod putarem te scire oportere. Est igitur adventus in expectatione (neque tu id ignoras, sed tamen, cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis; Ostiae, videri commodius, eum exire posse, id ego non intelligebam, quid interesset: sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, vel potius utrobique: quid enim ille facturus, incertum est, & simul ostentavi tibi, me istis esse familiarem, & consiliis eorum interesse; quod ego cur melius, nihil video. NON enim est idem, ferre, si quid ferendum est; & probare, si quid probandum non est, etsi, quid non probem quidem, nescio, praeter initia rerum, nam haec in voluntate fuerunt, vidi enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum; hunc autem non tam cupere, quam

mus, valde id, credo, laborandum est, ne; cum omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur; ego vero, neglecta barbarorum inscitia, te persequar, quamvis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima; tamen artes nostræ nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant: sive quia nulla nunc in re alia acquiescimus: sive quod gravitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cujus domi nascuntur; γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας? nihil scilicet, nisi ut, rescribens aliquid, me expectares, sic igitur facies. Vale.

ARGUMENTUM.

De Varronis adventu ex Diodori philosophi sententia jocatur; nam in libro de Fato Diodori opinionem improbans, Chrysippo assentitur.

IV. M. T. C. VARRONI S. D.

Περὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδορον κρίνειν; quapropter, si venturus es, scito, necesse esse te venire: sin autem non es, τῶν ἀδυνάτων est te venire; nunc vide, utra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noster Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otiosi cum erimus, loquemur, hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Costio mihi gratum est: nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te, si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat & diem, quo conventuri sunt, & Varronis, suumque consilium, quod semel a Cæsare victi, ab armis discesserint.

V. M. T. C. VARRONI S. D.

Mihi vero ad nonas bene maturum videtur fore, neque solum propter remp. sed etiam propter anni tempus; quare diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilii nostri, ne si

eos

hos quidem, qui id sequuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem, sequuti enim sumus non spem, sed officium: reliquimus autem non officium, sed desperationem. Ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commovebant: saniores, quam qui, amissis opibus domum non reverterunt; sed nihil minus fero, quam severitatem otiosorum: & quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas veniendi, istic te videbo: sin minus, persequar in Cumanum; & ante te certiorem faciam, ut levatio parata sit. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat Caesaris adventum; & belli civilis caussam in Pompejum potius, quam in Caesarem confert; Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi a tempestate in portum contulerit.

VI. M. T. C. VARRONI S. D.

CAninius noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset quod putarem te scire oportere. Est igitur adventus in exspectatione (neque tu id ignoras, sed tamen, cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis; Ostiae, videri commodius, eum exire posse, id ego non intelligebam, quid interesset: sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, vel potius utrobique: quid enim ille facturus, incertum est, & simul ostentavi tibi, me istis esse familiarem, & consiliis eorum interesse; quod ego cur melius, nihil video. NON enim est idem, ferre, si quid ferendum est; & probare, si quid probandum non est, etsi, quid non probem quidem, nescio, praeter initia rerum, nam haec in voluntate fuerunt, vidi enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum; hunc autem non tam cupere, quam

non timere, ergo hæc consilii fuerunt, reliqua necessaria, vincere autem aut hos, aut illos necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse, cum videremus, quam illud ingens malum alterutrius, exercitus ex ducum interitu: tum vero, extremum malorum omnium esse civilis belli victoriam; quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus, crudeliter enim otiosis minabantur: eratque iis & tua invisa voluntas, & mea oratio, nunc vero si essent nostri potiti, valde intemperantes fuissent: erant enim nobis perirati, quasi quicquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius reip. fuerit eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, quam vel mori, vel cum spe si non optima, at aliqua tamen, vivere. At in perturbata repub. vivimus, quis negat? sed hæc viderint ii, qui nulla sibi subsidia ad omnes vitæ status paraverunt. Huc enim ut venirem, superior longius, quam volui, fluxit oratio. Cum enim te semper magnum hominem duxi, tum quod his tempestatibus es prope solus in portu, fructusque doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaque tractes, quorum & usus, & delectatio est omnibus istorum & actis, & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto: libenterque omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, vi nulla interpellante, isto modo vivere, quod nos quoque imitamur, ut possumus, & in nostris studiis libentissime conquiescimus. Quis enim hoc non dederit nobis; ut, cum opera nostra patria sive non possit uti, sive nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortasse non recte, sed tamen multi, etiam reip. præponendam putaverunt? Quæ igitur studia, magnorum hominum sententia, vacationem habent etiam publici muneris; iis, concedente republica, cur non abutamur? Sed plus facio quam Caninius mandavit, is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires; ego tibi ea narro, quæ tu melius scis, quam ipse, qui narro. Faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quæ temporis hujus sint, quæ tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Maturum jam esse ait, ut ab Urbe discedat, & de Cæsaris ex Africano bello redeuntis itinere, rumores quosdam nunciat.

VII. M. T. C. VARRONI S. D.

COenabam apud Sejam, cum utrique nostrum redditæ sunt a te litteræ. Mihi vero jam maturum videtur; nam, quod ante a te calumniatus sum, indicabo malitiam meam. Volebam prope alicubi esse te, si quid bonæ salutis σμύτο δὺ ἐρχομένω, nunc, quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin æquis viris; nam, ut audivi de Lucio Cæsare filio, mecum ipse, *Quid hic mihi faciet patri?* Itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, cœnitare; quid faciam? tempori serviendum est. Sed ridicula missa, præsertim cum sit nihil, quod rideamus.

Africa terribilis tremit, horrida terra, tumultu.

Itaque nullum est ἀποπροηγμένον, quod non verear. Sed quod quæris, quando qua, quo, nihil adhuc scimus: istuc ipsum de Bajis; nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat, illud enim adhuc prædium suum non inspexit: nec ullum habet deterius, sed tamen non contemnit, ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel jam sciemus: adventat enim Dolabella, eum puto magistrum fore.

πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

Sed tamen, si sciam, quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum, quare exspecto tuas litteras. Vale.

ARGUMENTUM.

Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicavit.

VIII. M. T. C. VARRONI S. D.

ETsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego exspectatione promissi tui moveor,

ut

ut admoneam te, non ut flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores, non nimis verecundos, nosti enim profecto os ejus adolescentioris Academiæ, ex ea igitur media excitatos misi; qui, metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. Exspectabam omnino jamdiu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem; ut possem te remunerari quam simillimo munere: sed, cum tu tardius faceres, id est (ut ego interpretor) diligentius: teneri non potui, quin conjunctionem studiorum, amorisque nostri, quo possem, litterarum genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius; tibi dedi partes Antiochinas, quas a te probari, intellexisse mihi videbar; mihi sumpsi Philonis, puto fore, ut, cum legeris, mirere, id nos loquutos esse inter nos, quod nunquam loquuti sumus: sed nosti morem dialogorum. Posthac autem, mi Varro, quamplurima, si videbitur, & de nobis, & inter nos; sero fortasse, sed superiorum temporum fortuna reip. causam sustineat: hæc ipsi præstare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu civitatis, hæc inter nos studia exercere possemus, quamquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes honestas nobis & curas, & actiones darent, nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? mihi vero cum his ipsis vix: his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc coram, & sepius. Migrationem, & emptionem feliciter evenire volo, tuumque in ea te consilium probo. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Suadet Dolabella gener Ciceronis, ut aut Cæsaris partes sequatur, aut in aliquam civitatem a bello vacuam se recipiat, quod idem Cœlius fecerat. Vide Epist. 16. l. 8.

IX. DOLABELLA M. T. C. S. D.

SI vales, gaudeo; & ipse valeo; & Tullia nostra recte valet. Terentia minus belle habuit: sed

sed certum scio, iam convaluisse eam; præterea rectissime sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium causa potius, quam tua, tibi suadere, ut te aut cum Cæsare, nobiscumque conjungeres, aut certe in otium referres: præcipue nunc, jam inclinata victoria, ne possum quidem in ullam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quod pie tacere non possum. Tu autem, mi Cicero sic hæc accipies, ut, sive probabuntur tibi, sive non probabuntur, ab optimo certe animo, ac deditissimo tibi & cogitata, & scripta esse judices. Animadvertis Cn. Pompejum nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, nec etiam regum aut nationum clientelis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum; & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse contingere, ut honeste effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, circumvallato nunc denique: quod nescio, an ulli unquam nostro acciderit imperatori. Quamobrem quid aut ille sperare possit, aut tu, animum adverte pro tua prudentia, sic enim facillime, quod tibi utilissimum erit, consilii capies. Illud autem a te peto, ut, si jam ille evitaverit hoc periculum, & se abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas, & aliquando tibi potius, quam cuivis, sis amicus. Satisfactum est jam a te vel officio, vel familiaritati; satisfactum etiam partibus, & ei reipublicæ, quam tu probabas, reliquum est, ubi nunc est resp. ibi simus potius, quam, dum illam veterem sequimur, simus in nulla. Quare velim, mi jucundissime Cicero, si forte Pompejus, pulsus his quoque locis, rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem, quod si eris facturus, velim mihi scribas: ut ego, si ullo modo potero, ad te advolem. Quæcumque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto; erit tuæ quoque fidei, & humanitatis curare, ut is tabel-

larius,

larius, quem ad te misi, reverti possit ad me, & a te mihi litteras referat. Vale.

ARGUMENTUM.

Quasi per jocum scribit, inter Niciam, & Vidium se judicem esse constitutum: & item per iocum de P. Syllæ morte quiddam scribit.

X. M. T. C. DOLABELLÆ S. D.

NOn sum ausus Salvio nostro nihil ad te litterarum dare nec mehercule habebam, quid scriberem, nisi te a me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare certo scio. Omnino mihi magis litteræ sunt exspectandæ a te, quam a me tibi, nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare: nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrum, & Vidium, judicem esse, profert alter, ut opinor duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ὀβελίζει ego, tanquam criticus antiquus, judicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι, Puto te nunc dicere: Oblitusne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium culinarum cum Sophia Septimæ? Quid ergo? tu adeo mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidem reliquiæ pristinæ frontis appareant? sed tamen suavissimum συμβιώτην nostrum præstabo integellum; nec committam, ut, si ego eum condemnato, tu restituas: ne habeat Plancus Bursa, apud quem litteras discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillo ne sis animo, an, ut in bello, in aliqua majuscula cura, negotiove versere, labor longius. Cum igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus, te tamen hoc scire volo vehementer populum sollicitum fuisse de P. Syllæ morte, antequam certum scierit, nunc quærere desierunt, quomodo perierit, satis putant se scire, quod sciunt, ego ceteroqui animo æquo fero: unum vereor, ne hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Deplorat Tulliolæ mortem : & in Dolabellæ sermonibus plurimum sibi ait solatii futurum : quamquam jam eam Dolabella dimiserat; sed fingendum erat Ciceroni, temporis causa; cum Dolabella apud Cæsarem dominantem gratia plurimum valeret.

XI. M. T. C. DOLABELLÆ SUO S. D.

VEl meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quam eo casu, quo sum gravissime afflictus: quem ferrem certe moderatius, si te haberem, nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis multum levaret. Sed quoniam brevi tempore, ut opinio nostra est, te sum visurus, ita me affectum offendes, ut multum a te possim juvari, non quo ita sim fractus, ut aut hominem me esse, oblitus sim; aut fortunæ succumbendum putem : sed tamen hilaritas illa nostra, & suavitas, quæ te præter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est : firmitatem tamen, & constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis, prælia te mea causa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectent, a te refutentur; quam intelligi cupio (quod certe intelligitur) me a te amari, quod ut facias, te etiam, atque etiam rogo : ignoscasque brevitati mearum litterarum; nam & celeriter una futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Dolabellæ de Bajarum salubritate, & orationem pro Dejotaro Rege ad Cæsarem habitam mittit.

XII. M. T. C. DOLABELLÆ S. D.

GRatulor Bajis nostris, si quidem, ut scribis, salubres repente factæ sunt, nisi forte te amant, & tibi assentantur, & tamdiu, dum tu ades, sunt oblitæ sui, quod quidem si ita est, minime miror, cælum etiam, & terras vim

suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum: quod non putaram. Itaque eam tibi misi, velim sic legas, ut causam tenuem, & inopem, nec scriptione magnopere dignam; sed ego hospiti veteri, & amico munusculum mittere volui levidense crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti, fortique sis, ut tua moderatio, & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat Dolabellam, ut Suberino, & Planio reditum in patriam conficiat; eosque ita excusat, ut ostendat, casu quodam, & necessitate coactos Pompeji partes in Hispania fovisse.

XIII. M. T. C. DOLABELLÆ S. D.

C. Suberinus Calenus & meus est familiaris, & Leptæ nostri familiarissimi pernecessarius; is cum vitandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum ullum fore putarat, incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitaverat: oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum à Scapula, ita postea confirmatum est a Pompejo, ut nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa fere est M. Planii Hæredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut majore cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. Volo ipsorum causa: meque in eo vehementer & amicitia movet, & humanitas. Lepta vero cum ita laboret, ut ejus fortunæ videantur in discrimen venire; non possum ego non aut proxime, atque ille, aut etiam æque laborare. Quapropter, etsi sæpe expertus sum quantum me amares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maxime judicaturum. Peto igitur a te, vel, si pateris, oro, ut homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis, quam culpa, calamitosos,

sos, conserves incolumes; velisque, per te me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, qui cū mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere; res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix equestris. Quapropter quando his Cæsar vitam sua liberalitate concessit; nec est, quod iis præterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certe amas, hominibus confice; in quo nihil est præter viam longam: quam idcirco non fugiunt, ut & vivant cum suis, & moriantur domi. Quod tu enitare, contendasque, vel potius, ut perficias (posse enim te mihi persuasi) vehementer te etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Dolabellam laudibus extollit: quia columnam in foro Cæsari, quasi Deo, erectam everterat. Vide l. 14. ad Atticum, & Lactantium l. 1. c. 15.

XIV. M. T. C. DOLABELLÆ COS. S. D.

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisque ex ea magnam lætitiam, voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa in hæc loca conveniant; præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant; negant enim, se dubitare, quin tu meis præceptis, & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem consulem præbeas. Quibus ego quamquam verissime possum respondere, te, quæ facias tuo judicio, & tua sponte facere, nec cujusquam egere consilios; tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis consiliis profecta videatur, neque valde nego: sum enim avidior etiam, quam satis est, gloriæ. Est tamen non alie-

alienum a dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis cupiendis Nestorem, mihi vero gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus tamen ante quam me plane salutavit. O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem, post te consulem, solum possumus vere consulem dicere, deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil reipub. salutarius, atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hęreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare, quamquam, mi Dollabella (hæc enim jocatus sum) libentius omnes meas si modo sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis, nam cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius. NIHIL est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi ut scis, M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jam pridem cumulatum esse videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quæ erga te habebam posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati, & gloriæ servias? proponam tibi claros viros; quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum; te imitere oportet, tecum ipse certes, nec licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse, quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum

est,

est, contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis non modo non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ; sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atque consilii, legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius, ita pedetentim, & gradatim tum accessus a te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum: quo facto intelligere debes, in te repositam esse rempub. tibique non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam rempub. nosque conservas, fac ut diligentissime teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

ARGUMENTUM.

Duabus Pæti Epistolis respondet: priori, jure se ejus valetudine perturbatum, cujus & amorem in se, & ingenii festivitatem plurimi faciat; posteriori, nihil referre, utrum Romæ sit, an Neapoli, cum Romæ unius nutu regantur omnia; itaq; se manere in sententia de domo Neapoli emenda, dicit.

XV. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

Duabus tuis Epistolis respondebo: uni, quam triduo ante acceperam a Zetho; alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi, pergratam tibi esse curam meam valetudinis tuæ; quam tibi perspectam esse gaudeo: sed, mihi crede, non perinde, ut est reapse, ex litteris perspicere potuisti. Nam cum a satis multis) non enim possum aliter dicere) & coli me videam, & diligi; nemo est illorum omnium mihi te jucundior, nam quod me amas, quod id & jam pridem, & constanter facias, est id quidem magnum, atque haud scio, an maximum, sed tibi

com-

commune cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere jucundus, id est proprie tuum. Accedunt non Attici, sed salsiores, quam illi Atticorum, Romani veteres, atque urbani sales, ego autem (existimes licet quod lubet) mirifice capior facetiis, maxime nostratibus, præsertim cum eas videam primum oblitas Latio, tum cum in urbem nostram est infusa peregrinitas: nunc vero etiam braccatis, & transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaq; te cum video, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, vere ut dicam, Crassos quoque, & Lælios videre videor; moriar, si præter te quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ, & vernaculæ festivitatis agnoscere. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam graviter exanimatum fuisse? Quod autem altera Epistola purgas te non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis urbanæ: neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat, diutius abesse ab Reip. custodia, sedebamus enim in puppi, clavumque tenebamus: nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cum sum, & urgeo forum, S. C. scribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. Et quidem, cum in mentem venit, ponor ad scribendum; & ante audio S. C. in Armeniam, & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re esse factam. Atque hoc nolim me jocari putes, nam mihi scito jam a regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia reges appellaverim: quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Quid ergo est? tamen quamdiu hic erit noster hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ: cum vero aberit,

ad fungos me tuos conferam. Domum si habebo, in denos dies, singulos sumptuariæ legis conferam, sin minus invenero, quod placeat, decrevi habitare apud te, scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam jam, ut tibi proxime scripsi, sed tamen non abjeci. Tu, velim, ut scribis, cum fabris eam perspicias, si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitii, cetera mihi probabuntur. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit primum, nihil a se prætermissum, ut Cæsarianorum sibi benevolentiam conciliaret: deinde, neque boni civis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse; postremo ad Papirii jocationes respondet.

XVI. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

DElectaverunt me litteræ tuæ: in quibus primum amavi amorem tuum, qui te ad scribendum incitavit, verentem, ne Silius suo nuntio aliquid mihi sollicitudinis attulisset, de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem, te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, ut quoquomodo, in tali re, atque tempore, aut liberarem te ista cura, aut certe levarem. Sed quando proximis quoque litteris ostendis, quantæ curæ tibi sit ea res, sic, mi Pæte, habeto, quicquid arte fieri potuerit (non enim jam satis est consilio pugnare; artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quicquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum benevolentiam conciliandam, & colligendam, summo studio me consequutum esse: nec frustra ut arbitror: sic enim color, sic observor ab omnibus iis, qui a Cæsare diliguntur, ut ab eis me amari putem; nam, etsi NON facile dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa communia. Sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, vereque arbitrer diligi; quod

quod & nostra fortuna ea est, & illorum, ut si simulandi causa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video, quod timeam, nisi quod omnia sunt incerta, cum a jure discessum est: nec præstari quicquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen ejus ipsius nulla re a me offensus est animus, est enim adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio, ut enim olim arbitrabar esse meum, libere loqui, cujus opera esset in civitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acute, aut facete dictorum offensionem, fama ingenii mihi est abjicienda; quod si id possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracre judicium: &, ut Servius, frater tuus (quem litteratissimum fuisse judico) facile diceret, hic versus Plauti non est, hic est, quod tritas haberet aures notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, cum volumina jam confecerit ἀποφθεγμάτων, si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, rejicere solere; quod eo nunc magis facit, quia vivunt mecum fere quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis, cum dixi, nec illiterata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandavit, sic fit, ut si quid præterea de me audiat, non audiendum putet. Quamobrem OEnomao tuo nihil utor, etsi posuisti joco versus Attianos, sed quæ est invidia; aut quid nunc mihi invideri potest? Verum fac esse omnia; sic video philosophis placuisse, iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere; NIHIL esse sapientis præstare, nisi culpam, qua videor mihi dupliciter carere: & quod ea senserim, quæ rectissima fuerunt: & quod, cum viderem, præsidii non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim, ergo in officio boni civis certe non sum reprehendendus. Reliquum est, ne quid stulte, ne quid temere dicam, faciamve contra potentes, id

id quoque puto esse sapientis. Cetera vero, quid quisque me dixisse dicat, aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum vivant ii, qui me assidue colunt, & observant, præstare non possum. Ita fit, ut & superiorum consiliorum conscientia, & præsentis temporis moderatione me consoler, & illam Attii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo levem, & imbecillam, ab animo firmo, & gravi tanquam fluctum a saxo frangi oportere. Etenim, cum plena sint monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, cum, servientibus suis civitatibus, fuerint ipsi quodam modo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cujusquam nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad jocationes tuas; quando tu, secundum OEnomaum Attii, non ut olim solebat, Atellanum, sed, ut nunc fit, mimum introduxisti. quem tu mihi Popilium, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego, & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cœnandi magistros, puto enim te audisse (si forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud illos cœnitare. Tu autem, quod mihi bonam copiam ejures, nihil est, tum enim, cum rem augebas, quæsticulis te faciebam attentiorem, nunc, cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere; etiam hæc levior est plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas cœnas, quæro, ut magnæ reliquiæ fiant, quod erit, magnificum sit, & lautum, memini te mihi Phameæ cœnam narrare, temperius fiat, cetera eodem modo. Quod si perseveras me ad matris tuæ cœnam vocare; feram id quoque; volo enim videre animum, qui mihi audeat ista, quæ scribis apponere, aut etiam polypum Miniani Jovis similem. Crede mihi, non audebis, ante meum adventum fama ad te de mea nova lautitia veniet; eam extimesces, neque est, quod in

promulfide spei ponas aliquid : quam totam sustuli, solebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo isto venire, tu vero (volo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi, ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calefacias oportebit: cetera more nostro, superiora illa lusimus. De villa Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime: itaque puto me prætermissurum: salis enim satis est, sannionum parum. Vale.

ARGUMENTUM.

Agros quosdam Cæsar militibus divisurus videbatur, ea divisio veritus est Patus ne ad ipsius agros perveniret: id quærenti Cicero respondet.

XVII. M.T.C. PAPIRIO PÆTO S.D.

NOn tu homo ridiculus es, qui, cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipiis, & agris futurum putem? quasi aut ego quicquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Imo vero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit, habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certe ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primum quia de lucro prope jam quadriennium vivimus: (si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reip. vivere) deinde, quod scire quoque mihi videor, quid futurum sit, fiet enim quodcunque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma, nobis igitur satis esse debet, quicquid conceditur, hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Vejentem quidem agrum, & Capenatem metiuntur, hic non longe abest a Tusculano, nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat, si id minus contigerit: tamen, quando ego, vir fortis, idemque philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consequutus sum, qui si cupiat esse remp. qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ita se cum multis colligavit: Sed longius progredior, scribo enim

ad te. Hoc tamen scito, non modo me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit, nos enim illi servimus, ipse temporibus, ita nec ille, quid tempora postulatura sint; nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi: non quo cessator esse solerem, præsertim in litteris, sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse, tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Exponit quibus caussis adductus, quasi aperto ludo, suos familiares in eloquentia cœperit exercere. Addit nonnulla per jocum de cœnarum lautitia.

XVIII. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

Cum essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obviam miseram, ut iidem me quam maxime conciliarent familiari suo; accepi tuas litteras plenissimas suavitatis; ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium, quod, ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat consilium, multa enim consequor, primum, id quod maxime nunc opus est, munio me ad hæc tempora, id cujusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huic anteponere: nisi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor: sed non accidit, in acie non fui. Ceteri quidem Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, fœde perierunt: at Cato præclare. Jam istuc quidem, cum volemus, licebit: demus modo operam, ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit: id quod agimus. Ergo hoc primum, sequitur illud: ipse melior fio, primum valetudine, quam, intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa,

si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plures jam pavones confeci, quam tu pullos columbinos, tu istic te Atteriano jure delectato, ege me hic Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & disce προλεγομένας, quas quaeris, etsi sus Minervam. Sed quando, ut video, aestimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est, satius est hic cruditate, quam istic fame. video te bona perdidisse: spero idem istuc familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi provides. Potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse (quando cantherium comedisti) Romam pervehi. Sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo, proxima; eam pulvinus sequetur. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum scripsisset Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum; joci materiam inde arripit Cicero: idque eum arguit malitiose scripsisse, ne majorem apparatum ipse requireret.

XIX. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

TAmen a malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. hoc videris dicere, cum reges tam sint continentes, multo magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim a porta domum meam venisse; neque hoc admiror, quod non ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam, ego autem tribus primis verbis; Quid noster Pætus? At ille adjurans, nusquam se unquam libentius, hoc si verbis assequutus es: aures ad te afferam non minus elegantes: sin autem obsonio; peto a te, ne pluris esse Balbos, quam disertos putes, me quotidie aliud ex alio impedit; sed si me expediero, ut in ista loca venire possim; non committam, ut te sero a me certiorem factum putes. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Jocatur suo more cum Pato ; Epicureum se ait esse factum ; abjectaque Reip. judiciorumque cura.

XX. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

DUpliciter delectatus sum tuis litteris , & quod ipse risi , & quod te intellexi jam posse ridere , me autem a te , ut scurram velitem , malis oneratum esse , non moleste tuli . Illud doleo , in ista loca venire me , ut constitueram , non potuisse , habuisses enim non hospitem , sed contubernalem ; at quem virum ? non eum , quem tu es solitus promulside conficere , integram famem ad ovum affero ; itaque ad alium vitulinum opera perducitur . Illa mea quæ solebas antea laudare , o hominem facilem ! o hospitem non gravem ! abierunt , nam omnem nostram de repub. curam , cogitationem de dicenda in senatu sententia , commentationem causarum abjecimus : in Epicuri nos , adversarii nostri , castra conjecimus : nec tamen ad hanc insolentiam , sed ad illam tuam lautitiam : veterem , dico , cum in sumptum habebas : etsi nunquam plura prædia habuisti . Proinde te para : cum homine , & edaci tibi res est , & qui jam , aliquid intelligat , ἀπόφθεγμα autem homines scis , quam insolentes sint , dediscendæ tibi sunt sportellæ , & artolagani tui . Nos jam ex areis tantum habemus . ut Verrium tuum , & Camillum (qua munditia homines ? qua elegantia ;) vocare sæpius audeamus . Sed vide audaciam , etiam Hirtio cœnam dedi , sine pavone tamen , in ea cœna coquus meus , præter jus fervens , nihil potuit imitari . Hæc igitur est nunc vita nostra , mane salutamus domi , & bonos viros multos , sed tristes , & hos lætos victores : qui me quidem perofficiose , & peramanter observant ; ubi salutatio defluit , litteris me involvo , aut scribo , aut lego . Veniunt etiam qui me audiant , quasi doctum hominem , quia paulo sum , quam ipsi , doctior , inde corpori omne tempus datur , patriam eluxi jam & gravius , & diutius , quam ulla mater unicum

filium, sed cura, si me amas, ut valeas: ne ego, te jacente, bona tua comedam, statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

ARGUMENTUM.

Confutat, quod Papirius scripserat, fulmina quædam verborum esse in Ciceronis Epistolis, quæ ipse stulte imitaretur. Confutat & illud, quod negarat, Papirium quemquam fuisse patricium.

XXI. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

AN tandem? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut scribis, fulmina! tum insanires, si consequi non posses; cum vero etiam vincas, me prius irrideas, quam te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud a Trabea, sed potius ἀπόφθεγμα meum. Veruntamen quid tibi ego videor in Epistolis? nonne plebejo sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo, quid enim simile habet epistola aut judicio, aut concioni? quin ipsa judicia non solemus omnia tractare uno modo, privatas causas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis, aut famæ, scilicet ornatius, Epistolas vero quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, qui tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam unquam nisi plebejum fuisse? fuerunt enim patricii minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea censor cum eodem fuisset, annis post R. C. ccxxi. sed tum Papisii dicebamini. Post hunc xiii. fuerunt, sella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est vocari desitus, is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. ccccxv. & quadriennio post consul cum C. Duillio. Hunc sequutus est Cursor, homo valde honoratus: deinde L. Masso ædilitius, inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas volo, deinde Carbones, & Turdi insequuntur, hi plebeji fuerunt: quos contemnas censeo, nam præter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus occidit, civis e rep. Carbonum nemo fuit. Cogno-

gnovimus Cn. Carbonem, & ejus fratrem scurram: quid his improbius? De hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico; tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Carbones Marcus, P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur, is & tribunus plebis seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est, hoc vero, qui Lilybæi a Pompejo nostro interfectus est, improbior nemo (meo judicio) fuit, jam pater ejus accusatus a M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patres censeo revertare, plebeji quam fuerint importuni, vides. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat pro Stoicis de libertate loquendi; quos tamen ait se non imitari.

XXII. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

AMo verecundiam, vel potius libertatem loquendi, atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiæ nostræ cum eo magna rixa est; sed, ut dico, places Stoicis suo quamque rem nomine appellare; sic enim disserunt, nihil esse obscœnum, nihil turpe dictu: nam si quod sit in obscœnitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo; nihil esse tertium, in re non est: itaque non modo in comœdiis res ipsa narratur, ut ille in Demiurgo modo, forte nosti canticum: meministi Roscium.) Ita me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus, re impudentior; sed etiam in tragœdiis, quid est enim illud? Quæ mulier una? quid, inquam, est? Usurpata duplex cubile, quid illud? Pheræi hic cubile mire est ausus, quid est? Virginem me quondam invitam per vim violat. Jupiter bone, violat? Atqui idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe, ergo in re non est, multo minus in verbis, si enim, quod verbo significatur, id turpe non est; verbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine; cur

non suo potius? si turpe est, ne alieno quidem; si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant, ex quo est propter similitudinem peniculus: at hodie penis est in obscœnis, at vero Piso ille Frugi in annalibus suis queritur, adolescentes peni deditos esse, quod tu in Epistola appellas suo nomine, ille tectius penem, sed quia multi, factum est tam obscœnum, quam id verbum, quo tu usus es. Quid, quod vulgo dicitur, cum nos te voluimus convenire, num obscœnum est? Memini in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam majorem, an illam dicam? Potuit obscœnius? non, inquis; non enim ita sensit, non ergo in verbo est, docui autem in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare operam, quam honeste dicitur? etiam patres rogans filios: ejus operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. Is Connus vocitatus est, num id obscœnum putas? cum loquimur, terni, nihil flagitii dicimus; at, cum bini, obscœnum est. Græcis quidem, inquies, nihil est ergo in verbo; quando & ego Grece scio, & tamen tibi dico, bini: idque tu facis, quasi ego Græce, non Latine dixerim. Ruta, & menta, recte utrumque, volo mentam pusillam ita appellare, ut rutulam; non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pavimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse: nisi ineptias, turpitudinem nec in verbo esse, nec in re, itaque nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscœna ponimus, quid enim? non honestum verbum est divisio? at inest obscœnum, cui respondet intercapedo, num hæc ergo obscœna sunt? nos autem ridicule, si dicimus..ille patrem strangulavit, honorem non præfamur: sin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus. est.Et quidem jam non etiam obscœna verba pro obscœnis sunt, batuit, inquit, impudenter: depsit, multo impudentius; atqui neutrum est obscœnum. STULTORUM plena sunt omnia. Testes, verbum honestissimum in judicio, alio loco non nimis; at honesti Colei Lanuvini, Cliternini non honesti. Quid? ipsa res modo honesta, modo turpis, suppe-

dit,

dit, flagitium est: jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam, ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἐστι quam multa ex uno verbo tuo; Te adversus me omnia audere gratum est, ego servo, & servabo (sic enim assuevi) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici, sed illi etiam crepitus ajunt æque liberos, ac ructus esse oportere, honorem igitur Kalendis Martiis. Tu me diliges, & valebis.

ARGUMENTUM.

Prænuntiat Pæto adventum suum, quamquam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen putare ait, coquum illius articulari morbo non impediri, quominus cœnam possit apparare.

XXIII. M.T.C. PAPIRIO PÆTO S.D.

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortasse: sed, cum certum sciam, faciam te paulo ante certiorem, etsi M. Ceparius, cum mihi in sylva Gallinaria obviam venisset, quæsissemque, quid ageres, dixit, te in lecto esse, quod ex pedibus laborares, tuli scilicet moleste, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam, non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Exspecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

ARGUMENTUM.

Rufum a Pæto commendatum ait sibi curæ etiam atque etiam fore. Dein monet ut omnino ad cœnas, & convictum amicorum redeat, Concludit. nihil sibi esse Repub. carius.

XXIV. M.T.C. PAPIRIO PÆTO S.D.

RUfum istum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me scribis, adjuvarem quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum te tantopere viderem ejus causa laborare: cum vero & ex tuis litteris, & illius ad me

missis intelligam, & judicem magnæ curæ ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse: neque solum tua commendatione, quę apud me, ut debet, valet plurimum, sed etiam voluntate, ac judicio meo; volo enim, te scire, mi Pæte, initium mihi suspicionis, & cautionis & diligentiæ fuisse litteras tuas, quibus litteris congruentes fuerunt aliæ postea multorum: nam & Aquini, & Fabrateriæ consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse: &, quasi divinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent, quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi a te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget, utinam ea fortuna reipub. sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cœnas itare desiste, moleste fero, magna enim te delectatione, & voluptate privasti (deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne, nescio quid illud quod solebas, dediscas, & obliviscare cœnulas facere; nam, si tum, cum habebas, quos imitarere, non multum proficiebas; quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tum, cum favonius flaret, revertisses: hoc tempore ferri posse, si forte tu frigus ferre non posses. Sed mehercule, mi Pæte, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beate vivendum arbitror, ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas, nihil est aptius vitæ, nihil ad beate vivendum accommodatius, nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ, atque victus remissionemque animorum, quæ maxime sermone efficitur familiari, qui est in conviviis dulcissimus: ut sapientius nostri, quam Græci; illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, idest, compotationes, aut concœnationes: nos convivia; quod tum maxime simul vivitur. Vides, ut te philosophando revocare coner ad cœnas? Cura, ut valeas; id foris cœnitando facile consequere. Sed cave, si me amas, existimes me, quod jocosius

sius scribam abjecisse curant reip. Sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies, & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei cives salvi, liberique sint, nullum locum prætermitto monendi, agendi, providendi, hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione vita mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem. Etiam atque etiam Vale.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum civile, cum esset in Cicilia Proconsul. Cavillatur in eo, quod sibi Papirius præcepta de re militari litteris tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

XXV. M. T. C. IMP. PAPIRIO PÆTO S. D.

SUmmum me ducem litteræ tuæ reddidere; plane nesciebam, te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros, & Cyneæ video lectitasse, itaque obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius navicularum habere aliquid in ora maritima, contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quocum imperatore tibi negotium sit. Κῦρον παιδείαν, quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur alias coram, &, ut spero, brevi; nunc ades ad imperandum vel ad parendum potius; sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scite te arbitror) summus mihi est usus, valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam tum quod in iis controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque eum ego esse vellem, repente percussus est atrocissimis litteris, in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem a Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communibus esset. Id M. Fabius pergraviter tulit, existimavitque, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. Nunc, si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe, molestia Fabium

bera; auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia, noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus conflictari. Mathonem, & Pollionem inimicos habet Fabius, quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. id ille in te positum esse putat, mihique persuadet. Vale.

ARGUMENTUM.

Descriptio & excusatio cœnæ hilarioris, præsertim accumbente Cytheride meretrice mima.

XXVI. M.T.C. PAPIRIO PÆTO S.D.

Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? Apud Volumnium Eutrapelum; & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse severitatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis, angar? excruciemne me? quid assequar? deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in litteris, an quicquam me aliud agere censes? haud possem vivere, nisi in litteris viverem, sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus, a quibus cum discessi, etsi minimum mihi est in cœna, quod tu unum ζήτημα Dioni Philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, prius, quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cytheris accubuit, in eo igitur, inquis, convivio Cicero ille. Quem adspectabant, cuius ob os Graji ora obvertebant sua? Non mehercule suspicatus sum illam affore; sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset objectum, habere cum Laida: Habeo, inquit, non habeor a Laide. Græce hoc melius, tu, si voles, interpretabere, me vero nihil istorum ne juvenem quidem movit unquam, ne nunc senem, convivio delector, ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: & gemitum etiam in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? cum ille, si quis quid quæreret, dixisset cœnam te quærere a mane dixeris? Ille Baro te putabat quæsiturum,

unum

unum cœlum esset, an innumerabilia, quid ad te? at hercule cœna nunquid ad te? ibi præsertim; sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur; aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil est, quod adventum nostrum extimescas, non multi cibi hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

LIBER X.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Antonii immoderatam potentiam, & Plancum, Transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero Philippicarum lib. 5. vocat, administrantem hortatur, ut in Remp. omni cogitatione, studioque incumbat. Postremo agit gratias de Furnio honorifice tractato.

I. M.T.C.C. MUNATIO PLANCO IMP. COS. DES. S.D.

Et absui, proficiscens in Græciam: & posteaquam de medio cursu reip. sum voce revocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est non insolentia, (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modo ut vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam. Itaque mihi maximæ curæ est, non de mea quidem vita, cui satisfeci vel ætate, vel factis, vel (si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: sed me patria sollicitat, in primisque, mi Plance, exspectatio consulatus tui: quæ ita longa est, ut optandum sit: ut possimus ad id tempus reip. spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi, atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus vim habet ullam? nec leges ullæ sunt, nec judicia, nec omnino simulacrum aliquod, aut vestigium civitatis? Sed, quando acta omnia mitti

promulside spei ponas aliquid: quam totam sustuli, solebam enim antea delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo isto venire, tu vero (volo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi, ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calefacias oportebit: cetera more nostro, superiora illa lusimus. De villa Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime: itaque puto me prætermissurum: salis enim satis est, sannionum parum. Vale.

ARGUMENTUM.

Agros quosdam Cæsar militibus divisurus videbatur, ea divisio veritus est Pætus ne ad ipsius agros perveniret: id quærenti Cicero respondet.

XVII. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

Non tu homo ridiculus es, qui, cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipiis, & agris futurum putem? quasi aut ego quicquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Imo vero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit, habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certe ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primum quia de lucro prope jam quadriennium vivimus: (si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reip. vivere) deinde, quod scire quoque mihi videor, quid futurum sit, fiet enim quodcunque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma, nobis igitur satis esse debet, quicquid conceditur, hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Vejentem quidem agrum, & Capenatem metiuntur, hic non longe abest a Tusculano, nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat, si id minus contigerit: tamen, quando ego, vir fortis, idemque philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consequutus sum, qui si cupiat esse remp. qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ita se cum multis colligavit: Sed longius progredior, scribo enim

ad

ad te. Hoc tamen scito, non modo me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit, nos enim illi servimus, ipse temporibus, ita nec ille, quid tempora postulatura sint; nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi: non quo cessator esse solerem, præsertim in litteris, sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse, tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Exponit quibus caussis adductus, quasi aperto ludo, suos familiares in eloquentia cœperit exercere. Addit nonnulla per jocum de cœnarum lautitia.

XVIII. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

CUm essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obviam miseram, ut iidem me quam maxime conciliarent familiari suo; accepi tuas litteras plenissimas suavitatis; ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium, quod, ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat consilium, multa enim consequor, primum, id quod maxime nunc opus est, munio me ad hæc tempora, id cujusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huic anteponere: nisi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor: sed non accidit, in acie non fui. Ceteri quidem Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, fœde perierunt: at Cato præclare. Jam istuc quidem, cum volemus, licebit: demus modo operam, ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit: id quod agimus. Ergo hoc primum, sequitur illud: ipse melior fio, primum valetudine, quam, intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa,

si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plures jam pavones confeci, quam tu pullos columbinos, tu istic te Atteriano jure delectato, ege me hic Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & disce προλεγομένας, quas quæris, etsi sus Minervam. Sed quando, ut video, æstimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est, satius est hic cruditate, quam istic fame. video te bona perdidisse: spero idem istuc familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi provides. Potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse (quando cantherium comedisti) Romam pervehi. Sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo, proxima; eam pulvinus sequetur. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum scripsisset Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum; joci materiam inde arripit Cicero: idque eum arguit malitiose scripsisse, ne majorem apparatum ipse requireret.

XIX. M.T.C. PAPIRIO PÆTO S.D.

Tamen a malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. hoc videris dicere, cum reges tam sint continentes, multo magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim a porta domum meam venisse; neque hoc admiror, quod non ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam, ego autem tribus primis verbis; Quid noster Pætus? At ille adjurans, nusquam se unquam libentius, hoc si verbis assequutus es: aures ad te afferam non minus elegantes; sin autem obsonio; peto a te, ne pluris esse Balbos, quam disertos putes, me quotidie aliud ex alio impedit; sed si me expediero, ut in ista loca venire possim; non committam, ut te sero a me certiorem factum putes. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Jocatur suo more cum Pæto; Epicureum se ait esse factum; abjectaque Reip. judiciorumque cura.

XX. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

DUpliciter delectatus sum tuis litteris, & quod ipse risi, & quod te intellexi jam posse ridere, me autem a te, ut scurram velitem, malis oneratum esse, non moleste tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse, habuisses enim non hospitem, sed contubernalem; at quem virum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere, integram famem ad ovum affero; itaque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea quæ solebas antea laudare, o hominem facilem! o hospitem non gravem! abierunt, nam omnem nostram de repub. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem caussarum abjecimus: in Epicuri nos, adversarii nostri, castra conjecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam: veterem, dico, cum in sumptum habebas: etsi nunquam plura prædia habuisti. Proinde te para: cum homine, & edaci tibi res est, & qui jam, aliquid intelligat, ἀπόφθεγμα autem homines scis, quam insolentes sint, dediscendæ tibi sunt sportellæ, & artolagani tui. Nos jam ex areis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum (qua munditia homines! qua elegantia;) vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam, etiam Hirtio cœnam dedi, sine pavone tamen, in ea cœna coquus meus, præter jus fervens, nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra, mane salutamus domi, & bonos viros multos, sed tristes, & hos lætos victores: qui me quidem perofficiose, & peramanter observant, ubi salutatio defluit, litteris me involvo, aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quasi doctum hominem, quia paulo sum, quam ipsi, doctior, inde corpori omne tempus datur, patriam eluxi jam & gravius, & diutius, quam ulla mater unicum

filium, sed cura, si me amas, ut valeas: ne ego, te jacente, bona tua comedam, statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

ARGUMENTUM.

Confutat, quod Papirius scripserat, fulmina quædam verborum esse in Ciceronis Epistolis, quæ ipse stulte imitaretur. Confutat & illud, quod negarat, Papirium quemquam fuisse patricium.

XXI. M.T.C. PAPIRIO PÆTO S.D.

An tandem? insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses; cum vero etiam vincas, me prius irrideas, quam te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud a Trabea, sed potius ἀπόφθεγμα meum. Veruntamen quid tibi ego videor in Epistolis? nonne plebejo sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. quid enim simile habet epistola aut judicio, aut concioni? quin ipsa judicia non solemus omnia tractare uno modo, privatas causas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis, aut famæ, scilicet ornatius, Epistolas vero quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, qui tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam unquam nisi plebejum fuisse? fuerunt enim patricii minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea censor cum eodem fuisset, annis post R. C. CCXXI. sed tum Papisii dicebamini. Post hunc XIII. fuerunt, sella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est vocari desitus, is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. CCCCXV. & quadriennio post consul cum C. Duillio. Hunc sequutus est Cursor, homo valde honoratus: deinde L. Masso ædilitius, inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas volo, deinde Carbones, & Turdi insequuntur, hi plebeji fuerunt: quos contemnas censeo, nam præter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus occidit, civis e rep. Carbonum nemo fuit. Cogno-

gnovimus Cn. Carbonem, & ejus fratrem scurram: quid his improbius? De hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico; tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Carbones Marcus, P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur, is & tribunus plebis seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est, hoc vero, qui Lilybæi a Pompejo nostro interfectus est, improbior nemo (meo judicio) fuit, jam pater ejus accusatus a M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patres censeo revertare, plebeji quam fuerint importuni, vides. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat pro Stoicis de libertate loquendi; quos tamen ait se non imitari.

XXII. M. T. C. PAPIRIO PÆTO S. D.

AMo verecundiam, vel potius libertatem loquendi, atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiæ nostræ cum eo magna rixa est, sed, ut dico, placet Stoicis suo quamque rem nomine appellare; sic enim disserunt, nihil esse obscœnum, nihil turpe dictu: nam si quod sit in obscœnitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo; nihil esse tertium, in re non est: itaque non modo in comœdiis res ipsa narratur, ut ille in Demiurgo modo, forte nosti canticum: meministi Roscium.) Ita me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus, re impudentior; sed etiam in tragœdiis, quid est enim illud? Quæ mulier una? quid, inquam, est? Usurpata duplex cubile, quid illud? Pheræi hic cubile mire est ausus, quid est? Virginem me quondam invitam per vim violat. Jupiter bone, violat? Atqui idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe, ergo in re non est, multo minus in verbis, si enim, quod verbo significatur, id turpe non est; verbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine; cur

non suo potius? si turpe est, ne alieno quidem; si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant, ex quo est propter similitudinem penniculus: at hodie penis est in obscœnis, at vero Piso ille Frugi in annalibus suis queritur, adolescentes peni deditos esse, quod tu in Epistola appellas suo nomine, ille tectius penem, sed quia multi, factum est tam obscœnum, quam id verbum, quo tu usus es. Quid, quod vulgo dicitur, cum nos te voluimus convenire, num obscœnum est? Memini in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam majorem, an illam dicam? Potuit obscœnius? non, inquis; non enim ita sensit, non ergo in verbo est, docui autem in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare operam, quam honeste dicitur? etiam patres rogans filios: ejus operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. Is Connus vocitatus est, num id obscœnum putas? cum loquimur, terni, nihil flagitii dicimus; at, cum bini, obscœnum est. Græcis quidem, inquies, nihil est ergo in verbo; quando & ego Græce scio, & tamen tibi dico, bini: idque tu facis, quasi ego Græce, non Latine dixerim. Ruta, & menta, recte utrumque, volo mentam pusillam ita appellare, ut rutulam; non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pavimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse, nisi ineptias, turpitudinem nec in verbo esse, nec in re, itaque nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscœna ponimus, quid enim? non honestum verbum est divisio? at inest obscœnum, cui respondet intercapedo, num hæc ergo obscœna sunt? nos autem ridicule, si dicimus..ille patrem strangulavit, honorem non præfamur: sin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus. est.Et quidem jam non etiam obscœna verba pro obscœnis sunt, batuit, inquit, impudenter: depsit, multo impudentius, atqui neutrum est obscœnum. STULTORUM plena sunt omnia. Testes, verbum honestissimum in judicio, alio loco non nimis, at honesti Colei Lanuvini, Cliternini non honesti. Quid? ipsa res modo honesta, modo turpis, suppe-
dit,

dit, flagitium est: jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam, ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἐστι quam multa ex uno verbo tuo; Te adversus me omnia audere gratum est, ego servo, & servabo (sic enim assuevi) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici, sed illi etiam crepitus ajunt æque liberos, ac ructus esse oportere, honorem igitur Kalendis Martiis. Tu me diliges, & valebis.

ARGUMENTUM.

Prænuntiat Pæto adventum suum, quamquam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen putare ait, coquum illius articulari morbo non impediri, quominus cœnam possit apparare.

XXIII. M.T.C. PAPIRIO PÆTO S.D.

Heri veni in Cumanum: cras ad te fortasse: sed, cum certum sciam, faciam te paulo ante certiorem, etsi M. Ceparius, cum mihi in sylva Gallinaria obviam venisset, quæsissemque, quid ageres, dixit, te in lecto esse, quod ex pedibus laborares, tuli scilicet moleste, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam, non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Exspecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

ARGUMENTUM.

Rufum a Pæto commendatum ait sibi curæ etiam atque etiam fore. Dein monet ut omnino ad cœnas, & convictum amicorum redeat, Concludit. nihil sibi esse Repub. carius.

XXIV. M.T.C. PAPIRIO PÆTO S.D.

Rufum istum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me scribis, adjuvarem quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum te tantopere viderem ejus causa laborare: cum vero & ex tuis litteris, & illius ad me

missis intelligam, & judicem magnæ curæ ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse: neque solum tua commendatione, quæ apud me, ut debet, valet plurimum, sed etiam voluntate, ac judicio meo; volo enim, te scire, mi Pæte, initium mihi suspicionis & cautionis & diligentiæ fuisse litteras tuas, quibus litteris congruentes fuerunt aliæ postea multorum: nam & Aquini, & Fabrateriæ consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse: &, quasi divinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent, quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi a te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget, utinam ea fortuna reipub. sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cœnas itare desiste, moleste fero, magna enim te delectatione, & voluptate privasti (deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne, nescio quid illud quod solebas, dediscas, & oblivíscare cœnulas facere; nam, si tum, cum habebas, quos imitarere, non multum proficiebas; quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tum, cum favonius flaret, revertisses: hoc tempore ferri posse, si forte tu frigus ferre non posses. Sed mehercule, mi Pæte, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beate vivendum arbitror, ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas, nihil est aptius vitæ, nihil ad beate vivendum accommodatius, nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ, atque victus remissionemque animorum, quæ maxime sermone efficitur familiari, qui est in conviviis dulcissimus: ut sapientius nostri, quam Græci; illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, idest, compotationes, aut concœnationes: nos convivia; quod tum maxime simul vivitur. Vides, ut te philosophando revocare coner ad cœnas? Cura, ut valeas; id foris cœnitando facile consequere. Sed cave, si me amas, existimes me, quod jocosius

fius scribam abjecisse curam reip. Sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies, & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei cives salvi, liberique sint, nullum locum prætermitto monendi, agendi, providendi, hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione vita mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem. Etiam atque etiam Vale.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum civile, cum esset in Cilicia Proconsul. Cavillatur in eo, quia sibi Papirius præcepta de re militari litteris tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

XXV. M. T. C. IMP. PAPIRIO PÆTO S. D.

SUmmum me ducem litteræ tuæ reddidere; plane nesciebam; te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros, & Cyneæ video lectitasse, itaque obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius naviculárum habere aliquid in ora maritima, contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quocum imperatore tibi negotium sit. Κύρυ παιδείαν, quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur alias coram, &, ut spero, brevi; nunc ades ad imperandum vel ad parendum potius; sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scite te arbitror) summus mihi est usus, valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam tum quod in iis controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus, Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque eum ego esse vellem, repente percussus est atrocissimis litteris; in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem a Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communibus esset. Id M. Fabius pergraviter tulit; existimavitque, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. Nunc, si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe, molestia Fabium

bera ; auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia, noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus conflictari. Mathonem, & Pollionem inimicos habet Fabius, quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. id ille in te positum esse putat, mihique persuadet. Vale.

ARGUMENTUM.

Descriptio & excusatio cœnæ hilarioris, præsertim accumbente Cytheride meretrice mima.

XXVI. M.T.C. PAPIRIO PÆTO S.D.

Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? Apud Volumnium Eutrapelum; & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse severitatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis, angar? excruciemne me? quid assequar? deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in litteris, an quicquam me aliud agere censes? haud possem vivere, nisi in litteris viverem, sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus, a quibus cum discessi, etsi minimum mihi est in cœna, quod tu unum ζήτημα Dioni Philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, prius, quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cytheris accubuit, in eo igitur, inquis, convivio Cicero ille. Quem adspectabant, cuius ob os Graji ora obvertebant sua? Non mehercule suspicatus sum illam affore; sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset objectum, habere cum Laida: Habeo, inquit, non habeor a Laide. Græce hoc melius, tu, si voles, interpretabere, me vero nihil istorum ne juvenem quidem movit unquam, ne nunc senem, convivio delector, ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: & gemitum etiam in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? cum ille, si quis quid quæreret, dixisset cœnam te quærere a mane dixeris? Ille Baro te putabat quæsiturum,

unum cœlum esset, an innumerabilia, quid ad te? at hercule cœna nunquid ad te? ibi præsertim; sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur; aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil est, quod adventum nostrum extimescas, non multi cibi hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

LIBER X.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Antonii immoderatam potentiam, & Plancum, Transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero Philippicarum lib. 5. vocat, administrantem hortatur, ut in Remp. omni cogitationi, studioque incumbat. Postremo agit gratias de Furnio honorifice tractato.

I. M.T.C.C. MUNATIO PLANCO IMP. COS. DES. S.D.

ET absfui, proficiscens in Græciam: & posteaquam de medio cursu reip. sum voce revocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est non insolentia, (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modo ut vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam. Itaque mihi maximæ curæ est, non de mea quidem vita, cui satisfeci vel ætate, vel factis, vel (si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: sed me patria sollicitat, in primisque, mi Plance, exspectatio consulatus tui: quæ ita longa est, ut optandum sit: ut possimus ad id tempus reip. spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi, atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus vim habet ullam? nec leges ullæ sunt, nec judicia, nec omnino simulacrum aliquod, aut vestigium civitatis. Sed, quando acta omnia mitti

ad

ad te arbitrabar, nihil erat, quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei quem a tua pueritia susceptum non servavi solum, sed etiam auxi monere te, atque hortari, ut in rempub. omni cogitatione, curaque incumberes; quæ si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est; ut perducatur autem, magnæ tum diligentiæ est, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquanto ante, ut spero, habebimus, & præterquam quod reipub. consulere debemus, tamen tuæ dignitati, ita favemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam ad amplitudinem tuam conferamus, ita facillime & reipub. quæ mihi charissima est, & amicitiæ nostræ, quam sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nostrum tanti a te fieri, quantum ipsius humanitas, & dignitas postulat, nec miror, & gaudeo; teque hoc existimare volo, quidquid in eum judicii, officiique contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod in senatum ad agendam Planci causam non venerit; & officium suum pollicetur in iis rebus, quę præsentiam suam requirere videbuntur.

II. M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuto in senatum, aut honeste venire potuissem, sed nec sine periculo quisquam, libere de republica sentiens, versari potest in summa impunitate gladiorum, nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de republica dicere, ubi me & melius, & propius audiant armati, quam senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis, ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, unquam deero, ne cum periculo quidem meo dignitati tuæ, in iis autem rebus, quę nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto a te, ut mei rationem habere velis, & salutis, & dignitatis meæ. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Aucupatur benevolentiam Planci, partim laudibus, partim commemoratione veteris amicitiæ, & hortatur, ut Rempublicam suscipiat, veritus id, quod accidit, ne se cum Antonio conjungeret.

III. M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

Cum ipsum Furnium per se vidi libentissime, tum hoc libentius, quod, illum audiens, te videbar audire. nam & in re militari virtutem, & in administranda provincia justitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit, & præterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suavitatem tuam adjunxit; præterea summam erga se liberalitatem, quæ omnia mihi jucunda. Hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra ante aliquanto, quam tu natus es; amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata jam ætate familiaritatem, cum studio meo, tum judicio tuo constitutam. His de caussis mirabiliter faveo dignitati tuæ, quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consequutus es, virtute duce, comite fortuna, eaque es adeptus adolescens multis invidentibus, quos ingenio, industriaque fregisti, nunc me, amantissimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reipublicæ statu acquires. Scis profecto (nihil enim te fugere potuit, fuisse quoddam tempus, quum homines existimarent, te nimis servire temporibus, quod ego quoque existimarem, si te ea, quæ patiebare, probasse etiam arbitrarer. Sed cum intelligerem, quid sentires, prudenter te arbitrabar videre, quid posses, nunc alia ratio est omnium rerum, tuum judicium est, idque liberum, consul es designatus; optima ætate, summa eloquentia, maxima orbitate reip. virorum talium, incumbe, per deos immortales, in eam curam, & cogitationem, quæ tibi sum-

mam-

mam dignitatem, & gloriam afferat, unus autem est, hoc præsertim tempore per tot annos repub. devexata, reipub. bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quam quod arbitrarer te monitis, & præceptis meis egere. sciebam enim ex iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram: quare modum faciam, hoc tantum significandum putavi, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam. Interea quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose, diligenterque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Ciceroni, quod eum ad verissimæ gloriæ studium cohortatus sit: seque in Reipub. potestate totum fore pollicetur.

IV. PLANCUS CICERONI S.D.

Gratissimæ mihi tuæ litteræ fuerunt quas ex Furnii sermone, te scripsisse animadverto, ego autem præteriti temporis excusationem affero, quod te profectum audieram, nec multo ante rediisse scivi, quam ex epistola tua cognovi, nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa videor posse præterire, in quo tuendo habeo causas plurimas vel paternæ necessitudinis, vel meæ a pueritia observantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quod mea, tuaque patitur ætas, persuade tibi, te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem: omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiæ plena (quæ summa est) videntur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. Quare, si aut aliter sentirem, certe admonitio tua me reprimere: aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc vero quid est, quod me in aliam partem trahere possit? quæcunque in me bona sunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi a te propter amorem carius sunt æstimata, tamen vel inimicissimi judicio tanta sunt, ut, præter bonam famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc unum tibi

tibi persuade, quantum viribus eniti, consilio providere, auctoritate movere potuero, hoc omne reipub. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque, si facultas, optabilis mihi quidem, tui praesentis esset, unquam a tuis consiliis discreparem: nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere jure possis. Sum in exspectatione omnium rerum: quid in Gallia citeriore, quid in urbe Januario mense geratur, ut sciam: interim maximam hic sollicitudinem, curamque sustineo, ne inter aliena vitia hae gentes nostra mala suam putent occasionem. Quod si proinde, ut ipse mereor, mihi successerit, certe & tibi, cui maxime cupio & omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendamque Rempub. gloriae stimulis incitat.

V. M. T. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

Binas a te accepi litteras eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiae tuae, intellexi enim te laborare, ut ad me tuae exspectatissimae litterae perferrentur: ex quibus cepi fructum duplicem: mihique in comparatione difficilem ad judicandum, amorem ne erga me tuum, an animum in rempublicam pluris aestimandum putarem. Est omnino patriae caritas meo quidem judicio maxima; sed amor, voluntatisq; conjunctio plus certe habet suavitatis. Itaque commemoratio tua paternae necessitudinis, benevolentiaeq; ejus, quam erga me a pueritia contulisses, ceterarumq; rerum, quae ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi laetitiam attulerat. Rursus declaratio animi tui, quem haberes de republ. quemq; habiturus esses, mihi erat jucundissima: eoque major erat haec laetitia, quod ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plance, sed plane etiam oro (quod feci iis litteris, quibus tu humanissime respondisti) ut tota mente, omnique animi impetu in rempub. incumbas. nihil est, quod tibi majori fructui

glo-

gloriæque esse possit: NEC quicquam ex omnibus rebus humanis est præclarius, aut præstantius quam de repub. bene mereri, adhuc enim patitur tua summa humanitas & sapientia, me quod sentiam libere dicere. Fortuna suffragante videris res maximas consequutus, quod quanquam sine virtute non potuisses: tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibusque tribuuntur, his temporibus difficillimis reipublicæ quicquid subveneris, id erit totum, & proprium tuum. Incredibile est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium, magna spes in te, & in tuo exercitu, magna exspectatio; cujus, per deos, gratiæ, gloriæque cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium: sic faveo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum Plancus, litteris ad Senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset; suadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione quærat, & ut se a societate malorum civium aliquando sejungens, totum ad Rempubl. transferat.

VI. M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

QUæ loquu tus est Furnius noster de animo tuo in rempublicam, ea gratissima fuerunt senatui, populoque Romano probatissima, quæ autem recitatæ sunt litteræ in senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visæ sunt, pacis enim auctor eras; cum collega tuus, vir clarissimus, a fœdissimis latronibus obsideretur: qui aut positis armis, pacem petere debent; aut, si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione parienda est. Sed de pace litteræ vel Lepidi vel tuæ, quam in partem acceptæ sint: ex viro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui caritas ut quanquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furniique benevolentia, fidelisque prudentia tibi præsto esset futura; vellem tamen meæ quoque auctoritatis pro plurimis nostris solicitudinibus præceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus digni-

dignitatis consecutus sis (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate pop. Rom. & cum senatus auctoritate conjunxeris. Sejunge te, quæso, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum judicium, sed temporum vincula conjunxerunt. Complures in perturbatione reipublicæ consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo exstitit in rempub. consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum civium, tui dissimillimorum, societate sejungas: deinde te senatui, bonisq; omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremo, ut pacem esse judices non in armis positis, sed in abjecto armorum, & servitutis metu. Hæc si & ages, & senties, tum eris non modo consul, & consularis, sed magnus etiam consul, & consularis, sin aliter, tum in istis amplissimis nominibus honorum non modo dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc impulsus benevolentia scripsi paulo severius: quæ tu in experiendo ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. XIII. Kal. Apr.

ARGUMENTUM.

Exponit, cur brevior sit hæc epistola, & cur studium suum in Rempub. serius patefecerit; suamque dignitatem Ciceroni commendat.

VII. PLANCUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D.

PLura tibi de meis consiliis scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosius, quo magis judicares, omnia me reipubl. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi (non minus enim a te probari, quam diligi semper volui: nec te magis in culpa defensorem mihi paravi, quam prædicatorem meritorum meorum esse volui) sed breviorem me duæ res faciunt: una, quod publicis literis omnia sum persequutus, altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meum, ad te ipsum transire jussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non medius fidius mediocri do-

dolore afficiebar, cum alii occupare possessionem laudis viderentur; sed usq; mihi temperavi, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid & consulatu meo, & vestra exspectatione efficerem, quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consequuturum: ut, maximo praesidio reipub. nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in posterum memoriae teneant. A te peto, ut dignitati meae suffrageris: &, quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem, non minus posse te, quam velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Causas affert, quibus adductus non ita mature, ut homines expectabant, defensorem se publicae libertatis professus sit: deque exercitu suo, & statu Provinciae significat.

VIII. PLANCUS IMP. COS. DES. COS. PRAET. TRIB. PL. SP. Q. R. S. D.

SI cui forte videor diutius & hominum exspectationem, & spem reipub de mea voluntate tenuisse suspensam, huic prius excusandum me esse arbitror, quam de insequenti officio quicquam ulli pollicendum, non enim praeteritam culpam videri volo redemisse; sed optimae mentis cogitata jampridem maturo tempore enuntiare. Non me praeteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu civitatis, fructuosissimam esse professionem bonae voluntatis; magnosque honores ex ea re complures consequutos videbam; sed cum in eum casum me fortuna demisisset, ut, aut celeriter pollicendo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem, aut, si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulandum haberem; expeditius iter communis salutis, quam meae laudis, esse volui. Nam quis in ea fortuna, quae mea est, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quicquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multae

multæ impensæ opus fuit, ut, quæ reipubl. bonisque omnibus polliceremur, exitu præstaremus; neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis; magnis sæpe præmiis sollicitatus, ut ab repub. potius moderata, quam ab uno infinita speraret. confirmandæ complures civitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusque præmiorum erant obligatæ: ut & illa vana putarent; & eadem a melioribus auctoribus petenda existimarent. Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis, exercitibusque præfuerunt; ut potius cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quam cum paucioribus funestam orbi terrarum victoriam pareremus. Muniendi vero nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxiliisque multiplicatis; ut, cum præferremus sensus aperte, tum etiam invitis quibusdam, sciri, quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaq; nunquam diffitebor, multa me, ut ad effectum horum consiliorum pervenirem, & simulasse invitum, & dissimulasse cum dolore, quod præmatura denuntiatio boni civis imparati quam periculosa esset, ex casu collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti, atque strenuo, plura etiam verbo, quam scriptura, mandata dedimus; ut & tectius ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores; quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conveniret, præcepimus, ex quo intelligi potest, curam reipubl. summæ defendendæ jampridem apud nos excubare. Nunc, cum, Deum benignitate, ab omni re simus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate judicare volumus. Legiones habeo quinque sub signis, & sua fide virtuteque reipub. conjunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequentes: provinciam omnium civitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem; equitatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem, libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus, vel provinciam tueri, vel ire

quo

quo respub. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque, ut vel omnem impetum belli in me convertere non recusem; si modo meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. Hæc si jam expeditis omnibus rebus tranquilloque statu civitatis polliceor, in damno meæ laudis, reipubl. commodo lætabor: sin ad societatem integerrimorum, & maximorum periculorum accedam, consilia mea æquis judicibus ab obtrectatione invidorum, defendenda commendo. Mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reipublicæ incolumitate satis magnus est paratus. Eos vero, qui meam auctoritatem, & multo magis vestram fidem sequuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Valete.

ARGUMENTUM.

Suum studium erga Rempublicam præsefert; modeste dignitatem suam commendat: quid egerit, quid acturus sit, exponit: qualem ducat exercitum significat.

IX. PLANCUS IMP. COS. DES. C. S. D.

NIhil me tibi temere scripsisse, aut te ceteris de me frustra recepisse, lætor; certe hoc majus habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi, quam ceteris, consilia mea volui esse nota, in dies vero meritorum meorum fieri accessiones, pervidere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis resp. me adjuvante liberetur) sic honores, præmiaque vestra suspicio, conferenda certe cum immortalitate, ut sine his nihil de meo studio, perseverantiaque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum civium impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua; nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra, concupisco autem nihil mihi, contra quam ipse pugno: sed & temporis, & rei te moderatorem facile patior esse. Nihil aut sero, aut exigue a patria civi tributum potest videri. Exercitum ad VI. Kal. Majas Rhodanum transjeci; magnis itineribus Vienna equi-

tes mille via breviore præmisi; ipse, si a Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: sin autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco & genere, & numero, & fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuo te facturum scis, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de optima voluntate, studioque juvandæ Reipub. præmiaque illum a Senatu honorificentissima sperare vult: operamque in eo suam pollicetur, & hortatur, ut egregie pergat in Rep. tuenda.

X. M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

ETsi satis ex Furnio nostro cognoveram, quæ tua voluntas, quod consilium de repub. esset; tamen, lectis tuis litteris, liquidius de toto sensu tuo judicavi. Quamobrem, quamquam in uno prælio omnis fortuna reipub. disceptat (quod quidem, cum hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore) tamen ipsa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem consequutus. Itaque, si consulem Romæ habuissemus, declaratum esset a senatu cum tuis magnis honoribus, quam gratus esset conatus, & apparatus tuus. Cujus rei non modo non præteriit tempus, sed ne maturum quidem etiam nunc meo quidem judicio fuit. IS ENIM denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris defertur, & datur. Quare, si modo aliqua resp. in qua honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AUTEM, qui vere appellari potest honos, non invitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: subveni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentium consensum, & incredibilem conspirationem adjuva. me tuorum consiliorum adjutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumq; cognosces. Ad eas enim

cau-

causas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate conjuncti, patriæ caritas accessit, eaque effecit, ut tuam vitam anteferrem meæ. IV. Kal. April.

ARGUMENTUM.

Gratias agit pro officiis, quæ in ipsum Cicero contulerat; & de suo studio erga Remp. omnia pollicetur.

XI. PLANCUS CICERONI S. D.

IMmortales ago tibi gratias, agamque dum vivam: nam, relaturum me, affirmare non possum, tantis enim tuis officiis non videor mihi respondere posse: nisi forte (ut tu gravissime, disertissimeque scripsisti) ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus, arbitriumque amicorum meorum compositæ, oratio assidua, & perpetua de me, jurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt, non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reipub. me civem dignum tuis laudibus præstem, in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus tuere; & me, si quem esse voluisti, cum exitu, rebusque cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanum copias transjecissem, fratremque cum tribus millibus equitum præmisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem; in itinere de prælio facto, Brutoque, & Mutina obsidione liberatis audivi. Animadverti nullum alium receptum Antonium, reliquiasque, quæ cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas, unam Lepidi, ipsius, alteram exercitus: quod quædam pars exercitus non minus furiosa est, quam qui cum Antonio fuerunt, equitatum revocavi: ipse in Allobrogibus constiti, ut proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius conferet, facile mihi videor per me sustinere posse, remque publicam ex vestra sententia administrare, quamvis ab exercitu Lepidi recipiatur; si vero copiarum aliquid secum adducet, etsi

etsi decima legio veterana, quæ nostra opera revocata cum reliquis est, ad eumdem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera a me, idque me præstaturum spero, dum istinc copiæ transjiciantur, conjunctæque nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. cupio mehercule nullam residuam sollicitudinem esse: sed, si fuerit, nec animo, nec benevolentiæ, nec patientiæ cujusquam pro vobis cedam. Do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad hujus rei societatem incitem; omniaque ei obsequia polliceor, si modo rempub. respicere volet. Utor in hac re adjutoribus, interpretibusque fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. non me impedient privatæ offensiones, quominus pro reipub. salute etiam cum inimicissimo consentiam, quod si nihil profecero, nihilominus maximo sum animo, & majore fortasse cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Significat, quam gratæ Senatui fuerint ejus litteræ de apparatu, studiisque defendendæ Reipub. quidque ex ejus litteris actum sit; & hortatur eum, ut solet, ad recuperandam libertatem.

XII. M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

Etsi reipublicæ causa maxime gaudere debeo, tantum ei te præsidii, tantum opis attulisse extremis pene temporibus, tamen ita te victorem complectar, repub. recuperata, ut magnam partem mihi lætitiæ tua dignitas afferat: quam & esse jam, & futuram amplissimam intelligo. Cave enim putes, ullas litteras unquam gratiores, quam tuas, in senatu esse recitatas, idque contigit tum meritorum tuorum in rempubl. eximia quadam magnitudine, tum verborum, sententiarumq; gravitate, quod mihi quidem minime novum, qui & te nossem, & tuarum

litterarum ad me missarum promissam meminissem, & haberem a Furnio nostro tua penitus consilia cognita; sed senatui majora visa sunt, quam erant exspectata, non quod unquam de tua voluntate dubitasset; sed nec, quantum facere posses, nec, quo progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cum ad VII. id. Ap. mane mihi tuas litteras M. Varisidius reddidisset, easque legissem, incredibili gaudio sum elatus, cumque magna multitudo optimorum virorum, & civium me de domo deduceret, feci continuo omnes participes meæ voluptatis. Interim ad me venit Munatius noster, ut consueverat, & ego ei litteras tuas ostendi, nihil dum enim sciebat; nam ad me primum Varisidius; idque sibi a te mandatum esse dicebat, paulo post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas, quas publice, placuit nobis, ut statim ad Cornutum prætorem urbis litteras deferremus, qui, quod consules aberant, consulare munus sustinebat more majorum. Senatus est continuo convocatus, frequensque convenit propter famam, atque exspectationem tuarum litterarum. recitatis litteris, oblata religio Cornuto est pullariorum admonitu, non satis diligenter eum auspiciis operam dedisse; idque a nostro collegio comprobatum est; itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Servilio, qui cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronuntiaretur: frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit: meæque sententiæ, quæ secunda pronuntiata erat, cum frequens assentiretur senatus, rogatu Servilii P. Titius intercessit. Res in posterum dilata, venit paratus Servilius, Jovi ipsi iniquus, cujus in templo res agebatur. hunc quemadmodum fregerim, quantaque contentione Titium intercessorem abjecerim, ex aliorum te litteris malo cognoscere: unum hoc ex meis: senatus gravior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit, nec vero tibi senatus amicior, quam cuncta civitas, mirabiliter enim populus R. universus, & omnium generum, ordinumque consensus ad liberandam rempub. conspi-

spiravit. Perge igitur, ut agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ collectam ex inanissimis splendoris insignibus, contemne; brevia, fugacia, caduca existima. VERUM DECUS in virtute positum est, quæ maxime illustratur magnis in remp. meritis. Eam facultatem habes maximam, quam quando complexus es tene, & perfice, ut ne minus respub. tibi, quam tu reipub. debeas, me tuæ dignitatis non modò fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces, id tum reipub. quæ mihi est mea vita charior, tum nostræ necessitudini debere me, judico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatem, quod bene cognitam mihi T. Munatii prudentiam, & fidem, magis etiam perspexi in ejus incredibili erga te benevolentia, & diligentia. III. id. April. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de S. C. in suam sententiam facto ad augendam Planci dignitatem, hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

XIII. M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

UT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut a me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoque consensu. Ego, quanquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram, te magis judicio bonorum, quam insignibus gloriæ delectari: tamen considerandum nobis existimavi, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi a repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis; qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit, itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Ulyssem appellavit πτολίπορθον. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de subsidio reipub. ferendo; & hortatur, ut Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

XIV. M. T. C. PLANCO IMP. COS. DES. S. D.

O Gratam famam biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. Atqui etiam hostibus fusis, spes omnis in te est, fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. EST autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. Equidem exspectabam jam tuas litteras, idque cum multis: sperabamque etiam Lepidum temporibus admonitum, tecum & reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne qua scintilla teterrimi belli relinquatur, quod si erit factum, & remp. divino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere. III. id. Maji. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat, quid ad opprimendum Antonium paret.

XV. PLANCUS IMP. C. S. D.

HIs litteris scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad rempub. putavi pertinere. Sedulitas mea, ut spero, & mihi, & reip. tulit fructum, namque assiduis internuntiis cum Lepido egi, ut missa omni contentione, reconciliataque voluntate nostra, communi consilio reipub. succurreret: se liberos, urbem pluris, quam unum perditum, abjectumque latronem, putaret: obsequioque meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. Profeci itaque per Laterensem internuntium: fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere sua provincia non potuisset, bello persequuturum: me, ut venirem, copiasque conjungerem, rogavit: eoque magis, quod & Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat; nam etiam ex paucitate ejus, non multis

ante

ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum: in cursu bonorum consiliorum Lepidum adiuvandum putavi. Adventus meus quid profecturus esset, vidi: vel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum ejus possem; vel quod exercitus Lepidi eam partem, quæ corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coercere præsentia mei exercitus possem. Itaque in Isara, flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte, uno die facto, exercitum ad IV. id. Maji transduxi. Cum vero mihi nuntiatum esset, L. Antonium, præmissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Julii venisse: fratrem cum equitum quatuor millibus, ut occurreret ei, misi ad prid. id. Maji. Ipse maximis itineribus cum quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar, si nos mediocris modo fortuna reip. adjuverit, & audaciæ perditorum, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. Quod si latro, præcognito nostro adventu, rursus in Italiam se recipere cœperit, Bruti erit officium occurrere ei; cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam a vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Gratissimas Senatui fuisse Planci litteras, maximeque opportunas significat: eique auctor est, ut in rebus tam subitis consilium Senatus ne exspectet, ipse a sese consilium capiat.

XVI. M. T. C. PLANCO S. D.

Nihil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quam tuas, Plance, litteras. Redditæ sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidas sane, & inconstantes recitasset litteras Lepidi, sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus: cum rebus enim ipsis essent & studiis, beneficiisque in remp. gratissimæ, tum

erant gravissimis verbis, & sententiis. Flagitare senatus institit Cornutum; ut referret statim de tuis litteris, ille se considerare ait velle, cum ei magnum convicium fieret cuncto a senatu, quinque tribuni pleb. retulerunt. Servilius rogatus rem distulit, ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum, ea, quæ fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquam consilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc reiicias, neve in rebus tam subitis, tamque angustis a senatu consilium petendum putes, ipse tibi sis senatus, quocunque te ratio reipub. ducet, sequare. Cures, ut ante factum aliquid a te egregium audiamus, quam futurum putarimus. Illud tibi promitto, quicquid erit a te factum, id senatum non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum comprobaturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Præsentem belli statum describit, cum excusatione fratris a se dimissi, & commendatione suæ dignitatis.

XVII. PLANCUS IMP. C. S. D.

Antonius Idib. Maji ad Forum Julii cum primis copiis venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad Forum Voconii castra habet: qui locus a foro Julii quatuor, & viginti millia passuum abest: ibique me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi integra & ipse, & fortuna servaverit: recipio vobis, celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, concursationibusque confectum graviter se habuisse, antea tibi scripsi; sed tamen, cum primum posse ingredi cœpit, non magis sibi, quam reipub. convaluisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solum hortatus sum, verum etiam coegi isto proficisci: quod illa valetudine magis conficere se, quam me tueri posset in castris; & quod acerbissimo interitu consulum rempub. nudatam, tali cive prætore in urbanis officiis indigere existimabam. Quod si quis vestrum

strum non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit ut Appellam ad me mitteret, quo obside fide illius & societatis in repub. administranda uterer, studium in ea re suum mihi L. Gellius, de tribus fratribus, Sex. Gaviano probavit: quo ego interprete novissime ad Lepidum sum usus. amicum eum reip. cognoscere videor: libenterque ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meque mutuo diligas, dignitatemque meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quibus de causis ad Lepidum proficiscatur.

XVIII. PLANCUS CICERONI S. D.

Quid in animo habuerim, cum Lævus, Nervaque discesserunt a me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consiliisque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini prudenti, & cupido satisfaciendi reipublicæ, bonisque omnibus accidere solet, ut consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtrectationem. Itaque post discessum legatorum, cum binis continuis litteris, & Lepidus me, ut venirem, rogaret, & Laterensis multo etiam magis, prope implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens quam eamdem, quæ mihi quoque facit timorem, varietatem, atque infidelitatem exercitus ejus, non dubitandum putavi quin succurrerem, meque communi periculo offerrem. sciebam enim, & si cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus transjiceret exercitum, & cum collega consentiente, exercitu concordi, & bene de Rep. sentiente, hostibus obviam ire: tamen si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ aut timori videbam, si aut hominem offensum mihi, conjunctum cum rep. non sublevassem, aut ipse a certamine belli tam necessarii me removis-

sem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quam nimis cautus videri. Sollicitiorem certe hominem non suis contractis neminem puto fuisse, nam quæ res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi abfit, ea nunc magnam affert sollicitudinem, magnumq; habet casum, mihi enim si contigisset, ut prior occurrerem Antonio, non mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perculsas illius copias, Ventidiique mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris, quod prius nocere potest, quam sciri, curarique possit. sed certe, nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit. magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias a Lepido abstraxissent, quæ si adventus meus repres- serit, agam gratias fortunæ, constantiæque meæ, quæ me ad hanc experientiam excitavit. Itaque ad XII. Kal. Jun. ab Isara castra movi: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis reliqui, præsidiaque ibi firma posui, ut venienti Bruto, exercituique ejus sine mora transitus esset paratus. Ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copiis me conjungam. Vale.

ARGUMENTUM.

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur, hortaturque, ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

XIX. M. T. C. PLANCO IMP. S. D.

QUamquam gratiarum actionem a te non desiderabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi perjucunda, sic enim vidi, quasi ea, quæ oculis cernuntur, me a te amari. Dices, quid antea? Semper quidem, sed nunquam illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui, cum rebus ipsis, quæ erant gravissimæ, & maximæ, fortissimi animi, summique consilii, tum

etiam

etiam gravitate sententiarum, atque verborum. Sed, mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias; in hoc erit summa & gratia, & gloria. cupio omnia reip. causa; sed mehercule in ea conservanda jam defatigatus, non multo plus faveo patriæ, quam tuæ gloriæ: cujus maximam facultatem tibi Dii immortales, ut spero, dedere: quam complectere, obsecro; qui enim Antonium oppresserit, is hoc teterrimum bellum, periculosissimumque confecerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum pro Rep. sit, an se cum Antonio conjunxerit: & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

XX. M. T. C. PLANCO S. D.

ITa erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret, modo enim, quæ vellemus, de Lepido, modo contra nunciabantur. De te tamen constans fama, nec decipi posse, nec vinci, quorum alterius fortuna partem habet quamdam, alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi litteras a collega tuo, datas id. Maji; in quibus erat, te ad se scripsisse, a Lepido non recipi Antonium, quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris, sed minus audes fortasse propter inanem lætitiam litterarum superiorum. Verum ut errare, mi Plance, potuisti (quis enim id effugerit?) sic, decipi te non potuisse, quis non videt? nunc vero etiam erroris causa sublata est, culpa enim illa, BIS ad eumdem, vulgari reprehensa proverbio est. Sin, ut scripsisti ad collegam, ita se res habet, omni cura liberati sumus: nec tamen erimus prius, quam ita esse, tu nos feceris certiores. Mea quidem, ut ad te sæpius scripsi, hæc sententia est: qui reliquias hujus belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certe nulla esse majora potuerunt, tibi tam grata esse, quam ego putavi fore, minime miror, vehementerque lætor: quæ quidem tu, si recte istic erit, majora, & graviora cognosces. IV. Kal. Jun.

M 5 AR-

ARGUMENTUM.

Nunciat de Lepidi perfidia, & conjunctione cum Antonio: novarumque copiarum subsidium postulat, & suam commendat dignitatem.

XXI. PLANCUS CICERONI S. D.

PUderet me inconstantiæ mearum litterarum, si non hæc ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido conjuncto ad remp. defendendam; minore sollicitudine vestra perditis resisterem. omnia ei & petenti recepi, & ultro pollicitus sum; scripsique tibi biduo ante, confidere me bono Lepido esse usurum, communique consilio bellum administraturum. Credidi chirographis ejus, affirmationi præsentis Laterensis, qui tum apud me erat: reconciliaremque me Lepido, fidemque haberem, orabat, non licuit diutius bene de eo sperare, illud certe cavi, & cavebo, ne mea credulitate reip. summa fallatur. Cum Isaram flumen, uno die ponte confecto, exercitum transduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per litteras ipse, ut maturarem venire: præsto mihi fuit stator ejus cum litteris, quibus, ne venirem, denuntiabat, se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram exspectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilominus ire decreveram, existimans eum socium gloriæ vitare, putabam, posse me nec de laude jejuni hominis deliberare quicquam & subesse tamen propinquis locis, ut, si duriusaliquid esset, succurrere celeriter possem. Ego non malus homo hoc suspicabar, at Laterensis, vir sanctissimus, suo chirographo mittit mihi litteras: in eisque desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensque, se destitutum, aperte denuntiat videam, ne fallar; suam fidem solutam esse: reip. ne desim, exemplar ejus chirograhi Titio dedi, ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putavi, Lævo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Accessit eo, ut milites ejus, cum

Le-

Lepidus concionaretur, improbi per se, corrupti etiam per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenosque & ceteros, quos cum opus erit scietis, conclamarint viri boni pacem se velle, neque esse cum ullis pugnaturos, duobus jam consulibus singularibus occisis, tot civibus pro patria amissis, hostibus denique omnibus judicatis, bonisque, publicatis, neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut sanarat. Huc me venire, & duobus exercitibus conjunctis objicere exercitum fidelissimum, maxima auxilia, principes Galliæ, provinciam cunctam, summæ dementiæ, & temeritatis esse vidi: mihique, si ita oppressus essem, reque pub. mecum perdidissem, mortuo non modo honorem, sed misericordiam quoque defuturam. Itaque rediturus sum, nec tanta munera perditis hominibus dari posse, sinam. Exercitum locis ut habeam opportunis, provinciam tuear, etiam si ille exercitus desciverit, omnia ut integra servem, dabo operam, quoad exercitus huc summittatis, parique felicitate remp. hic vindicetis, nec depugnare, si occasio tulerit; nec obsideri, si necesse fuerit; nec mori, si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc transjiciendum quam primum cures, & matures prius, quam hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur, in quo si celeritas erit adhibita; resp. in possessione victoriæ, deletis sceleratis, permanebit. Fac valeas, meque diligas. Fratrem meum tibi fortissimum civem, & ad omnia paratissimum, excusem litteris? qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestam. Cum primum poterit, istuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reip. desit. meam dignitatem commendatam habeas, rogo: concupiscere me nihil oportet, habeo te & amantissimum mei, &, quod optavi, summæ auctoritatis, tu videris, quantum, & quando tuum munus apud me velis esse. Tantum te rogo, in Hirtii locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam observantiam. Vale.

M. AR-

ARGUMENTUM.

Agris dividundis præfici Plancus cupiebat ad militum gratiam colligendam; de ea re Cicero respondet.

XXII. M. T. C. PLANCO S. D.

IN te, & in collega omnis spes est, Diis approbantibus. concordia vestra, quę senatui declarata litteris vestris est, mirifice & senatus, & cuncta civitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam sequutus essem, qui certe ego fuissem: sed propter tarditatem sententiarum, moramque rerum, cum ea, quæ consulebantur, ad exitum non pervenirent, commodissimum mihi, Plancoque fratri visum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror, te ex Planci litteris cognovisse. Sed sive in S. C. sive in ceteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Lepido crediderit; & suam diligentiam in copiis tuto reducendis declarat, accepto nuntio de Lepidi, Antoniique conjunctione; quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

XXIII. PLANCUS CICERONI S. D.

NUnquam mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid acciderit mihi, a reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si unquam Lepido ex animo credidissem. CREDULITAS enim error est magis, quàm culpa; & quidem in optimi cujusque mentem facillime irrepit, sed ego non hoc vitio pene sum dece-

ptus:

ptus: Lepidum enim pulchre noram. Quid ergo est? pudor me, qui in bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire. nam si uno loco essem, verebar, ne cui obtrectatorum viderer, & minimum pertinaciter Lepido offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias prope in conspectum Lepidii, Antoniique adduxi; quadragintaque millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut vel celeriter accedere, vel salutariter recipere me possem; adjunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio conjunxit ad IV. Kal. Jun. eodemque die ad me castra moverunt. Viginti millia passuum cum abessent, res mihi nuntiata est. dedi operam deum benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile haberet; non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis ferventibus latronibus interciperetur. Itaque pridie non. Jun. omnes copias Isaram transjeci, pontesque, quos feceram, interrupi, ut spatium ad se colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega conjungerem: quem triduo, cum has dabam litteras, expectabam. Laterensis nostri & fidem, & animum singularem in remp. semper fatebor, sed certe nimia ejus indulgentia in Lepidum ad hæc pericula perspiciunda fecit eum minus sagacem, qui quidem cum in fraudem se deductum videret, manus, quas justius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est, in quo casu tamen interpellatus, adhuc vivit, & dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum est, & magno cum dolore parricidarum elapsus sum iis, veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quod Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quod legatos, fide Lepidi missos, ad me, in conspectum venire vetueram: quod

C Ca-

C. Catinium Vestinum tribunum mil. missum ab Antonio ad eum cum litteris exceperam, in quo hanc capio voluptatem, quod certe, quo magis me petiverunt, tanto majorem iis frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta, ut vigilanter, nervoseque nos, qui stamus in acie, subornes: veniat Cæsar cum copiis, quas habet firmissimas: aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus ejus mittatur: cujus ipsius magnum periculum agitur, quicquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne jam convenit. Pro urbis vero salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? quod si vos istic non defueritis; profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reipub. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem; sollicitudinesque meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex judicio tuo perdam. Opto, ut mihi liceat jam præsenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Vale, VIII. Idus Jun. Civarone, ex finibus Allobrogum.

ARGUMENTUM.

Pollicetur se memorem beneficiorum: suas copias narrat: subsidium aut ab Octaviano, aut Africano exercitu postulat; Octavianum quasi negligentem in tuenda Rep. accusat.

XXIV. PLANCUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D.

Facere non possum, quin in singulas res, meritaque tua tibi gratias agam, sed mehercule facio cum pudore, neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem; neque ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungor orationis; & malo præsens observantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua observantia, indulgentia assiduitate vincam, amor enim tuus, ac judicium de me,

me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit curæ: quos ego non potentiæ meæ causa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui a senatu: sed primum, quod ita meritos iudicabam: deinde, quod ad omnes casus conjunctiores reip. esse volebam: novissime, ut ab omni omnium sollicitatione aversos eos tales vobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuimus, quod consilium nostrum, etsi quanta sit aviditas hominum, non sine causa, talis victoriæ, scio; tamen vobis probari spero; non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia respublica habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio parricidarum resistat. Copias vero nostras notas tibi esse arbitror, in castris meis legiones sunt veteranæ tres, tironum vel luculentissima ex omnibus una; in castris Bruti una veterana legio, altera bima, octo tyronum, ita universus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium sæpe expertum habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum, sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Cæsaris accessisset, æquo animo summam rempub. in discrimen deduceremus, aliquanto autem propius esse, quod ad Cæsarem attinet, videbamus. Nihil destiti eum literis hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire: quum interim aversum illum ab hac cogitatione, ad alia consilia video se contulisse, ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis, literisque misi, si quid forte proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum: vel quod in familiaritate Cæsaris, vivo illo, jam tueri eum, & diligere mihi fuit necesse: vel quod ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi, atque humanissimi fuit sensus: vel quod ex tam insigni amicitia mea, atque Cæsaris hunc filii loco & illius, & vestro judicio substitutum, non perinde habere mihi turpe videtur; sed quicquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quam

quam inimici facio. Quod vivit Antonius hodie, quod Lepidus una est, quod exercitus habent non contemnendos, quod sperant, quod audent; id omne Cæsari acceptum referre possunt, neque ego superiora repetam; sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est venire, si venire voluisset, aut oppressum jam bellum esset, aut in adversissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum. quæ mens eum, aut quorum consilia a tanta gloria, sibi vero etiam necessaria, ac salutaria avocarint, & ad cogitationem consulatus bimestris, summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione transtulerit, exputare non possum. Multum in hac re mihi videntur necessarii ejus & reip. & ipsius causa proficere posse: plurimum, ut puto, tu quoque: cujus ille tanta merita habet, quanta nemo præter me, nunquam enim obliviscar, maxima, ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandavi. quod si, quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipsum juvero. Nos interea duriori conditione bellum sustinemus: quod neque expeditissimam dimicationem putamus; neque tamen refugiendo commissuri sumus, ut majus detrimentum resp. accipere possit. Quod si aut Cæsar se respexerit, aut Africanæ legiones celeriter venerint, securos vos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprieque tuum esse tibi persuadeas. v. Kal. Sex. ex castris.

ARGUMENTUM.

Modeste reprehendit in Furnio præproperam adipiscendæ Præturæ festinationem.

XXV. M. T. C. C. FURNIO S. D.

Si interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut instituisti, atque fecisti, navare operam, rebusque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, interesse, nihil videris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse: istamque operam tuam, na-

navitatem, animum in remp. celeritati præturæ anteponendum censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem consequutus sis; mihi crede, proximam Planco, idque ipsius testimonio: præterea fama, scientiaque omnium. Quambrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum, quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? sin autem satisfactum rei p. putas; celeriter ad comitia, quando mature futura sunt, veniendum censeo, dummodo ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat ejus gloriæ, quam consequuti sumus. Multi clarissimi viri, cum reip. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt, quod eo facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus; ut, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset. nunc nihil prætermittere videbere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium, judiciumque sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam: cujus est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione; majoremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate præturæ. Hæc eadem loquutus sum domi meæ, adhibito Quincto fratre meo, & Cæcina, & Calvisio, studiosissimis tui, cum Dardanus, libertus tuus, interesset. omnibus probari videbatur oratio mea: sed tu optime judicabis. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripserat Furnius, ad comitia Prætoria se venturum; Cicero dissuadet, Comitiaque dilata significat.

XXVI. M. T. C. FURNIO S. D.

LEctis tuis litteris, quibus declarabas, aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo

lo dimicandum; illud magis timui; quod vitatum, non moleste fero. Quod de Planci, & Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriæ. De Gallorum studio nos aliquando cognoscemus, ut scribis, cujus id opera maxime excitatum sit; sed jam, mihi crede, cognovimus. Itaque jucundissimis tuis litteris stomachatus sum in extremo, scribis enim, si in Sextilem comitia, cito te: si jam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quam tu causam tuam non nosti, qui alienas tam facile discas: tu nunc candidatum te putas: & id cogitas, ut aut ad comitia curras: aut, si jam confecta, domi tuæ sis: scilicet ne cum maximo periculo, ut scribis, stultissimus sis. Non arbitror, te ita sentire, omnes enim tuos ad laudem impetus novi, quod si, ut scribis, ita sentis, non magis te, quam de te judicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus levissimi, & divulgatissimi, si ita adipiscare, ut plerique, præpropera festinatio abducet à tantis laudibus, quibus te omnes in cælum jure, & vere ferunt? Scilicet id agitur, utrum hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ita de republica mereare, omni honore ut dignissimus judicere? Utrum nescis, quam alte ascenderis? an pro nihilo id putas? si nescis, tibi ignosco: nos in culpa sumus, si intelligis, ulla tibi est prætura vel officio, quod pauci, vel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Calvisius, homo magni judicii, tuique amantissimus, te accusamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de causis reip. arbitramur conducere, in Januarium mensem protrudimus. Vince igitur, & vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Lepidum quasi molli brachio objurgat, quia summis honoribus a Senatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. Tum pacem inter Antonium, & bonos cives conciliare cupientem hortatur, ne se interponat.

XXVII. M. T. C. M. LEPIDO S. D.

QUod mihi pro mea summa erga te benevolentia magnæ curæ est, ut quam amplissima dignitate sis; moleste tuli te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lætor, pacem eam si a servitute sejungis, consules & reip. & dignitati tuæ: sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est; hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientius, meo quidem judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies litteris. tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

ARGUMENTUM.

Dolet, se non fuisse participem conjurationis in Cæsarem, quia superstes Antonius perniciem Reipub. moliatur, deinde suum libertatis recuperandæ studium declarat.

XXVIII. M. T. C. C. TREBONIO S. D.

QUam vellem ad istas pulcherrimas epulas me Id. Mart. invitasses! reliquiarum nihil haberemus, at nunc cum his tantum negotii est, ut vestrum illud divinum in remp. beneficium nonnullam habeat querelam. Quod vero a te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit hæc pestis; interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor, mihi enim negotii plus reliquisti uni, quam præter me omnibus. Ut enim primum post Antonii fœdissimum discessum senatus haberi libere potuit,

ad

ad illum animum meum reverti pristinum, quem tu cum cive acerrimo, patre tuo, in ore, & amore semper habuisti. Nam, cum senatum ad XIII. Kal. Jan. trib. plebis vocavissent, deque alia re referrent, totam remp. sum complexus, egique acerrime, senatumque jam languentem, & defessum ad pristinam virtutem, consuetudinemque revocavi, magis animi, quam ingenii viribus. Hic dies, meaque contentio, atque actio spem primum populo Rom. attulit libertatis recuperandæ: nec vero ipse postea tempus ullum intermisi de rep. non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem; quamquam eram maximis occupationibus impeditus; sed illa cognosces ex aliis, a me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes, magnum damnum factum est in Servio. L. Cæsar optime sentit; sed, quod avunculus est, non acerrimas dicit sententias: consules egregii; præclarus D. Brutus: egregius puer Cæsar, de quo spero equidem reliqua: hoc vero certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripsisset, legionesque duæ de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis prætériturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notoria esse, plura scribam, si plus otii habuero. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de suo studio erga salutem Ampii exulantis, bonamque spem habere jubet.

XXIX. M. T. C. AMPIO BALBO S. D.

DE meo studio erga salutem, & incolumitatem tuam credo te cognosse ex litteris tuorum: quibus me cumulatissime satisfecisse, certo scio, nec iis concedo, quamquam sunt singulari in te benevolentia, ut te salvum malint, quam ego; illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quam ipsi, hoc tempore prodesse possim, quod quidem nec destiti facere, nec desistam, & jam

in

in maxima re feci & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo, magnoque sis, meque tibi nulla in re defuturum esse confidas. Prid. Non. Quinct. Vale.

ARGUMENTUM.

Prælium, victoriaque de Antonio ralata nuntiantur.

XXX. SER. GALBA CICERONI S. D.

DEcimo septimo Kal. Maji, quo die Pansa in castris Hirtii erat futurus, cum quo ego eram, (nam ei obviam processeram millia passuum centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, & quintam trigesimam, & cohortes prætorias duas, unam suam, alteram Silani, & evocatorum partem. Ita obviam venit nobis, quod nos quatuor legiones tironum habere solum arbitrabatur; sed noctu, quo tutius venire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego præesse solebam, & duas cohortes prætorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonii apparuissent, contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriæ potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri volebat, se legiones habere: tantum equitatum, & levem armaturam ostendebat. Posteaquam vidit se invito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones jussit tironum. posteaquam angustias paludis, & silvarum transivimus, acies est instructa a nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duæ, cum repente Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrit. Primo ita pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari; sed dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugaverat legionem trigesimam quintam Antonii, ut amplius passus quingentos ultra aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque cum equites nostrum cornu circuire vellent, recipere me cœpi, & levem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne aversos nostros aggrederentur. Interim video me esse inter

An-

Antonianos, Antoniumque post me esse aliquanto, repente equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto rejecto. Antoniani me insequi: nostri pila conjicere velle, ita nescio quo fato sum servatus, quod cito sum a nostris cognitus. In ipsa Æmilia, ubi cohors Cæsaris prætoria erat, diu pugnatum est, cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quod ab equitatu circumibantur, quo vel plurimum valet Antonius. Cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me novissimus cœpi ad castra. Antonius, tanquam victor, castra putavit se posse capere, quo cum venit, complures ibi amisit, nec egit quicquam. Audita re, Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque omnes ejus delevit, fugavitque eodem loco, ubi erat pugnatum, ad forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra rediit, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatæ; sic partem majorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum; nec id tamen sine aliqua jactura cohortium prætoriarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonii, res bene gesta est, ad XII. Kal. Maii, ex castris. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod studium suum erga Remp. litteris nondum declaraverit, seque libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

XXXI. C. ASINIUS POLLIO CIC. S. D.

Minime mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de rep. posteaquam itum est ad arma, nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios, etsi nunc frequentioribus latrociniis infestior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabel-

bellarios, & retinent. itaque nisi nave perlatæ litteræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret. Nunc vero nactus occasionem, posteaquam navigari cœptum est, cupidissime, & quam creberrime potero, scribam ad te. Ne movear ejus sermonibus, quem tametsi nemo est qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. adeo est enim invisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium civilis belli sæpe deflevi; cum vero non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidiis inimici sciebam non futurum, compulsus eo, quo minime volebam, ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adii. Cæsarem vero, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, & fide. quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maxime probarit: quod jussus sum, eo tempore, atque ita feci, ut appareret, invito imperatum esse. Cujus facti injustissima invidia erudire me potuit, quam jucunda libertas, & quam misera sub dominatione vita esset. Ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint; quicumque is est, ei me profiteor inimicum, nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. Sed Consules neque S. C. neque litteris suis præceperant mihi, quid facerem; unas enim post idus Martias demum a Pansa litteras accepi; in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me, & exercitum in potestate ejus futurum, quod, cum Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maxime contrarium fuit, nam quibus commeatibus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, si cetera transiissem, num etiam Alpes poteram transvolare, quæ præsidio illius tenentur? Adde huc, quod perferri litteræ nulla conditione potuerunt, sexcentis enim locis excutiuntur: dein.

deinde etiam retinentur a Lepido tabellarii. Illud me Cordubæ pro concione dixisse, nemo vocabit in dubium, provinciam me nulli, nisi qui a senatu missus venisset, traditurum. Nam de legione trigesima tradenda quantas habuerim contentiones, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quicquam putare esse. Quare me eum existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim; (omnes enim cives plane studeo esse salvos) deinde qui & me, & remp. vindicare in libertatem paratus sim. Quod familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius est: invideo illi tamen, quod ambulat, & jocatur tecum. Quæres, quanti æstimem, si unquam licuerit vivere in otio, experieris, nullum enim vestigium abs te discessurus sum. Illud vehementer admiror, non scripsisse te mihi, manendo in provincia ne an ducendo exercitum in Italiam, reip. magis satisfacere possim. Ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere; tamen, quia video tali tempore multo magis legionibus opus esse, quam provinciis, quæ præsertim recuperari nullo modo possunt, constitui, ut nunc est, cum exercitu proficisci. deinde ex litteris, quas Pansæ misi, cognosces omnia, nam earum tibi exemplar misi, XVII. Kal. April. Cordubæ.

ARGUMENTUM.

Enumerat, quæ Balbus Quæstor suus flagitiose commiserit, quæque ipse fecerit ad exercitum in Reip. potestate continendum.

XXXII. C. ASINIUS POLLIO CIC. S. D.

Balbus quæstor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, majore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito, duxit se a Gadibus; & triduum tempestate retentus ad Calpen, Kal. Jun. trajecit sese in regnum Bogudis, plane bene peculiatus. His rumoribus utrum Gades referatur, an Romam (ad singulos enim nuntios turpissime consilia mutat) nondum scio, sed præter

furta,

furta, & rapinas, & virgis cæsos socios, hæc quoque fecit, ut ipse gloriari solet, eadem, quæ C. Cæsar; ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die annulo aureo donatum, in quatuordecim sessum deduxit; tot enim fecerat ordines equestris loci, quatuorviratum sibi prorogavit, comitia biennii biduo habuit, hoc est renuntiavit quos ei visum est; exules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus a seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est, Sex. Varo procos. Illa vero jam ne Cæsaris quidem exemplo, quod ludis prætextam de suo itinere ad L. Lentulum procos, sollicitandum posuit, & quidem, cum ageretur, flevit memoria rerum gestarum commotus. Gladiatoribus autem Fadium quendam, militem Pompejanum, quia, cum depressus in ludum, bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat, primum Gallos equites immisit in populum (conjecti enim sunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, & vivum combussit, cum quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum rejectis, inambularet, & illi misero quiritanti, Civis Romanus sum, responderet, Abi nunc, populi fidem implora. Bestiis vero cives Rom. in his circulatorem quendam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, objecit. Cum hujusmodi portento res mihi fuit, sed de illo plura coram. Nunc quod præstat, quid me velitis facere, constituite, tres legiones firmas habeo; quarum unam vigesimam octavam, cum ad se initio belli accersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios quingenos singulis militibus daturum, in victoria vero eadem præmia, quæ suis legionibus (quorum quis ullum finem, aut modum futurum putavit?) incitatissimum retinui, ægre mehercule; nec retinuissem, si uno loco habuissem, ut pote cum singulæ quædam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit litteris atque infinitis pollicitationibus incitare, nec vero mi-

N nus

bus Lepidus ursit me & suis, & Antonii litteris, ut legionem trigesimam mitterem sibi. Itaque, quem exercitum neque vendere ullis præmiis volui, nec eorum periculorum metu, quæ, victoribus illis, portendebantur, diminuere, debetis existimare retentum, & conservatum reip. esse; atque ita credere, quodcumque imperassetis, facturum fuisse, & si quod jussistis, feci. Nam & provinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: finibus meæ provinciæ nusquam excessi: militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum quoquam misi; &, si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci; quarum rerum fructum satis magnum, repub. salva, tulisse me putabo. sed respub. si me satis novisset, & major pars senatus, majores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo cum etiam nunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi, etiam prætextam, si voles legere, Gallum Cornelium familiarem meum poscito. VI. Id. Jun. Cordubæ. Vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat calamitatem Reip. quæ Mutinensi prælio & consules, & robur, sobolemque militum amiserat.

XXXIII. ASINIUS POLLIO CICERONI S.D.

Quo tardius certior fierem de præliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios novem dies retinuit: tametsi tantam calamitatem reip. quam tardissime audire optandum est; sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque utinam eodem S. C. quo Plancum, & Lepidum in Italiam arcersistis, me quoque jussissetis venire, profecto non accepisset resp. hoc vulnus, quo si qui lætantur in præsentia; quia videntur & duces & veterani Cæsaris partium interiisse: tamen postmodum necesse est doleant, cum vastitatem Italiæ respexerint; nam & robur, & soboles militum interiit: si quidem quæ nuntiantur, ulla

ex parte vera sunt. Neque ego non videbam, quanto usui reip. essem futurus, si ad Lepidum venissem, omnem enim cunctationem ejus discussissem, præsertim adjutore Planco, sed scribenti ad me ejusmodi litteras, quas leges, & concionibus, videlicet quas Narbone habuisse dicitur, similes, palparer necesse erat, si vellem commeatum, per provinciam ejus iter faciens, habere. Præterea verebar, ne, si antequam ego incœpta perficerem, prælium confectum esset, pium meum consilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non major tamen quam Planco, fuit. Itaque a Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naves imposui; & tibi, & consulibus, & Octaviano scripsi, ut me faceretis certiorem, quonam modo plurimum possem prodesse reipub. Sed, ut rationem ineo, quo die prælium Pansa commisit, eodem a Gadibus naves profectæ sunt, nulla enim post hiemem fuit ante eam diem navigatio: & hercule, longe remotus ab omni suspicione futuri civilis tumultus, penitus in Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ita porro festinavit uterque confligere, tanquam nihil pejus timerent, quam ne sine maximo reipub. detrimento bellum componeretur, sed, si properandum fuit; nihil non summi ducis consilio gessisse Hirtium video. Nam hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur: Pansæ exercitum concisum esse: Pansam ex vulneribus mortuum: eodem prælio Martiam legionem interiisse, & L. Fabatum, & C. Peducæum, & D. Carfulenum: Hirtiano autem prælio & quartam legionem, & omnes peræque Antonii cæsas: item Hirtii quartam vero, cum castra quoque Antonii cepisset, a quinta legione concisam esse; ibi Hirtium quoque periisse, & Pontium Aquilam: dici etiam Octavianum cecidisse: (quæ si, quod Dii prohibeant, vera sunt, non mediocriter doleo) Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse, sed habere equitatum, ac legiones sub signis armatas tres, & P. Bagieni unam, inermes bene multos: Ventidium quoque se cum legione septima, octava, nona conjun-

xisse; si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, & non modo nationes, sed etiam servitia concitaturum. Parmam direptam. L. Antonium Alpes occupasse. Quæ si vera sunt, nemini nostrum cessandum est; neque expectandum, quid decernat senatus, res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qui aut imperium, aut nomen denique populi Romani salvum esse volunt. Brutum enim XVII. cohortes, & duas non frequentes tyronum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtii exercitu, confluant ad eum, nam in delectu non multum spei puto esse, præsertim cum nihil sit periculosius, quam, patium confirmandi se se Antonio dari, anni autem tempus libertatem majorem mihi dat; propterea quia frumenta aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis litteris consilium meum expedietur, nam neque deesse, neque superesse reipub. volo, maxime tamen doleo, adeo & longo, & infesto itinere ad me veniri, ut die quadragesimo post, aut ultra etiam, quam facta sunt, omnia nuntientur. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat in Antonii adventu, quid egerit; & agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.

XXXIV. M. LEPIDUS IMP. ITERUM, PONT. MAX. CICERONI S.D.

Si vales, bene est, ego quoque valeo. Cum audissem, Antonium cum suis copiis præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in provinciam meam venire, cum exercitu meo a confluente Rhodano castra movi, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & ultra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P. Ventidius suas legiones tres conjunxit cum eo, & ultra me castra posuit, habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudi-

tudinem, sed inermium. Equitatum habet magnum; nam omnis ex prælio integer discessit, ita ut sint amplius equitum xxx. itaque ad me complures milites, & equites ab eo transierunt, & in dies singulos ejus copiæ minuuntur. Silanus, & Culeo ab eo discesserunt, nos, etsi graviter ab his læsi eramus, quod contra nostram voluntatem ad Antonium ierant; tamen, nostræ humanitatis & necessitudinis causa, eorum salutis rationem habuimus nec tamen eorum opera utimur, neque in castris habemus; neque ulli negotio præfecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reip. deerimus, quæ postea egerimus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore summa studia officii mutuo inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligenter ab utroque conservata sunt, tamen non dubito, in tanto, & tam repentino motu reip. quin nonnulla de meis falsis rumoribus a meis obtrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quæ tuum animum magnopere moverent, pro tuo amore in remp. Ea te moderate accepisse, neque temere credendum judicasse, a meis procuratoribus certior sum factus; quæ mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini autem & illa superiora, quæ abs tua voluntate protecta sunt ad meam dignitatem augendam, & ornandam, quæ perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam vitam, studium, diligentissime superioribus temporibus in rep. administranda, quæ Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore exspectes, & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. XII. Kalend. Jun. ex castris, ex Ponte Argenteo.

ARGUMENTUM.

Antonii recepti causam confert in milites suos, dissensionem civium inique ferentes.

XXXV. M. LEPIDUS IMP. ITERUM, PONT. MAX. S. P. PL. Q. R. S. D.

SI vos, liberique vestri valetis, bene est; ego quidem valeo. Deos, hominesque testor, P. C. qua mente, & quo animo semper in remp. fuerim, & quam nihil antiquius communi saluте, ac libertate judicarim: quod vobis brevi probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset, nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus conservandis, communique pace, seditione facta, retinuit: meque tantæ multitudinis civium Romanorum salutis, atque incolumitatis causam suscipere, ut vere dicam, coegit. In qua re ego vos, P. C. oro, atque obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summæ reipub. consulatis, neve misericordiam nostram exercitusque nostri in civili dissensione sceleris loco ponatis. Quod si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis, melius & vobis, & reip. consuletis. Data iv. Kal. Jun. à Ponte Argenteo. Valete.

LIBER XI.

ARGUMENTUM.

D. Brutus M. Bruto, & C. Cassio, quibuscum Cæsarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatamque a se liberam legationem significat.

I. D. BRUTUS M. BRUTO, ET C. CASSIO S. D.

QUo in statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me Hirtius fuit: qua mente esset Antonius demonstravit; pessima scilicet, &

& infidelissima, nam se neque mihi provinciam dare posse ajebat, neque arbitrari tuto in urbe esse quemquam nostrum: adeo esse militum concitatos animos, & plebis. Quod utrumque esse falsum, puto vos animadvertere; atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne si mediocre auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ partes iis in rep. relinquerentur. Cum in his angustiis versarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris, ut aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. Hoc se impetraturum pollicitus est, nec tamen impetraturum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio: ac si dederint, quod petimus, tamen paulo post futurum puto, ut hostes judicemur, aut aqua, & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilii? Dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquo terrarum arbitror, si melior casus fuerit, revertemur Romam; si mediocris, in exilio vivemus; si pessimus, ad novissima auxilia descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrum, cur novissimum tempus exspectemus potius, quam nunc aliquid moliamur? Quia, ubi consistamus, non habemus, præter Sex. Pompejum, & Bassum Cæcilium: qui mihi videntur, hoc nuntio de Cæsare allato, firmiores futuri, satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, sciemus. Pro Cassio, & te, si quid velitis me recipere, recipiam, postulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quamprimum, mihi rescribatis: nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem sit facturus, quem in locum convenire possimus, quo me velitis venire, rescribi te. Post novissimum Hirtii sermonem, placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsidio, quod illos nobis concessuros non puto, magna enim invidiam iis faceremus; nihil tamen postulandum putavi, quod æquum esse statuerem. Valete.

ARGUMENTUM.

Petunt ab Antonio, an putet ipsos in Urbe, magna veteranorum militum frequentia, tutos fore.

II. M. BRUTUS, ET C. CASSIUS PRÆTT. M. ANTONIO COS. S. D.

DE tua fide, & benevolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi; quæ profecto, quando istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis magnam veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, & ad Kal. Jun. futuram multo majorem. De te si dubitemus, aut vereamur; simus nostri dissimiles, sed certe, cum ipsi in tua potestate fuerimus, tuoque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios; neque solum edicto, sed etiam litteris id fecerimus; digni sumus, quos habeas tui consilii participes, in ea præsertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus a te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos; putesne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum, quos etiam de rep. nenda ara cogitare audimus; quod velle te, probare vix quisquam posse videtur, qui nos salvos, & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quicquam aliud a libertate communi quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu; quod certe abest a virtute tua, & fide, sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos, tibi enim uni credidimus, & credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri, quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam a te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leve est, ac nugatorium, ea re denunciatum esse veteranis, quod de commodis eorum mense Junio laturus esses, quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium vitæ cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Expostulatio ad contumeliosas, & minaces Antonii litteras.

III. BRUTUS, ET CASSIUS PRÆTT. ANTONIO COS. S.D.

Litteras tuas legimus, simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minime dignas, quæ a te nobis mitterentur. nos, Antoni, te nulla lacessivimus injuria, neque miraturum credidimus, si prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus a consule; quod si indignaris, ausos esse id facere, concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus sollicitatis, & nuntiis trans mare missis, quod te questum esse negas, nos quidem tibi credimus, optimo animo te fecisse; sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum; & te miramur, cum hæc reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris objiceres. Illud vero quemadmodum ferendum sit, tute cogita; non licere prætoribus, concordiæ, ac libertatis causa, per edictum de suo jure decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia, nihil est, quod nos terreas, neque enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum: neque est Antonio postulandum, ut iis imperet, quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur, ut bellum civile suscitare vellemus, litteræ tuæ nihil proficerent. NULLA enim minantis auctoritas apud liberos est, sed pulchre intelligis, non posse nos quoquam impelli, & fortassis ea re minaciter agis, ut judicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus etiam in libera repub. magnum, atque honestum esse; vocemus te ad nullas inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid suscipias quid sustinere possis; neque quam diu vixerit Cæsar, sed quam non diu regnarit, fac

cogites. Deos quæsumus, consilia tua reipubl. salutaria sint, ac tibi: sin minus, ut salva atque honesta republica, tibi quam minimum noceant optamus. Pridie Non. Sext.

ARGUMENTUM.

Res a se gestas exponit; pro quibus rogat Ciceronem, ut sibi sua sententia supplicationem decernat.

IV. D. BRUTUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis a te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere; sed profecto est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quam cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consequutus, nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi, multa vastavi: non sine causa ad senatum litteras misi. Adjuva nos tua sententia, quod cum facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Bruti litteris non responderit; hortatur ad libertatem recuperandam; sua studia, officiaque pollicetur.

V. M. T. C. BRUTO IMP. S. D.

LUpus, familiaris noster, cum a te venisset, cumque Romæ quosdam dies commoraretur; ego eram in iis locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar. eo factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad v. id. Dec. nec habui quidquam antiquius, quam ut Pansam statim convenirem: ex quo ea de te cognovi, quæ maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne illa quidem in re, quæ a te gesta est post hominum me-

memoriam maximam, hortatorem desiderasti: illud tamen breviter significandum videtur, populum Rom. omnia a te exspectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu, si dies, noctesque memineris, quod te facere certo scio; quantam rem gesseris; non obliviscere profecto, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint, si enim iste provinciam nactus erit, cui quidem ego semper amicus fui, antequam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum repub. bellum gerere: spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro iisdem precibus, quibus senatus, populusque Rom. ut in perpetuum Rempublicam dominatu regio liberes, ut principiis consentiant exitus, tuum est hoc munus, tuæ partes, a te hoc civitas, vel omnes potius gentes non exspectant solum, sed etiam postulant. Quanquam, cum hortatione non egeas, ut supra scripsi, non utar ea pluribus verbis. faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt, quamobrem velim tibi ita persuadeas, me cum reipublicæ causa, quæ mihi vita mea carior est, tum quod tibi ipsi faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suam dignitatem Brutus commendaverat, respondet Cicero, sibi eam etiam atque etiam curæ fore; idque jam in Senatu declaratum.

VI. M. T. C. BRUTO IMP. S. D.

Lupus noster cum Romam sexto die Mutina venisset, postridie me mane convenit, tuaque mihi mandata diligentissime exposuit, & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas; eodem tempore existimo, te mihi meam dignitatem commendare, quam me hercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis,

N 6 tuis

tuis laudibus nullo loco nec consilum, nec studium meum defuturum. Cum tribuni pleb. edixissent, senatus adesset ad XIII. Kalend. Jan. haberentque in animo de præsidio consulum des. referre; quanquam statueram in senatum ante Kal. Jun. non venire; tamen, cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis divinis in rempublicam meritis sileretur; quod factum esset, nisi ego venissem; aut etiam, si quid honorifice de te diceretur, me non adesse. Itaque in senatu veni mane, quod cum esset animadversum, frequentissimi senatores convenerunt. quæ de te in senatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, & defensurum. Quod quanquam intelligo me cum multis esse facturum; tamen appetam hujus rei principatum. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Brutum, ne in salute populi Rom. conservanda S. natus auctoritatem expectet, sed voluntatem Senatus pro auctoritate habeat.

VII. M. T. C. D. BRUTO IMP. S. D.

QUum adhibuisset domi meæ Lupus me, & Libonem, & Servium, consobrinum tuum, quæ mea fuerit sententia, cognosse te ex C. Seio arbitror, qui nostro sermoni interfuit. reliqua, quanquam statim Sejum Græcejus est subsequutus, tamen ex Græcejo poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissime percipere, & meminisse velim, ut ne in libertate, & salute pop. Rom. conservanda auctoritatem senatus exspectes nondum liberi; ne & tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio rempub. liberasti; quo est etiam res illa major, & clarior) & adolescentem, vel puerum potius, Cæsarem judices temere fecisse, qui tantam causam publicam privato consilio susce-

pe-

perit; denique homines rusticos, sed fortissimos viros, civesque optimos dementes fuisse judices, primum milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam, quæ suum consulem hostem judicaverunt, seque ad salutem reip. defendendam contulerunt. Voluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. Postremo suscepta tibi causa jam bis est, ut non sit integrum; primum idib. Mart. deinde proxime, exercitu novo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non ut nihil facias, nisi jussus, sed ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quæque sit omnium de Bruto expectatio, consensioque ad libertatem recuperandam.

VIII. M.T.C. D. BRUTO IMP. S.D.

EO tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid vellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam; omnia enim erant suspensa propter exspectationem legatorum; qui quid egissent, nihil dum nuntiabatur, hæc tamen scribenda existimavi; primum senatum, populumque Rom. de te laborare non solum salutis suæ causa, sed etiam dignitatis tuæ, admirabilis est enim quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium civium, ita enim sperant, atque confidunt, ut antea rege, sic hoc tempore regno te rempubl. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia; si hic delectus appellandus est, cum ultro se offerunt omnes; tantus ardor animos hominum occupavit desiderio libertatis, odioque diutinæ servitutis. De reliquis rebus a te jam exspectare litteras debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus; quos spero brevi tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me

id

id scribam, quod te ex tuorum litteris & spero, & malo cognoscere, me neque deesse ulla in te, neque unquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

ARGUMENTUM.

Rogat Ciceronem, prospiciat, ne utroque Consule ad Mutinam occiso, hostes Reip. convalescant: monetque quid agendum.

IX. BRUTUS CICERONI S. D.

PAnsa amisso, quantum detrimenti resp. acceperit, non te præterit, nunc auctoritate, & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent se convalescere posse. ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam, sequar eum confestim, utrumque me præstiturum spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. in primis rogo te, ad hominem ventosissimum Lepidum mittas, ne nobis bellum redintegrare possit, Antonio sibi conjuncto. Nam de Pollione Asinio puto te perspicere, quid sit facturus: multæ, & bonæ, & firmæ sunt legiones Lepidi, & Asinii, neque hæc idcirco tibi scribo, quod te non eadem animadvertere sciam; sed quod mihi persuasissimum est, Lepidum recte facturum nunquam; si forte vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis, oro: quem spero, pulso Antonio, reipub. non defuturum. SI se Alpes Antonius transiecerit, constitui præsidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. IV. Kalend. Maji, ex castris Rhegii.

ARGUMENTUM.

Queritur de quorundam malevolentia, & Reip. periculum exponit.

X. BRUTUS CICERONI S. D.

NOn mihi rempublicam plus debere arbitror, quam me tibi, gratiorem me esse in te posse, quam isti perversi sint in me, exploratum habes; si tamen hæc temporis videantur

dici

dici causa, malle me tuum judicium, quam ex altera parte omnium istorum. tu enim a certo sensu, & vero judicas de nobis: quod isti ne faciant, summa malevolentia, & livore impediuntur. Interpellent me quominus honoratus sim, dum ne interpellent, quominus respub. a me commode administrari possit, quæ quanto sit in periculo, quam potero brevissime exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus consulum, quantamque cupiditatem hominibus injiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quæ litteris commendari possint, arbitror. scio enim cui scribam. Revertor nunc ad Antonium, qui ex fuga cum parvulam manum peditum haberet inermium, ergastula solvendo, omneque genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus Ventidii: quæ trans Apenninum itinere facto difficillimo, ad Vada pervenit, atque se ibi cum Antonio conjunxit. est numerus veteranorum, & armatorum satisfrequens cum Ventidio, consilia Antonii hæc sint necesse est, aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur, aut Apennino, Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit; aut rursus se in Etruriam referat; quod ea pars Italiæ sine exercitu est. Quod si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulissem, ut inopia potius, quam ferro conficeretur, sed neque Cæsari imperari potest: nec Cæsar exercitui suo: quod utrumque pessimum est. Cum hæc talia sint: quominus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio: hæc quemadmodum explicari possint, aut a te cum explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere jam milites non possum. cum ad rempublicam liberandam accessi, HS. mihi fuit pecuniæ CD amplius, tantum abest, ut meæ rei familiaris liberum sit quidquam; ut meos jam omnes amicos ære alieno obstrinxerim, septenum numerum legionum alo, qua difficultate, tu arbitrare, non si Varronis thesauros haberem, sustinere sumptus possem. Cum primum

de

de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Maji, ex castris, Dertona. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Antonii profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoque in Remp. studio, atque constantia.

XI. D. BRUTUS IMP. COS. DES. CICERONI S. D.

EOdem exemplo litteræ tuæ a te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi, quæ hic gererentur, in itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc abjecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in me inciderunt: in quibus quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat, ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi, & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos exspecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quę istic opus erunt administrari prospicies, ut ex tua voluntate reique publicæ commodo fiant. Malevolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis contumeliis deterrere possunt. Pridie Non. Maji ex castris, finibus Statiellensium.

ARGUMENTUM.

Queritur, bellum ab Antonio renovatum: & in eo Bruti culpam videtur agnoscere.

XII. M. T. C. BRUTO IMP. COS. DES. S. D.

TRes uno die a te accepi epistolas; unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis lit-

litteris, & ex Græceji oratione, non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia quin perspicias si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia illa tua præclara in rempubl. merita ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium, qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græcejo, confligi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse a Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alii fracti sunt, nonnulli etiam queruntur: quod persequuti non sitis, opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omnino EST hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consequutus sit: sed tamen providendum est, ne qua justa querela esse possit. Res sic se habet. is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit. hoc quam habeat vim, te existimare malo, quam me apertius scribere. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo, & quo res in statu sit, exponit.

XIII. BRUTUS IMP. COS. DES. C. S. D.

JAm non ago tibi gratias; cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt, qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis, Cicero, non potui, eram sine equitibus, sine jumentis: Hirtium periisse nesciebam: Cæsari non credebam prius, quam convenissem, & collocutus essem, hic dies hoc modo abiit. Postridie mane a Pansa sum accersitus Bononiam. cum in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse, recurri ad meas copiolas, sic enim vere eas appellare possum. sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum [illegible] pessi-

Pessime acceptæ, biduo me Antonius antecessit, itinere multo majore fugiens, quam ego sequens, ille enim iit passim, ego ordinatim, quacunque ivit, ergastula solvit, homines arripuit: constitit nusquam prius, quam ad Vada venit: quem locum volo tibi esse notum. jacet inter Apenninum, & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Cum abessem ab eo millia passuum triginta, & se jam Ventidio coniunxisset, concio ejus ad me est allata, in qua petere cœpit a militibus, ut se trans Alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum est, & frequenter a militibus Ventidianis (nam suos valde quam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. etiam orare cœperunt. ut Pollentiam iter facerent; cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit, hac re mihi nuntiata statim quinque cohortes Pollentiam præmisi, meumque iter eo contuli, hora ante præsidium meum Pollentiam venit, quam Trebellius cum equitibus: sane quam sum gavisus: in hoc enim victoriam puto consistere, in spem venerant. quod neque Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur: neque ex Italia tam celeriter exercitum transjici posse credebant, quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui eo præmissus erat a nobis, sustinebant: nostroque adventu sustineri facilius posse confidimus, tamen, si quo etiam casu Isaram se transjecerint; ne quid detrimenti reip. injungant, summa a nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque spem de summa repub. habere volumus, cum & nos, & exercitus nostros, singulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quam paratissimi ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus: qui quidem eas copias, quas diu simulatione reipub. comparabant, subito ad patriæ periculum converterunt.

A R-

ARGUMENTUM.

Ad Bruti litteras respondet de Octaviano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, aliisque rebus.

XIV. M. T. C. BRUNO IMP. S. D.

Mirabiliter mi Brute, lætor, mea consilia, measque sententias a te probari de Decem viris, de ornando adolescente, sed quid refert? mihi crede homini non glorioso, plane jam, Brute, frigeo ὄργανον enim erat meum senatus: id jam est dissolutum. tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara, Mutinæ eruptio, fuga Antonii, conciso exercitu, ut omnium animi relaxati sint: meæque illæ vehementes contentiones tanquam σκιαμαχίαι esse videantur. Sed, ut ad rem redeam, legionem Martiam, & quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad te posse perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eaque habebitur. De Bruto accersendo, Cæsareque ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi assentior; sed, ut scribis, habes obtrectatores, quos equidem facillime sustineo: sed impediunt tamen. Ex Africa legiones exspectantur; sed bellum istic renatum homines mirantur, nihil tam præter spem unquam; nam, die tuo natali victoria nuntiata, in multa sæcula videbamus remp. liberatam, novi timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me iis, quas idibus Maji dedisti, modo te accepisse a Planco litteras, non recipi a Lepido Antonium, id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cujus exitum ne extimescam, tuæ partes sunt. ego plus, quam feci, facere non possum, te tamen, id, quod spero, omnium maximum, & clarissimum videre cupio. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Laudat officium, & diligentiam Bruti: voluptatem, lætitiamque omnium significat ex Bruti, Plancique conjunctione; eumque hortatur, ut in tuenda Repub. seipsum vincat.

XV. M.T.C. BRUTO IMP. S.D.

ETsi mihi tuæ litteræ jucundissimæ sunt; tamen jucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco collegæ mandasti, ut te mihi per litteras excusaret, quod fecit ille diligenter, mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Conjunctio tua cum collega, concordiaque vestra, quæ litteris communibus declarata est, senatui, populoque Rom. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Litteras tuas vehementer exspecto, & quidem tales, quales maxime opto.

ARGUMENTUM.

Commendat L. Ælium Lamiam in petitione Præturæ.

XVI. M.T.C. BRUTO IMP. S.D.

PErmagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit; utrum cum sollicitudinis aliquid haberes, an, cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolæ tibi reddendæ, nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestive adeunt, molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt, non loco redditæ. Si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille, cui mandavi, satis scite, & commode tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod velim, a te facile impetraturum. L. Lamia præturam petit, hoc ego utor uno omnium plurimum. magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil mihi ejus est familiaritate jucundius. Magno præterea beneficio ejus, magnoque merito sum obligatus, nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, proque mea salute acerrime propugnaret,

a Gabinio COS. relegatus est: quod ante id tempus civi Romano Romæ contigit nemini. hoc cum pop. Rom. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere præturam, quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo munere ædilitio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis, quanti certe facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio, nihil est, Brute, cum omnia a te expectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat eumdem Lamiam.

XVII. M.T.C. BRUTO IMP. S.D.

Lamia uno omnium familiarissime utor, magna ejus in me non dico officia, sed merita, eaque sunt populo Rom. notissima, is magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus, petit præturam: omnesque intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam, sed is ambitus exstare videtur, ut ego omnia pertimescam, totamque petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem. in ea re quantum me possis adjuvare, facile perspicio: nec vero, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me majore studio a te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio Lamiam in petitione juveris, quod ut facias, vehementer te rogo.

ARGUMENTUM.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

XVIII. M.T.C. BRUTO IMP. S.D.

Etsi ex mandatis, quæ Galbæ, Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum,

dum, suspicandumque putare, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quam erat dignum tua, populique Rom. victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces. Itaque moleste ferebat, se a te quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum judicaret, timidum, atque ignavum judicari, etenim cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec vero Lepidum timebamus, quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut, qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipub. indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas, sed tamen, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim equidem, id, quod spero, ut plane abjectus, & fractus sit Antonius: sin aliquid virium forte collegerit, sentiet nec senatui consilium, nec Pop. Rom. virtutem deesse, nec reipub. te vivo imperatorem. XIV. Kal. Jun. Vale.

ARGUMENTUM.

Timere se scribit Reip. vicem, & Vicetinos commendat.

XIX. D. BRUTUS CICERONI S. D.

AD senatum quas litteras misi, velim prius perlegas: &, si qua tibi videbuntur, commutes, necessario me scripsisse, ipse animadvertes: nam cum putarem quartam, & Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Pauloque placuerat, vobis assentientibus, minus de reliquis rebus laborandum existimavi, nunc vero cum sim cum tironibus egentissimis; valde & meam, & vestram vicem timeam, necesse est. Vicetini me, & M. Brutum præcipue observant, his ne quam patiare injuriam fieri in senatu vernarum causa, a te peto. causam habent optimam, officium in rempub. summum, genus hominum adversariorum seditiosum, & inertissimum. XII. Kal. Jun. Vercellis.

ARGUMENTUM.

Timere se ait Ciceronis causa, eumque monet, ut veteranorum animos sibi conciliet.

XX. BRUTUS IMP. CICERONI S. D.

QUod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor tuaque officia cogunt, ut timeam. sæpe enim mihi cum esset dictum, neq; a me contemptum, novissime Labeo Segulius homo sui simillimus, narravit mihi, apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsarem nihil sane de te questum, nisi dictum quod diceret te dixisse laudandum adolescentem ornandum, tollendum; se non esse commissurum, ut tolli possit, hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranus vero pessime loqui volebat Labeo me credere & tibi ab iis instare periculum, maximeque indignari, quod in X. viris neque Cæsar, neque ego habiti essemus; atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & jam in itinere essem, committendum non putavi, prius ut Alpes transgrederer, quam quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo crede mihi jactione verborum, & denunciatione periculi sperare eos, te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia, & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum esse volo & insidias vitantem, nihil enim tua mihi vita potest esse jucundius, neque carius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogare (& quibus rebus potest occurri veteranis, occurras: primum, quod desiderant de X. viris, facias: deinde de præmiis, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisque nobis: de nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ: senatum de ea re constitutum. quatuor legionibus iis, quibus agros dandos censuisti, video facultatem fore ex agris Syllanis, & agro Campano æqualiter, aut forte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere

bere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otii, quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valde necesse fuerit, ex Italia non excedam, legiones armo, paro: spero, me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. de exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe, tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque scire opus esse putaris. Vale. VIII. Kal. Jun. Eporedia.

ARGUMENTUM.

Respondet proximæ superiori epistolæ.

XXI. M.T.C. BRUTO IMP. S.D.

Dii isti Segulio male faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt, quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quicquid esset nugarum, me scire voluisti: signum enim magnum amoris dedisti. Nam, quod idem Segulius ait, veteranos queri, quod tu, & Cæsar in decemviris non essetis: utinam ne ego quidem essem: quid enim molestius? sed tamen, cum ego sensissem, de iis, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere, iidem illi, qui solent, reclamarunt: itaque excepti etiam estis, me vehementer repugnante; quocirca Segulium negligamus, qui res novas quærit: non quod veterem comederit, (nullam enim habuit) sed hanc ipsam recentem novam devoravit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid, omni te, vir optime, mihique charissime Brute, de me metu libero; ego enim, quæ provideri poterunt, non fallar in iis; quæ cautionem non habebunt, de iis non ita valde laboro, sim etenim impudens, si plus postulem, quam homini a rerum natura tribui potest. Quod mihi præcipis, ut caveam, ne timendo magis timere cogar, & sapienter, & amicissime præcipis: sed velim

lim tibi persuadeas; cum te constet excellere hoc genere virtutis, ut nunquam extimescas, nunquam perturbere, me huic tuæ virtuti proxime accedere. Quamobrem neque metuam quidquam, & cavebo omnia. sed vide, ne tua jam, mi Brute, culpa futura sit, si ego quidquam timeam, tuis enim opibus, & consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timorem abjiceremus, præsertim cum persuasum omnibus esset, mihique maxime, nos a te unice diligi. Consiliis tuis, quæ scribis, de quatuor legionibus, deque agris assignandis ab utrisque vestrum, vehementer assentior. Itaque cum quidam de collegis nostris agrariam curationem ligurirent, disturbavi rem, totamque vobis integram reservavi. Si quid erit occultius, &, ut scribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te litteræ perferantur. Vale. Prid. Non. Jun.

ARGUMENTUM.

Petit a Bruto, ut Ap. Claudium, qui Antonii partes secutus erat, in civitate retineat.

XXII. M. T. C. BRUTO IMP. S. D.

CUm Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis ejus officiis, & meis mutuis constituta. peto a te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea causa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conservatum velis. volo te, cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari, magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse salvum, cujus quidem causa hoc melior debet esse, quod, pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio conjunxit. Quare, etsi minus veram causam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. nutus tuus potest hominem summo loco natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea & gratissimum, incolumem in civitate retinere. quod ut facias, ita a te peto, ut majore studio magisve ex animo petere non possim. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

XXIII. BRUTUS CICERONI S. D.

NOs hic valemus recte: & quo melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis sentire videtur; omni timore deposito, debemus libere reip. consulere. Quod si omnia essent aliena, tamen tribus tantis exercitibus propriis reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & semper habuisti, & nunc, fortuna adjuvante, augere potes. Quæ tibi superioribus litteris mea manu scripsi, terrendi tua causa homines loquuntur. si frænum momorderis; peream, si te omnes quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi a te litteræ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. Kal. Jun. Eporædia.

ARGUMENTUM.

Bruti epistola, si quid antea fuerat timoris, ademptum significat. Addit, quid Bruto sit agendum, & de pecunia decreta.

XXIV. M. T. C. BRUTO S. D.

NArro tibi: antea subirascebar brevitate tuarum litterarum: nunc mihi loquax esse videor, te igitur imitabor. Quam multa, quam paucis! te recte valere, operamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commode sentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses, sed, ut mones, frænum momordi, etenim qui, te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut ne desim constantiæ meæ. Quod scribis in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant: si per hostem licet, non erraris; multa enim Romæ, sin adventu tuo bellum confici potest; nihil sit antiquius. Pecunia expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum Servilium, nos non desumus. Vale. VIII. id. Jun.

AR-

ARGUMENTUM.

Scribit, se brevitatem in scribendo amare, Bruti exemplo: Reip. spem in ipso, & in Planco esse: de M. Bruto, nihil certi.

XXV. M. T. C. BRUTO IMP. S. D.

EXspectanti mihi tuas quotidie litteras Lupus noster subito denuntiavit, ut ad te scriberem, si quid vellem: ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem litterarum tibi injucundum esse audiebam) brevitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur, in te, & in collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem, ego, quemadmodum præcipis, privatis litteris ad bellum commune vocare non desino, qui utinam jam adesset: intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum; altera jam pagella procedit, vince, & vale. XIV. Kal. Quint.

ARGUMENTUM.

Sollicitus ob Antonii cum Lepido conjunctionem postulat, ut legiones ad eum mittantur, & stipendium.

XXVI. BRUTUS IMP. CICERONI S. D.

IN maximo meo dolore hoc solatio utor, quod intelligunt homines, non sine causa me timuisse ista, quæ acciderunt. Deliberent, utrum transjiciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia: Brutum accersant, nec ne: mihi stipendium dent, an non, decernant, ad senatum litteras misi. Crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant: & fide opus est, & celeritate. Vale: III. Non. Jun. ex castris.

ARGUMENTUM.

Questus erat Matius, se a Cicerone, ut libertatis inimicum, accusari: Cicero factum negat.

XXVII. M. T. C. MATIO S. D.

NOndum satis constitui, molestiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officii, tum utriusque nostrum amantissimus. nam cum in Tusculanum vesperi venissem, postridie ille ad me, nondum satis firmo corpore cum esset, mane venit, quem cum objurgarem, quod parum valetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut me videret. Nunquidnam, inquam, novi? detulit ad me querelam tuam: de qua prius, quam respondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. Sed VETUSTAS habet aliquid commune cum multis, amor non habet. dilexi te, quo die cognovi, meque a te diligi judicavi, tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitio nostra, & vitæ dissimilitudo non est passa, voluntates nostras consuetudine conglutinari, tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, cum Cæsar esset in Gallia, quod enim vehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiarissime dicta, scripta, communicata sunt: graviora enim sunt consequuta, & initio belli civilis, cum Brundusium versus ires ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum. Primum, hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis? deinde, oblitum me putas consilii, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec vero oblitus sum litterarum tuarum, quas ad me misisti, cum Cæsari obviam venissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Sequutum illud tempus est, cum me ad Pompejum proficisci sive pudor meus coegit, sive officium, sive fortuna, quod officium tuum, quod studium vel in absentem me, vel in præsentes

meos

meos defuit ? quem porro omnes mei & mihi, & sibi te amiciorem judicaverunt ? Veni Brundusium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento advolaris ? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu ? Tandem aliquando Romæ esse cœpimus : quid defuit nostræ familiaritati ? in maximis rebus, quonam modo me gererem adversus Cæsarem, usus tuo consilio sum, in reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Cæsare, præter me, ut domum ventitares, horasque multas sæpe suavissimo sermone consumeres ? tum, quum etiam, si meministi, ut hæc φιλοσοφούμενα scriberem, tu me impulisti. Post Cæsaris reditum quid tibi majori curæ fuit, quam ut essem ego illi quam familiarissimus ? quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quam putaram ? quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam a me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. nam præter hæc, quæ commemoravi, quæ testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exequi possum, omnia me tua delectant, sed maxime maxima cum fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia, tum lepos, humanitas, litteræ, quapropter redeo nunc ad querelam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, nunquam id sine aliqua justa causa existimarem te fecisse; dignitas tua facit, ut animadvertatur, quidquid facias: malevolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quam a te facta sint, proferantur, ea si tu non audis, quid dicam nescio; equidem, si quando audio, tam defendo, quam me scio a te contra iniquos meos solere defendi. Defensio autem est duplex. alia sunt, quæ liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quæ defendam a te pie fieri, & humane, ut de curatione ludorum, sed te, hominem doctissimum, non fugit, si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio disputari posse; vel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum dili-

gas; vel in eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriæ vitæ amici anteponendam, ex his sermonibus utinam essent delatæ ad te disputationes meæ. Illa vero duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut sæpius, te & non suscipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuisse, & moderandæ victoriæ? in quo qui mihi non assentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit caussam harum litterarum, quibus nisi credideris, me omnis officii, & humanitatis expertem judicaris, quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec a te alienius. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio Matii & pro seipso, & contra calumniatores.

XXVIII. C. MATIUS CICERONI S. D.

MAgnam voluptatem ex tuis litteris cepi, quod, quam speraram, atque optaram, habere te de me opinionem cognovi, de qua etsi non dubitabam; tamen, quia maximi æstimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Conscius autem mihi eram, mihi a me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum, eo minus credebam plurimis, atque optimis artibus ornato sibi temere quidquam persuaderi potuisse, præsertim in quem meæ propensa, & perpetua fuisset, atque esset benevolentia. Quod quando, ut volui, scio esse; respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate, & amicitia nostra sæpe restitisti; nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quod mortem hominis necessarii graviter fero, atque eum, quem dilexi, periisse indignor, ajunt enim patriam amicitiæ præponendam esse: perinde ac si jam vicerint, obitum ejus reipub. fuisse utilem, sed non agam astute: fateor, me ad istum gradum sapientiæ non pervenisse, neque enim Cæsarem in dissensione civili sum sequutus: sed amicum, quamquam re offendebar, tamen non deserui: neque bellum umquam civile, aut etiam caussam dissensionis

pro-

probavi, quam etiam nascentem extingui, summe studui: Itaque in victoria hominis necessarii, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus, quibus præmiis reliqui minus apud eum, quam ego, cum possent, immoderate sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea lege Cæsaris diminuta est; cujus beneficio plerique, qui Cæsaris morte lætantur, remanserunt in civitate. Civibus victis ut parceretur, æque ac pro mea salute laboravi. Possum igitur, qui omnes voluerim incolumes, eum, a quo id impetratum est, periisse, non indignari? quum præsertim iidem homines illi & invidiæ, & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt; quando factum nostrum improbare audes. o superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, alias ne dolere quidem impune licere: at hæc etiam servis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potius, quam alterius arbitrio, quæ nunc, ut quidem isti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. sed nihil agunt, nullius umquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NUMQUAM enim honestam mortem fugiendam sæpe etiam appetendam putavi. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut pœniteat eos sui facti? cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam. At debeo pro civili parte remp. velle salvam, id quidem me cupere, nisi & anteacta vita, & reliqua mea spes, tacente me, probat, dicendo vincere non postulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihique, si sentis expedire recte fieri, credas, nullam communionem cum improbis esse posse. An quod adolescens præstiti, quum etiam errare cum excusatione possem, id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipse retexam? non faciam, neque quod displiceat, committam, præterquam quod hominis mihi conjunctissimi, ac viri amplissimi doleo gravem casum. Quod si aliter essem animatus, numquam, quod facerem, negarem, ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac vanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad priva-

tum officium, non ad ſtatum reipub. pertinebat, quod tamen munus & hominis amiciſſimi memoriæ, ac honoribus præſtare etiam mortui debui; & optimæ ſpei adoleſcenti, ac digniſſimo Cæſari, petenti negare non potui. Veni etiam conſulis Antonii ſæpe domum ſalutandi cauſa: ad quem, qui me parum patriæ amantem eſse exiſtimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi cauſa frequentes ventitaſse reperies. ſed quæ hæc eſt arrogantia, quod Cæſar numquam interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipſe non diligebat, tamen iis uterer; eos qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos velim, diligam? ſed non vereor, ne aut meæ vitæ modeſtia parum valitura ſit in poſterum contra falſos rumores; aut etiam ii, qui me non amant propter meam in Cæſarem conſtantiam, non malint mei, quam ſui ſimiles amicos habere. Mihi quidem ſi optata contingent, quod reliquum eſt vitæ, in otio Rhodi degam: ſin caſus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut recte fieri ſemper cupiam. Trebatio noſtro magnas gratias ago, quod tuum erga me animum, ſimplicem, atque amicum aperuit; & quod eum, quem ſemper dilexi lubenter, quo magis iure colere, atque obſervare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

ARGUMENTUM.

Profecturus in Græciam, ſuas res Oppio commendat, commemoratis antea beneficiis ab ipſo acceptis.

XXIX. M. T. C. M. OPPIO S. D.

DUbitanti mihi, quod ſcit Atticus noſter, de hoc toto conſilio profectionis, quod in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus acceſſit ad tollendam dubitationem judicium, & conſilium tuum. nam & ſcripſiſti aperte, quid tibi videretur, & Atticus ad me ſermonem tuum pertulit. Semper judicavi, in te & in capiendo conſilio prudentiam ſummam eſse, & in dando fidem: maximeque ſum expertus, quum initio civilis belli per lit-

litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundum ne ad Pompejum, an manendum in Italia. suasisti, ut consulerem dignitati meæ, ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem: quod quum aliud male amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quam illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & semper me a te diligi sensi: & quum abessem, atque in magnis periculis essem, & me absentem, & meos præsentes a te cultos, & defensos esse memini: & post meum reditum quam familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & senserim & prædicarim, omnes, qui solent hæc animadvertere, testes habemus. Gravissimum vero judicium de mea fide, & de constantia fecisti, quum post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti, quod tuum judicium nisi mea summa benevolentia erga te, omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conservabis amorem tuum (etsi more magis hoc quidem scribo, quam quo te admonendum putem) meaque omnia tuebere, quæ tibi ne ignota essent, Attico mandavi. A me autem, quum paullum otii nacti erimus, uberiores litteras expectato. Da operam, ut valeas, hoc mihi gratius facere nihil potes.

LIBER XII.

ARGUMENTUM.

Queritur, Tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiumque hortatur, ut una cum M. Bruto, ejus uxoris fratre, omni perturbatione Rempub. liberet.

I. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Finem nullum facio mihi, crede, Cassi, de te, & de Bruto nostro, id est de tota republ. cogitandi: cujus omnis spes in vobis

 bis

ARGUMENTUM.

Invehitur in M. Antonii tyrannicam potentiam; & Reip. statum describit.

II. M. T. C. CASSIO S. P. D.

VEhementer lætor, tibi probari sententiam, & orationem meam, qua si sæpius uti liceret, nihil esset negotii, libertatem, & rempublicam recuperare, sed homo amens, & perditus, multoque nequior, quam ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit: nullamque aliam ob causam me auctorem fuisse Cæsaris interficiendi criminatur, nisi ut in me veterani incitentur, quod ego periculum non extimesco, modo facti vestri gloriam cum mea laude communicet. Ita nec Pisoni, qui in eum primus invectus est, nullo assentiente; nec mihi, qui idem tricesimo post die feci; nec P. Servilio, qui me est consequutus, tuto in senatum venire licet, cædem enim gladiator quærit, ejusque initium ad XIII. Kal. Octob. à me se facturum putavit, ad quam paratus venerat, cum in villa Metelli complures dies commentatus esset, quæ autem in lustris, & in vino commentatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, ut ad te antea scripsi, suo more vomere, non dicere. Quare quod scribis te confidere, auctoritate & eloquentia nostra aliquid profici posse: nonnihil, ut in tantis malis, est profectum: intelligit enim pop. Rom. tres esse consulares, qui, quia, quæ de repub. bene senserint, libere loquuti sunt, tuto in senatum venire non possint, nec est præterea quod quidquam exspectes; tuus enim necessarius affinitate nova delectatur; itaque jam non est studiosus ludorum, infinitoque fratris tui plausu dirumpitur, alter item affinis novis commentariis Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui vestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eamque causam se huic latroni deservire præseferat, nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minus in Senatum venit. L. Cæsar, optimus, & fortissimus civis, valetu-

dine impeditur. Ser. Sulpitius & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest: reliquos, exceptis designatis, ignosce mihi si non numero consulares. Habes auctores consilii publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset: quid censes perditis? Quare spes est omnis in vobis: qui si idcirco abestis, ut sitis in tuto, ne in vobis quidem: sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis, velim, salvis nobis: sin id minus, res tamen publica per vos brevi tempore jus suum recuperabit. Ego tuis neque desum, neque deero: qui sive ad me referent, sive non, mea tibi tamen benevolentia, fidesque præstabitur. Vale.

ARGUMENTUM.

Et hic in Antonium, ejusque sectam invehitur.

III. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Auget tuus amicus furorem in dies, primum in statua, quam posuit in rostris, inscripsit: PARENTI OPTIME MERITO: ut non modo sicarii, sed jam etiam parricidæ judicemini; quid dico, judicemini? judicemur potius: vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. utinam quidem fuissem: molestus nobis non esset; sed hoc vestrum fuit: quod quando præteriit, utinam haberem quid darem vobis consilii, sed ne mihi quidem ipsi reperio, quid faciendum sit. QUID enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? consilium autem omne hoc est illorum, ut mortem Cæsaris persequantur. Itaque ante diem VI. Non. Oct. productus in concionem a Canutio, turpissime ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conservatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus: de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, & Canutius faceret. Cetera cujusmodi sint, ex hoc judica, quod legato tuo viaticum eripuerunt. quid eos interpretari putas, quum hoc faciunt? ad hostem scilicet portari, o rem miseram! dominum ferre non potuimus; conservo servimus;

mus ; & tamen , me quidem favente magis, quam sperante, etiam nunc residet spes in virtute tua. sed ubi sunt copiæ ? de reliquo malo te ipsum loqui tecum, quam dicta nostra cognoscere. Vale.

A R G U M E N T U M.

Varia complectitur hæc epistola, de Antonii nequitia, de Senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

IV. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

Vellem idib. Mart. me ad cœnam invitasses: reliquiarum nihil fuisset, nunc me reliquiæ vestræ exercent, & quidem præter ceteros me. quamquam egregios consules habemus, sed turpissimos consulares: Senatum fortem, sed in infimo quemque honore fortissimum: populo vero nihil fortius, nihil melius, Italiaque universa, nihil autem fœdius Philippo, & Pisone legatis, nihil flagitiosius, qui cum essent missi, ut Antonio ex Senatus sententia certas res renuntiarent; quum ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. itaque ad nos concurritur: factique jam in re salutari populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique esses, nesciebam, fama nuntiabat, te esse in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quo propius est, eo firmiora videntur esse, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non insulsis, quod tibi tam cito succederet, cum tu vix dum triginta dies in Syria fuisses, itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, quod exercitum præter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem, causamque nossem: nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas litteras avide expecto. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

M. Brutum laudat, ut ad ejus imitationem Cassium accendat. Addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium Resp. gerebat.

V. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

HIemem credo adhuc prohibuisse, quominus de te certum haberemus, quid ageres, maximeque ubi esses, loquebantur omnes tamen, credo, quod volebant, in Syria te esse, habere copias, id autem eo facilius credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consequutus, res enim tantas gessit, tamque inopinatas, ut eæ cum per se gratæ essent, tum gratiores propter celeritatem. Quod si tu ea tenes, quæ putamus; magnis subsidiis fulta respubl. est, a prima enim ora Græciæ usque ad Ægyptum optimorum civium imperiis muniti erimus, & copiis. Quamquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliquum fore videbatur, parvis omnino jam copiis obsidebatur, quod magno præsidio Bononiam tenebat Antonius, erat autem Claternæ noster Hirtius, ad Forum Cornelium Cæsar, uterque cum firmo exercitu: magnasque Romæ Pansa copias ex delectu Italiæ compararat: hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi considerate, ut mihi crebris litteris significat, acturus videbatur. præter Bononiam, Rhegium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip. Tuos etiam clientes transpadanos mirifice conjunctos cum causa habebamus; erat firmissimuus senatus, exceptis consularibus: ex quibus unus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpitii morte magnum præsidium amisimus, reliqui partim inertes, partim improbi; nonnulli invident eorum laudi, quos in rep. probari vident; populi vero Rom. totiusque Italiæ mira consensio est. Hæc erant fere, quæ tibi nota esse vellem, nunc autem opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Strabonem commendat, quasi aliud agens; & in Cassio, Brutoque spem omnem Reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

VI. M. T. C. C. P. CASSIO S. D.

QUis status rerum fuerit tum, cum has litteras dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optime de rep. sentiente; nam quid dicam, cupidissimo tui, qui domo, & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? itaque eum tibi ne commendo quidem, adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. res, quum hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat, qui si conservatus erit, vicimus: sin, (quod Dii omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatum, quanto opus est ad universam remp. recuperandam. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat sententiam a se in Senatu dictam ex Cassii dignitate, eamque a se etiam in concione defensam.

VII. M. T. C. C. CASSIO S. P. D.

QUanto studio dignitatem tuam & in Senatu, & ad populum defenderem, ex tuis te malo, quam ex me, cognoscere. quæ mea sententia in Senatu facile valuisset, nisi Pansa vehementer obstitisset. Ea sententia dicta, productus sum in concionem a tribuno pleb. M. Servilio. Dixi de te, quæ potui, tanta contentione, quantum forum est, tanto clamore, consensuque populi, ut nihil unquam simile viderim; id velim mihi ignoscas, quod invita

socru

socru tua fecerim, mulier timida verebatur, ne Pansæ animus offenderetur, in concione quidem Pansa dixit, matrem quoque tuam & fratrem illam a me sententiam noluisse dici, sed me hæc non movebant: alia malebam: favebam & reip. cui semper favi, & dignitati, & gloriæ tuæ. Quod autem & in Senatu pluribus verbis disserui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes: promisi enim, & prope confirmavi, te non expectasse, nec expectaturum decreta nostra, sed teipsum tuo more rempublicam defensurum. & quamquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam, omnes, quæ in istis partibus essent, opes, copiasque tuas esse: perque Asiam provinciam confidebam jam reipublicæ recuperatam. Tu fac in augenda gloria teipsum vincas. Vale.

ARGUMENTUM.

Lepidus victum Antonium receperat: unaque bellum administrabant: id queritur Cicero, & Cassium ad liberandam Remp. hortatur.

VIII. M. T. C. C. CASSIO S.P.D.

Scelus affinis tui Lepidi, summamque levitatem, & inconstantiam ex actis, quæ ad te mitti certo scio, cognosse te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemque omnem in D. Bruto, & Planco habemus: si verum quæris, in te, & in meo Bruto non solum ad præsens perfugium, si, quod nolim, adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem & præsenti judicio, & reliqui temporis expectatione scito esse, hoc tibi proposito, fac, ut ad summa contendas, nihil est tantum, quod non pop. Rom. a te perfici, atque obtineri posse judicet. Vale.

A R.

ARGUMENTUM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renovato; Cassium hortatur, ut in Italiam properet.

IX. M. T. C. C. P. CASSIO S. D.

BRevitas tuarum litterarum me quoque breviorem in scribendo facit: &, vere ut dicam, non satis occurrit, quod scribam; nostras enim res in actis perferri ad te certo scio; tuas autem ignoramus, tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente a Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam reipub. spem in te, & in tuis copiis esse, firmos omnino exercitus habemus; sed tamen, ut omnia, ut spero, prospere procedant, multum interest, te venire, exigua est enim spes reip. nam nullam non libet dicere; sed, quæcumque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

ARGUMENTUM.

Lepidum hostem judicatum scribit: & omnino rem poscere, ut Cassius cum exercitu in Italiam veniat.

X. M. T. C. C. P. CASSIO S. D.

LEpidus, tuus affinis, meus familiaris, prid. Kal. Quint. sententiis omnibus hostis a senatu judicatus est, ceterique, qui una cum illo a rep. defecerunt, quibus tamen ad sanitatem redeundi ante Kal. Sept. potestas facta est. Fortis sane Senatus, sed maxime spe subsidii tui; bellum quidem, cum hæc scribebam, sane magnum erat scelere, & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus: sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio. Quod cum ita esset, tamen litteris tuis, quas nonis Maji ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat civitati, ut illum jam oppres-

oppressum omnes arbitraremur, te autem in Italiam venire cum exercitu, ut si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua; sin quid forte titubatum esset, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur, quem quidem ego exercitum quibuscumque potero rebus ornabo, cujus rei tum tempus erit, cum, quid opis reipublicæ laturus exercitus sit, aut quid jam tulerit, notum esse cœperit, nam adhuc tamen conatus audiuntur, optimi illi quidem, & præclarissimi, sed gesta res expectatur, quam quidem aut jam esse aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute, & magnitudine animi nihil est nobilius; itaque optamus, ut quamprimum te in Italia videamus. rempublicam nos habere arbitrabimur, si vos habebimus. Præclare viceramus: nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque nunquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto est Lepidus; ille enim ex turbulenta republ. hic ex pace, & victoria bellum excitavit. Huic oppositos consules designatos habemus; in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, vos expectari, Brutum quidem jam jamque. quod si, ut spero, victis hostibus nostris, veneritis; tamen auctoritate vestra respublica exsurget, & in aliquo statu tolerabili consistet, sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si respubl. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, a quibus copias acceperit, seque, & Remp. commendat. Scripta est autem hæc epistola ante prælium Mutinense.

XI. CASSIUS PROCOS. C. S. D.

SI vales, bene est: ego quidem valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Murcum, & Q. Crispum Impp. Viri fortes, optimique cives, posteaquam audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipsique

mecum

mecum una fortissimo animo remp. administrant, item legionem, quam Q. Cæcilius Baſſus habuit, ad me veniſſe, ſcito; quatuorque legiones, quas A. Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi eſse, ſcito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos abſentes, remque publicam, quantum opus eſt, defendas. ſcire te volo, firma præſidia vobis, ſenatuique non deeſſe, ut optima ſpe, & maximo animo remp. defendas, reliqua tecum aget L. Cartejus, familiaris meus. Vale. Data Non. Mart. ex caſtris Taricheis.

ARGUMENTUM.

Facta mentione benevolentiæ Ciceronis erga ſe, ſuam dignitatem, ſuoſque milites commendat; ſeque, & illos optime de Repub. meritos affirmat.

XII. CASSIUS PROCOS. CICERONI S. P. D.

SI vales, bene eſt: ego quidem valeo. Legi tuas litterſa, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi, videbaris enim non ſolum favere nobis, id quod & noſtra, & reipublicæ cauſa ſemper feciſti; ſed etiam gravem curam ſuſcepiſse, vehementerque eſse de nobis ſollicitus. Itaque, quod te primum exiſtimare putabam, nos oppreſsa repub. quieſcere non poſse; deinde, cum ſuſpicarere, nos moliri, quod te, ſollicitum eſse & de ſalute noſtra, & de rerum eventu putabam: ſimul ae legiones accepi, quas A. Alienus eduxerat ex Ægypto, ſcripſi ad te, tabellarioſque compluteS Romam miſi. ſcripſi etiam ad Senatum litteras, quas redli vetui prius, quam tibi recitatæ eſsent, ſi forte mei obtemperare mihi voluerunt, quod ſi litteræ perlatæ non ſunt, non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiſo, Aſiam occupavit, tabellarios meos deprehenderit, litteraſque intercepérit. Exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo, habui paululum moræ, dum promiſsa militibus perſolvo, nunc jam ſum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas; ſi me intelligis nullum neque pe-

periculum, neque laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi, te hortante, & auctore: si non solum exercitum ad rempublicam, libertatemque defendendam comparavi, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui: quos si occupasset Dolabella, non solum adventu, sed etiam opinione, & expectatione exercitus sui Antonium confirmasset, quas ob res milites tuere, si eos mirifice de republ. meritos esse animadvertis, & effice, ne quem pœniteat, rempubl. quam spem prædæ, & rapinarum, sequi maluisse, item Murci, & Crispi Impp. dignitatem, quantum est in te tuere, nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere, quod nisi milites, invito eo, legatos ad me misissent; clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hæc a te peto non solum reipub. quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine, quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, Senatus, atque optimi cujusque esse, maximeque tuum: de cujus voluntate assidue audiendo, mirifice te diligit, carumque habet, qui si intellexerit, commoda sua curæ tibi esse, debere etiam se tibi omnia putabit. Literis scriptis, audivi, Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copiis, proficiscar in Ciliciam. quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam, ac velim, ut mereamur de repub. sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maji, ex castris.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de victoria Mutinensi, & res a se gestas enumerat.

XIII. Q. CASSIUS CICERONI S. D.

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Cum reipublicæ vel salute, vel victoria gaudemus, tum instauratione tuarum laudum: quod maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus, fatale nescio quid tuæ virtuti datum; id quod jam sæpe experti sumus; est enim tua toga omnium armis felicior; quæ nunc

quo-

quoque nobis pene victam rempublicam ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi: nunc te, omnium maxime civis, & mihi carissime, id quod maxime reipublicæ tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri & in te, & in conjunctissimam tibi rempublicam amoris: &, quæ sæpe pollicitus es, te & taciturum, dum serviremus, & dicturum de me tum, cum profutura essent; nunc illa non ego quidem dici tantopere desiderabo, quam sentiri a te ipso, neque enim omnium judicio malim me a te commendari, quam ipse tuo judicio digne, ac mereor, commendatus esse: ut hæc novissima nostra facta non subita, nec inconvenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse judices: meque ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquique digni quidem te, & merito tibi carissimi: esse etiam debent in repub. proxime hos cari, qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cupio tibi copiam; sed tamen non maxima me turba puto excludi, quominus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis, & probes, producere. animum tibi nostrum fortasse probavimus, ingenium certe diutina servitus, qualecunque est, minus, tamen, quam erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ provinciæ, & ex insulis, quas potuimus, naves deduximus, delectum remigum, magna contumacia civitatum, tamen satis celeriter habuimus. sequuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui, spem sæpe transitionis præbendo, neque unquam non decedendo, novissime Corycum se contulit, & clauso portu se tenere cœpit, nos, illa relicta, quod & in castra pervenire satius esse putabamus, & sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tullius Cimber compararat, cui Turulius quæstor præerat, Cyprum petivimus, ibi, quæ cognovimus, scribere ad vos quam celerrime voluimus. Dolabellam ut Tarsenses pessimi socii, ita Laodiceni multo amentiores ultro accersierunt, ex quibus utrisque civitatibus, Græcorum mili-

militum numero, speciem exercitus effecit, castra habet ante oppidum Laodiceam posita; & partem muri demolitus est; & castra oppido conjunxit. Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millibus equitum a millibus passuum viginti castra habet posita Παλτοῖ: & existimat se sine prælio posse vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est, nisi quid navibus Laodicenorum supportarit, cito fame pereat, necesse est; ne supportare possit, & Cassii classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & Parischus, facile præstabunt. Volo igitur vos bene sperare, & remp. ut vos istic expedistis, ita pro nostra parte celeriter a nobis expediri posse, confidere. Vale. Data id. Jun. Cypro, Acromaniacride.

ARGUMENTUM.

Exponit res a se gestas; Rhodios accusat: procurationem Asiæ petit: merita sua erga Remp. commemorat.

XIV. LENTULUS C. SUO S. D.

CUm Brutum nostrum convenissem, eumque tardius in Asiam venturum animadverterem; in Asiam redii, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognovi, in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliusque centum naves onerarias, in quas exercitus ejus imponi posset; idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naves, & Italiam peteret, seque cum Antonio, & reliquis latronibus conjungeret. Cujus rei tanto timore fui, ut omnibus rebus relictis, cum paucioribus, & minoribus navibus ad illas ire conatus sim: quæ res, si a Rhodiis non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset; tamen magna ex parte profligata est, quandoquidem classis dissipata est, adventus nostri timore milites, ducesque effugerunt, onerariæ omnes ad unam a nobis sunt exceptæ, certe, quod

ma-

maxime timui, videor esse consequutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam pervenire, nec sociis suis firmatis, durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, & rempub. quam valde desperaverint, ex litteris, quas publice misi, cognosces; & quidem multo parcius scripsi, quam revera furere eos inveni, quod vero aliquid de his scripsi, mirari noli; mira est eorum amentia. Nec me meæ ullæ privatim injuriæ moverunt unquam; malus animus eorum in nostra salute, cupiditas partium aliarum, perseverantia in contemptione optimi cuiusque ferenda mihi non fuit, nec tamen omnes perditos esse puto, sed iidem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompejum, qui ceteros viros clarissimos non receperunt; iidem, tanquam aliquo fato, & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in pravitate utuntur, quorum improbitatem aliquando retundi & non pati impunitate augeri, non solum utile est reip. nostræ, sed etiam necessarium. De nostra dignitate velim tibi ut semper curæ sit, & quocumque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostræ suffragere. Quoniam consulibus decreta est Asia, & permissum est iis, ut, dum ipsi venirent, darent negotium, qui Asiam obtineant: rogo te petas ab iis, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant, & mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. nam, quod huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habent. Dolabella enim in Syria est, &, ut tu divina tua mente prospexisti, & prædicasti, dum isti venient, Cassius eum opprimet; exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acceptus, nulla alia confisus urbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare, se contulit, ibi spero celeriter eum pœnas daturum, nam neque, quo refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exercitum Cassii sustinere, spero etiam confectum esse jam, & oppressum. Quare non puto, Pansam, & Hirtium in consulatu properaturos in provincias

cias exire, sed Romæ acturos consulatum. Itaque, si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Asiæ dent, spero te posse impetrare, præterea mihi promiserunt Pansa, & Hirtius coram, & absenti mihi scripserunt, Verrioque nostro Pansa affirmavit se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porrò non medius fidius cupiditate provinciæ produci longius spatium mihi volo. nam mihi fuit ista provincia plena laboris, periculi, detrimenti, quæ ego ne frustra subierim, neve prius, quam reliquias meæ diligentiæ consequar, decedere cogar, valde laboro; nam si potuissem, quam exegeram, pecuniam universam mittere, postularem, ut mihi succederetur, nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reique pub. non præstiterunt, id consequi, & reficere volo, quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero, id ut per te consequar, velim, ut solet, tibi curæ sit. Ego me de repub. ita puto esse meritum, ut non provinciæ istius beneficium exspectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, & Bruti, non solum illius facti, periculique societate, sed etiam hujus temporis studio, & virtute. Primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad rempub. transduxi, Cassioque tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra conjurationem sceleratissimam: solus Cassio, & reipub. Syriam exercitusque qui ibi erant, conjunxi. nam, nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsidia, & tam celeriter Cassio dedissem, ne ausus quidem esset ire in Syriam; & nunc non minora pericula reipub. a Dolabella instarent, quam ab Antonio; atque hæc omnia is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellæ eram, conjunctissimus sanguine Antoniis; provinciam quoque illorum beneficio habebam, sed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animadverto: tamen non despero, nec defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam

in

in labore, & periculis: attamen, si etiam aliqua gloria justa, & merita provocabimur, senatus, & optimi cujusque officiis; majore cum auctoritate apud ceteros erimus, & eo plus prodesse reip. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum veni, videre non potui, ideo quod jam in hiberna cum equitibus erat profectus, sed medius fidius, ea esse eum opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea causa gaudeo, fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. Data iv. Kal. Jun. Pergæ.

ARGUMENTUM.

Hic quoque res a se gestas exponit; invehitur in Rhodios: de Dolabella optabilia nuntiat.

XV. P. LENTULUS P.F. PROQUÆST. PROPRÆT. S.D. COSS. PRÆT. TRIB. PL. SENATUI, POPULO, PLEBIQUE ROMANÆ.

Si valetis, liberique vestri valent, bene est: ego quoque valeo. Scelere Dolabellæ appressa Asia, in proximam provinciam Macedoniam, præsidiaque reipub. quæ M. Brutus, vir clarissimus tenebat, me contuli, & id egi, ut, per quos celerrime posset, Asia provincia, vectigaliaquem in vestram potestatem redigerentur: quod cum pertimuisset Dolabella, &, vastata provincia, correptis vectigalibus, præcipue civibus Rom. omnibus crudelissime denudatis, ac divenditis, celerius Asia excessisset, quam eo præsidium adduci potuisset: diutius morari, aut exspectare præsidium non necesse habui, & quamprimum ad meum officium revertendum mihi esse existimavi: ut & reliqua vectigalia exigerem, &, quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quamprimum, & vos de omni re facerem certiores. Interim cum per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosque naves complures instructas, & paratas in

in aqua habere; cum iis navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiscus Proquaes. homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in repub. conjunctissimus; Rhodum reverti, confisus auctoritate vestra, senatusque consulto, quo hostem Dolabellam judicaratis, foedere quoque, quod cum iis M. Marcello, Ser. Sulpitio coss. renovatum erat; quo juraverant Rhodii, eosdem hostes se habituros, quos senatus, populusque Rom. quae res nos vehementer fefellit, tantum enim abfuit, ut illorum praesidio nostram firmaremus classem, ut etiam a Rhodiis urbe, portu, statione, quae extra urbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos vix ipsi singulis cum navigiolis reciperemur: quam indignitatem, diminutionemque majestatis non solum juris nostri, sed etiam imperii, populique Rom. idcirco tulimus, quod, interceptis litteris, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptoque, quod necesse erat fieri, in naves cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum Italiamque petere: idcirco etiam naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorarum, contractas in Lycia a classe eius obsideri. Hujus rei timore, P. C. percitus, injurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quam diligentissime potui, causam reipub. egi, periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naves conscendisset, exposui. Rhodios autem tanta in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quam bonos; ut hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propemodum non crederent esse factam: ut patientiam Senatus, & optimi cujusque manere, etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostem judicare; ut denique omnia, quae improbi fingebant, magis vera existimarent, quam quae vere facta erant, & a nobis docebantur. qua mente etiam ante nostrum adventum, post Trebonii indignissimam caedem,

cete-

ceteraque tot, tamque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem novo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus iis, qui tum magistratus gerebant. Hæc sive timore (ut dictitant) de agris, quos in continenti habent; sive furore, sive potentia paucorum (qui & antea pari contumelia viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes) nullo exemplo, neque vestra ex parte, neque nostro præsentium, neque imminenti Italiæ, urbique nostræ periculo, si ille parricida cum suis latronibus, navibus ex Asia, Syriaque expulsus, Italiam petiisset, mederi, cum facile possent, voluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de adventu nostro, quam suspicionem consequutæ res aliquot auxerunt, maximeque, quod subito ex Lycia Sext. Marius, & C. Titius, legati Dolabellæ, a classe discesserunt, navique longa profugerunt, onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum temporis, laborisque consumpserunt. Itaque, cum Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus in Lyciam venissemus, naves onerarias recepimus, dominisque restituimus; iidemque, quod maxime verebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desiimus: classem fugientem persequuti sumus usque Sydam, quæ extrema regio est provinciæ meæ, ibi cognovi, partem navium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam Cyprumque petiisse; quibus disjectis, cum scirem C. Cassii, singularis civis, & ducis, classem maximam fore præsto in Syria, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum studium, & diligentiam vobis P. C. & reipub. præstem, pecuniamque, quam maximam potero, & quam celerrime, cogam, omnibusque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero provinciam, & cognovero, qui nobis, & reipub. fidem præstiterunt in conservanda pecunia a me deposita: quique scelere, ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt; faciam vos certiores; de quibus, si vobis vide-

bitur, si, ut meriti sunt, graviter constitueritis, nosque vestra auctoritate firmaveritis; facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta servare poterimus; interea, quo commodius vectigalia tueri, provinciamque ab injuria defendere possim, præsidium necessarium, voluntariumque comparavi. His litteris scriptis milites circiter xxx. quos Dolabella ex Asia conscripserat, e Syria fugientes in Pamphyliam venerunt: hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria est, venisse, non receptum, conatum esse aliquoties vi introire: repulsum semper esse cum magno suo detrimento; itaque centum circiter amissis ægrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus: ea nocte omnes fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam rediisse, & se iis tradidisse, qui, a Cassio relicti, urbi illi præerant; ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant. Cassium autem cum suis omnibus copiis, nuntiatum esse, quatridui iter a Laodicea abfuisse, tum, cum Dolabella eo tenderet. Quamobrem opinione celerius, confido, sceleratissimum latronem pœnas daturum. IV. Non. Jun. Pergæ.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Ciceronis filii indole ad virtutem: versus, in malum civem a se conscriptos, mittit: petit, ut includatur in Ciceronis scripta de Cæsaris interitu.

XVI. C. TREBONIUS CICERONI S.D.

SI vales, bene est. Athenas veni ad XI. Kal. Jun. atque ibi, quod maxime optabam, vidi filium tuum, deditum optimis studiis, summaque modestiæ fama, qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente, non enim nescis, quanti te faciam, & quam pro nostro veterrimo, verissimoque amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare, nihil adolescen-

lescente tuo, atque adeo nostro (nihil enim mihi a te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maxime amas, hoc est, optimarum; itaque tibi quod vere facere possum, libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis, quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus; qui cum mihi in sermone injecisset, se velle Asiam visere, non modo invitatus, sed etiam rogatus est a me, ut id potissimum, nobis obtinentibus provinciam, faceret, cui nos & caritate, & amore tuum officium præstaturos, non debes dubitare: illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus una cum eo sit, ne putes in Asia feriatum illum ab iis studiis, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu cohortari non intermittemus, quo in dies longius, d scendo, exercendoque se, procedat. Vos quid ageretis in repub. cum has litteras dabam, non sciebam; audiebam quædam turbulenta: quæ scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otiosa libertate fruamur: quod vel minime adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo, & dictum, cum magno nostro honore a te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi, in quibus versiculis si tibi quibusdam verbis λωθυρὸῤηκμονέστερος videbor; turpitudo personæ ejus, in quam liberius invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ justa est in ejusmodi & homines, & cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quam nobis? cum, etiam si odio par fuerit in eos, quos læsit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos sermones; namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris, me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosque tibi commendatos habe. Die VIII. Kalend. Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Varia scribit, de rumoribus e Syria allatis, de Civitatis otio, de Creatore a se scripto, de suo studio in Cornificium; is autem Syriam regebat, ut infra patet.

XVII. M.T.C. Q. CORNIFICIO COLLEGÆ S. D.

GRata mihi vehementer est memoria nostri tua: quam significasti litteris: quam ut conserves, non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt, quæ, quia tibi sunt propiora, quam nobis, tua me causa magis movent, quam mea. Romæ summum otium est, sed ita, ut malis salubre aliquod, & honestum negotium, quod spero fore, quia video id curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu abfis, quasi occasionem quamdam, & licentiam nactum, scribere audacius, & cetera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes: sed proxime scripsi de optimo genere dicendi, in quo sæpe suspicatus sum, te a judicio nostro, sic scilicet, ut doctum hominem a non indocto, paululum dissidere. huic tu libro maxime velim ex animo, si minus, gratiæ causa suffragere, dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad teque mittant, puto enim, etiamsi rem minus probabis, tamen in ista solitudine quidquid, a me profectum sit, jucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuam, dignitatemque commendas: facis tu quidem omnium more; sed velim sic existimes, me cum amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe amplissimæ dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Purgat se de infrequentia litterarum; prudentiam Cornificii, gravitatemque laudat; praesentem Reipublicae statum accusat, cum Caesaris excusatione.

XVIII. M. T. C. CORNIFICIO COLLEGAE S. D.

QUod extremum fuit in epistola, quam a te proxime accepi, ad id primum respondebo. Animadverti enim hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas, ego autem nunquam, cum mihi denuntiatum esset a tuis, ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante, quam scisses, quo iste nescio qui Caecilius Bassus erumperet, quidquam certi constituturum: id ego & speraram prudentia tua fretus, &, ut confiderem, fecerunt tuae gravissimae litterae; idque ut facias quam saepissime, ut, & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo, te a me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere. Utrumque contra accidit; istic enim bellum est exortum, hic pax consequuta: sed ejusmodi pax, in qua si adesses, multa te non delectarent: ea tamen quae ne ipsum Caesarem quidem delectent. BELLORUM enim civilium ii semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quae velit victor, sed etiam ut iis mos gerendus sit, quibus adjutoribus parta sit victoria. Equidem sic jam obdurui, ut ludis Caesaris nostri aequissimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii, & Publii poemata. Nihil tam deesse scito, quam quicum haec familiariter, docteque rideam. is tu eris, si quamprimum veneris; quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Syriæ administratione, eamque optat a bello vacuam: quod si bellum sit, suadet, quid sit agendum.

XIX. M. T. C. CORNIFICIO S. D.

LIbentissime legi tuas litteras: in quibus jucundissimum mihi fuit, quod cognovi, meas tibi redditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: verebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse a Cæsare, ex tuis litteris cognovi: eamdem rem tibi volo bene & feliciter evenire, quod ita fore confido, fretus & industria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis; sane me commovit; quantum copiarum haberes, cum ipse conjectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne se illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones ea perducantur, quas audio duci; quod si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo, & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex te, & ex tempore constitues, mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Litteras ad te nunquam habui cui darem, quin dederim: a te, ut idem facias, peto; in primisque, ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sentiant esse. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocatur, quia Cornificius Sinuessanæ villæ hospitio uti noluerat, & crebras ab eo litteras petit.

XX. M. T. C. CORNIFICIO COLLEGÆ S. D.

GRatæ mihi tuæ litteræ, nisi quod Sinuessanum diversoriolum contempsisti; quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo

mo feret, nisi in Cumano, & Pompejano reddideris παντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, meque amabis, & scripto aliquo lacesses, ego enim respondere facilius possum, quam provocare. Quod si, ut es, cessabis, lacessam: nec tua ignavia etiam inertiam afferet. Plura otiosus, hæc, cum essem in senatu, exaravi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Anicium Senatorem, ejusque negotia, & dignitatem.

XXI. M. T. C. CORNIFICIO S. D.

ANicius familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam legatione libera: eum, velim, rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quam commodissime sua negotia conficiat, in primisque, quod ei carissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque a te peto, quod ipse in provincia facere solitus sum non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram, a summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: ceterisque rebus omnibus ejus dignitati, reique, si me amas, consules, id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Narrat de statu Reip. post Cæsaris mortem; hortaturque Cornificium, ut Provinciam retineat in potestate Reipub.

XXII. M. T. C. CORNIFICIO S. D.

NOs hic cum homine gladiatore omnium nequissimo, collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari conditione, contra arma verbis: at etiam de te concionatur: nec impune; nam sentiet quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis; a me futura debes cognoscere; quorum quidem non est difficilis conjectura. Oppressa

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Syriæ administratione, eamque optat a bello vacuam: quod si bellum sit, suadet, quid sit agendum.

XIX. M. T. C. CORNIFICIO S. D.

Libentissime legi tuas litteras: in quibus jucundissimum mihi fuit, quod cognovi, meas tibi redditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: verebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse a Cæsare, ex tuis litteris cognovi: eamdem rem tibi volo bene & feliciter evenire, quod ita fore confido, fretus & industria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sane me commovit; quantum copiarum haberes, cum ipse conjectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne se illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones eæ perducantur, quas audio duci; quod si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo, & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex te, & ex tempore constitues, mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Litteras ad te nunquam habui cui darem, quin dederim: a te, ut idem facias, peto; in primisque, ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sentiant esse. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocatur, quia Cornificius Sinuessanæ villæ hospitio uti noluerat, & crebras ab eo litteras petit.

XX. M. T. C. CORNIFICIO COLLEGÆ S. D.

Gratæ mihi tuæ litteræ, nisi quod Sinuessanum diversoriolum contempsisti; quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo

mo feret, nisi in Cumano, & Pompejano reddideris παντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, meque amabis, & scripto aliquo lacesses, ego enim respondere facilius possum, quam provocare. Quod si, ut es, cessabis, lacessam: nec tua ignavia etiam inertiam afferet. Plura otiosus, hæc, cum essem in senatu, exaravi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Anicium Senatorem, ejusque negotia, & dignitatem.

XXI. M.T.C. CORNIFICIO S.D.

L. Anicius familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam legatione libera: eum, velim, rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quam commodissime sua negotia conficiat, in primisque, quod ei carissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque a te peto, quod ipse in provincia facere solitus sum non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram, a summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: ceterisque rebus omnibus ejus dignitati, reique, si me amas, consules, id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Narrat de statu Reip. post Cæsaris mortem; hortaturque Cornificium, ut Provinciam retineat in potestate Reipub.

XXII. M.T.C. CORNIFICIO S.D.

NOs hic cum homine gladiatore omnium nequissimo, collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari conditione, contra arma verbis: at etiam de te concionatur: nec impune; nam sentiet quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis; a me futura debes cognoscere; quorum quidem non est difficilis conjectura. Oppressa

Cæsaris Octaviani conatum; de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem, & boni viri & credunt factum, & probant. Quid quæris? magna spes est in eo, nihil est quod non existimetur laudis, & gloriæ causa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, ut cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. Id. Octob. Brundusium venerat, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere, & in cervicibus nostris collocare. Habes formam reipub. si in castris potest esse resp. in qua tuam vicem sæpe doleo, quod nullam partem per ætatem sanæ, & salvæ reipub. gustare potuisti. Atque antehac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam illud ereptum est; quæ enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus, se salvo, locus in civitate esse non posset? Equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiæ gratiam, quæ me non modo a sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunæ impetus armat, tibique idem censeo faciendum, nec, a quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed hæc tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem, tum maxime in tuis rebus summam ejus fidem, diligentiam, prudentiamque cognovi. Da operam, ut valeas; hoc mihi gratius facere nihil potes.

ARGUMENTUM.

Hortatur Cornificium, ut omni cura in Rempub. incumbat. Scribit de legatis ad Antonium a Senatu missis. Pinarium commendat.

XXIV. M. T. C. CORNIFICIO S. D.

EGo nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, sed ne ornandi quidem. sed mea studia erga te,

& officia malo tibi ex tuorum litteris, quam ex meis esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in rempub. incumbas. hoc est animi, hoc est ingenii tui, hoc ejus spei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re alias ad te pluribus; cum enim hæc scribam, in exspectatione erant omnia: nondum legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denuntiandum miserat, nisi legatorum nuntio paruisset. Ego tamen, ut primum occasio data est, meo pristino more remp. defendi: me principem Senatui, populoque Rom. professus sum, nec, postea quam suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatisque communis, sed hæc quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut majore non possim: cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionysii nostri, quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare, sed commendo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarii, gratissimi hominis, litteris tuum & erga illum, & erga Dionysium studium perspiciamus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, ex litteris Cornificii S. C. esse factum; hortatur, ut Reip. causam amplectatur: Luccejo se nulla re defuturum pollicetur.

XXV. M. T. C. CORNIFICIO S. D.

Liberales litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit, eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus, frequenti senatu, causam tuam egi, non invita Minerva: etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra, custos urbis, quam turbo dejecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitavit, magna senatus approbatio consequuta est cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est Calvisii, & Tauri. Factum de te S. C. honorificum; postu-

laba-

labatur, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, &, cunctantibus ceteris, ad XIII. Kal. Jan. fundamenta reip. jeci; eo ipso die providi multum, atque habui rationem dignitatis tuæ, mihi enim est assensus Senatus de obtinendis provinciis, nec vero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua injuria, contumeliaque reipub. provinciam absens obtinebat; itaque crebras, vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seque in urbem recepit invitus; neque solum spe, sed certa re jam, & possessione deturbatus est. Meo justissimo, honestissimoque convicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, provinciæque honoribus amplissimis affectum, vehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam cæcum tempus servitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus, in Græciam, desperata libertate, rapiebar, cum me Etesiæ, quasi boni cives, relinquentem remp. prosequi noluerunt: Austerque adversus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit; atque inde ventis, remisque in patriam omni festinatione properavi: postridieque in summa reliquorum servitute liber unus fui: sic sum in Antonium invectus, ut ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet, meque cum elicere vellet ad cædis causam, tum tentaret insidiis: quem ego ructantem, & nauseantem conjeci in Cæsaris Octaviani plagas, puer enim egregius præsidium sibi primum, & nobis, deinde summæ reipubl. comparavit: qui nisi fuisset, Antonii reditus a Brundusio pestis patriæ fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror, sed redeamus ad illud, unde divertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio, neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, ut ait Terentius. Quamobrem, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim; una navis est jam bonorum omnium;

quam

quam quidem, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu: sed quicunque venti erunt, ars nostra certe non aberit; quid enim præstare aliud virtus potest? Tu fac, ut animo magno sis, & excelso, cogitesque, omnem dignitatem tuam cum repub. conjunctam esse debere. P. Lucceium mihi meum commendas, quem quibuscumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pansam collegas nostros, homines in consulatu reipub. salutares, alieno sane tempore amisimus, republica Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quanquam admodum sumus jam defatigati: sed NULLA lassitudo impedire officium, & fidem debet. Verum hæc hactenus. ab aliis te de me, quam a me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maxime vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibusdam litteris ad cælum laudibus extulisti, rumores duriores erant. id quale sit, omninoque quid istic agatur, facias me velim certiorem. Vale.

ARGUMENTUM.

Hæredes Turii commendat.

XXVI. M. T. C. CORNIFICIO. S. D.

Q. Turius, qui in Africa negotiatus est, vir bonus, & honestus hæredes fecit similes sui Cn. Saturninum Sex. Aufidium, C. Annejum, Q. Considium Gallum, L. Servilium Posthumum, C. Rubellinum. ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quam commendatione, tanta enim liberalitate se tua usos prædicabant, ut iis plus a te tributum intelligerem, quam ego auderem te rogare. Audebo tamen; scio enim, quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sine meis litteris usus es, quam maximus his litteris cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, hæreditatem

Tu-

Turianam avertere; ceterisque omnibus rebus habeas eos a me commendatissimos. Magnam ex eorum splendore, & observantia capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Aufidii equitis Rom. Africana negotia commendat.

XXVII. M.T.C. CORNIFICIO S.D.

SEx. Aufidius, observantia, qua me colit, accedit ad proximos, & splendore equitie Romano nemini cedit, est autem ita temperatis, moderatisque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur, cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, ut majore studio, magisve ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, meas apud te litteras maximum pondus habuisse, hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Cornificii factum non probat, quia non animadverterat in quosdam Lilybæo minantes: studium in Remp. laudat: de omittenda gratiarum actione assentitur: addit de pecunia, & de Rep.

XXVIII. M.T.C. CORNIFICIO S.D.

ASsentior tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo viderere, metuisti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem reip. conservandæ, tibi mecum a patre acceptam, renovas, gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas: nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaretur, si, absentibus consulibus, unquam, nisi ad rem novam, cogere-

geretur. Itaque nec de H. S. XX. nec de H. S. DCC. quidquam agi nunc per senatum potest, tibi autem ex S. C. imperandum, mutuumque sumendum censeo. In republica quid agatur, credo, te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum, omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse: & fuisset facillimo, si culpa a quibusdam abfuisset. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiose L. Ælii Lamiæ negotia; eumque suspectum Cornificio, quasi affuisset cuidam S. C. contra dignitatem ejus, excusat.

XXIX. M. T. C. CORNIFICIO S. D.

Non modo tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo Romano arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamia est: etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio Cos. relegatus, quod libere, & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed, quod erat vetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia, vel merita potius jucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto, te jam expectare, quibus eum tibi verbis commendem, causam enim tanti amoris intelligis, quæ verba desideret, iis me omnibus usum putato; tantum velim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, libertos, familiam, quibuscumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est judicium de hominibus, ipsius Lamiæ causa studiose omnia facturus sis, quanquam erat nobis dictum, te existimare, alicui S. C. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuis-

re: qui omnino consulibus illis numquam affuit scribendo, deinde omnia tum falsa S. C. deferebantur: nisi forte etiam illi Semproniano S. C. me censes affuisse; qui ne Romae quidem tum fui, ut de eo ad te scripsi re recenti. Sed haec hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiae negotia, mea putes esse; curesque, ut intelligat, hanc commendationem maximo sibi usui fuisse: hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat; scribit de bello Antoniano renovato, de suo studio in amicitia colenda, aliisque de rebus.

XXX. M. T. C. CORNIFICIO S. D.

ITa ne? praeter litigatores nemo ad te meas litteras? multae istae quidem, tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. Sed quis unquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? aut quid mihi jucundius, quam, cum coram te loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur, non enim te epistolis, sed voluminibus lacesserem, quibus quidem me a te provocari oporteret; quamvis enim occupatus sis, otii tamen plus habes; aut, si ne tu quidem vacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & a me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare: nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quod omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam; tum hoc tempore multo distineor vehementius. Ut enim gravius aegrotant ii, qui, cum levati morbo viderentur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui, profligato bello, ac pene sublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed haec hactenus.

Tu

Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te vinci possim aut officiis, aut amore. Non dubitabam equidem; verumtamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem semper illum quidem mihi aptum, nunc vero etiam suavem! vultus mehercule tuos mihi expressit omnes, non solum animum, ac verba pertulit. itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quod eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. Requisivi equidem proprias ad me unum a te litteras, sed neque vehementer, & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem facere, & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari: propterea quod & orbus est Senatus, Consulibus amissis; & incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur undique, ut optime meritis militibus promissa solvantur: quod quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse; quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucceio nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum, est enim nobis necessarius. sed a magistris cum contenderem de proferendo die, probaverunt mihi, sese, quominus id facerent, & compromisso, & jurejurando impediri, quare veniendum arbitror Lucceio: quamquam, si meis litteris obtemperavit, cum tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit: ceteris de rebus, maximeque de pecunia, cum Pansæ mortem ignorares, scripsisti, quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrarere; quæ te non fefellissent, si viveret; nam te diligebat; post mortem autem ejus quid fieri posset, non videbamus. De Venulejo, Latino, Horatio, valde laudo, illud non nimium probo, quod scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse, honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi: eosque ex S. C. si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Hæc fere ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

LIBER XIII.

ARGUMENTUM.

Memmius lege Pompeja de ambitu, ut Appianus tradit lib. 2. de bel. civ. condemnatus, Athenis exul habitabat. Ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo: eique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Ibat Cicero in provinciam, cum hac scripsit, ut in epist. 11. l. 5. ad Att.

I. M. T. C. C. MEMMIO S. D.

ETsi non satis mihi constiterat, cum aliquâ ne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis visurus essem; quod injuria, quam accepisti, dolore me afficeret, sapientia tua, qua fers injuriam, lætitia; tamen vidisse te mallem; nam, quod est molestiæ, non sane multo levius est, cum te non video: quod esse potuit voluptatis, certe, si vidissem te, plus fuisset. itaque non dubitabo dare operam, ut te videam, cum id satis commode facere potero; interea quod per litteras & agi tecum, &, ut arbitror, confici potest, agam. Nunc a te illud primum rogabo, ne quid invitus meâ causa facias; sed id, quod meâ intelliges multum, tuâ nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, ante persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt; nisi quod in philosophia vehementer ab eo dissentio; sed & initio Romæ, cum te quoque, & tuos omnes observabat, me coluit in primis: & nuper cum ea, quæ voluit, de suis commodis, & præmiis consequutus est, me habuit suorum defensorum, & amicorum fere principem, & jam a Phædro, qui nobis, cum pueri essemus, antequam Philonem cognovimus, valde, ut philosophus, postea tamen, ut vir bonus, & suavis, & officiosus probabatur, traditus mihi commendatusque est. Is igitur Patro cum ad me Romam litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut nescio quid illud Epicu-

ri parietinarum sibi concederes, nihil scripsi ad te ob eam rem, quod ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, ut veni Athenas, cum idem, ut te ad scriberem, rogasset, ob eam causam impetravit, quod, te abjecisse illam ædificationem, constabat inter omnes amicos tuos. Quod si ita est, & si jam plane tua nihil interest: velim, si qua offensiuncula facta est animi tui, perversitate aliquorum, (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam summam humanitatem, vel etiam honoris mei causa. Equidem, si quid ipse sentiam, quæris; nec, cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multo minus tibi concedi potest quam illi, laborare sine causa. Quamquam, Patronis & orationem, & causam tibi cognitam esse, certo scio, honorem, officium, testamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia, summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam, rationemque, quam sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed mehercule, quando illi, ceterisque, quos illa delectant, non valde inimici simus; nescio, an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quam improbitate peccat. Sed ne plura; (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem, nihil est illo mihi nec carius, nec jucundius, is, non quo sit ex istis, (est enim omni liberali doctrina politissimus; sed valde diligit Patronem, valde Phædrum amavit) sic a me hoc contendit, homo minime ambitiosus, minime in rogitando molestus, ut nihil unquam magis: nec dubitat, quin ego a te nutu hoc consequi possim, ita etiam, si ædificaturus esses: nunc vero, si audierit te ædificationem deposuisse, neque tamen me a te impetrasse, non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto a te ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo

ad

ad prima. Prius velim tibi persuadeas, ut hoc mea causa libenter facias, quam ut facias, sic tamen habeto, si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Evandro statuario de sacrarii habitatione accommodet.

II. M. T. C. MEMMIO S. D.

C. Aviano Evandro, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multum utor, & patrono ejus M. Æmilio familiarissime. Peto igitur a te majorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes, nam, propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare Kal. Quinct. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem, neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares: mihi certe gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Fusium commendat, quem & ante præsens præsenti commendarat.

III. M. T. C. MEMMIO S. D.

A. Fusium, unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimumq; nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepisti: tam mihi gratum id erit, quam quod gratissimum; ipsum præterea, summo officio, & summa observantia, tibi in perpetuum devinxeris. Vale.

AR-

Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ & a diis immortalibus, & a præstantissimis in nostra rep. civibus summo Senatus, populiq; Romani studio conservatæ sunt, tuæ fidei, justitiæ, bonitatiq; commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consuevi tueri meos; nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodesse possem, prætermitterem. sed, quando apud te nihilo minus hoc tempore valere me confido, quam valuerim semper apud omnes; pro nostra summa necessitudine, parique inter nos, & mutua benevolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment, eum quasi divino consilio isti negotio præpositum esse; apud quem unum nos, eorum perpetui defensores, plurimum valere possemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat ne Curtii ager dividatur; idque etiam rationibus conatur persuadere.

V. M. T. C. Q. VALERIO Q. F. ORCÆ, LEGATO, PROPRÆT. S. D.

NOn moleste fero, eam necessitudinem, quæ mihi tecum est, notam esse quamplurimis, neque tamen ob eam causam, quod tu optime existimare potes, te impedio, quo minus susceptum negotium pro tua fide, & diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam, difficilemque commisit, gerere possis. nam, cum multi a me petant multa, quod de tua erga me voluntate non dubitent, non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissime sum usus, ejus & Syllani temporis injustissima calamitate dolui &, cum iis, qui similem injuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur; adjutor incolumitatis fui. Is habeo in Volaterrano possessionem, cum in eam, tanquam e naufragio reliquias contulisset. hoc au-

autem tempore cum Cæsar in Senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, tueri vix potest, gravissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna; minimeque convenit, ex eo agro qui Cæsaris jussu dividatur, eum moveri, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere, ne causa potius apud te valuisse videar, quam gratia. Quamobrem te majorem in modum rogo, ut C. Curtii rem meam putes esse: quidquid mea causa faceres, ut id, C. Curtii causa cum feceris, meum existimes, quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato, hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Generatim omnes amicos Cuspii commendat, nominatim L. Julium, & P. Cornelium.

VI. M. T. C. Q. VALERIO. Q. F. ORCÆ, LEGATO, PROPRÆT. S. D.

SI vales, bene est, ego quidem valeo. Credo, te memoria tenere, me & coram P. Cuspio tecum loquutum esse, cum te prosequerer paludatum; & item postea plurimis verbis tecum egisse, ut, quoscunque tibi ejus necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum: id tu pro tua summa erga me benevolentia, perpetuaque observantia mihi liberalissime, atque humanissime recepisti. Cuspius, homo in omnes suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex illa provincia tuetur, & diligit; propterea quod fuit in Africa bis, cum maximis societatis negotiis præesset. Itaq; hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia soleo, quantum possum, adjuvare. Quare Cuspianorum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putavi: reliquis epistolis tantum faciam, ut notam apponam eam, quæ mihi tecum convenit, & simul significem, de numero esse Cuspii amicorum. Sed hanc commendationem,

nem, quam his litteris consignare volui, scito esse omnium gravissimam; nam P. Cuspius singulari studio contendit a me, ut tibi quam diligentissime L. Julium commendarem. Ejus ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si utar verbis iis, quibus cum diligentissime quid agimus, uti solemus, nova quædam postulat, & putat, me ejus generis artificium quoddam tenere: ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificum genus commendationis; id quando assequi non possum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, vultu denique expresseris, quæ quantum in provincia valeant, vellem expertus esses. Sed tamen suspicor, ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia: non solum, quia mihi Cuspius dicit; credo, tametsi id satis esse debebat; sed quia novi ejus judicium in hominibus, & amicis diligendis. Harum litterarum vis quanta fuerit, propediem judicabo; tibique ut confido, gratias agam; ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor; omnia studiose, diligenterq; curabo. Cura, ut valeas. P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, est mihi a P. Cuspio commendatus, cujus causa quantopere cuperem, deberemque, profecto ex me facile cognovisti: vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quam maximas, quamprimum, quam sæpissime gratias agat.

ARGUMENTUM.

Petit a Cluvio, ne vectigal Atellano municipio impositum exigat: sed integram causam Cæsari reservet.

VII. M. T. C. C. CLUVIO S. D.

Cum in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaque summa in me ob-

servantia, ad me domum venisses: loqutus sum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui esset in Gallia; quantoque opere ejus municipii causa laborarem, tibi ostendi. Post tuam autem profectionem, cum & maxima res municipii honestissimi, mihique conjunctissimi, & summum meum officium ageretur, pro tuo animo in me singulari existimavi, me oportere ad te accuratius scribere, etsi non sum nescius, & quæ temporum ratio, & quæ tua potestas sit: tibique negotium datum esse a C. Cæsare, non judicium, præclare intelligo. Quare a te tantum peto, quantum & te facere posse, & libenter mea causa facturum esse arbitror. Et primum velim existimes, quod res est, municipii fortunas omnes in isto vectigali consistere, his autem temporibus hoc municipium maximis oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etsi commune ei videtur esse cum multis: tamen mihi crede, singulares huic municipio calamitates accidisse: quas idcirco non commemoro, ne, de miseriis meorum necessariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos causam municipii probaturos; non erat causa, cur a te hoc tempore aliquid contenderem, sed, quia confido, mihique persuasi, illum & dignitatis municipii, & æquitatis, & voluntatis etiam erga se habiturum esse rationem; ideo a te non dubitavi contendere, ut hanc causam illi integram conservares. Quod etsi nihilo minus a te peterem, si nihil audivissem te tale fecisse; tamen majorem spem impetrandi nactus sum, posteaquam mihi dictum est, hoc idem a te Rhegienses impetravisse, qui etsi te aliqua necessitudine attingunt; tamen tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cum ego pro his unis petam, habeam autem, qui simili causa laborent, complures necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua levi ambitione commotum a te contendere, etsi te existimare arbitror, tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum unquam fuisse tempus ne-

neque honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii studium in me exstiterit singulare. Quapropter a te etiam atque etiam pro nostra summa conjunctione, preque tua in me perpetua, & maxima benevolentia majorem in modum peto, atque contendo, ut cum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, benevolentia conjunctissimum, id mihi des. quod erit hujusmodi, ut, si a Cæsare, quod speramus, impetraverimus, tuo beneficio nos id consequutos esse judicemus: sin minus, pro eo tamen id habeamus, quando a te data sit opera, ut impetraremus. Hoc cum mihi gratissimum feceris: tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemque gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisque devinxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat Rutilium, ut in agrorum divisione Albini prædia ne attingat.

VIII. M. T. C. M. RUTILIO S. D.

Cum & mihi conscius essem, quanti te facerem, & tuam erga me benevolentiam expertus essem, non dubitavi a te petere, quod mihi petendum esset. P. Sextium quanti faciam, ipse optime scio; quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. Is cum ex aliis te mei studiosissimum esse cognosceret, petivit a me, ut ad te quam accuratissime scriberem de re C. Albini Senatoris: cujus ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens, filius P. Sextii. Hoc idcirco scripsi, ut intelligeres, non solum me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino: res autem hæc est. A M. Laberio C. Albinus prædia in æstimationem accepit: quæ prædia Laberius emerat a Cæsare de bonis Plotianis, ea si dicam non esse e republ. dividi, docere te videar, non rogare: sed tamen cum Cæsar Syllanas venditiones, & assignationes ratas esse velit, quo firmiores exi-

stimentur suæ: si ea prædia dividentur, quæ ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus esse poterit auctoritas? sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te plane rogo, atque ita, ut majore studio, justiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas: magna me affeceris non modo lætitia, sed etiam quodammodo gloria, si P. Sextius homini maxime necessario per me satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo; majus mihi dare beneficium nullum potes, id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Bithynicam publicanorum societatem, nominatimque Cn. Puppium commendat.

IX. M. T. C. CRASSIPEDI S. D.

QUanquam tibi præsens commendavi, ut potui diligentissime, socios Bithyniæ, teque cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscunque rebus posses, commodare: tamen, cum ii, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate; non dubitavi hæc ad te scribere; volo enim, te existimare, me, cum universo ordini publicanorum multum semper libentissime tribuerim; idque pro magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic Bithynicæ societati: quæ societas ordine ipso, & hominum genere pars est maxima civitatis, constat enim ex ceteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate valde mihi familiares, in primisque is, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quæ cum ita sint, majorem in modum a te peto, Cn. Puppium, qui est in operis ejus societatis, omnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare: curesque, ut ejus operæ, quod tibi facile

esse factu est, quam gratissimæ sint sociis; remque, & utilitatem sociorum (cujus rei quantam potestatem quæstor habeat, non sum ignarus) per te quam maxime defensam, & auctam velis, id cum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto, & spondeo, te socios Bithyniæ, si iis commodaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Terentium Varronem, Quæstorem M. Bruto commendat, quem Cæsar Galliæ citeriori præfecerat: epist. 6. l. 6. & in Oratore.

X. M. T. C. M. BRUTO S. D.

Cum ad te tuus quæstor M. Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam, satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more majorum: qui, ut te non fugit, hanc quæsturæ conjunctionem liberorum necessitudini proximam voluit esse: sed, cum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accurate scriptas litteras maximum apud te pondus habituras: a meque contenderet, ut quam diligentissime scriberem; malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas; cum primum M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit; deinde, ut se corroboravit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illum benevolentiam augerent; una, quod versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maxime delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, quod mature se contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem: maximis enim damnis affectus est. Sed tamen causa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem, deinde versatus in utrisq; subselliis optima & fide, & fama, jam ante hanc commutationem reip. petitioni sese dedit, honoremq; honestissimum existimavit fructum laboris sui; his autem temporibus a me Brun-

duĉto cum litteris, & mandatis profectus est ad Cæsarem, qua in re & amorem ejus in suscipiendo negotio perspexi, & fidem in conficiendo, ac renuntiando. Videor mihi, cum separatim de probitate ejus, & moribus dicturus fuissem, si prius causam, cur eum tantopere diligerem, tibi exposuissem, in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate dixisse: sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati, & usui: nam & modestum hominem cognosces, & prudentem, & a cupiditate omni remotissimum, præterea magni laboris, summæque industriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cum bene cognoveris, judicanda sunt; sed tamen IN omnibus novis conjunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitiæ fores aperiantur, quod ego his litteris efficere volui: etsi id ipsa per se necessitudo quæsturæ effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, ut quamprimum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

ARGUMENTUM.

Arpinatis municipii Gallicana vectigalia Bruto, Galliam Cisalpinam administranti, commendat.

XI. M. T. C. BRUTO S. D.

QUia semper animadverti, studiose te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum: propterea non dubito, quin scias, non solum, cujus municipii sim, sed etiam quam diligenter soleam meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omnesque facultates, quibus & sacra conficere, & sarta tecta ædium sacrarum, locorumque communium tueri possint, consistunt in iis vectigalibus, quæ habent in provincia Gallia. Ad ea visenda, pecuniasque, quæ a colonis debentur, exigendas, totamque rem & cognoscendam, & administrandam, legatos equites Romanos misimus,

mus, Q. Fufidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercum Q. F. Peto a te majorem in modum pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curæ sit: operamque des, ut per te quam commodissime negotium municipii administretur, quamprimumque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, ut quam honorificentissime pro tua natura, & quam liberalissime tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adjunxeris; municipiumque gratissimum beneficio tuo devinxeris: mihi vero etiam eo gratius feceris, quod cum semper tueri municipes meos consuevi, tum hic annus præcipue ad meam curam, officiumque pertinet; nam, constituendi municipii causa, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæsium hominem mihi maxime necessarium; (is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus creari solet) quos cohonestaris, in primisque me, si respub. municipii tuo studio, & diligentia bene administrata erit; quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Q. Fuffidium, Arpinatis municipii legatum, qui Tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

XII. M. T. C. BRUTO S. D.

Alia Epistola communiter commendavi tibi legatos Arpinatum, ut potui diligentissime; hac separatim Q. Fuffidium, quocum mihi omnes necessitudines sunt, diligentius commendo; non ut aliquid de illa commendatione diminuam, sed ut hanc addam, nam & privignus est M. Cæsii, mei maxime & familiaris, & necessarii, & fuit in Cilicia mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractavit, ut accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse: est præterea, quod apud te valet plurimum, a nostris studiis non abhorrens. Quare velim eum quam liberalissime complectare: operamque des, ut in ea legatione, quam su-

scepit contra suum commodum, sequutus auctoritatem meam, quam maxime ejus excellat industria. Vult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quam maximam laudem cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio consequi, quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consequutus. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Castronium ex Lucensi municipio commendat.

XIII. M.T.C. BRUTO S.D.

L. Castronius Pætus, longe princeps municipii Lucensis, est honestus, gravis, plenus officii, bonus plane vir, & cum virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis observet neminem diligentius: quare & ut meum amicum, & ut tua dignum amicitia, tibi commendo: cui quibuscunque rebus commodaveris, tibi profecto jucundum, mihi certe erit gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut exactionem ejus pecuniæ, quam Straboni Cornelius debebat, suo studio, & diligentia curet.

XIV. M.T.C. BRUTO S.D. P.

L. Titio Strabone, equite Romano in primis honesto, & ornato, familiarissime utor: omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis, huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius: ea res a Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est; peto a te hoc diligentius, quam si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quam de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas, operamque des, quod tibi æquum, & rectum videbitur, ut quam commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causa mis-

missus est, negotium conficiat, ad nummosque perveniat. Id & mihi gratissimum erit; & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum, quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Præcilium adolescentem patre natum Cæsari amicissimo commendat.

XV. M. T. C. CÆSARI IMP. S. D.

PRæcilium tibi commendo unice, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium, quem cum adolescentem ipsum propter ejus modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem mirifice diligo; tum patrem ejus, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atque objurgare me solitus est, quod me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissime invitarer, conjungerem.

ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐπὶ στήθεσιν ἔπειθεν

Audiebam enim nostros proceres clamitantes,

ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίν σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ,
ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα.

Sed tamen idem me consolatur: etiam, hominem perustum, etiamnum gloria volunt incendere: atque ita loquuntur.

μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην.
ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι;

Sed me minus jam movent, ut vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου.

Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὐτῷ σοφός

Quem versum senex Præcilius laudat egregie, & ait posse eumdem & *ἅμα πρόσω καὶ ὀπίσω* videre, & tamen nihilominus

αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Sed ut redeam ad id unde cœpi, vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis, & ad id, quod ipsorum Præciliorum

cauſa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere novo ſum litterarum ad te uſus, ut intelligeres, non vulgarem eſſe commendationem. Vale.

ARGUMENTUM.

Apollonium, P. Craſſi libertum, Cæſari, bellum in Hiſpania contra Pompeji libros gerenti, commendat.

XVI. M. T. C. CÆSARI IMP. S. D.

P. Craſſum, ex omni nobilitate, adoleſcentem dilexi plurimum: &, ex eo cum ab ineunte ejus ætate bene ſperaviſſem, tum optime exiſtimare cœpi ex iis judiciis, quæ de eo feceram, cognitis; ejus libertum Apollonium jam tum equidem, cum ille viveret, & magni faciebam, & probabam, erat enim & ſtudioſus Craſſi, & ad ejus optima ſtudia vehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. Poſt mortem autem Craſſi, eo mihi etiam dignior viſus eſt, quem in fidem, aeque amicitiam meam reciperem, quod eos a ſe obſervandos, & colendos putabat, quos ille dilexiſſet, & quibus carus fuiſſet. Itaque & ad me in Ciliciam venit, multiſque in rebus mihi magno uſui fuit & fides ejus, & prudentia, &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum ſtudio, & fidelitate conſequi potuit, non defuit: quod cum ſperaret, te quoque ita exiſtimare; in Hiſpaniam ad te maxime ille quidem ſuo conſilio, ſed etiam me auctore eſt profectus. Cui ego commendationem non ſum pollicitus: non quia eam valituram apud te arbitrarer: ſed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuiſſet, & propter memoriam Craſſi de tuis unus eſſet: & ſi uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id conſequi poſſe. Teſtimonium meum de eo judicii, quod & ipſe magni æſtimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognovi, & ſtudiis optimis deditum, idque a puero: nam domi meæ cum Diodoro Stoico, homine,

mine, meo judicio, eruditissimo, multum a puero fuit: nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas litteris Graecis mandare cupiebat; posse arbitror: valet ingenio; habet usum: jam pridem in eo genere studii, litterarumque versatur: satisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meae testimonium: sed tu hoc facilius multo, pro tua singulari prudentia, judicabis; & tamen quod negaveram, commendo tibi eum: quidquid ei commodaveris, erit mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Sulpicio Achajae praefecto Manium Curium commendat. Vide ep. 4. lib. 4. & epist. 6. lib. 6. & 29. lib. 7. & 50. hujus libri, & 1. lib. 16.

XVII. M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

M. Curius, qui Patris negotiatur, multis, & magnis de causis a me diligitur; nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primum in forum venit, instituta: & Patris cum aliquoties antea, tum proxime hoc miserrimo bello domus ejus tota mihi patuit: qua si opus fuit, tam essem usus, quam mea; maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus, eumque unum praeter ceteros observat, ac diligit, quem si tu jam forte cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere serius: ea enim est humanitate, & observantia, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere a te quaeso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas litteras contulisti, quam maximus postea commendatione cumulus accedat: sin autem propter verecundiam suam minus se tibi obtulit, aut eum nondum satis habes cognitum, aut quae causa est, cur majoris commendationis indigeat; sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quemquam, neque justioribus de causis commendare possim; faciamque id, quod debent facere ii, qui religiose, & sine

ambitione commendant; ſpondebo enim tibi, vel potius ſpondeo, in meque recipio, eos eſſe M. Curii mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, ſi tibi ſit cognitus, dignum ſis exiſtimaturus. Mihi certe gratiſſimum feceris, ſi intellexero has litteras tantum, quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate. Deinde non neceſſariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico deſit.

XVIII. M. T. C. SULPICIO S. D.

Non concedam, ut Attico noſtro, quem elatum lætitia vidi, jucundiores tuæ, ſuaviſſime ad eum, & humaniſſime ſcriptæ litteræ fuerint, quam mihi; nam etſi utrique noſtrum prope æque gratæ erant: tamen ego admirabar magis te quaſi rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico reſpondiſſes (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat), ultro ad eum ſcripſiſſe, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detuliſſe. De quo non modo rogare te, ut eo ſtudioſius mea quoque cauſa facias, non debeo; (nihil enim cumulatius fieri poteſt, quam polliceris) ſed ne gratias quidem agere, quod tu & ipſius cauſa, & tua ſponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod feciſti, eſſe gratiſſimum: tale enim tuum judicium de homine eo, quem ego unice diligo, non poteſt mihi non ſumme eſſe jucundum, quod cum ita ſit, eſſe gratum neceſſe eſt. Sed tamen quando mihi, pro conjunctione noſtra, vel peccare apud te in ſcribendo licet; utrumque eorum, quæ negavi nihil facienda eſſe, faciam; nam & ad id, quod Attici cauſa te oſtendiſti eſſe facturum, tantum velim addas, quantum ex noſtro amore acceſſionis fieri poteſt: &, quod modo verebar, tibi gratias agere, nunc

nunc plane ago: teque ita existimare volo, quibuscumque officiis in Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut Lysonem jam antea commendatum in fidem, necessitudinemque suam recipiat.

XIX. M. T. C. SULPICIO S. D.

Cum Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus; quam ego necessitudinem sancte colendam puto: sed ea causa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hospite, & ea cum officiis ejus multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius. Is cum Romæ annum prope ita fuisset, ut mecum viveret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeque diligentissime facturum id, quod fecisti, ut ejus rem, & fortunas absentis tuerere; tamen, quod in unius potestate erant omnia; & quo Lyso fuerat in nostra causa, nostrisque præsidiis, quotidie aliquid timebamus: effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumque hospitum studio, ut omnia, quæ vellemus, a Cæsare impetrarentur: quod intelliges ex iis litteris, quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti jam omnia: sed eo vehementius a te contendimus, ut Lysonem in fidem, necessitudinemque tuam recipias, cujus dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejusmodi, ut ne tu quidem mederi posses: explorata vero ejus incolumitate, omnia a te studia summa cura peto; quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo, in his adolescentem filium ejus, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate exilii sui Patrensis civis factus esset, Patrensium legibus adoptavit: ut ejus ipsius hæreditatis jus, causamque tueare. Caput illud

lud est, ut Lysonem, quem ego virum optimum, gratissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam, quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, ceterisque postea commendando, idem, quod ego, sis judicii, & voluntatis habiturus. Quod cum fieri vehementer studeo, tum etiam illud vereor, ne, si minus cumulate videberis fecisse aliquid ejus causa, me ille negligenter scripsisse de se putet; non te oblitum mei; quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

XX. M. T. C. SULPICIO S. D.

Asclapone Patrensi, medico, utor valde familiariter; ejusque cum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, benevolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo, & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse, erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Domum, & rem familiarem M. Æmilii, maximeque C. Ammonium, libertum ejus, commendat.

XXI. M. T. C. SULPICIO S. D.

M. Æmilius Avianus ab ineunte adolescentia me observavit, semperque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii diligendus, quem si arbitrarer esse Sicyone, & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyræ commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere: perficeret enim ipse profecto suis moribus, suaque humani-

nitate, ut sine cujusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quam & a me, & ceteris suis familiaribus; sed, cum illum abesse putem, commendo tibi majorem in modum domum ejus, quæ est Sicyone, remque familiarem, maxime C. Avianum Ammonium, libertum ejus: quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cum propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio, & fide singulari, tum etiam, quod in me ipsum magna officia contulit, mihique molestissimis temporibus ita fideliter, benevoleque præsto fuit, ut si a me manumissus esset. Itaque peto a te, ut eum Ammonium & in patroni ejus negotio sic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo, & ipsum suo nomine diligas, habeasque in numero tuorum: hominem prudentem, & officiosum cognosces, & dignum, qui a te diligatur. Vale.

ARGUMENTUM.

T. Manlium suo, Varronisque nomine commendat.

XXII. M. T. C. SULPICIO S. D.

T. Manlium, qui negotiatur Thespiis vehementer diligo, nam & semper me coluit, diligentissimeque observavit, & a studiis nostris non abhorret. Accedit eo, quod Varro Murena magnopere ejus causa vult omnia; qui ita existimavit, etsi suis litteris, quibus tibi Manlium commendabat valde confideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem cum Manlii familiaritas, tum Varronis studium commovit, ut ad te quam accuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum; id est, si T. Manlium quam maxime, quibuscumque rebus honeste, ac pro tua dignitate poteris, juveris, atque ornaveris. Ex ipsius præterea gratissimis, & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum a bonorum virorum officiis expectare, esse capturum. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

L. Cossinium libertum commendat.

XXIII. M. T. C. SULPICIO S. D.

L. Cossinio, amico, & tribuli meo valde familiariter utor, nam & inter nosmetipsos vetus usus intercedit; & Atticus noster majorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaque tota Cossinii domus me diligit, in primisque libertus ejus L. Cossinius Anchialus, homo & patrono & patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ita commendo, ut si meus libertus esset, eodemque apud me loco esset, quo & est apud patronum suum, majore studio commendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis, atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, juveris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi postea jucundum: hominem enim summa probitate, humanitate, observantiaque cognosces. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni remisisset. Deinde rogat, ut eumdem omnibus officiis, omnique liberalitate complectatur.

XXIV. M. T. C. SULPICIO S. D.

CUm antea capiebam ex officio meo voluptatem, quod memineram, quam tibi diligenter Lysonem, hospitem, & familiarem meum commendassem: tum vero posteaquam ex litteris ejus cognovi, tibi eum falso suspectum fuisse, vehementissime lætatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuisse, quod ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De quo etsi pro tua facilitate, & humanitate purgatum se tibi

scri-

scribit esse; tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, cum tantum litteræ meæ potuerunt, ut iis lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone deponeres, deinde, credas mihi affirmanti, velim, me hoc non pro Lysone magis, quam pro omnibus scribere; hominem esse neminem, qui unquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyso vero cum mecum prope quotidie esset, unaque viveret, non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. Quapropter etsi a te ita tractatur, ut jam non desideret commendationem meam; unisque se litteris meis omnia consequutum putet: tamen a te peto majorem in modum, ut eum etiam atque etiam tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir esset, ut superioribus litteris feceram, nisi eum jam per seipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

ARGUMENTUM.

Hagesaretum breviter, sed accurate commendat.

XXV. M. T. C. SER. SULPICIO S. D.

HAgesaretus Larissæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, meque postea diligentissime coluit: eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum: pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Messinii Achaica negotia ex fratris hæreditate.

XXVI. M. T. C. SULPICIO S. D.

L. Messinius ea mecum necessitudine conjunctus est, quod mihi quæstor fuit: sed

ſed hanc cauſam, quam ego, ut a majoribus acцepi, ſemper gravem duxi, fecit virtute, & humanitate ſua juſtiorem; itaque eo ſic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. Is quamquam confidere videbatur, te ſua cauſa, quæ honeſte poſſes, libenter eſſe facturum: magnum tamen eſſe ſperavit apud te meas quoque litteras pondus habituras. Id cum ipſe ita judicabat; tum pro familiari conſuetudine ſæpe ex me audierat, quam ſuavis eſſet inter nos, & quanta conjunctio. Peto igitur a te, tanto ſcilicet ſtudio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi neceſſario, & tam familiari, ut ejus negotia, quæ ſunt in Achaja, ex eo, quod hæres eſt M. Mindio fratri ſuo, qui Elide negotiatus eſt, explices, & expedias tum jure, & poteſtate, quam habes, tum etiam auctoritate, & conſilio tuo. Sic enim præſcripſimus iis, quibus ea negotia mandavimus; ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controverſiam vocarentur, te arbitro, &, quod commodo tuo fieri poſſet, te diſceptatore uterentur: id ut honoris mei cauſa ſuſcipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, ſi non alienum a tua dignitate putabis eſſe, feceris mihi pergratum; ſi qui difficiliores erunt, ut rem ſine controverſia confici nolint, ſi eos, quando cum ſenatore res eſt, Romam rejeceris: quod quo minore dubitatione facere poſſis, litteras ad te a M. Lepido conſule, non quæ te aliquid juberent, (neque enim id tuæ dignitatis eſſe arbitrabamur) ſed quodam modo quaſi commendatitias ſumpſimus. Scriberem quam id beneficium bene apud Meſſinium poſiturus eſſes, niſi & te ſcire confiderem, & mihi peterem; ſic enim velim exiſtimes, non minus me de illius re laborare, quam ipſum de ſua. Sed tum illum ſtudeo quam facillime ad ſuum pervenire, tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione ſe conſequutum arbitretur. Vale.

A R.

ARGUMENTUM.

Gratias agit Sulpicio, quod Æmilium Avianum liberaliter honorificeque tractasset, eumdemque denuo commendat: laudat in extremo Servium filium.

XXVII. M. T. C. SULPICIO S. D.

Licet eodem exemplo sæpius tibi hujus generis litteras mittam, cum gratias agam, quod meas commendationes tam diligenter observes; quod feci in aliis, & faciam, ut video, sæpius: sed tamen non parcam operæ, & vos in vestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. Avianus igitur Ammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit, & suo, & Æmilii Aviani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari, nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cum jucundum est eorum causa, quos ego tibi, summa necessitudine, & summa conjunctione adductus, commendaveram, quod M. Æmilius unus est ex meis familiarissimis, atque intimis maxime necessarius, homo & magnis meis beneficiis devinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multo jucundius, te esse in me tali voluntate, ut plus prosis amicis meis, quam ego præsens fortasse prodessem; credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum causa facerem, quam tu, quid mea; sed hoc non dubito, quin existimes, mihi esse gratum: illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes: quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achajam, conficiant. Ego cum tuo Servio jucundissime, conjunctissimeque vivo; magnamque cum ex ingenio ejus, singularique studio, tum ex virtute, & probitate voluptatem capio. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Messinio humanissime tractato, rogatque, ut sua in eum beneficia, quibus rebus possit, augeat; commendat etiam Lacedemonios.

XXVIII. M. T. C. SULPICIO S. D.

ETsi libenter peter ea te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea: quod semper facis; incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant etiam mediocriter a me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata, sed de L. Messinio gratissimum, sic enim est mecum loquutus, te, ut meas litteras legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia, multo vero plura & majora fecisse: id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes mihi te fecisse gratissimum, quod quidem hoc vehementius lætor, quod ex ipso Messinio te video magnam capturum voluptatem, est enim in eo cum virtus, & probitas, & summum officium, summaque observantia; tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus. Quod reliquum est, velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus quæ te erunt dignæ: sed duo, quæ te nominatim rogo: primum, ut, si quid satisdandum erit, amplius eo nomine non peti, cures, ut satisdetur fide mea: deinde, cum fere consistat hæreditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quæ uxor Mindii fuit, adjuves, ineasque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur, quod si putarit illa fore, ut opinio nostra est, negotium conficiemus: hoc ut assequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meque recipio, te ea, quæ fecisti Messinii causa, quæque feceris, ita bene collocaturum, ut ipse judices, homini te gratissimo, jucundissimo benigne fecisse, volo enim ad id, quod mea causa fecisti, hoc etiam

iam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, majorumque suorum auctoritate satis commendati sint fidei, & justitiæ tuæ: & ego, qui te optime novissem, non dubitavi, quin tibi notissima & jura, & merita populorum essent. Itaque, cum a me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi civitatem commendarem; etsi memineram, me ei civitati omnia debere, tamen respondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque sic velim existimes, me omnes Achaja civitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices, quod tu iis præsis: eumdemque me ita judicare, te, quod unus optime nosses non nostra solum, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicum Lacedæmoniis & esse, & fore. Quare tantum a te peto, ut, cum ea facies Lacedæmoniorum causa, quæ tua fides, amplitudo, justitia postulat: his, si tibi videbitur, significes, te non moleste ferre, quod intelligas, ea, quæ facias, mihi quoque grata esse; pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse: hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Diligentissima commendatio Capitonis pro hæreditate Antistii.

XXIX. M. T. C. P L A N C O S. D.

Non dubito, quin scias, in iis necessariis, qui tibi a patre relicti sunt, me tibi esse vel conjunctissimum, non iis modo causis, quæ speciem habent magnæ conjunctionis, sed iis etiam, quæ familiaritate, & consuetudine tenentur; quam scis mihi jucundissimam cum patre tuo, & summam fuisse. Ab iis initiis noster in te amor profectus auxit paternam necessitudinem, & eo magis, quod intellexi, ut primum per ætatem judicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me a te in primis cœptum esse observari, coli, diligi. Accedebat

non

non mediocre vinculum cum studiorum, quod ipsum est per se grave, tum eorum studiorum, earumque artium, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate devinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longe repetita principia quo spectent. Id primum ergo habeto, non sine magna, justaque causa hanc a me commemorationem esse factam. C. Atejo Capitone utor familiarissime: notæ tibi sunt varietates meorum temporum. In omni genere & honorum, & laborum meorum & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & paruit & temporibus, & fortunæ meæ. Hujus propinquus fuit T. Antistius, qui cum forte quæstor Macedoniam obtineret, neque ei successum esset, Pompejus in eam provinciam cum exercitu venit: facere Antistius nihil potuit; nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti, præsertim cum sciret, quanti is Cæsarem faceret, semperque fecisset: sed oppressus tantum attigit negotii, quantum recusare non potuit. Cum signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere, eum præfuisse, neque possum negare cum affuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus, deinde abfuit a castris; fugit omne negotium, hoc mihi, ut testi, velim credas, meam enim ille mœstitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quo potuit longissime a castris, non modo ut non præesset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidem. Is post prælium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit: ibi eum Cæsar cum vidisset, nihil aspere, nihil acerbe dixit; Romam jussit venire. Ille in morbum continuo incidit; ex quo non convaluit; æger Corcyram venit: ibi est mortuus. Testamento, quod Romæ Paulo, & Marcello COSS. fecerat, hæres ex parte dimidia, & tertia est Capito, in sextante sunt ii, quorum pars sine ulla cujusquam querela publica potest esse, ea est ad H. S. xxx sed de hoc Cæsar viderit. Te, mi Plance, pro paterna necessitu-
di-

dine, pro nostro amore, pro studiis, & omni cursu nostro totius vitæ simillimo rogo, & a te ita peto, ut majore cura, majore studio non possim; ut hanc rem suscipias, meam putes; enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hæreditatem propinqui sui C. Capito obtineat. Omnia quæ potui in hac summa gratia tua, ac potentia a te impetrare, si petivissem, ultro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento spero; cujus ipse Cæsar esse optimus judex potest: semper Cæsarem Capito & dilexit, & coluit, sed ipse hujus rei testis est, novi hominis memoriam; itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties. Ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu videbis: quam partem in republ. caussamque defenderim; per quos homines, ordinesque steterim, quibusque munitus fuerim, non ignoras; hoc mihi velim credas, si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsaris voluntate, quod intellexerim scire ipsum Cæsarem, me invitissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate; quod fuerim moderatior, temperatiorque, quam in ea parte quisquam; id me fecisse maxime auctoritate Capitonis, cujus similes si reliquos necessarios habuissem, reip. fortasse nonnihil, mihi certe plurimum profuissem. Hanc rem, mi Plance, si effeceris, meam de tua erga me benevolentia spem confirmaveris; ipsumque Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adjunxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Manlium in hæreditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

XXX. M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D.

L. Manlius est Sosis: is fuit Catinensis: sed est una cum reliquis Neapolitanis civis Ro-

Romanus factus, decurioque Neapoli, erat enim adscriptus in id municipium ante civitatem sociis, & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus est: nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controversiam eum habiturum: & est hodie in bonis; sed, quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc hæreditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, in primisque ipsum, virum optimum, mihique familiarissimum, his studiis litterarum, doctrinæque præditum, quibus ego maxime delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive aderit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximeque necessariis scias esse: itaque tractes, ut intelligat, meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Flavium Pisonis, generi sui, cum viveret, pernecessarium, commendat.

XXXI. M. T. C. ACILIO PROC. S. D.

C. Flavio, honesto, & ornato equite Romano, utor valde familiariter; fuit enim generi mei C. Pisonis pernecessarius; meque diligentissime observat & ipse & L. Flavius, frater ejus. Quapropter velim honoris mei causa, quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentissime, & quam liberalissime C. Flavium tractes: id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil possit, sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate, & necessitudine, tum etiam veritate, te ex C. Flavii officio, & observantia, & præterea splendore, atque intes suos gratia, magnam voluptatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat duos hospites suos Alesinos.

XXXII. M. T. C. ACILIO PROC. S. D.

IN Alesina civitate tam lauta, quam nobili, conjunctissimos habeo & hospitio, & familia-

liaritate M.' & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: Sed vereor, ne, quia complures tibi præcipue commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas: quanquam a te quidem cumulate satisfit & mihi, & meis omnibus: sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos mihi maxime esse conjunctos vetustate, officiis, benevolentia. Quamobrem peto a te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesque patietur, commodes, id si feceris, erit mihi vehementissime gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Libertos, & negotia Nasonis commendat.

XXXIII. M.T.C. ACILIO PROC. S.D.

CN. Ottacilio Nasone utor familiarissime, ita prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius; nam & humanitate ejus, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus est exspectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utar, ut scripsi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demostratus; quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Lysonem, hospitem suum.

XXXIV. M.T.C. ACILIO PROC. S.D.

AVitum mihi hospitium est cum Lysone, Lysonis filio Lilybætano, valdeque ab eo observor, cognovique dignum & patre & avo; est enim nobilissima familia; quapropter commendo tibi majorem in modum rem, & domumque ejus; magnoque opere abs te, peto,

cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento, & ornamento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat hospitem, & familiarem suum Philoxenum.

XXXV. M. T. C. ACILIO PROC. S. D.

CAvianus Philoxenus antiquus est hospes meus, & præter hospitium, valde etiam familiaris; quem Cæsar meo beneficio in Novocomenses retulit. Nomen autem Aviani consequutus est, quod homine nullo plus est usus, quam Flacco Aviano, meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissimo; quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeasque in numero tuorum, perficiasque, ut intelligat, has litteras meas magno sibi usui fuisse, erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Demetrium Megam in jure civitatis, omnibusque in rebus.

XXXVI. M. T. C. ACILIO PROCOS. S. D.

CUm Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella, rogatu meo, civitatem a Cæsare impetravit: qua in re ego interfui; itaque nunc P. Cornelius vocatur, cumque propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum incisa essent, revelli jussisset, eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse, quod de Mega vereretur beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes, ceterisque in rebus tibi cum ita com-

mendo, ut majore studio neminem commendarim. Gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

XXXVII. M. T. C. ACILIO PROC. S. D.

Hippiam Philoxeni filium, Calatinum, hospitem, & necessarium meum tibi commendo majorem in modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine contra leges Calatinorum. Id si ita est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subvenias. Quoquo modo autem se res habet; peto a te, ut honoris mei causa eum expedias, tantumque ei commodes & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides, dignitasque patietur, id mihi vehementer gratum erit. Vale.

ARGUMENTUM.

Bruti negotia, procuratoresque commendat.

XXXVIII. M. T. C. ACILIO PROC. S. D.

L. Brutus, eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque observat diligentissime: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde a quæstura mea Siciliensi. Omnino nunc ipse Brutus Romæ mecum est: sed tamen domum ejus, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, ut majore studio commendare non possim, gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Titurnium Rufum.

XXXIX. M.T.C. ACILIO PROC. S.D.

CUm familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus; ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. Est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi præsidii putet esse. Quapropter eum tibi commendo majorem in modum; & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adjumento fuisse, erit id mihi vehementer gratum.

ARGUMENTUM.

L. & C. Aurelios commendat.

XL. M.T.C. Q. ANCHARIO, Q.F. PROCOS. S.D.

L. Et C. Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorum, viro optimo, familiarissime utor, commendo tibi majorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse, hæc ut valeat, rogo. Quod si eos honorifice, liberaliterque tractaris, & tibi gratissimos, optimosque adolescentes adjunxeris, & mihi gratissimum feceris. Valde.

ARGUMENTUM.

Gratias agit & suo, & Pompeji nomine de Lucceio benignissime tractato; eumdemque denuo commendat.

XLI. M.T.C. L. CULLEOLO S.D.

QUæ fecisti L. Lucceji causa, scire te plane volo, te homini gratissimo commodasse, &

& cum ipsi , quæ fecisti, pergrata sunt, tum Pompejus, quotiescumque me videt, (videt autem sæpissime) gratias tibi agit singulares. Addo etiam illud , quod tibi jucundissimum esse certo scio, meipsum ex tua erga Luccejum benignitate maxima voluptate affici. Quod superest, quanquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra causa , nunc jam etiam tuæ constantiæ gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate; tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, ut ea , quæ initio ostendisti, deindeque fecisti , etiam ad exitum augeri , & cumulari per te velis; id & Luccejo, & Pompejo valde gratum fore, teque apud eos præclare positurum, confirmo, & spondeo . De rep. deque his negotiis, cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus, easque litteras dederam pueris tuis. Vale.

ARGUMENTUM.

Luccejum commendat, jam ante commendatum.

XLII. M.T.C.L. CULLEOLO PROC. S.D.

L Luccejus meus familiarissimus, homo omnium gratissimus , mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissime, & liberalissime procuratoribus suis pollicitum esse . Cum oratio tua tam ei grata fuerit , quam gratam rem ipsam existimas fore, cum, ut spero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bulliones , sese Luccejo Pompeji arbitratu satisfacturos , sed vehementer opus est nobis & voluntatem , & auctoritatem, & imperium tuum accedere , quod ut facias te etiam atque etiam rogo . Illudque mihi gratissimum est , quod ita sciunt Lucceji procuratores, & ita Luccejus ipse ex litteris tuis , quas ad eum misisti , intellexit , hominis nullius apud te auctoritatem , aut gratiam valere plus quam meam , id ut re experiatur , iterum & sæpius te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Oppium commendat Gallio in Ciliciam proficiscenti.

XLIII. M. T. C. Q. GALLIO S. D.

Etsi plurimis rebus spero fore, ut perspiciam, quod tamen jampridem perspicio, me à te amari: tamen nunc ea causa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me benevolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris, eum tibi unice commendo: eoque magis, quod cum ipsum diligo, tum quod negotia procurat L. Egnatii Rufi, quo ego uno equite Romano familiarissime utor, & qui cum consuetudine quotidiana; tum officiis plurimis, maximisque mihi conjunctus est. Oppium igitur præsentem ut diligas, Egnatii absentis rem ut tueare, æque a te peto, ac si mea negotia essent. Velim, memoriæ tuæ causa, des litterarum aliquid, quæ tibi in provincia reddantur; sed ita conscribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari possis hujus meæ commendationis diligentiam, hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Eumdem Oppium rursus eidem commendat.

XLIV. M. T. C. GALLIO S. D.

Etsi ex tuis, & L. Oppi familiarissimi mei litteris cognovi te memorem commendationis meæ fuisse; idque pro tua summa erga me benevolentia, proque nostra necessitudine minime sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatii mei familiarissimi absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, ut si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter mihi gratissimum feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipse existimo; hoc mihi gratius facere nihil potes, idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Egnatii & servum Anchialum, & negotia Appulejo commendat.

XLV. M. T. C. APULEJO PROQUÆS. S. D.

L. Egnatio uno equite Rom. vel familiarissime utor; ejus Anchialum servum, negotiaque quæ habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem, sic enim existimes velim, mihi cum eo non modo quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, & mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam atque etiam a te peto, ut cures, ut is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse, nam de tua erga me voluntate non dubitabat; id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Nostium cohæredem suum commendat.

XLVI. M. T. C. APULEJO PROQUÆS. S. D.

L. Nostius Zoilus est cohæres meus, hæres autem patroni sui; ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo causam amicitiæ scires esse, & hominem probum existimares, qui patroni judicio ornatus esset, eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. Valde mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Egnatium, communem amicum, commendat.

XLVII. M. T. C. SILIO S. D.

Quid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, ut scires, eum non a me diligi solum, verum etiam amari, ob eam

rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat, & se a me, & me a te amari, hoc vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. utamur igitur vulgari consolatione; quid, si hoc melius? sed hæc coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari a me scias. Vale.

ARGUMENTUM.

Omnes Cyprios, maximeque Paphios commendat.

XLVIII. M.T.C. SEXTILIO RUFO QUÆS. S.D.

OMnes tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios; quibus tu quæcunque commodaris, erunt mihi gratissima: Eoque facio libentius, ut eos tibi commendem, quod & tuæ laudi, cujus ego fautor sum, conducere arbitror, cum primus in eam insulam quæstor veneris, ea te instituere, quæ sequantur alii; quæ, ut spero, facilius consequere, si & P. Lentuli, necessarii tui, legem, & ea, quæ a me constituta sunt, sequi volueris; quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Q. Pompejum.

XLIX. M.T.C. CURIO PROCOS. S.D.

QPompejus Sexti F. multis, & veteribus causis necessitudinis mihi conjunctus est. Is cum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueverit, nunc profecto, te provinciam obtinente, meis litteris assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem unquam fuisse. Quamobrem a te majorem in modum peto, ut cum omnes meos æque, ac tuos observare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat nullam rem sibi majori usui, aut ornamento, quam meam commendationem, esse potuisse. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conservet. V. ep. 17.

L. M. T. C. ARISTO PROCOS. S. D.

SUmpsi hoc mihi pro tua in me observantia, quam penitus perspexi, quamdiu Brundusii fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo jure scriberem, si qua res esset, de qua valde laborarem. M. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse conjunctius; multa illius in me officia, multa in illum mea: quodque maximum est, summus inter nos amor & mutuus. Quæ cum ita sint, si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quæ in me officia & studia Brundusii contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quanquam sunt gratissima; si me a tuis omnibus amari vides: hoc mihi da, atque largire, ut M. Curium sartum & tectum, ut ajunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumque conserves. Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, summamque voluptatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

P. Messienum commendat.

LI. M. T. C. P. CÆSIO S. D.

P. Mesrienum, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem tibi commendo, ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. Peto a te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejusque rem famamque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adjunxeris, mihique gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Hospitem suum Aristotelem commendat.

LII. M. T. C. REGI S. D.

A Licinius Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea conjunctus magno usu familiaritatis. Hæc cum ita sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit, etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego a Cæsare liberavi, frequens enim fuerat nobiscum: atque etiam diutius in causa est, quam nos, commoratus: quo melius te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, ut intelligat, has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Gemicilium Curvum commendat.

LIII. M. T. C. Q. THERMO PROPRÆT. S. D.

L Gemicilio Curvo jampridem familiarissime utor optimo viro, & homine gratissimo, eum tibi penitus commendo, atque trado: primum, ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasque patietur; patietur autem in omnibus, nihil enim abs te umquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Præcipue autem tibi commendo negotia ejus, quæ sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit, & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controversia; deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiæ, ut in illam διοίκησιν rejicias. Sed non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissime commendarim, singulas ad te ejus causas perscribere debere. Summa illa sit: quidquid officii, beneficii, honoris in Gemicilium contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberalissime tractaverit: deinde petit, operam det, ne socrus Marcilii rea fiat.

LIV. M. T. C. Q. THERMO PROPRÆT. S. D.

Cum mihi multa grata sunt, quæ tu, adductus mea commendatione, fecisti, tum in primis, quod M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium liberalissime tractavisti; venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes operamque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cum antea studiose commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosius, quod in longa apparitione singularem, & prope incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiamque cognovi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Annejum, legatum suum, in controversia Sardiana.

LV. M. T. C. THERMO PROPRÆT. S. D.

Etsi mihi videor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Anneji, legati mei, locutus sum, te ipsius causa vehementer omnia velle: tamen & M. Annejum tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius intersit: & me a te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ; nam cum jamdiu diligerem M. Annejum, deque eo sic existimarem, ut res declarat, quod ultro ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegassem; tum vero postea quam mecum in bello, atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque

erga me benevolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controversiam scis, causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram facilius, meliusque cognosces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem; jus enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum est; nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te jus instituto tuo dicere. Sed tamen, cum me non fugiat, quanta sit in Praetore auctoritas, praesertim ista integritate, gravitate, clementia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostra conjunctissima necessitudine, plurimisque officiis paribus, ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Annejus intelligat, te & sibi amicum esse, quod non dubitat, (saepe enim mecum loquutus est) & multo amiciorem his meis litteris esse factum. In tuo toto imperio, atque provincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Jam apud ipsum, gratissimum hominem, atque optimum virum, quam bene positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

ARGUMENTUM.

Negotia Cluvii Puteolani commendat.

LVI. M. T. C. THERMO PROPRÆT. S. D.

Cluvius Puteolanus valde me observat, valdeque est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet, quod in tua provincia negotii habet, nisi, te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. Nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officiis; ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylasii, & Alabandenses pecuniam Cluvio debent. Dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut Ecdici Mylasii Romam mitterentur. id factum non est, legatos audio missos esse: sed malo Ecdicos, ut aliquid confici possit.

posset. Quare peto a te, ut eos, & Alabandenses jubeas Ecdicos Romam mittere, præterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluvio dedit: hæ commissæ sunt: velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvii tradat, aut pecuniam solvat. Præterea Heracleotæ, & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam solvant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunii præterea debent, sed ajunt, se depositam pecuniam habuisse; id velim cognoscas. & si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usuræ Cluvio, instituto tuo, conserventur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeji etiam nostri necessarii, & quod is magis etiam mihi laborare videtur, quam ipse Cluvius: cui satisfactum esse a nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit a Thermo, ut Annejum, Legatum suum, remittat: eumque in negotio suo commendat.

LVII. M.T.C. THERMO PROPRÆT. S.D.

QUo magis quotidie ex litteris, nuntiisque, bellum magnum esse in Syria, cognosco, eo vehementius a te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Annejum legatum primo quoque tempore remittas, nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris vel maxime intelligo, me, & Remp. adjuvari posse, quod nisi tanta res ejus ageretur; nec ipse adduci potuisset, ut a me discederet; neque ego, ut eum a me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kal. Majas, ante eam diem Annejus ad me redeat oportet. Illud, quod tecum & coram & per litteras diligentissime egi, id & nunc etiam atque etiam rogo; curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro causa veritate, & pro sua dignitate conficias. Intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi loquutus sum, te ipsius Anneji causa omnia velle:

velle: sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse; idque quamprimum ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat L. Custidium.

LVIII. M.T.C.C. TITIO, L. F. RUFO PRÆT. URB. S.D.

L Custidius est tribulis, & municeps; & familiaris meus; is causam habet: quam causam ad te deferet. Commendo tibi hominem, sicuti tua fides; & meus pudor postulat, tantum, ut faciles ad te aditus habeat; quæ æqua postulabit, ut, lubente te, impetret: sentiatque, meam sibi amicitiam, etiam cum longissime absim, prodesse in primis apud te. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Fabium.

LIX. M.T.C. CURTIO PEDUCEANO PRÆT. S. D.

M Fabium unice diligo, summaque mihi cum eo consuetudo, & familiaritas est pervetus; in ejus controversiis quid decernas a te non peto; (servabis, ut tua fides, & dignitas postulat, edictum, & institutum tuum) sed ut quam facillimos ad te aditus habeat; quæ erunt æqua, lubente te, impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam cum procul absim, prodesse sentiat præsertim apud te, hoc vehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Livinejum libertum.

LX. M.T.C.C. MUNATIO S.D.

L Livinejus Trypho est omnino L. Reguli familiarissimi mei libertus, cujus calami-

tas etiam officiosiorem me facit in illum: nam benevolentior, quam semper fui, esse non possum; sed ego libertum ejus per seipsum diligo, summa enim ejus erga me officia exstiterunt iis nostris temporibus, quibus facillime bonam benevolentiam hominum, & fidem perspicere potui; eum tibi ita commendo, ut homines grati, & memores benemeritos de se commendare debent. Pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quod pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hyeme summa navigarit, pro tua erga me benevolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicaenses debent.

LXI. M. T. C. P. SILIO PROPRÆT. S. D.

T. Pinnio familiarissime me usum esse, scire te arbitror, quod quidem ille testamento declaravit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum hæredem instituerit. Ejus filio, mire studioso, & erudito, & modesto pecuniam Nicæenses grandes debent ad H. S. octogies, &, ut audio, in primis volunt ei solvere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, qui sciunt, quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse, si dederis operam, quoad tua fides, dignitasque patietur, ut quamprimum pecunia Pinnio solvatur Nicæensium nomine. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum de Atilio gratias agit, deinde Q. Fratrem commendat.

LXII. M. T. S. SILIO PROPRÆT. S. D.

Et in Atilii negotio te amavi; cum enim sero venissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conservavi; & mehercule semper sic in animo habui, te in meo

ære

are esse propter Lamiæ nostri conjunctionem, & singularem necessitudinem. Itaque primum tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor: sed idem sarciam: te enim semper sic colam, & tuebor, ut quem diligentissime. Q. Fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me, ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Lænium studiose admodum.

LXIII. M.T.C. SILIO PROPRÆT. S.D.

NOn putavi fieri posse, ut mihi verba deessent; sed tamen in M. Lænio commendando desunt, itaque rem tibi exponam paucis verbis, sed tamen ut plane perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi carissimus est, M. Lænium, id fit tum plurimis ejus officiis, tum summa probitate, & singulari modestia. Eum ego a me invitissimus dimisi, tum propter familiaritatem, & consuetudinis suavitatem, tum quod consilio ejus fideli, ac bono libenter utebar, sed vereor, ne jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me de quo ea supra scripserim, debere commendare, a teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias: quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas, hominem facillimum, liberalissimumque cognosces, itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te quamprimum ad me remittas, id mihi, fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Nerone honorificentissime tractato, eumque in omnibus rebus vehementer commendat.

LXIV. M.T.C. SILIO PROPRÆT. S.D.

NEro meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles, ut nullum hono-

norem sibi haberi potuisse diceret, qui a te prætermissus esset: magnum fructum ex ipso capies, nihil est enim illo adolescente gratius, sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti, pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque si ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratissimum mihi feceris, primum de Pausania Alabandensi, sustentes rem, dum Nero veniat, vehementer enim ejus causa cupere eum intellexi, itaque hoc valde te rogo. Deinde Nisæos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeque tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos, ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium: Strabonem Servilium tibi sæpe commendavi: nunc eo facio id impensius, quod ejus causam Nero suscepit. Tantum a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicujus tui dissimilis quæstum, id tum gratum mihi erit: tum etiam existimabo, te humanitate tua esse usum. Summa hujus epistolæ hæc est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti, atq; fecisti. Magnum theatrum habet ista provincia, non ut hæc nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem, atque gloriam. Quare si te fautore usus erit, sicut & utetur profecto, & usus est, amplissimas clientelas acceptas a majoribus confirmare poterit, & beneficiis suis obligare. Hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti, apud ipsum præclarissime posueris, sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Cupit pactiones per Hisponem cum civitatibus confici: in eoque illum Silio commendat.

LXV. M. T. C. SILIO PROPRÆT. S. D.

CUM P. Terentio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudoque est: multaque, & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt: ejus summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat; non

Nunc, quando justitiam tuam sequutus, tutissimum sibi portum provinciam illam esse duxit; etiam atq; etiam te rogo, atq; oro, ut eum & in reliquiis veteris negotiationis colligendis juves, & ceteris rebus tegas, atq; tueare: hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

A R G U M E N T U M.

Commendat Andronem, Arthemonis filium Laodicensem.

LXVII. M. T. C. S E R V I L I O S. D.

Ex provincia mea Ciliciensi, cui scis τρεῖς διοικήσεις Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, quam Androne, Arthemonis filio, Laodicensi: eumque habui in ea civitate tum hospitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem, & consuetudinem accommodatum: quem quidem multo etiam pluris, posteaquam decessi, facere cœpi, quod multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem: itaq; eum Romæ libentissime vidi; non te enim fugit, qui plurimis in ista provincia benigne fecisti, quam multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, ut me non sine causa laborare intelligeres, & ut tu ipse eum dignum hospitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis, quanti me facias, idest, si receperis eum in fidem tuam, &, quibuscumque rebus honeste, ac sine molestia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi vehementer erit gratum, idque ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Significat, quam sibi gratum fuerit, rursum illius navigationis cognoscere. Petit, ut de statu provinciæ, institutisque suis scribat, postremo suum officium ad omnia pollicetur.

LXVIII. M. T. C. P. SERVILIO ISAURICO PROCOS. COLLEGÆ S. D.

Gratæ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt, ex quibus cognovi cursus navigationum tuarum

tuarum; significabas enim memoriam tuam no-
stræ necessitudinis ; qua mihi nihil poterat esse
jucundius. Quod reliquum est, multo etiam erit
gratius, si ad me de rep. id est, de statu provinciæ,
de institutis tuis familiariter scribes , quæ quan-
quam ex multis pro tua claritate audiam , ta-
men libentissime ex tuis litteris cognoscam . Ego
ad te de reip. summa quid sentiam , non sæpe
scribam , propter periculum ejusmodi littera-
rum : quid agatur autem, scribam sæpius : spe-
rare tamen videor, Cæsari collegæ nostro fore
curæ, & esse, ut habeamus aliquam remp. cu-
jus consiliis magni referebat te interesse , sed ,
si tibi utilius est , id est gloriosius , Asiæ præ-
esse, & istam partem reipub. male affectam tue-
ri, mihi quoque idem , quod tibi, & laudi tuæ
profuturum est , optatius debet esse . Ego , quæ
ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor , sum-
mo studio, diligentiaque curabo : in primisque
tuebor omni observantia clarissimum virum, pa-
trem tuum : quod & pro vetustate necessitudi-
nis, & pro beneficiis vestris , & pro dignitate
ipsius facere debeo. Vale.

ARGUMENTUM.

*Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeat-
que in numero suorum.*

LXIX. M.T.C. SERVILIO COLLEGÆ S. D.

C. Curtius Mithres est ille quidem, ut scis li-
bertus Posthumii , familiarissimi mei, sed
me colit, & observat æque , atque illum ipsum
patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui ,
quotiescunque fui , tanquam domi meæ : mul-
taq; acciderunt, in quibus & benevolentiam e-
jus erga me experirer , & fidem . Itaq; si quid
aut mihi , aut meorum cuipiam in Asia opus
est, ad hunc scribere consuevi, hujus cum ope-
ra , & fide , tum domo , & re uti , tanquam
mea; hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelli-
geres, me non vulgariter , nec ambitiose , sed
ut pro homine intimo ac mihi pernecessario
scribere . Peto igitur a te , ut in ea controver-
sia , quam habet de fundo cum quodam Colo-
pho-

phonio, & in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei causa commodes: etsi, ut ejus modestiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & sua probitate assequutus erit, ut de se bene existimes, omnia se adeptum arbitrabitur; ut igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Ampium Menandrum non vulgariter commendat.

LXX. M. T. C. SERVILIO COLLEGÆ S. D.

QUia non est obscura tua in me benevolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari; ego autem tribuo nonnunquam in vulgus, sed plerumq; necessariis, ut hoc tempore: nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoque est: ejus libertum T. Ampium Menandrum hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis vehementer probatum, tibi commendo majorem in modum; vehementer mihi gratum feceris, si, quibuscunque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris: quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat T. Agusium veterem amicum.

LXXI. M. T. C. SERVILIO COLLEGÆ S. D.

MUltos tibi commendem necesse est; quando omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque in me benevolentia; sed tametsi omnium causa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserrimo tem-

tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius; neque hoc tempore discessisset a me, nisi ego ei permisissem; quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, & maxime necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi magno usui, atque adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit a Servilio, ut omnibus rebus Cerelliæ benigne faciat, quemadmodum receperat.

LXXII. M. T. C. SERVILIO COLLEGÆ S. D.

CErelliæ, necessariæ meæ, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendavi tibi præsens in hortis tuis, quam potui diligentissime: tuque mihi, pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis, maximisque officiis, omnia te facturum liberalissime recepisti, meminisse te id spero: scio enim solere; sed tamen Cerelliæ procuratores scripserunt, te propter magnitudinem provinciæ, multitudinemque negotiorum, etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse. Equidem existimo, habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilii, & judicii) ex eo S. C. quod in hæredes C. Vennonii factum est, Cerelliæ commodandi, id S. C. tu interpretabere pro tua sapientia, scio enim, ejus ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscumque rebus Cerelliæ benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodammodo de Egnatio, & Oppio: petit, ut Antipatri filios sibi condonet.

LXXIII. M. T. C. Q. PHILIPPO PROC. S. D.

GRatulor tibi, quod ex provincia salvum te ad tuos recepisti incolumi fama, & repub.

pub. quod si Romæ te vidissem, coram gratias egissem, quod tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, verum etiam summa familiaritas intercedit; ei te vehementer succensuisse audivi, & moleste tuli: de re nihil possum judicare, nisi illud mihi certe persuadeo, te talem virum nihil temere fecisse. A te autem pro vetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones; nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, nunquam te rogarem, mihique tua fama multo antiquior esset, quam illa necessitudo est. Sed mihi ita persuadeo, (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi fore: quid fieri possit, & quid mea causa facere possis, (nam, quid velis, non dubito) velim, si tibi grave non erit, certiorem me facias. Vale.

ARGUMENTUM.

Oppium præsentem, & Egnatii absentis negotia commendat.

LXXIV. M. T. C. Q. PHILIPPO PROCOS. S. D.

ETsi non dubito pro tua in me observantia, proq; nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium familiarem meum, præsentem, & L. Egnatii familiarissimi mei absentis negotia commendo; tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasq; ut, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipse existimo; hoc mihi gratius facere nihil potes, idque ut facias, te vehementer rogo. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Commendat Avianum Flaccum.

LXXV. M. T. C. T. TITIO, T. F. LEGATO S. D.

ETsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat: tamen, obsequor homini familiarissimo C. Aviano Flacco; cujus causa omnia tum cupio; tum mehercule etiam debeo, de quo & præsens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissime respondisti; & scripsi ad te accurate antea. Sed putat interesse sua, me ad te quam sæpissime scribere: quare velim mihi ignoscas, si, illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, & de tempore Aviano commodes, quorum utrumq; per eundem me obtinuit triennium, dum Pompejus isti negotio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Avianus, quando se a me amari putat, me a te amari sciat: erit id mihi pergratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano, liberam, immunemque habeat.

LXXVI. M. T. C. QUATUOR VIRIS, ET DECURIONIBUS S. D.

TAntæ mihi cum Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, ut nihil possit esse conjunctius, quam nos inter nos sumus; quod nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut vobis nulla in re molestus essem, etenim vos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod a vobis impetrare non possem, nunquam me tamen gravem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remq; cum eo conficiatis, ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, a vobis emptam, eam liberam, & immunem habere possit: id si a vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Valete.

A F.

ARGUMENTUM.

Narrat officium suum; commendat M. Bollanum; petit, ut sibi servum suum Dionysium restituendum curet.

LXXVII. M. T. C. P. SULPICIO IMP. S. D.

CUm his temporibus non sane in Senatum ventitarem, tamen ut tuas litteras legi, non existimavi, me, salvo jure nostræ veteris amicitiæ, multorumque inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deessem; itaque adfui, supplicationemque tibi lubenter decrevi: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. Ique ut hoc tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per litteras certiores: ut si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure suo denuntiare. M. Bollanum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo, pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, hanc commendationem sibi magno adjumento fuisse: ipsumque virum optimum, gratissimumque cognosces; promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem esse capturum. Præterea a te peto majorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores. Dionysius servus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit: is est in provincia tua, eum & M. Bollanus familiaris meus, & multi alii Naronæ viderunt, sed cum se a me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit. Res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est: ubi sit, & quid fieri possit, Bollanus te docebit; ego, si hominem per te recuperaro, summo me a te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

LXXVIII. M. T. C. ALLIENO PROCOS. S. D.

Democritus Sicyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis præsertim, valde familiaris, est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas, & observantia: meque præ ceteris & colit, & observat, & diligit: eum tu non modo suorum civium, verum etiam prope Achajæ principem cognosces, huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio, & munio; cognitum per te ipsum, quæ tua natura est, dignum tua amicitia atque hospitio judicabis. Peto igitur a te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea causa. De reliquo, si id, quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hospitioque cognoveris, peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas: erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Cajum, & Marcum Avianos fratres commendat, alterum præsentem, alterum absentem.

LXXIX. M. T. C. ALLIENO PROCOS. S. D.

Et te scire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum: & ego ex ipso audieram, optimo, & gratissimo homine, quam a te liberaliter esset tractatus: ejus filios dignissimos illo patre, meosque necessarios, quos ego unice diligo, commendo tibi sic, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum. Ut illius dignitatem præsentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo: hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes, idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

LIBER XIV.

ARGUMENTUM.

Exul deflet suam, suorumque calamitatem; ejusque culpam confert in amicorum consilia; Villæ venditionem prorsus improbat; alia quædam scribit.

I. M. T. C. TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D.

ET litteris multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem, & fortitudinem esse, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari; me miserum! te ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidisse. Tulliolamque nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasque percepit, quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paulo facilius; sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab iis me amari putabam, qui invidebant: eos non sequebar, qui petebant. Quod si nostris consiliis usi essemus, neque apud nos tantum valuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum; beatissimi viveremus: nunc, quando sperare nos amici jubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit, res quanta sit, intelligo; quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire; sed tamen; si omnes tribunos pleb. habemus, si Lentulum tam studiosum, quam videtur, si vero etiam Pompejum, & Cæsarem, non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem jam abiit pestilentia, sed, quamdiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, & adhuc retinet, ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quo neque Hispo veniret, nec milites; sed adhuc Plancius me retinet, sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat, quem ego diem si videro, & si in vestrum complexum venero, ac

si & vos, & me ipsum recuperaro; satis magnum mihi fructum videbor percepisse & vestrae pietatis, & meae. Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus est, ut nihil supra possit, utinam ea res ei voluptati sit: gloriae quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accusavi, sed vos, cum praesertim tam pauci sitis, volui esse quam conjunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egi, & me a te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me mea Terentia, scribis, te vicum vendituram: quid, & obsecro te (me miserum) quid futurum est? &, si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere, (tanta vis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam. Tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, vide, ne puerum perditum perdamus: cui si aliquid erit, ne egeat; mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, ut sciam, quid agatur, & vos quid agatis: mihi omnino jam brevis expectatio est. Tulliolae, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. Kal. Dec. Dyrrhachii. Dyrrhachium veni, quod & libera civitas est, & in me officiosa, & proxima Italiae: sed si offendet me loci celebritas, alio me conferam, & ad te scribam.

ARGUMENTUM.

Brevitatem suarum litterarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat: dolet Terentiae vicem: rogat, ne suam dotem projiciat, & ut valetudini serviat.

II. M. T. C. TERENTIAE, TULLIOLAE, ET CICERONI SUIS S. D.

NOli putare, me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere, nec enim habeo, quod scribam: nec hoc tempore quidquam difficilius facio; ad te vero, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacry-

mis

mis scribere, vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui: idque præstare debui: & nisi tam timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem nostrum merito ejus amo plurimum: eum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiasque egi, ut debui. In novis tribunis pleb. intelligo spem te habere, id erit firmum, si Pompeji voluntas erit: sed Crassum tamen metuo; a te quidem omnia fieri fortissime, & amantissime video: nec miror: sed mœreo casum ejusmodi, ut tantis tuis miseriis meæ miseriæ subleventur: nam ad me P. Valerius homo officiosus scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Vestæ ad Tabulam Valeriam ducta esses. Hem, mea lux, meum desiderium, unde omnes opem petere solebant! te nunc mea Terentia, sic vexari, sic jacere in lacrymis, & sordibus! idque fieri mea culpa, qui ceteros servavi, ut nos periremus? Quod de domo scribis hoc est de area: ego vero tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta, verum hæc non sunt in nostra manu. Illud doleo, quæ impensa facienda est, in ejus partem te miseram, & despoliatam venire, quod si conficitur negotium, omnia consequemur; sin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas misera projicias? obsecro te, mea vita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo volunt, sustinere: & valetudinem istam infirmam, si me amas, noli vexare, nam mihi ante oculos dies noctesque versaris: omnes labores te excipere video, timeo, ut sustineas; sed video in te esse omnia. Quare, ut id, quod speras, & quod agis, consequamur, servi valetudini. Ego, ad quos scribam, nescio, nisi aut ad eos, qui ad me scribunt; aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non discedam: sed velim quam sæpissime litteras mittatis, præsertim si quid est firmius, quod speremus. Valete, mea desideria, valete. Dat. III. Non. Octob. Thessalonicæ.

ARGUMENTUM.

Queritur, quod sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miserias inciderint: deinde ad varia capita respondet: sed ita dolenter, ut ideo a nonnullis, jure fortasse, tamquam mollis reprehendatur.

VI. M. T. C. TERENTIÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D.

ACcepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis prope delevi, conficior enim mœrore, mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciant, quam tuæ, vestræque. Ego autem hoc miserior sum, quam tu, quæ es miserrima, quod ipsa calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpa mea propria est; meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, & copiis resistere, vel cadere fortiter, hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit; quare cum dolore conficior tum etiam pudore: pudet enim me uxori meæ optimæ, suavissimis liberis virtutem, & diligentiam non præstitisse, nam mihi ante oculos dies noctesque versatur squalor vester, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi, invidi pene omnes, ejicere nos magnum fuit, excludere facile est, sed tamen, quamdiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut tuto sim, quod laboras: id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt vivere in tantis miseriis; ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: & eas litteras Dexippo dedi: meque de eorum officio scripsi a te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio, & ego perspicio, & omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præsenti, tecum simul, ac cum liberis nostris frui liceat! nunc spes reliqua est in novis tribunis pleb. & in primis quidem diebus: nam si inveterarit, actum est; ea re ad te statim Aristocritum misi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotii posses scribere, etsi Dexippo quoq; ita imperavi, statim

tim ut recurreret: & fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret: nam ego eo nomine sum Dyrrhachii hoc tempore, ut quam celerrime, quod agatur, audiam, & sim tuto, civitas enim hæc semper a me defensa est, cum inimici nostri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si velim, ad me venturam: ego vero, cum sciam, magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo: si perficitis, quod agitis, me ad vos venire oportet: sin autem, sed nihil est opus reliqua scribere; ex primis, aut ad summum secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit, tu modo ad me velim omnia diligentissime perscribas, etsi magis jam rem, quam litteras debeo exspectare. Cura ut valeas, & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec unquam fuisse. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrymis. Vale. pridie Kal. Dec. Dyrrachii.

ARGUMENTUM.

Scripta est hæc epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. Argumentum est multiplex, quia respondet ad varia capita litterarum Terentiæ.

IV. M. T. C. TERENTIÆ, TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS S. D.

EGo minus sæpe ad vos do litteras, quam possum: propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera; tum vero, cum aut scribo ad vos, aut vestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre non possim, quod utinam minus vitæ cupidus fuissem! certe nihil, aut non multum in vita mali vidissemus. Quod si nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi spem fortuna reservavit; minus est erratum a nobis, sin hæc mala fixa sunt: ego vero te quamprimum, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori; quando neque Dii, quos tu castissime coluisti, atque homines, quos ego servavi semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundusii apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit, neque legis improbissimæ pœna deductus est, quo-

minus hospitii, & amicitiæ jus, officium præstaret! Huic utinam aliquando gratiam referre possimus, habebimus quidem semper. Brundusio profecti sumus ad 11. Kal. Majas, per Macedoniam Cyzicum petebamus; o me perditum! o me afflictum! quid nunc rogem te, ut venias, mulierem egram, & corpore, & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? opinor, sic agam; si est spes nostri reditus, eam confirmes, & re adjuves: sin, ut ego metuo, transactum est; quoquo modo potes, ad me facvenias, unum hoc scito: si te habebo, non mihi videbor plane periisse. Sed quid de Tulliola mea fiet? jam id vos videte: mihi deest consilium: sed certe quoquo modo se res habebit, illius misellæ & matrimonio, & famæ serviendum est. Quid Cicero meus, quid aget? iste vero sit in sinu semper, & complexu meo. Non queo jam plura scribere: impedit mœror. Tu quid egeris, nescio, utrum aliquid teneas, an (quod metuo) plane sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore semper nostrum, de familia liberata nihil est, quod te moveat. Primum tuis ita promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritus; est autem in officio adhuc Orpheus: præterea magnopere nemo; ceterorum servorum ea causa est, ut, si res a nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent, servirent, præterquam oppido pauci; sed hæc minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis, id velim sit ejusmodi, ut recte sperare possimus. Nunc miser quando tuas jam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego exspectassem Brundusii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes: honestissime viximus, floruimus, non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit. Peccatum est nullum, nisi quod non una animam cum ornamentis amisimus: sed, si hoc fuit liberis nostris gratius nos vivere; cetera, quanquam ferenda non sunt, feramus. Atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetærum, quod valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio vincet omnes. Spes. Cennius

est perbenevolus nobis: quem semper spero tui fore observantem. Sicca dixerat, secum se fore, sed Brundusio discessit. Cura, quoad potes, ut valeas: & sic existimes, vehementius me tua miseria, quam mea commoveri. Mea Terentia fidissima, atque optima uxor, & mea carissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicero, valete. Pridie Kal. Maji. Brundusio.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc aliquot annis post superiores, L. Paulo, C. Marcello Coss. cum ex Provincia Romam rediret. Significat de navigatione sua, de litteris acceptis, de hæreditate Prætiana.

V. M. T. C. TERENTIÆ, TULLIOLÆ SUIS S. D.

SI tu, & Tullia, lux nostra, valetis: ego, & suavissimus Cicero valemus. Prid. id. Octob. Athenas venimus, cum sane adversis ventis usi essemus, tardeque, & incommode navigassemus. De navi exeuntibus nobis Acastus cum litteris præsto fuit, uno, & vigesimo die, sane strenue. Accepi tuas litteras, quibus intellexi te vereri, ne superiores mihi redditæ non essent. Omnes sunt redditæ, diligentissimeque a te perscripta sunt omnia: idque mihi gratissimum fuit; neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, brevem fuisse, jam enim me ipsum expectas, sive nos ipsos: qui quidem quamprimum ad vos venire cupimus, etsi, in quam remp. venimus, intelligo, cognovi enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus, ad arma rem spectare: ut mihi, cum venero, dissimulare non liceat, quid sentiam. Sed, quando subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam ut veniamus, quo facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valetudinis tuæ fiat, quam longissime poteris, obviam nobis prodeas. De hæreditate Prætiana, quæ quidem mihi magno dolori est (valde enim illum amavi) hoc velim cures, si auctio ante meum adventum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, Camillus nostrum negotium curet; nos, cum venerimus, reliqua

per nos agemus; sin tu jam Roma profecta eris, tamen curabis, ut hoc ita fiat: nos, si Dii adjuvabunt, circiter idib. Nov. in Italia speramus fore. Vos mea suavissima & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate, ut valeatis. Athenis ad xv. Kal. Nov.

ARGUMENTUM.

Excusat infrequentiam litterarum: mandat, ut creditoribus satisfiat: gratias actas nescio quia non miratur: Pollicem exspectat.

VI. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

NEc sæpe est, cui litteras demus: nec rem habemus ullam, quam scribere velimus. Ex tuis litteris, quas proxime accepi, cognovi prædium nullum venire potuisse, quare videas velim, quomodo satisfiat ei, cui scis me satisfieri velle. Quod nostra tibi gratias agit; id ego non miror, te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura, ut valeas. Id. Quinct.

ARGUMENTUM.

Exponit, quæ fuerit molestiarum causa, quoque modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompejum navigatione.

VII. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

OMnes molestias, & sollicitudines, quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamque, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui, & ejeci, quid causæ autem fuerit, postridie intellexi, quam a vobis discessi. χολὴν ἄκρατον noctu ejeci. Statim ita sum levatus, ut mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur, cui quidem tu Deo, quemadmodum soles, pie, & caste satisfacias: idest, Apollini, & Æsculapio. Navim spero nos valde bonam habere, in eam simulatque conscendi. Hæc scripsi, deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas, quibus te, & Tul-

Tulliolam nostram diligentissime commendabo. Cohortarer vos quo animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognoscerem, quam quemquam virum: & tamen ejusmodi spero negotia esse, ut & vos istic commodissime speerem esse; & me aliquando cum similibus nostri temp. defensurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deinde tibi si videbitur, villis iis utare, quæ longissime aberunt a militibus. Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. Datum VII. Id. Jun.

ARGUMENTUM.

Rogat uxorem, ut valetudinem curet: laudat ejus diligentiam: eaque, ut deinceps utatur, mandat.

VIII. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

Si vales, bene est, ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissime, nam mihi & scriptum, & nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris litteris certiorem, fecisti mihi gratum, item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies, ut sciam. Cura, ut valeas. Vale. Datum IV. Non. Jun.

ARGUMENTUM.

Significat dolorem suum ex Dolabellæ *generi sui, Tulliolæque filiæ valetudine.*

IX. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

Ad ceteras meas miserias accessit dolor e Dolabellæ valetudine, & Tulliæ; omnino de omnibus rebus nec quid consilii cupiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

ARGUMENTUM.

Mandat ut cũ Attico colloquatur, & litteras mittat.

X. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

Quid fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius quam oportuit, Cum eo si loquuta

eris, intelliges, quid fieri velim; apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit: de ea re & de ceteris rebus quamprimum velim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. Id. Quinct.

ARGUMENTUM.

Tulliam ad se venisse dicit: sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.

XI. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

SI vales, bene est, ego valeo. Tullia nostra venit ad me prid. Id. Jun. cujus summa virtute, & singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atque ejus pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo Ciceronem ad Cęsarem mittere, & cum eo Cn. Sallustium; si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. Kal. Quinct.

ARGUMENTUM.

Fere suum consilium reprehendit, quod, victo in Pharsalia Pompejo, in Italiam redierit; monet uxorem, ne ad ipsum eat.

XII. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

QUod nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuo gaudeas velim, sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo, ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus; quare, quantum potes, adjuva: quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore, nihil est, & longum est iter, & non tutum: & non video, quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie Non. Nov. Brundusio.

ARGUMENTUM.

Permittit uxori, ut de nuntio remittendo consilium capiat ex tempore.

XIII. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

QUod scripsi ad te proximis litteris de nuntio remittendo; quæ sit istius vis hoc tempore,

pore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. Si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur, totum judicabis quale sit; &, quod in miserrimis rebus minime miserum putabis, id facies. Vale. VI. Id. Quinct.

A R G U M E N T U M.

Rogat uxorem, & filiam, considerent & ipsæ, an cum amicis, ab Urbe discedant, necne, adventu Cæsaris.

XIV. TULLIUS TERENTIÆ, ET PATER TULLIOLÆ, DUABUS ANIMIS SUIS, ET CICERO MATRI OPTIMÆ, SUAVISSIMÆ SORORI S. D.

SI vos valetis, nos valemus. Vestrum jam consilium est, non solum meum, quid sit vobis faciendum; si ille Romam modeste venturus est, recte in præsentia domi esse potestis: sin homo amens diripiendam urbem daturus est, vereor, ut Dolabella ipse satis vobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut cum velitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsæ optime considerabitis, vestris similes feminę sint ne Romæ: si enim non sunt, videndum est, ut honeste vos esse possitis. Quomodocumque nunc se res habet, modo ut hæc nobis loca tenere liceat, bellissime vel mecum, vel in nostris prædiis esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne brevi tempore fames in urbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit, adjuvat etiam Piso, quod ab urbe discedit, & sceleris condemnat generum suum. Vos, meæ carissimæ animæ, quam sæpissime ad me scribite, & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quintus pater & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valete. VIII. Kal. Quinct. Minturnis.

A R-

ARGUMENTUM.

Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Cæsarem Ciceronem filio. Hæc autem epistola videtur scripta post eam, quæ XI. loco impressa est.

XV. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

SI vales, bene est, ego valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Cæsari mittere; sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sica poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kal. Quinct.

ARGUMENTUM.

Argumentum est de litteris, & de Volumnia.

XVI. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

SI vales, bene est: ego valeo. Etsi hujusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut a te literarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quomodo & ipse vestras litteras exspecto; & scribo ad vos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quam fuit; & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. Quamquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus: quæ me ita conficiunt, ut ii voluerunt, qui me de mea sententia detruserunt. Cura, ut valeas. Prid. Non. Jan.

ARGUMENTUM.

Excusat se cur nihil scribat.

XVII. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

SI quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis, & sæpius; nunc quæ sunt negotia, vides, ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta, & Trebatio poteris cognoscere; fac, ut tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

AR-

ARGUMENTUM.

Monet uxorem, & filiam, ut mature considerent, num Romæ tuto esse possint, & cum dignitate.

XVIII. M. T. C. TERENTIÆ, & PATER SUAVISSIMÆ FILIÆ, CICERO MATRI, & SORORI S. D.

Considerandum vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis, Romæne sitis, an mecum in aliquo tuto loco, id non solum meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentem hæc: Romæ vos esse tuto posse per Dolabellam, eamque rem posse nobis adjumento esse, si qua vis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint; sed rursus illud me movet, quod video omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere, hæc autem regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum: ut & multum esse mecum, &, cum abieritis, commode etiam in nostris prædiis esse possitis. Mihi plane non satis constat adhuc, utrum sit melius: vos videte, quid aliæ faciant isto loco feminæ, & ne, cum velitis, exire non liceat, id velim diligenter etiam atque etiam vobiscum, & cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula, & præsidium habeat, Philotimo dicetis, & velim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas a vobis literas accipiam; maxime autem date operam, ut valeatis, si nos vultis valere. VIII. Kal. Feb. Formiis.

ARGUMENTUM.

Dolorem significat ex filiæ valetudine, & difficultatem, quominus possit propius accedere.

XIX. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

In maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ, de qua nihil est quod ad te plura scribam; tibi enim æque magnæ curæ esse certo scio. Quod me propius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam ante fecissem; sed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita sunt: sed a Pomponio exspecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures, velim. Da operam, ut valeas.

A R-

ARGUMENTUM.

Mandat, ut in Tusculano omnia sint parata ad hospites accipiendos.

XX. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

IN Tusculanum nos venturos putamus aut nonis, aut postridie, ibi fac ut sint omnia parata, plures enim fortasse nobiscum erunt: &, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum si in balneo non est, fac ut sit: item cetera, quæ sunt ad victum, & ad valetudinem necessaria. Vale. Kal. Octob. de Venusino.

ARGUMENTUM.

Scribit, ut, quæ tempus postulabit, provideat, sibique absenti administret, litterasque mittat.

XXI. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

SI vales, bene est: ego valeo. Da operam, ut convalescas: quod opus erit, ut res, tempusque postulat, provideas, atque administres, & ad me de omnibus rebus quam sæpissime litteras mittas. Vale.

ARGUMENTUM.

Dicit, se tabellarios exspectare, ut consilium capere possit.

XXII. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

SI vales, bene est: ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit, faciemusque te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Sept.

ARGUMENTUM.

Nondum se neque de Cæsaris adventu, neque de ejus litteris quidquam scire dicit.

XXIII. M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D.

SI vales, bene est; ego valeo. Nos neque de Cæsaris adventu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi

tī habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. IV. Id. Sext.

ARGUMENTUM.

Scribit de litteris a Cæsare acceptis, de ejus adventu, de obviam itione.

XXIV. M. T. C. TERERTIÆ SUÆ S. D.

SI vales, bene est: ego valeo. Redditæ mihi jam tandem sunt a Cæsare litteræ, satis liberales: & ipse opinione celerius venturus esse dicitur: cui utrum obviam procedam, an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. prid. id. Sext.

LIBER XV.

ARGUMENTUM.

Cum Parthi maximis copiis Euphratem, qui terminus erat imperii Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua Provincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longe abessent, monet, ut majores exercitus submittantur.

I. M. T. C. PROCOS. S. D. COS. PRÆT. TRIB. PL. S. P. Q. R.

SI vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Etsi non dubie mihi nuntiabatur, Parthos transisse Euphratem cum omnibus fere suis copiis: tamen, quod arbitrabar a M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quæ de alterius provincia nuntiarentur. Postea vero quam certissimis auctoribus, legatis, nuntiis, litteris sum certior factus: vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus, Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio hujus belli mihi cum Bibulo pene est communis; quæ ad me delata essent

scri-

scribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphratem transire cœpisse: quo nuntio allato, cum essent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent, statui exspectandum esse, si quid certius afferretur. Ad XIII. Kal. Octob. cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ, & Cappadociæ mihi litteræ redditæ sunt a Tarcondimoto, qui fidelissimus, socius trans Taurum, amicissimusque populi Romani existimatur: Pacorum, Orodis regis Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ, magnumque tumultum esse in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Jamblico, Philarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumque esse reip. nostræ, litteræ de iisdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam socios infirme animatos esse, & novarum rerum exspectatione suspensos: sperabam tamen, eos, ad quos jam accesseram, quique nostram mansuetudinem, integritatemque perspexerant, amiciores pop. Rom. esse factos: Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset, & ob eam causam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis essent, & ut hostis is, qui esset in Syria, sciret, exercitum populi Rom. non modo non cedere his nuntiis allatis, sed etiam propius accedere; exercitum ad Taurum institui ducere. Sed, si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in iis præsertim rebus, quas vos audistis, ego pene cerno; magnopere vos & hortor, & moneo, ut his provinciis, serius vos quidem, quam decuit, sed aliquando tamen consulatis. Nos quemadmodum instructos, & quibus præsidiis munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. Quod ego negotium non stultitia obcæcatus, sed verecundia deterritus non recusavi: neque enim unquam ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere mallem, quam vestræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res se sic habet, ut, nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, mature in

has provincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia pop. Rom. continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu spem habeatis aliquam, causa nulla est, neque multi sunt: & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: & quod genus hoc militum sit, judicavit vir fortissimus M. Bibulus in Asia; qui, cum ei permisissetis, delectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia, propter acerbitatem, atque injurias imperii nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos juvare possint; aut ita alienata a nobis, ut neque exspectandum ab iis, neque committendum iis quidquam esse videatur. Regis Dejotari & voluntatem, & copias, quantæcunque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis, reliqui reges, tyrannique neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi, in hac paucitate militum, animus certe non deerit; spero, ne consilium quidem. Quid casurum sit, incertum est; utinam saluti nostræ consulere possimus: dignitati certe consulemus. Valete.

ARGUMENTUM.

Exponit, quid in provincia, audito Parthorum adventu, egerit ad tuendam Provinciam, & socios in fide continendos: addit de Ariobarzane Rege ab insidiis liberato.

II. M. T. C. PROCOS. S. D. COS. PRÆT. TRIB. PL. S. P. Q. R.

SI vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Cum pridie Kalen. Sext. in provinciam venissem, neque maturius propter itinerum, & navigationum difficultatem venire potuissem; maxime convenire officio meo, reique publ. conducere putavi, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cum essent a me cura magis, & diligentia, quam facultate, & copia constituta; nuntiique & litteræ de bello a Parthis in provinciam Syriam illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum; erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atque irrumpere in meam provinciam conarentur, iter

admonitu Senatus consuleret saluti suæ; tum a me discessit in oppidum Cybistra. Postero autem die cum Ariarathe, fratre suo, & cum paternis amicis, majoribus natu, ad me in castra venit; perturbatusque, & flens, cum idem & frater faceret, & amici; meam fidem, vestram commendationem implorare cœpit. Cum admirarer, quid accidisset novi, dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quæ essent ante adventum meum occultata, quod ii, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tempore, spe mei præsidii, complures ea, quæ scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate præditum, fratrem dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare vellet: id vivo fratre suo accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rem nunquam in medium propter periculi metum protulisse. Quæ cum esset loquutus, monui regem, ut omnem diligentiam ad se conservandam adhiberet; amicosque in patris ejus fide, atque judicio probatos hortatus sum, regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cura, custodiaque defenderent. Cum rex a me equitatum, cohortesque de exercitu meo postularet: etsi intelligebam vestro S. C. non modo posse me id facere, sed etiam debere: tamen, cum respub. postularet, propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quamprimum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem: cumque mihi rex, patefactis jam insidiis, non egere exercitu populi Rom. sed posse se suis opibus defendere videretur; illum cohortatus sum, ut in sua vita conservanda primum regnare disceret: a quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio: pœna afficeret eos, quos necesse esset, reliquos metu liberaret: præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando S. C. nossent, intelligerent, me regi, si opus esset, ex auctoritate vestra præsidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco castra movi, & iter in Ciliciam facere institui: cum hac opinione e Cappadocia di-

ARGUMENTUM.

Narrat, quæ in Provincia gesserit: pro quibus rebus a Catone petit, ut in Senatu supplicationes sibi decernat.

IV. M. T. C. IMP. M. CATONI S. D.

SUmma tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute judicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari a te, qua æquitate, & continentia tuerer socios, provinciamque administrarem; his enim a te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quæ vellem, probaturum. Cum in provinciam pridie Kal. Sext. venissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundum viderer, biduum Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli: quibus in oppidis cum magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis tributis, & gravissimis usuris & falso ære alieno liberavi; cumque ante adventum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque cohortes sine legato, sine tribuno mil. denique etiam sine centurione ullo apud Philomelum consedisent, reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Annejo legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset actum, ego in castra ad VII. Kal. Sept. veni: cum interea superioribus diebus ex S. C. & evocatorum firmam manum, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum, regumque sociorum auxilia voluntaria comparavissem. Interim, cum exercitu lustrato iter in Ciliciam facere cœpissem; Kal. Sept. legati a rege Commageno ad me missi pertumultuose, neque tamen non vere, Parthos in Syriam transisse, nuntiaverunt: quo audito, vehementer sum commotus cum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putavi; nam si me in Ciliciam demisissem,

Ci-

turmis, & a cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ præsidii causa, occidione occisum. Quare cum viderem, a Cappadocia Parthorum copias aversas non longe a finibus esse Ciliciæ, quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi, quo ut veni, hostem ab Antiochia recessisse, Bibulum Antiochiæ esse cognovi; Dejotarumque confestim, jam ad me venientem cum magno, & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copiis, certiorem feci, non videri esse causam, cur abesset a regno; meque ad eum, si quid forte novi accidisset, statim litteras, nunciosque missurum esse; cumque eo animo venissem, ut utrique provinciæ, si ita tempus ferret, subvenirem; tamen id, quod jam ante statueram vehementer interesse utriusque provinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi; cumque me discedere ab eo monte simulassem, & alias partes Ciliciæ petere, abessemque ab Amano iter unius diei, & castra apud Epiphaneam fecissem; ad IV. id. Oct. cum advesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. id. Oct. cum lucesceret, in Amanum ascenderem: distributisque cohortibus, & auxiliis, cum aliis Quintus frater legatus mecum simul, aliis C. Pontinius legatus, reliquis M. Annejus, & L. Tullius legati præessent, plerosque nec opinantes oppressimus, qui occisi, capti que sunt, interclusi fuga. Eranam autem, quæ fuit non vici instar, sed urbis, quod erat Amani caput, itemque Sepyram, & Commorim, acriter, & diu repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam magna multitudine hostium occisa, cepimus, castellaque sex capta, complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum: & in reliquiis Amani delendis, agrisque vastandis (quæ pars ejus montis meæ provinciæ est) id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi, quod cum esset altissimo, & munitissimo loco, ab iisque incoleretur, qui ne regibus quidem unquam paruissent, cum & fugiti-

gitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrime expectarent; ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur, vallo & fossa circumdedi: sex castellis, castrisque maximis sepsi; aggere, vineis, turribus oppugnavi; ususque tormentis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptuve sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci, ut omnibus partibus urbis disturbatis aut incensis, compulsi in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi pari scelere, & audacia Tibarani, ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hyberna dimisi. Quintum fratrem negotio præposui, ut in vicis aut captis, aut male pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas si de his rebus ad Senatum relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris, idque, & etsi talibus de rebus gravissimos homines & rogare solere, & rogari scio, tamen admonendum potius te a me, quam rogandum, puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis sæpissime ornasti, qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in Senatu, in concionibus ad cælum extulisti; cuius ego semper tanta esse verborum pondera putavi, ut uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia consequi me arbitrarer. Te denique memini, cum cuidam clarissimo, atque optimo viro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decrevisti togato, non, ut multis, republica bene gesta, sed, ut nemini, republica conservata. Mitto, quod invidiam, quod pericula, quod omnes meas tempestates & subieris, & multo etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris; quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facile intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis causa in Senatu defendenda approbaris. A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, sed in veri testimonii, atque ju-
dicii,

dicii; non ut præstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer, (quis enim id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententiis dicendis, caussis agendis, omnibus scriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate litterarum mearum, te non modo iis, quos vidissemus, sed iis, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quæres fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris a Senatu tanti æstimem; agam jam tecum familiariter, ut est & studiis, & officiis nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit unquam remotus & natura, & magis etiam (ut mihi quidem sentire videor) ratione, atque doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi, ego profecto is sum. Testis est consulatus meus; in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiose sequutum, ex quibus vera gloria nasci posset: ipsam quidem gloriam per se numquam putavi expetendam) itaque & provinciam ornatam, & spem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium denique, cum, quemadmodum te existimare arbitror) non difficillime consequi possem, non appetivi. Idem post injuriam acceptam (quam tu reip. calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem, sed etiam gloriam) studui quam ornatissima Senatus, populique Romani de me judicia intercedere. Itaque & augur postea fieri volui, quod antea neglexeram, & eum honorem, qui a Senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum a me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati) in qua inest aliqua vis desiderii ad sanandum vulnus injuriæ) ut faveas, adjutorque sis, quod paulo ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo; sed ita, si non jejunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores summos a Senatu consequuti sint. Equidem etiam mihi illud animadvertisse videor, (scis enim quam attente te audire soleam) te non tam res gestas, quam mores, instituta, atque vitam imperatorum spectare solere in habendis, aut non habendis honoribus. Quod si in mea causa consideraveris, reperies

me exercitu imbecillo contra metum maximi belli firmissimum præsidium habuisse æquitatem, & continentiam. His ego subsidiis ea sum consequutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem; animosque novarum rerum expectatione suspensos, ad veteris imperii benevolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te a quo uno omnium sociorum querelæ audiuntur, cognosces ex iis, qui meis institutis se recreatos putant; cumque omnes uno prope consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tum duæ maxime clientelæ tuæ, Cyprus insula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Dejotarum, qui uni tibi est maxime necessarius. Quæ si etiam majora sunt, & in omnibus sæculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quam qui hostium copias vincerent; est profecto tuum, cum ad res bellicas hæc, quæ rariora, & difficiliora sunt, genera virtutis adjunxeris, ipsas etiam illas res gestas justiores esse, & majores putare. Extremum illud est, ut quasi diffidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior ulla unquam res in vita fuit, nec hominum generi majus a Diis munus ullum est datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis est, societas studiorum, atque artium nostrarum (quibus a pueritia dediti, ac devincti, soli propemodum nos Philosophiam illam veram, & antiquam, quæ quibusdam otii esse, ac desidiæ videtur, in forum, atque in rempub. atque in ipsam aciem pene deduximus) tecum agit de mea laude: cui negari a Catone fas esse non puto. Quamobrem sic tibi persuadeas velim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me existimaturum tum auctoritate tua, tum benevolentia erga me, mihi, quod maxime cupierim, contigisse. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Ciceronis supplicationem non decreverit, & tamen decretam gaudet; seque de illo honorificentius dicit sensisse, quam eos, qui supplicationem decreverunt.

V. M. CATO M. CICERONI IMP. S. D.

QUod & respub. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, innocentiam, diligentiam cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris, pari industria administrari gaudeam; itaque, quod pro meo judicio facere potui, ut innocentia, consilioque tuo defensam provinciam, servatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum revocatam ad studium imperii nostri voluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia reip. provisum est, diis immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mavis, gaudeo: quod si triumphi prærogativam putas supplicationem, & idcirco casum potius, quam te, laudari vis; neque supplicationem sequitur semper triumphus, & triumpho multo clarius est, Senatum judicare potius mansuetudine, & innocentia imperatoris provinciam, quam vi militum, aut benignitate Deorum retentam, atque conservatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripsi, ut, quod maximo volo, existimes, me laborare, ut tibi persuadeam, me & voluisse de tua majestate quod amplissimum sum arbitratus, & quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere severitatem, diligentiamque sociis, & reipublicæ præsta.

ARGUMENTUM.

Exponit eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex ejus sententia, & ex gratulatione litterarum, petitque, ut sibi in adipiscendo triumpho adjutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

VI. M. T. C. CATONI S. D.

LÆtus sum laudari me (inquit Hector, opinor apud Nævium) abs te, pater, laudato viro, ea est enim profecto jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego vero, vel gratulatione litterarum tuarum, vel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est, quod me non assequutum putem: idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiæ dedisse, quod liquido veritati dares; & si non modo unus, verum etiam multi Catones essent in civitate nostra, in qua unum exstitisse mirabile est, quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile judicium nihil potest esse laudabilius, quam ea tua oratio, quæ est ad me perscripta a meis necessariis. Sed causam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) exposui tibi superioribus litteris, quæ etiamsi parum justa tibi visa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen si deferatur a Senatu, minime aspernandus esse videatur. Spero autem illum ordinem pro meis ob remp. susceptis laboribus, me non indignum honore, usitato præsertim, existimaturum. Quod si ita erit, tantum ex te peto, quod amicissime scribis ut, cum tuo judicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris, si id, quod maluero, acciderit, gaudeas; sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse video: resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse jucundum, quod scribendo affuisti, hæc enim S. C. non ignoro ab amicissimis ejus, cujus de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediem videbo: atque utinam rep. meliore, quam timeo. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele, Consule designato, petitque ab eo, ut sibi quam primum, annuo imperio finito, successor mittatur.

VII. M. T. C. PROCOS. M. MARCELLO COS. S. D.

TE & pietatis in tuos, & animi in remp. & clarissimi, atque optimi consulatus, C. Marcello consule facto, fructum cepisse, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præsentes sentiant; nos quidem longinqui, & a te ipso missi in ultimas gentes ad cælum mehercule te tollimus verissimis, ac justissimis laudibus. Nam cum te a pueritia tua unice dilexerim; tuque me in omni genere semper amplissimum esse & volueris, & judicaris: tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te judicio, multo acrius, vehementiusque diligo; maximaque lætitia afficior; cum ab hominibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis vel me tui similem esse audio, vel te mei; unum vero si addis ad præclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & S. C. & lege finisti; omnia me per te consequutum putabo. Cura, ut valeas; & me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nunciata sunt, quia non putabam, a me etiam nunc scribenda esse publice; propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere; ne, cum ad consulem scripsissem, publice viderer scripsisse. Vale.

ARGUMENTUM.

C. Marcello de Consulatu gratulatur; suamque illi dignitatem commendat.

VIII. M. T. C. PROCOS. C. MARCELLO COS. DES. S. D.

MAxima sum lætitia affectus, cum audivi, te consulem factum esse: eumque honorem tibi Deos fortunare volo, atque a te pro tua, parentisque tui dignitate administrari;

nam cum te semper dilexi amavique, quod mei amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficiis, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis, necesse est, ut & sim totus vester, & esse debeam: cum præsertim matris tuæ, gravissimæ, atque optimæ feminæ, majora erga salutem, dignitatemque meam studia, quam erant a muliere postulanda, perspexerim, qua propter a te peto majorem in modum, ut me absentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur C. Marcello de filio Consule facto; erat autem Collega Ciceronis in auguratu; ac libros quoque de jure augurali composuit, lib. 2. de Div.

IX. M.T.C. PROCOS. C. MARCELLO COLLEGÆ S. D.

MArcellum tuum consulem factum, teque ea lætitia affectum esse, quam maxime optasti, mirum in modum gaudeo; idque cum ipsius causa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum judico: cujus erga me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum vestram vel salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ Juniæ, gravissimæ, atque optimæ feminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod consuesti, peto, me absentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiose suam existimationem Consuli Marcello in supplicatione dicenda.

X. M.T.C. IMP. C. MARCELLO C.F. COS. S. D.

QUando id accidit, quod mihi maxime fuit optatum ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam (mirificus enim generis, ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium vestrum studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem

mex

meæ res geſtæ, lausque, & honor earum potiſsimum incideret, peto a te id, quod facillimum factu ſit, non aſpernante (ut confido) Senatu, ut quam honorificentiſſimum S. C. litteris meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus eſſet, quam eſt cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, a quibus intelligis, me præcipue diligi. Patris tui beneficia in me ſunt ampliſſima; neque enim ſaluti meæ, neque honori amicior quiſquam dici poteſt: frater tuus quanti me faciat, ſemperque fecerit, eſse hominem, qui ignoret, arbitror neminem; domus tua denique tota me ſemper omnibus ſummis officiis proſequuta eſt, neque vero tu in me diligendo cuiquam conceſſiſti tuorum. Quare a te peto majorem in modum, ut me per te quam ornatiſsimum velis eſse; meamque & in ſupplicatione decernenda, & in ceteris rebus exiſtimationem ſatis tibi eſse commendatam putes. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Conſuli Marcello, quod ſupplicationem ſibi decreverit.

XI. M. T. C. IMP. C. MARCELLO COS. S. D.

Quantæ tibi curæ meus honos fuerit, & quam idem exſtiteris conſul in me ornando, & amplificando, qui fueras ſemper cum parentibus tuis, & cum tota domo, etſi res ipſa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil eſt tantum quod ego non tua cauſa debeam, facturuſque ſim cum ſtudioſe, tum libenter, nam magni intereſt, cui debeas, debere autem nemini malui, quam tibi; cui me cum ſtudia communia, beneficia paterna, tuaque jam ante conjunxerant; tum accedit, mea quidem ſententia, maximum vinculum, quod ita remp. geris, atque geſsiſti, (qua mihi carius nihil eſt) ut quantum tibi omnes boni debeant, quominus tantundem ego unus debeam, non recuſem. Quamobrem tibi velim ii ſint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, ſi me navigatio non morabitur, (quæ incurrebat in ipſos Eteſias) propediem te, ut ſpero, videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Consulatu; petitque, ut operam det, ne quid sibi temporis ad annuum provinciale munus addatur.

XII. M.T.C. IMP. L. PAULO COS. DES S. D.

ETsi mihi nunquam fuit dubium, quin te populus Romanus pro tuis summis in rempublicam meritis, & pro amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragiis consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cum id mihi nunciatum est: cumque honorem tibi deos fortunare volo, a teque ex tua, majorumque tuorum dignitate administrari. Atque utinam præsens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proque tuis amplissimis erga me studiis, atque beneficiis tibi operam meam, studiumque navare. Quam mihi facultatem quando hic nec opinatus, & improvisus provinciæ casus eripuit; tamen, ut te consulem rempub. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere a te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriæ, neve quid temporis ad meum annuum munus accedat, quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut de suis rebus gestis quam honorificentissime decernendum curet; suamque illi etiam ceteris in rebus existimationem commendat.

XIII. M.T.C. IMP. PAULO S.D.

MAxime mihi fuit optatum Romæ esse tecum, multas ob causas, sed præcipue, ut & in petendo, & gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses; at petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen navare operam volebam in consulatu vero cupio equidem te minus habere negotii: sed moleste fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cum id ætatis sim, perspicere non posse, sed ita fato

nescio

nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatem. Ornasti consulatum; ornasti reditum meum; incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum; itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaque existimatio postulare videatur; ut a te pluribus verbis contendam, ac petam ut quam honorificentissimum S. C. de meis rebus gestis faciendum cures; non audeo vehementer a te contendere, ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optime meritum, breviter petam. Si alii consules essent, ad te potissimum, Paule, mitterem, ut eos mihi quam amicissimos redderes; nunc cum tua summa potestas, summaque auctoritas, notaque omnibus nostra necessitudo sit; vehementer te rogo, ut & quam honorificentissime cures decernendum de meis rebus gestis, & quam celerrime; dignas res esse & honore, & gratulatione, cognosces ex iis litteris, quas ad te, & ad collegam, & senatum publice misi; omniumque mearum reliquarum rerum, maximeque existimationis meæ procurationem susceptam velim habeas: in primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque litteris petivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre, omniaque, quæ spero, cum absens, tum etiam præsens, te consule, assequi. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat se ea facturum Fabii causa, quæ Cassius rogarat; dolet se Cassium non vidisse ad Urbem ex Provincia redeuntem; rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam Provinciam temporis prorogetur.

XIV. M. T. C. C. CASSIO PROQUÆST. S. D.

M. Fabium quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio

quæstum; multi enim anni sunt, cum ille in ære meo est, & a me diligitur propter summam suam humanitatem, & observantiam, sed tamen, quod te ab eo egregie diligi sensi, multo amicior ei sum factus: itaque quanquam profecerunt litteræ tuæ, tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose, quæ rogas. Tu multis de causis vellem me convenire potuisses: primum ut te, quem jamdiu plurimi facio, tanto intervallo viderem: deinde ut tibi, quod feci per litteras, possem præsens gratulari; tum ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: postremo, ut amicitia nostra, quæ summis officiis ab utroque culta est, sed longis intervallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementius. Id quando non accidit, utemur bono litterarum, & eadem fere absentes, quæ si coram essemus, consequemur. Unus scilicet ille fructus, qui in te videndo est, percipi litteris non potest: alter gratulationis est, is quidem exilior, quam si tibi teipsum intuens gratularer; sed tamen & feci ante, & facio nunc, tibique cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de provincia decedentem summa laus, & summa gratia provinciæ prosequuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. Ego ceterarum rerum causa tibi Romam properandum magnopere censeo: (nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant, & hac tua recenti victoria tanta clarum adventum tuum fore intelligo) sed, si quæ sunt onera tuorum; si tanta sunt, ut ea sustinere possis, propera; nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin majora, considera, ne in alienissimum tempus cadat adventus tuus; hujus rei totum consilium tuum est: tu enim scis, quid sustinere possis, si potes, laudabile, atque populare est: sin plane non potes, absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc
pro-

provinciam, quam & senatus, & populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. Habes Paulum nostrum nostri cupidissimum: est Curio: est Furnius, sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis, quæ proposueram., confirmatio nostræ amicitiæ: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi, fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus, accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima; itaque in vestro ingenio, & industria mihi plurimum & suavitatis, & dignitatis constitutum puto. Id tu ut studio confirmes, te vehementer rogo, litterasque ad me & continuo mittas, &, cum Romam veneris, quam sæpissime. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat suũ consilium de bello civili non renovando.

XV. M. T. C. C. CASSIO S. D.

Etsi uterque nostrum, spe pacis, & odio civilis sanguinis, abesse a belli pertinacia voluit: tamen, quando ejus consilii princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quam a te expectare, etsi, ut sæpe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut uno prælio putaremus, si non totam causam, at certe nostrum judicium definiri convenire; neque quisquam hanc nostram sententiam vere unquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur, melius esse deleri omnino remp. quam imminutam, & debilitatam manere, ego autem ex interitu ejus nullam spem scilicet mihi proponebam, ex reliquis magnam. Sed ea sunt sequuta, ut magis mirum sit accidere illa potuisse, quam nos non vidisse ea futura, nec, cum homines essemus, divinare potuisse. Equidem fateor, meam conjecturam hanc fuisse, ut illo quasi quodam fatali prælio facto, & victores communi saluti consulere vellent, & victi suæ, utrumque autem positum esse arbitrabar in celeritate victo-

victoris; quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa; quam cognovit Asia, quam etiam Achaia, & (ut opinor) ipso legato; ac deprecatore. Amissis autem temporibus; quæ plurimum valent; præsertim in bellis civilibus; interpositus annus alios induxit; ut victoriam sperarent; alios; ut ipsum vinci contemnerent, atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri; aut nescio quem istum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? nos tamen in consilio pari; casu dissimili usi sumus, tu enim eam partem petisti; ut & consiliis interesses; & (quod maxime curam levat) futura animo prospicere posses: ego; qui festinavi, ut Cæsarem in Italia viderem; (sic enim arbitrabamur) eumque; multis honestissimis viris conservatis redeuntem; ad pacem currentem; ut ajunt, incitarem, ab illo longissime & abfum, & abfui: versor autem in gemitu Italiæ; & in urbis miserrimis querelis: quibus aliquid opis fortasse ego pro mea, tu pro tua; pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quare velim pro tua erga me perpetua benevolentia scribas ad me, quid videas; quid sentias, quid expectandum; quid agendum nobis existimes; magni erunt mihi tuæ litteræ: atque utinam primis illis; quas Luceria miseras, paruissem! sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocatur in opiniones Epicureorum, idest in ipsum Cassium; qui Epicuri sectam sequi cœperat.

XVI. M.T.C. PROCOS. C. CASSIO S.D.

Puto te jam suppudere; cum hæc tertia jam epistola ante oppressit; quam tu schedulam, aut litteram, sed non urgeo: longiores enim exspectabo; vel potius exigam. Ego, si semper haberem, cui darem, vel ternas in hora darem; fit enim nescio quid; ut quasi coram adesse videare, cum scribo aliquid ad te: neque id κατ' εἰδώλων φαντασίας; ut dicunt tui amici novi; qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας spectris Catianis excitari; nam; ne te fugiat, Catius

Catius Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargettius; & jam ante Democritus, εἴδωλα; hic spectra nominat, his autem spectris etiamsi oculi possent feriri, quod cum velis ipsa accurrunt, animus qui possit, ego non video. Doceas tu me oportebit cum salvus veneris, in mea ne potestate sit spectrum tuum, ut simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat: neque solum de te, qui mihi hæres in medullis; sed, si insulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἴδωλον mihi advolabit ad pectus; sed hæc posterius, tento enim te, quo animo accipias. Si enim stomachabere & moleste feres; plura dicemus, postulabimusque, ex qua hæresi vi hominibus armatis dejectus sis, in eam restituare, in hoc interdicto non solet addi, In hoc anno. Quare si jam biennium, aut triennium est, cum virtuti nuntium remisisti, delinitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quanquam quicum loquor? cum uno fortissimo viro, qui, posteaquam forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis; in ista ipsa αἱρέσει metuo ne plus nervorum sit, quam ego putarim, si modo eam tu probas. Quid tibi in mentem venit, inquies? quia nihil habebam aliud, quod scriberem, de rep. enim nihil scribere possum, neque enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur de tabellariorum importunitate, scribit de Syllæ morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassii commoratione Brundusina.

XVII. M. T. C. CASSIO S. D.

PRæposteros habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt; sed tamen, cum a me discedunt, flagitant litteras, cum ad me veniunt, nullas afferunt: atque id ipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam exspectare dicunt, ergo ignosce; alteras habebis, has breves: sed expecta κατὰ περὶ πάντων. Etsi quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes veniant, ad te cum epistolis revertantur? Nos hic, tamen ad te scribam aliquid,

P. Syl-

P. Syllam patrem mortuum habebamus, alii a latronibus, alii cruditate dicebant: populus non curabat; combustum enim esse constabat, hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo, quamquam πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæsarem putabant moleste laturum, verentem, ne hasta refrixisset. Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius valde gaudebant, se adversarium perdidisse. De Hispania novi nihil: sed expectatio valde magna; rumores tristiores, sed ἀδέσποτοι Pansa noster paludatus ad III. Kalend. Janu. profectus est, ut quivis intelligere potest, id, quod tu nuper dubitare cœpisti τὶ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse; nam, quod multos miseriis levavit, & quod se in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum benevolentia prosequuta est. Tu quod adhuc Brundosii moratus es, valde probo, & gaudeo, & mehercule puto, te sapienter facturum, si ἀκενόσπουδος fueris, nobis quidem, qui te amamus, erit gratum: &, amabo te, cum dabis posthac aliquid domum litterarum, mei memineris; ego nunquam quemquam ad te, cum sciam, sine meis litteris ire patiar. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat brevitatem epistolæ festinatione tabellarii: scribit de statu Reipub. de Hispania, de Cassii absentia.

XVIII. M. T. C. C. CASSIO S. D.

Longior epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset a me, cum jam iretur ad te: longior etiam, si ἀλύπρον aliquem habuisset. nam σπουδάζειν sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquies, possumus, non mehercule facillime: verumtamen aliam aberrationem a molestiis nullam habemus. Ubi igitur, inquies, philosophia? tua quidem in culina, mea molesta est, pudet enim servire. Itaque facio, me alias res agere, ne convitium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino novi. Te abesse, mea causa moleste fero; tua, gaudeo, sed flagitat tabellarius, valebis igitur, meque, ut a puero fecisti, amabis.

A R.

ARGUMENTUM.

Respondet ad duas epistolas, quæ ante proximam superiorem leguntur; maxime autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipse in numero erat, a studio virtutis, & justitiæ laudat.

XIX. CASSIUS CICERONI S. D.

NOn mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quam scribo ad te, videor enim cum præsente loqui, & jocari, nec tamen hoc usu venit propter spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, ut Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex urbe exiisse, cum ipsius causa gaudeo, tom mehercule etiam omnium nostrum, spero enim homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia; atq; ea, quæ maxime mali petant, & concupiscant, ad bonos pervenire: difficile est enim hominibus persuadere τὸ καλὸν δι᾽ αὑτὸ αἱρετὸν esse. ἡδονὴν vero, & ἀταραξίαν virtute, justitia, τῷ καλῷ parari, & verum, & probabile est; ipse enim Epicurus, a quo omnes Catii, & Amafinii, mali verborum interpretes proficiscuntur, dicit. οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῇν. Itaque & Pansa, qui ἡδονὴν sequitur, virtutem retinet: & ii, qui a nobis φιλήδονοι vocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omnesque virtutes & colunt, & retinent. Itaque Sylla (cujus judicium probare debemus) cum dissentire philosophos videret, non quæsivit, quid bonum esset; & omnia bona coemit, cujus ego mortem forti mehercule animo tuli. Nec tamen Cæsar diutius nos eum desiderare patietur, nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit. Nunc ut ad rempublicam redeam, quid in Hispaniis geratur, rescribe. Peream, nisi sollicitus sum ac malo veterem, & clementem dominum habere, quam novum, & crudelem experiri. Scis, Cnæus quam sit fatuus: scis, quomodo crudelitatem virtutem putet: scis, quam se semper a nobis derisum putet; vereor, ne nos ru-

A stice

stice gladio velit ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat, si me diligis, rescribe. Hui, quam velim scire, utrum ista sollicito animo, an soluto legas: sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior sim, vale, & me, ut facis, ama. Si Cæsar vicit, celeriter me expecta.

ARGUMENTUM.

Scribit, se ad illum mittere librum suum de perfecto Oratore: laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas litteras.

XX. M. T. C. TREBONIO S. D.

Oratorem meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendavi. Natio me hominis impulit, ut ei recte putarem, nisi forte candidatorum licentia hic quoque usus, hoc subito cognomen arripuit, etsi modestus ejus vultus, sermoq; constans habere quiddam a Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti; quo tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato, atque ita, si idem fiet a nobis; quanquam duæ causæ sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quam nos: primum quod olim solebant, qui Romæ erant, ad provinciales amicos de repub. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deinde, quod nos aliis officiis tibi absenti satisfacere possumus; tu nobis, nisi litteris, non video, quare alia satisfacere possis. Sed cetera scribes ad nos postea. Nunc hæc primo cupio cognoscere; iter tuum cujusmodi sit, ubi Brutum nostrum videris; quamdiu simul fueris: deinde, cum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio; ut existimare possimus, quo statu simus: ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebo cognitum. Cura, ut valeas, meque ames amore illo tuo singulari. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat; enumerat Trebonii erga se officia; exponit de Calvo jam mortuo quid sentiat.

XXI. M. T. C. TREBONIO S. D.

ET epistolam tuam legi libenter; & librum libentissime; sed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quod, cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis a nobis, meque tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquas, fore, ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur, quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi, nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares; nam, ut illa omittam, quæ, civitate teste, fecisti, cum mecum inimicitias communicasti, cum me concionibus tuis defendisti, cum quæstor in mea, atque in publica causa consulum partes suscepisti, cum tribuno pl. quæstor non paruisti, cui tuus præsertim collega pareret, ut hæc recentia, quæ meminero semper, obliviscar, quæ tua sollicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, cum ad te curæ, & dolores mei perferrentur; Brundusium denique te ad me venturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses; ut hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti vitam æstimo, & salutem meam, liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? primum, quod tibi facetum videtur, quidquid ego dixi, quod aliis fortasse non item; deinde, quod illa sive faceta sunt, sive secus, fiunt, narrante te, venustissima, quin etiam, antequam ad me veniatur, risus omnis pene consumitur. Quod si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me tamdiu cogitavisses; ferreus essem, si te non amarem; cum vero ea, quæ scriptura persequutus es, sine summo amore co-

gitare

gitare non potueris; non possum existimare, plus quemquam a teipso, quam me a te amari, cui quidem ego amori utinam ceteris rebus possem, amore certe respondebo, quo tamen ipso tibi confido me facturum satis. Nunc ad epistolam venio; cui copiose, & suaviter scriptæ, nihil est quod multa respondeam; primum enim ego illas Calvo litteras misi, non plus, quam has, quas nunc legis, existimans exituras: aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus: aliter, quod multos lecturos putamus; deinde, ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quam tu id vere potuisse fieri putas, primum, quod ita judicabam, acute movebatur, genus quoddam sequebatur, in quo judicio lapsus, quo valebat, tamen assequebatur, quod probaret. Multæ erant, & reconditæ litteræ: vis non erat, ad eam igitur adhortabar, in excitando autem, & in acuendo plurimum valet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Calvo judicium, & consilium meum, consilium, quod hortandi causa laudavi: judicium, quod de ingenio ejus valde existimavi bene. Reliquum est, ut tuam profectionem amore prosequar, reditum spe expectem, absentem memoria colam, omne desiderium litteris mittendis, accipiendisque leniam. Tu velim tua in me studia, & officia multum tecum recordere, quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit oblivisci; non modo virum bonum me existimabis, verum etiam te a me amari plurimum judicabis. Vale.

LIBER XVI.

ARGUMENTUM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, ægrum Tironem Libertum Patris reliquit: quem his fere omnibus epistolis rogat, ut valetudinem curet.

I. TULLIUS, ET CICERO F. ET Q. TIRONI HUMANISSIMO, ET OPTIMO S. D.

VIde, quanta in te sit suavitas, duas horas Thyrei fuimus; Xenomenes hospes tam te diligit, quam si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: facturum puto; mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares: videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere, quem, cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi unas litteras Marionem afferre posse, me autem crebras exspectare; poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu: multi erunt, quibus recte litteras dare possis, qui ad me libenter perferant, equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo, nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius, ei te totum trade: malo te paulo post valentem, quam statim imbecillum videre; cura igitur nihil aliud, nisi ut valeas, cetera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiscens, VII. id. Nov.

ARGUMENTUM.

Scribit, se adversis ventis Corcyræ teneri; hortaturque Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus naviget.

II. TULLIUS, ET CICERO TIRONI SUO S. D.

SEptimum jam diem Corcyræ tenebamur, Quintus autem pater, & filius Buthroti; solliciti eramus de tua valetudine mirum in mo-

dum:

dum: nec mirabamur, nihil a te litterarum: iis enim ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus; cura igitur te & confirma, & cum commode, & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligat: carus omnibus expectatusque venies. Cura, ut valeas etiam atque etiam, Tiro noster. Vale. xv. Kal. Nov. Corcyræ.

ARGUMENTUM.

Suum Tironis desiderium significat.

III. TULLIUS, ET CICERO MEUS, ET FRATER, ET FRATRIS F. TIRONI SUO S. D.

PAulo facilius putavi posse me ferre desiderium tui; sed plane non fero; & quanquam magni ad honorem nostrum interest, quamprimum ad urbem me venire: tamen peccasse mihi videor, qui a te discesserim, sed quia tua voluntas ea videbatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles navigare, approbavi tuum consilium; neque nunc muto, si tu in eadem es sententia: sin, posteaquam cibum cepisti, videris tibi me posse consequi; tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, ut aut tecum ad me quamprimum veniret, aut, si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quam te esse mecum: sin intelliges opus esse, te Patris, convalescendi causa, paulum commorari, nihil me malle, quam te valere. Si statim navigas, nos Leucade consequere; sin te confirmare vis; & comites, & tempestates, & navem idoneam ut habeas, diligenter videbis: unum illud, mi Tiro, videto (si me amas) ne te Marionis adventus, & hæ litteræ moveant, quod valetudini tuæ maxime conducet, si feceris, maxime obtemperaris voluntati meæ; hæc pro tuo ingenio considera. Nos ita te desideramus, ut amemus, amor, ut valentem videamus, hortatur: desiderium, ut quamprimum e illud

illud igitur potius. Cura ergo potissimum, ut valeas, de tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. Non. Novemb. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de sua sollicitudine, suoque ad Alyziam accessu: rogat, ut valetudinem diligenter curet.

IV. TULLIUS TIRONI SUO S. D.

NOn queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantum scribo, & tibi, & mihi maxime voluptati fore, si te firmum quamprimum videro. tertio die abs te ad Alyziam accesseramus; is locus est citra Leucadem stadia cxx. Leucade aut teipsum, aut tuas litteras a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac, ut valeas, vel quantum te a me scis diligi. Nonis Nov. Alyzia.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut omni cura valetudini serviat.

V. TULLIUS, ET CICERO, ET Q. PATER, ET FILIUS TIRONI SUO S. D.

NOs apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, unum diem commorati sumus quod Quintus nos consequutus non erat; is dies fuit Non. Nov. inde ante lucem proficiscentes ante diem VIII. id. Nov. has litteras dedimus. Tu si nos omnes amas, & præcipue me, magistrum tuum, confirma te: ego valde suspenso animo exspecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis litteris; omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te videre, sed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris: satis quotidie video, si valebis; utilitatibus tuis possum carere; te valere tua causa primum volo, tum mea, mi Tiro. Vale.

ARGUMENTUM.

Fere tota est hortatio ad curandam valetudinem.

VI. TULLIUS TIRONI SUO, ET CICERO, ET Q. PATER, ET Q. F. S. D.

Varie sum affectus tuis litteris, valde priore pagina perturbatus, paulum altera recreatus: quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane valeas, te neque navigationi, neque viæ committas, satis te mature videro, si plane confirmatum videro. De medico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio; sed plane curationes ejus non probo, jus enim dandum tibi non fuit, cum κακοςόμαχος esses, sed tamen & ad illum scripsi accurate, & ad Lysoneni; ad Curium vero, suavissimum hominem, & summi officii, summæque humanitatis, multa scripsi, in his etiam ut, si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, vereor, ne negligentior sit; primum, quia omnes Græci, deinde, quod cum a me litteras accepisset, mihi nullas remisit; sed eum tu laudas, tu igitur, quid faciendum sit, judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptui ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixisses, daret, medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, urbana, provincialia, in re privata, in publica, in studiis, in litteris nostris, omnia viceris, si, ut spero, te validum videro. Ego puto, te bellissime, si recte erit, cum quæstore Mellinio decursurum, non inhumanus est, teque, ut mihi visus est, diligit, & cum valetudini tuæ diligentissime consulueris, tum, mi Tiro, consulito navigationi: nulla in re jam te festinare volo, nihil laboro, nisi ut salvus sis, sic habeto, mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet, & cum tua, & mea maxime interest, te valere, tum multis est curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis,

vis, nunquam te confirmare potuisti, nunc te nihil impedit, omnia depone, corpori servi, quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, & salve. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale. VII. Id. Nov. Leucade.

ARGUMENTUM.

Idem argumentum, ut Tiro valetudinem curet.

VII. TULLIUS, ET CICERO, ET Q. Q. TIRONI S. D.

Tertiam ad te hanc epistolam scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi causa quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem, quod scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium, cum valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis, in Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto: cura, cura te, mi Tiro, quando non contigit, ut simul navigares; nihil est quod festines: nec quidquam cures, nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VII. Id. Nov. Actio, vesperi.

ARGUMENTUM.

Etiam Q. Cicero significat, quantæ curæ sibi Tironis valetudo sit.

VIII. Q. CICERO TIRONI S. D.

Magnæ nobis est sollicitudini valetudo tua, nam tametsi qui veniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant; tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius a nobis absuturus es, is, cujus usum, & suavitatem desiderando sentimus; attamen, quanquam videre te tota cogitatione cupio;

tamen te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi & viæ per hyemem, nisi bene firmum committas: neve naviges, nisi explorate; vix in ipsis tectis, & oppidis frigus infirma valetudine vitatur, nedum in mari, & via sit facile abesse ab injuria temporis.

ψύχος ϰ' λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον

inquit Euripides, cui tu quantum credas, nescio: ego certe singulos ejus versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus, ac valens quamprimum venias. Ama nos, & vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

ARGUMENTUM.

Navigationis descriptio, & ad curandam valetudinem benevolentiæ plena cohortatio.

IX. TULLIUS, ET CICERO TIRONI SUO S. D.

NOs a te, ut scis, discessimus ad IV. Non. Nov. Leucadem venimus ad VIII. Id. Nov. ad VII. Actium: ibi propter tempestatem ad VI. Id. morati sumus, inde ad V. Id. Corcyram bellissime navigavimus. Corcyræ fuimus usque ad XVI. Kal. Dec. tempestatibus retenti; ad XV. Kal. a portu Corcyreorum ad Cassiopem stadia CXX. processimus, ibi retenti ventis sumus usque ad IX. Kal. interea qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt, nos eo die cœnati solvimus, inde Austro lenissimo, cælo sereno, nocte illa & die postero in Italia ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque vento postridie (id erat ad VII. Kal. Dec.) hora quarta Brundusium venimus: eodemque tempore simul nobiscum oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad V. Kal. Dec. servus Cn. Plancii Brundusii tandem aliquando mihi a te expectatissimas litteras reddidit, datas Id. Novemb. quæ me molestia valde levarunt; utinam omnino liberassent, sed tamen Asclapo medicus plane confirmat, propediem te valentem fore, nunc quidem ego te hortor, ut

ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum: tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi: scio, te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis; sed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lysonis velim vitasses, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quam valetudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset; me, cui jussisset, curaturum; equum, & mulum Brundusii tibi reliqui. Romæ, vereor, ne ex Kal. Jan. magni tumultus sint, nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, & a te petam, ne temere naviges, solent nautæ festinare quæstus sui causa, cautus sis, mi Tiro: mare magnum, & difficile tibi restat, si poteris, cum Mescinio: (caute is solet navigare) sin minus, cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præstiteris; omnia a te habebo. Etiam atq; etiam, noster Tiro, vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale, salve.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut præter valetudinem nihil curet: addit de adventu suo ad Urbem: de statu Reip. civilibus discordiis perturbato, de triumpho suo, de præfectura Campana.

X. TULLIUS, ET CICERO, TERENTIA, TULLIA, Q. Q. TIRONI S. D.

Etsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero; tamen non tam mea, quam tua causa doleo, te non valere; sed quando in quartanam conversa vis est morbi; (sic enim scribit Curius) spero, te diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modo fac id, quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quam commodissime convalescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis, festinare te nolo; ne nauseæ molestiam suscipias

æger, & periculose hyeme naviges. Ego ad urbem accessi pridie Non. Jan. obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius, sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar amicus noster, minaces ad Senatum, & acerbas litteras miserat, & erat adhuc impudens, qui exercitum, & provinciam invito Senatu teneret, & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, & Cassius nulla vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant, posteaquam Senatus consulibus, prætoribus, tribunis plebis, & nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus, ne quid respublica detrimenti caperet, nunquam majore in periculo civitas fuit: nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem, omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. id fit auctoritate, & studio Pompeji nostri, qui Cæsarem sero cœpit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitavit triumphum; sed Lentulus Cos. quo majus suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quæ essent necessaria, de republica dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupide; eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur, nos Capuam sumpsimus, hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura, ut valeas, litterasque ad me mittas, quotiescunque habebis, cui des. Etiam atq; etiam vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat statum Reipub. & initia bellorum civilium exponit: tum suam in Tironem benevolentiam significat.

XI. TULLIUS TIRONI SUO S. D.

Quo in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium, atque universæ reipublicæ, ex eo scire potes, quod domos nostras, & pa-

& patriam ipsam vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus; in eum locum res deducta est, ut nisi quis Deus, vel casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus. Equidem, ut veni ad urbem, non destiti omnia & sentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent: sed mirus invaserat furor non solum improbos, sed etiam eos, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello civili miserius; itaque cum Cæsar amentia quadam raperetur; & oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset; urbem reliquimus; quam sapienter, aut quam fortiter nihil attinet disputare, quo quidem in casu simus, vides, feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompejus eat in Hispaniam: delectus qui sunt habiti, & præsidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum, ad consulatus petitionem se venturum: neque jam velle absentis rationem haberi sui: se præsentem trinundinum petiturum; accepimus conditiones, sed ita, ut removeat præsidia ex iis locis, quæ occupavit: ut sine metu de his ipsis conditionibus Romæ Senatus haberi possit; id ille si fecerit, spes est pacis, non honestæ, (leges enim imponuntur) sed quidvis est melius, quam sic esse, ut sumus: sin autem ille suis conditionibus stare noluerit; bellum paratum est; ejusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum a suis conditionibus ipse fugerit; tantummodo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere, quod sperabamus fieri posse, delectus enim magnos habebamus: putabamusque, illum metuere, si ad urbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas præter Transpadanos, ex Hispaniaq; sex legiones, & magna auxilia, Afranio, & Petrejo ducibus; habet a tergo. Videtur si insaniet, posse opprimi, modo ut urbe salva: maximam autem plagam accepit, quod is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illum, & nobiscum est, multique idem facturi esse di-

dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum a Formiis, nullum majus negotium suscipere volui, quo plus apud illum meæ litteræ, cohortationesque ad pacem valerent, sin autem erit bellum; video, me castris, & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quod Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui: quæ, cave, te perturbent, & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognovi, tum etiam valde tui studiosum, diligentissime te commendavi; ut & valetudinis tuæ rationem haberet, & navigationis, & totum te susciperet, ac tueretur, quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum loquutus est suavissime. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quo ego maxime operam, & fidelitatem desideravi tuam, cave, festines, aut committas, ut aut æger, aut hyeme naviges; numquam ego sero te venisse putabo, si salvus veneris: adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quam M. Volusius, a quo tuas litteras accepi: quod non mirabar, neque enim meas puto ad te litteras tanta hyeme perferri, sed da operam, ut valeas: &, si valebis, cum recte navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia, & Tullia Romæ. Cura, ut valeas. IV. Kal. Febr. Capuæ.

ARGUMENTUM.

Narrat, quam periculosum sit Tironi post morbum in viam se dare, exigitque solitam ejus operam in studiis.

XII. CICERO TIRONI S. D.

EGo vero cupio te ad me venire, sed viam timeo, gravissime ægrotasti, inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es, graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est, jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. Kal. esse volo:

ibi

ibi te ut firmum ostendam, mi Tiro, effice: literulæ meæ, sive nostræ tui desiderio oblanguerunt; hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paululum sustulerunt. Pompejus erat apud me, cum hæc scribebam, hilare, & libenter ei cupienti audire nostra dixi, sine te omnia mea muta esse; tu, musis nostris, para, ut operas reddas, nostra ad diem dictam fient, docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac plane ut valeas: nos ad summum. Vale. XIV. Kal. Jan.

ARGUMENTUM.

Suam de Tironis valetudine sollicitudinem significat.

XIII. TULLIUS TIRONI S. D.

Ægypta ad me venit pridie id. Aprilis. Is etsi mihi nuntiavit, te plane febri carere, & belle habere; tamen, quod negavit, te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit: & eo magis, quod Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat: incredibili sum sollicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si jam putarem libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibique conservandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale.

Scripta jam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi (quod nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere) ut is tecum esset, & cum eo coquum, quo uterere. Iterum vale.

ARGUMENTUM.

Tirone ægrotante, litterarum suavitate, & fructu se carere dicit; eumque rogat, ut omnem curam ad convalescendum adhibeat.

XIV. TULLIUS TIRONI S. D.

Menandrus postridie ad me venit, quam exspectaram, itaque habui noctem plenam timoribus, ac miseriis. Tuis litteris nihilo sum

factus certior, quomodo te haberes, sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisque omnibus careo, quas ante, quam te videro, attingere non possum. Medico mercedis quantum poscet, promitti jubeto, id scripsi ad Mummium: audio, te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare; si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque propter quam mihi es carissimus, nunc opus est, te animo valere, ut corpore possis, id cum tua, tum mea causa facias, a te peto. Acastum retine, quo commodius tibi ministretur; conserva te mihi; dies promissorum adest, quem etiam repræsentabo, si adveneris. Etiam atque etiam vale. III. id. hora III.

ARGUMENTUM.

Hortatio ad morbum depellendum.

XV. TULLIUS TIRONI S. D.

OMnia a te data mihi putabo, si te valentem videro: summa cura exspectabam adventum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut valeas, &, cum te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. id. Aprilis.

ARGUMENTUM.

Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

XVI. QUINTUS MARCO FRATRI S. D.

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumque filium videam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum, indignum illa fortuna, nobis amicum, quam servum esse maluisti; mihi crede, tuis, & illius litteris perlectis, exsilui gaudio, & tibi & ago gratias, & gratulor, si enim mihi Statii fidelitas est tantæ voluptati; quanti esse in isto hæc eadem bona debent, additis litteris, sermonibus, humanitate, quæ sunt his ipsis commodis potiora? amo te omnibus

equi-

equidem maximis de caussis; verum etiam propter hanc, vel quod mihi sic, ut debuisti, nuntiasti, te totum in litteris vidi. Sabini pueris & promisi omnia, & faciam. Vale.

ARGUMENTUM.

Reprehendit Tironem, quia scripserat, Valetudini fideliter inserviendo; *eumque rogat, ut omnino valetudini inserviat.*

XVII. TULLIUS TIRONI S. D.

Video quid agas, tuas quoque epistolas vis referri in volumina; sed heus tu, qui κανὼν esse meorum scriptorum soles, unde illud tam ἄκυρον, Valetudini fideliter inserviendo? unde in istum locum. Fideliter, venit? cui verbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multæ: nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest; ut sit, quomodo Theophrasto placet, verecunda translatio; sed hæc coram. Demetrius venit ad me, quo quidem comitatu ἀφαμίλλητα, satis scis, tu eum videlicet non potuisti videre: cras aderit: videbis igitur: nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me valde sollicitat: sed inservi, & fac omnia, tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisfacere putato. Cuspio quod operam dedisti, mihi gratum est, valde enim ejus caussa volo. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripserat Cicero in titulo epistolæ, Tullius Tullio Tironi: *Quod Tiro omittendum rescripsit ad invidiam vitandam. De hoc, aliisque de rebus scripta est hæc epistola.*

XVIII. TULLIUS TIRONI S. D.

Quid igitur? non sic oportet? equidem censeo sic, addendum etiam, Suo. Sed, si placet, invidia vitetur; quam quidem ego

sæpe contempsi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuisse, si vero etiam Tusculanum, Dii boni, quanto mihi illud erit amabilius! Sed, si me amas: quod quidem aut facis, aut perbelle simulas; quod tamen in modum procedit: sed, ut est, indulge valetudini tuæ, cui quidem tu adhuc, dum mihi deservis, servisti non satis: ea quid postulet, non ignoras: πέψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. Fac bellus revertare, non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parrhedrum excita, ut hortum ipse conducat: sic olitorem ipsum commovebis. Helluo nequissimus H. S. clo. dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa, iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem; itaque abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquæ, tamen velim scire. Horologium mittam, & libros, si erit sudum; sed tu nullos ne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæsaris familiaris, mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.

ARGUMENTUM.

De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

XIX. TULLIUS TIRONI S. D.

Exspecto tuas litteras de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curæ esse: sed confice, & si ob eam rem moraris, accipio causam: si te id non tenet, advola. Litteras tuas valde exspecto. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

XX. TULLIUS TIRONI S. D.

Sollicitat (ita vivam) me tua, mi Tiro, valetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, cito te firmum fore. Libros compone, indicem cum Metrodoro habebit; quando ejus arbitratu vivendum est. Cum olitore, ut videtur. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire; & ita censeo, verum, ut videbitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

ARGUMENTUM.

Propensionem animi, studiumque ad virtutem significat, & de prædio empto gratulatur.

XXI. CICERO F. TIRONI SUO DULCISS. S. D.

Cum vehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando venerunt post diem xl. & vi. quam a vobis discesserant; quorum mihi fuit adventus optatissimus; nam cum maximam cepissem lætitiam ex humanissimi, & carissimi patris epistola; tum vero jucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me jam non pœnitebat, intercapedinem scribendi fecisse, sed potius lætabar; fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum litterarum; vehementer igitur gaudeo, te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi, optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro; præstaboque, & enitar, ut in dies magis magisque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare, quod polliceris, te buccinatorem fore existimationis meæ, firmo id, constantique animo facias licet; tan-

tum enim mihi dolorem, cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant, cujus te sollicitudinis, & doloris participem fuisse, notum exploratumque est mihi, nec id mirum; nam cum omnia mea causa velles mihi successa, tum etiam tua: socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quando igitur tum ex me doluisti, nunc, ut duplicetur tuum ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse conjunctissimum; nam cum audio illum libenter; tum etiam ejus propriam suavitatem vehementer amplector: sum totos dies cum eo, noctisque sæpenumero partem, exoro enim, ut mecum quam sæpissime cœnet. Hac introducta consuetudine, sæpe inscientibus nobis, & cœnantibus, obrepit; sublataque severitate philosophiæ, humanissime nobiscum jocatur: quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quam primum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior discedere: cujus cum frugi, severaque est vita, tum etiam jucundissima convictio, non est enim sejunctus jocus a philologia, & quotidiana συζητήσει, huic ego locum in proximo conduxi, &, ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græce apud Cassium institui: Latine autem apud Brutium exercerī volo, utor familiaribus, & quotidianis convictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis, multum etiam mecum est Epicrates, princeps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶν τάδε. De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis, sed omnia postposui, dummodo præceptis patris parerem. διαῤῥήδην enim scripserat, ut eum dimitterem statim, tergiversari nolui, ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquam importaret: deinde illud etiam mihi succurrebat, grave esse, me de judicio patris judicare, tuum

ta-

tamen studium, & consilium gratum, acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quam soleas esse occupatus. Emisse te prædium, vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari, eodem enim fere loco tu quoque emisse te fecisti me certiorem: habes ubi deponendæ tibi sint urbanitates, rusticus Romanus factus es. Cum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundissimum conspectum propono, videor videre ementem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina. Sed (quod ad rem pertinet) me tum tibi defuisse, æque, ac tu, doleo; sed noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si modo fortuna me; præsertim cum sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis quod tibi curæ fuit, est mihi gratum: sed peto a te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græcus: multum enim mihi eripitur operæ in exscribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures, ut valeas, ut una συμφιλολογῶμεν possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

A R G U M E N T U M.

Prima pars hujus Epistolæ est de valetudine curanda, reliquæ variis de rebus.

XXII. TULLIUS TIRONI SUO S. D.

Spero ex tuis litteris tibi melius esse, cupio quidem certe, cui quidem rei omni ratione cura ut inservias, & cave suspiceris, contra voluntatem meam te facere, quod non sis mecum, mecum es, si te curas; quare malo te valetudini tuæ deservire quam meis oculis, & auribus: etsi enim & audio te & video libenter: tamen hoc multo erit, si valebis, jucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime, tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis, una omnino interpositio

dif-

difficilior est, quam ne ipse quidem facile legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit; modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunquam omnino Phalereus fuit, sed nunc plane Bilienus est, itaque te do vicarium, tu eum observabis. Etsi, verumtamen. De illis: nosti cetera: sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolæ argumentum, & ut tuas longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut valeas; hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut professionem conficiat: scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonii conservare.

XXIII. TULLIUS TIRONI S. D.

Tu vero confice professionem, si potes; etsi hæc pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat: veruntamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit, Antonius de lege, quid egerit: liceat modo rusticari. Ad Bithynicum scripsi; de Servilio tu videris qui senectutem non contemnis, etsi Atticus noster quia quondam me commoveri πανικοῖς intellexit, idem semper putat, nec videt, quibus præsidiis philosophiæ septus sim, & hercule, quod timidus ipse est θορυβοποιεῖ, ego tamen Antonii inveteratam sine ulla offensione amicitiam retinere sane volo, scribamque ad eum: sed non ante, quam te videro, nec tamen te avoco a syngrapha, γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam: etenim ad ejus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

A R-

ARGUMENTUM.

Argumentum hujus epistolæ est de rationibus.

XXIV. TULLIUS TIRONI S. D.

ET si mane Harpalum miseram; tamen, cum haberem, cui recte darem litteras, etsi novi nil il erat, iisdem de rebus volui ad te sæpius scribere: non quin confiderem diligentiæ tuæ sed rei me magnitudo movebat. Mihi prora & puppis (ut Græcorum proverbium est) fuit à me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Officio, & Aurelio utique satisfiat. A Flamma, si non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas, in primisque, ut expedita sit pensio Kal. Jan. de attributione conficies, de repræsentatione videbis. De domesticis rebus hactenus, de publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. Ego vix teneor, quin accurram, sed scilicet litteras tuas exspecto: & scito, Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hirtium. Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint, Dolabellæ procuratores fac, ut admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras à Tirone quam creberrimas requirit.

XXV. CICERO F. TIRONI SUO S D.

ETsi justa, & idonea usus es excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen, id ne sæpius facias, rogo; nam, etsi de reipublicæ rumoribus, & nuntiis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta a te ad me epistola semper fuit gratissima; quare, cum in primis tuas desiderem litteras, noli committere,

re, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate litterarum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suaviter Tironem accusat, quia litteras non miserat: rogatque, ut omnino etiam sine argumento scribat.

XXVI. Q. CICERO TIRONI SUO S. D.

VErberavi te cogitationis tacito duntaxat convicio, quod fasciculus alter ad me jam sine tuis litteris perlatus est; non potes effugere hujus culpæ pœnam te patrono. Marcus est adhibendus: isque diu, & multis lucubrationibus commentata oratione vide ut probare possit, te non peccasse. Plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quæsivisse videaris, valde enim mihi semper & vera, & dulcia tuis epistolis nuntiantur. Ama nos, & vale.

ARGUMENTUM.

Invehitur in Consules designatos, Hirtium, & Pansam: benevolentiam suam in Tironem significat.

XXVII. Q. CICERO TIRONI SUO S. D.

MIrificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti; nam quæ parcius frater perscripserat, verecundia videlicet, & properatione, ea tu, sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti: & maxime de consulibus designatis: quos ego penitus novi libidinum, & languoris effeminatissimi animi plenos, qui nisi a gubernaculis recesserint, maximum ab universo nau-

naufragio periculum eſt. Incredibile eſt, quæ ego illos ſcio, oppoſitis Gallorum caſtris, in æſtivis feciſſe: quos ille latro, niſi aliquid firmius fuerit, ſocietate vitiorum deliniet. Res eſt aut tribunitiis, aut privatis conſiliis munienda, nam iſti duo vix ſunt digni, quibus alteri Cæſenam, alteri Coſſutianarum tabernarum fundamenta credas. Te (ut dixi) fero in oculis. Ego vos ad III. Kal. videbo; tuoſque oculos, etiam ſi te veniens in medio foro videro, diſſuaviabor. Me ama. Vale.

FINIS.

GRÆ-

GRÆCARUM VOCUM,

Quæ in his Epiſtolis inter legendum lectorem linguæ Græcæ, imperitum morari poſſent.

Interpretatio Latina.

Πολιμικώτερον, reip. peritiorem. Pag. 36

κομικὸς μάρτυς, comicus teſtis, ideſt, non verus: ut aurum comicum. 41

ἐξοχὴ, excellentia. 61

εὐγένεια, generis præſtantia, ſeu bonitas. ibid.

παρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι. Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα καὶ μητίετα Ζεύς. Apud me ſane & alii ſunt, qui me honorabunt, maxime autem conſiliarius Jupiter, ſeu conſilio valens. ibid.

φιλαίτιος, accuſandi, ſeu criminandi cupidus. ibid.

Ἐπικούρειον, Epicureum. 56

εἰρωνεύεται, diſſimulare, diſſimulanter loqui. 81

εἰρωνευόμενος, diſſimulans, diſſimulantes loquens. ibid.

γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, Noctuam Athenas, ſcilicet portans. 134

τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν Ἀθάνατοι, Ante virtutem, ſudorem poſuerunt Dii immortales. 154

πολιτεύεσθαι, adminiſtrare rempublicam. 170

φιλοθέωρον, ſpectandi cupidum. 142

Νίκωνος περὶ πολυφαγίας, Niconis de edacitate. 177

γέλωτα σαρδώνιον, riſum Sardonium. 181

διακριτικὰ. καὶ δυσεντερικὰ πάθη, urinæ, & inteſtinorum difficultates. ibid.

δυσεντερίαν, inteſtinorum difficultatem, ſeu inteſtinorum morbum. ibid.

λιτότητα, frugalitatem, vel tenuitatem victus. 282

διάῤῥοια, ventris profluvium. ibid.

χρήσει μὲν, uſu quidem. 184

κτήσει δὲ, poſſeſſione vero. ibid.

εὐτραπελία, urbanitas, vel comitas. 186

εὐχυ-

σύν.

πρεῖς

I N-

INDEX

Eorum, ad quos Epistolæ, quæ hoc volumine continentur, sunt scriptæ.

Ubi plures Epistolæ ad unum scriptæ ordine sequuntur, earum prior, & posterior iis numeris, qui hac virgula (---) connexi sunt, indicantur.

L. Lu-

